

LISTY ČESKÉHO PROBUZENÍ

KAREL HIKL

LISTY ČESKÉHO PROBUZENÍ

NAKLADATEL F. TOPIČ KNIHKUPEC
V PRAZE

Tiskem knihtiskárny „VELESLAVÍN“ sp. s r. o. v Praze 1920.

ÚVOD.

I.

V hrůzných a krvavých dnech nynějších, v době rozvratu říší, nejistoty politické a strašlivé bídy hospodářské, na rozhraní dějinném obracíme zraky s úzkostí i důvěrou k českým buditelům I naše doba podobá se po nejedné stránce sklonku věku osmnáctého a počátku devatenáctého. Také dnes veliké státy zasazují se se vším úsilím, aby zlomily nadvládu jedné mocnosti a stvořily podmínky pro nový, lepší a radostnější život národů. Právem prohlašujeme dnešní dobu, kdy všichni poctiví Čechové bez vyjímky stali se zase politiky a chtí účinně spolupracovati na dosažení velikého cíle národního, svobodného státu československého, za nejvýznamnější epochu českých dějin od Bílé hory. Co naši buditelé nesměle začínali, o čem snili a jen v důvěrných dopisech spolehlivým přátelům se zmiňovali, stává se živým a veřejným programem celého národa, o jehož plné uskutečnění přičiní se veškeré vzdělané lidstvo. Símě mrtvých vlastenců vyzraje a vydá plody, národ probuzený kulturně a hospodářsky doplní politickou svobodou své sny a ideály, tak živé, bolestně sražené právě ve věku devatenáctém. Doba zvrtne, co hodlalo nám sto věků bludných přinésti, čas, jenž historii mění, přivede pravdu k vítězství.

Doba českého probuzení, dnes již historicky probádaná a kriticky osvětlená, zajímá nejširší českou veřejnost, poněvadž právě dnes jest a musí býti každý Čech politikem, poněvadž jsme příkře zakusili tvrdosti politické a kulturní persekuce, poněvadž i doba obrozenská přináší podivuhodně živé analogie našich nedávných bolestí a dnešních nadějí. Jako v době obrozenské stává se i dnes mateřský jazyk nejdražším symbolem a palladiem národnosti; naše řeč v bouřích věků dochovaná, krví předků posvěcená, prací nejlepších synů národa zkrášlená a vybudovaná, jest i nám, jako byla mrtvým vlastencům, předmětem láskyplné péče a starosti. Z duše jsou nám psány stesky českých buditelů o utlačujících hegemoniích, německé a maďarské, o nepřízni vídeňských vlád, o nesmyslné censuře, jež dusíc svobodnější projev národní nutí zkreslovati smysl národních dějin a zatemňovati otevřené

cíle. Jako za válek napoleonských nebylo ani v této krutější a strašlivější pohromě, možno českému spisovateli a básníku, aby dal své lidské a národní přesvědčení na jevo. Již více než před sto lety utekl se Jungmann za největšího prolévání krve, kdy trůny praskaly, říše zanikaly, k velebnému duchu Miltonovu, jenž mu mnohé dni ublažil, jak připomíná překladatel v památné předmluvě k prvnímu vydání. Na bojištích metány losy o budoucnost států a národů, a u nás tichý pracovník ve venkovském úkrytu pevně buduje základy nové české řeči spisovné.

Vracíme se k drahým buditelům, poněvadž u nich nalézáme ozvěnu dnešních svých pocitů. Nacházíme tam však i zářivý, jasný příklad nezlomné a důvěryplné víry a práce. Posice českých vlastenců byla nesnadnější, obtížnější, nežli jest naše postavení dnešní. Po nešťastné bitvě bělohorské násilně byl zaražen duševní i fysický vývoj národa českého. Vojenskými dragonadami, konfiskacemi statků, hromadnými popravami, vyhnáním nejušlechtilejší, nejcharakternější části národa, pálením a hanobením českých knih jezuitskými pomocníky duševního temna oslaben a takřka zničen byl národ ve svém žití. Čeští exulanti nemohli v moři ciziny dlouho uchrániti mateřský jazyk, i nejhouževnatější rodiny splývaly po několika generacích s cizím okolím. Mladí emigranti, kteří ve vojích švédských a později pruských bojovali proti císařským, nadarmo krváceli pod cizími prapory, všecky naděje byly zklamány, zdeptány. Vysílený a přestrašený lid ukrýval před slídivými zraky své knižní poklady, v první řadě bibli Kralickou, v horských slujích, v kořenech starých stromů; u tohoto národa věčných dissidentů vyvstávaly nové a nové sekty, které v blouznivém vytržení, hledajíce významu slov Apokalypse, očekávaly příští lepších dní. Míra utrpení byla naplněna, kalich hořkosti vypit až do dna. Český lid, jenž zůstal ve vlasti, stal se nesvobodným rabem. Těžce robotoval na statcích cizí přistěhovalé šlechty, většinou vojenských dobrodruhů, mezi něž byly rozděleny statky popravených a vyhnaných českých šlechticů. Otupěl v bolesti, nemaje škol a knih, živen jsa nejnižšími jezuitskými postillami, zbaven duševních vůdců, zapomněl na slavnou minulost, na vznešené národní tradice. Žil životem fysickým, zpíval staré své písně, zachovával kmenové zvyky, mluvil ještě řečí otců, ale řečí nepěstěnou, neliterární. Proto také vidíme v českém obrození, a zvláště v soukromých dopisech našich buditelů, tolik stesků na národní lhostejnost a netečnost, proto si vysvětlíme, že ještě po dlouhých dobách národ nechával nejlepší své lidi, Šafaříka, Havlíčka, Němcovou, Tyla strádati a umírati hladem. Pod doškovými střechami, mezi nejprostším lidem venkovským, udržela se česká řeč, prací prvních buditelů byla pak utvrzena, obohacena, jejich zásluhou rozšířila se zase po vlastech československých. Nastal tu zázrak, v jehož vyplnění mnozí buditelé nevěřili, nad nímž i nejlepší pochybovali. Vzpomeňme jen výroku Pelclova, jenž Praze předpo-

vídal osud Lipska, vzpomeňme ještě pozdního pesimismu Jungmannova (až 1827), který se obával, že se stává se svými přáteli svědkem konečného mateřštiny zahynutí.

Těžké pochybnosti našich buditelů byly zvláště oprávněné za doby josefinské. Osvícený a lidumilný císař rušil sice jezuitské kláštery, dal své říši patentem tolerančním, tiskovým a robotním úlevu ve věcech náboženských, politických a hmotných, zamýšlel však z historických celků své říše vybudovati jednotný, pevný, centralistický stát, s jedinou správou a jediným jazykem. Snahy tyto vedly přirozeně k úsilné germanisaci, jež se zvláště těžce dotkla Čechů. Krajiny při Ohři a severním Labi, násilnou emigrací vylidněné, osazeny byly německým lidem průmyslným, zakládány v nich továrny, zbytky českých menšin rychle a násilně potlačeny novými kolonisty. Živě rozumíme bolestnému výkřiku Jungmannovu v proslulém jeho Rozmlouvání o jazyku českém, jenž se hrozí tohoto náhlého vpádu cizího živlu až k srdci Čech. Pozorujeme-li všechny tyto rány, jež po dvě století dopadaly na slabý, osiřelý český lid, nemůžeme se diviti jeho trpnosti, jeho náboženskému kvietismu a nesmíme vykládati — jak se to stalo nedávno — za slabou stránku českého národního charakteru tuto domnělou passivní lhostejnost. A přeneseme-li se v dějinách o několik desítiletí dále a vidíme-li rychlý růst a rozkvět českého života národního, zdá se nám, že veliký tento blahodárný převrat stal se jen silou nadlidskou, zázrakem.

A přece české probuzení zázrakem nebylo. Každá věda rozptyluje báje o nadpřirozeném zasahování nadsmyslných živlů do fysických dění, česká literární historie osvětluje a rozbírá nesčíslné složky procesu obrozenského. Není tu zázraku, pokud zázrakem ovšem nenazýváme zjev velikých, vzácných osobností, dar nekonečné nezištné práce, úkaz pozvolného hromadného uvědomování širokých vrstev lidových, nepřetržitý, rozpínající se život organismu národního. Moderní věda literárně dějepisná ukazuje nám proces obrozovací v širokém toku povah, směrů, bojů a cílů. Může nám však vylíčiti jen působení hlavních literárních středisk, o tajemném působení idejí na prostý lid, na mládež, o rašení a pučení, psychologii růstu nedovede nám podati dat ani rozborů. To jest úkolem našich umělců slovesných, romancierů, kteří sporá data historická uměleckou intuicí doplňují, spojují v jednotné umělecké dílo, obraz národního probuzování na venkově. Jmenuji tu jen Jiráskovu slavnou kroniku U nás, Holečkovy Naše, Raisovy Zapadlé vlastence, Herbenův román Do třetího i čtvrtého pokolení, Terézy Novákové Na Librově gruntě.

České literární probuzení nemůže býti vtěsnáno do úzkých hranic pohodlného schematu. Od samého počátku dělil se tok obrozujících snah a idejí na mnohá ramena. Vývoj nedál se idylickou klidnou cestou, bylo tu mnoho oklik, dramatických konfliktů, jak názory se tříštily a na sebe narážely; zcela nesprávná

by byla představa o tiché, papírové práci. Buditelé byli lidé, vyhráněné a mnohdy vášnivé osobnosti, a jest velmi zajímavé stopovati tuto lidskou stránku v obecném pokroku národním. Dějepis literární spojuje synthetický individuální prvky s líčením celého života národního. Třídí dějiny oněch významných desítiletí podle vůdčích osobností, jimž podřizuje vše závislé, epigonské, méně významné. Vychází v první řadě ovšem ze studia a cenění literárních památek vědeckých i krásných. Dílo autorovo podává nejzávažnější svědectví o svém původci. Avšak literární dějepis chce postupovati pragmaticky, vykládá dílo z osobnosti tvůrcovy a hledá nitky, jimiž je pevně spjato se svou dobou, body, jimiž čerpá z minulé tradice i jimiž ukazuje cestu do budoucnosti. Tu pak jest nejdůležitějším pomocným pramenem historikovi korespondence buditelská. Knihy, snahy, plány a boje osobitě tu bývají osvětleny, lidská osobnost mrtvých vlastenců zřetelně vystupuje do popředí. Proto jest úkolem vědy literárně dějepisné, aby své vývody a závěry budovala na dopisech studovaných spisovatelů. Dopisy tyto musí býti pokud možná úplně sebrány a kriticky, s reální i jazykovou správností, poznámkami a rejstříky vydány. Naše věda literárně historická z největší části připravila již tyto předpoklady veškeré badatelské práce. Buditelská korespondence vydána byla, s počátku ovšem neúplně a nekriticky, v ročnících Českého časopisu musejního od let šedesátých. Vyšly tam české dopisy Dobrovského s Hankou, skoro úplná známá korespondence Jungmannova, Markova, listy Kollárovy, Šafaříkovy, Palackého a j. Vedle Musejního časopisu otiskovaly ukázky ze starší korespondence i mnohé jiné listy české, vědecké, revuální, deníky. Mezi našimi buditeli byli ovšem učenci, jejichž práce daleko překročila svým významem úzké hranice české, tak zejména zakladatel slavistiky Josef Dobrovský a Pavel Josef Šafařík. Jejich listy se slovanskými i jinými učenci byly uveřejněny na Rusi, v Polsku, v Berlíně a ve Vídni. Obzvláště důležité jest úplné a kritické vydávání korespondence vůdčích duchů českého obrození, jež vydává třetí třída České akademie ve Sbírce pramenů. Vyšly tam již čtyři svazky korespondence Dobrovského, tři svazky Palackého, většina listů Čelakovského, listy Vinařického, připravuje se pak korespondence Jungmannova, Kollárova, Šafaříkova, Erbenova a Štúrova, vedle toho pak skupiny drobnější. Podobným zdrojem širokého poučení o literárních a kulturních poměrech na Moravě stanou se Prameny dějin moravských, vydávané Historickou komisí při Matici moravské, v nichž vyšel objemný svazek korespondence Jana Helceleta a připravují se listy Šemberovy a Bočkovy. Věci slezské naleznou tu právě tak místa, jako starší část dopisů ze Slovenska pojata jest do programu České akademie.

Zmínili jsme se již o poměru spisovatelova díla k jeho korespondenci a poznali jsme, že dílo zůstává základem kritického

ocenění, korespondence pouze doplňkem. Leckdy však nastává případ, že spisovatel, jenž literární prací příliš neproslul, zanechal listy velice významné po stránce národní i literární (na př. Vinařický, Šembera); naopak korespondence vynikajícího ducha (Máchova) nemá obecného významu národního jsouc jen pomůckou k bližšímu poznání básníkovy osobnosti. Mýlil by se tedy, kdo by chtěl psáti literární dějiny jen na základě korespondencí a nepřihlížel dostatečně a v první řadě ke knižním památkám našich buditelů. Mýlil by se i ten, kdo by na základě tohoto výboru z buditelské korespondence, podle vybraných osobností, počtu jednotlivých listů, chtěl přímo činiti závěry literárně historické. Náš výbor pořízen byl s hlediska vlasteneckého. Chce dokumentárně ukázati čtenáři obtíže a překážky, jež se našim vlastencům stavěly v cestu, sledovati jejich národní práci, zachytiti kus jejich živé víry a naděje na překonaných pochybách znovu a znovu zkvétající. Bylo tedy při výboru přihlíženo k listům, které mají všeobecný ráz národní, a pomíjeny namnoze listy rázu soukromého a intimního, ačkoli nelze zapříti, že intimní dopisy našich buditelů jsou překrásné a pro poznání osobnosti často velmi důležité. Často však i soukromé listy vyrůstají v široký význam obecný, stávají se pro český literární život oněch dob typickými, jsou obzvláště charakteristické pro osobnost spisovatelovu. Tu bychom se dopustili křivdy, kdybychom takových projevů nepojali do sbírky a nehleděli vhodným výběrem zdůrazniti ony intimní, lidské stránky našich korespondentů. Osobního rázu jsou vybrané listy Dobrovského, vzácné a charakteristické výjimky v přebohaté, objektivně vědecké korespondenci velikého učence. Takové jsou i některé listy Šafaříkovy, Boženy Němcové, kde zase trpké stesky na hmotnou bídu, nevděk a neporozumění u čtenářů vyrůstají v typické obžaloby české lhostejnosti a nevšímavosti. Havlíčkovy dopisy brixenské mají ráz národní, poněvadž v politickém mučeníku pronásledován a trestán byl celý národ. Dále dlužno hleděti k literárním a národním poměrům na Moravě, ve Slezsku a na Slovensku, aby také byly zachyceny hlavní, pro dnešní náš život nejvýznamnější složky. Bohatství listového materiálu tištěného i rukopisného jest nepřehledné, leccos zůstalo nedostupné. Nechci tedy tvrditi, že tento výbor rovnoměrně zachytil veškeré složky českého obrození v Čechách, na Moravě, ve Slezsku i na Slovensku. Rozlehlostí materiálu a rozličnými, křižujícími se hledisky při výboru nastávají nesnáze, jež, doufám, aspoň z části zmoci se mi podařilo. Listy jsou vybrány většinou z tištěných sbírek, několik podáno přímo z originálu. Toto vydání není vědeckého rázu filologického; proto zachovává sice pečlivě jazyk dopisovatelů, pravopis však a interpunkce jsou upraveny podle dnešního zvyku, zřejmé dopisovatelovy písecké chyby mlčky jsou opraveny, zkratky rozvedeny, vložky cizojazyčné — i celé listy německé, francouzské, ruské,

anglické — přeloženy; jen poznámka ukazuje k originálnímu jazyku. Stručný výklad literárně historický v Poznámkách zasazuje dopis do celkové historie práce korespondentovy a osvětluje neznámé vztahy. Z důvodu snadného čtení přepsány jsou vložky jinými abecedami, zvláště azbukou, psané. Chronologický postup není přesně srovnán podle dat, nýbrž myšlenka národního probuzení má býti ukázána ve volných skupinách dopisů soustřeďujících se kolem význačné osobnosti.

II.

Z listů českých buditelů nabýváme názorného obrazu o pozvolném *vyspívání a rozvíjení české řeči spisovné*. Josef Dobrovský postavil na základě dokonalé znalosti staršího jazyka pevné pilíře nové mluvě; příkře odsoudil snahy nepovolaných puristů a neologů, kteří nemajíce náležité znalosti skladnosti jazyka českého, neznajíce dostatečně bohatství českého pokladu slovního, počínali libovolnými, ošklivými novotvary zaplavovati a zohyzďovati českou řeč spisovnou. Náš patriarcha české a slovanské filologie podal ve své Obšírné mluvnici první vědecké základy jazyka českého. Studoval však jazyk nejen po stránce historické a dialektologické, nýbrž velkolepě rozšířil svůj jazykový zájem na široké pole slovanské filologie vůbec. Dopisoval si s předními učenci slovanskými, znal starší literaturu ruskou, polskou i jihoslovanskou, obrátil zvláště svoji pozornost k nejstaršímu literárnímu jazyku slovanskému, staré slovenštině čili bulharštině, jazyku to, jímž Cyril přeložil písmo svaté na jazyk slovanský a jenž jest nám typem původního jazyka praslovanského. Obšírné svazky Dobrovského korespondence s Čechy V. F. Durychem a Jos. V. Zlobickým, s Polákem J. S. Bandtkem, jihoslovanským učencem Kopitarem, pilným sběratelem slovenským Jiřím Ribayem jsou nepřebranou studnicí slavistických vědomostí; jest tu plno kritických jasných odpovědí na četné dotazy, živý zájem o staré rukopisy a tisky, porozumění významu starožitností, nářečí, národopisných památek, ozvěna učených prací u nás i v cizině. V době, kdy nebylo dostatek vědeckých časopisů, v nichž by učenci navzájem si zdělovali výsledky svých badání i kritiky starších a současných prací, nahrazovaly tyto obšírné, s vědeckou jasností a zralostí psané listy odborné učené časopisy. Nezdálo se nám však vhodným, abychom vybrali do této knihy některý z těchto charakteristických, bohatých dopisů. Jsou vesměs příliš odborné a lze v té příčině jen odkázati k úplným vydáním Dobrovského korespondence, kterou vděční žákové, vracející se co chvíli k velikému učiteli slavistiky, pietně pořídili. Ovšem i v těchto vědeckých, objektivně klidných a zase vášnivě kritických listech kmitají se dosti často zprávy, věty a

poznámky, z nichž proniká české uvědomění spisovatelovo a jeho správný, český názor na naše dějiny.

Dobrovský opravil i zastaralý bratrský pravopis a opravou analogickou přiblížil českou orthografii velikým jazykům slovanským, zvláště ruštině. Velikého významu byl jasný zákon prosodický, Dobrovským přesně formulovaný, jímž prohlášen byl pro českou poesii jediné správný rytmický princip přízvučný; jediné pravidelným střídáním slabik přízvučných a nepřízvučných možno vázati české verše, poměr slabik dlouhých a krátkých (časomíra) jest pro český verš celkem bez významu. Romantická škola Jungmannova ostře brojila proti tomuto zákonu, navazovala na starší humanistické překladatele, kteří časomírou napodobovali latinské předlohy, vytýkala básníkům přízvukem se řídícím, že podléhají Němcům, již prý i ve vkusu zákonodárným. Avšak ačkoli do pole proti této otázce vytáhli nejlepší duchové mladší buditelské generace (Jungmann, Palacký, Šafařík), kdežto přízvukem řídili se starší a neumělejší básníci školy Puchmajerovy, dal celý vývoj české poesie v devatenáctém věku za pravdu Dobrovskému, jazyk sám vybojoval si svou přirozenou silou právo na to, co theoreticky zdůvodnil a přikazoval již Dobrovský.

Tímto velikým buditelem byla tedy česká řeč utvrzena, pevně vsazena na správné základy klasické mluvy bratrské, od dob Dobrovského nebylo již vážného nebezpečí jazyku českému se strany nepovolaných novotářů. Byla-li však ve snahách Dobrovského záchranná, konservativní zásluha o českou řeč, vidíme v životní práci Jugmannově, zvláště v jeho mladistvých proslulých převodech Miltonova Ztraceného ráje a Chateaubriandovy Ataly, dále v jeho Slovesnosti, sílu pokroku a nového vývoje. Jungmann vycítil a v známém článku O klasičnosti v literatuře vůbec a české zvláště (v prvním ročníku Časopisu musejního 1827) jasně vyslovil svůj program. Správně pozoroval, že česká řeč spisovná, básnická i vědecká, nemůže ustrnouti na jazykovém pokladu „klasické" literatury bratrské a veleslavínské. Chápal, že literatury velikých národů, francouzská, anglická, německá, ruská, nebyly násilně ve vývoji zadrženy; že s pokrokem idejí, složitostí a novým duchem chápání lidského, vytvořily si tyto veliké světové řeči na tisíce nových výrazů a odstínů, jež plně vyjadřovaly moderní, změněný způsob počitků. Rozuměl, že čeština neblahým osudem po dvě stě let ve svém vývoji zadržená, musí náhle, skokem obohatiti své výrazové prostředky, aby na ráz se mohla postaviti po bok velikým a vyspělým slovesným dílům ostatních národů. S geniálním rozhledem vybral si Jungmann dvě skvělá a těžká básnická díla západních kultur. Miltonův Ztracený ráj, hluboká epopeje lidské radosti, lásky a bídy, zbásněná bible,"byla nejproslulejším plodem básnickým starším generacím osvícenským. Na ní zkoušeli četní němečtí překladatelé tvárnost a bohatství německé řeči básnické, jejím slabým napodobením zahájil Klop-

stock klasické období německého písemnictví. Oběma překlady stvořil Jungmann novou českou řeč básnickou. Odvážně a velmi šťastně obohatil v nich českou řeč právě o „vyšší" výrazy, jichž se mateřštině nedostávalo. Právě tak v Slovesnosti, obsahově nepůvodní kompilaci několika předloh německých a francouzských, projevil se Jungmann zakladatelem nové české řeči vědecké. O vybudování obou těchto směrů staral se po celý život a v jeho dopisech máme mnoho poznámek odkrývajících methodu a ráz této průkopnické práce. Teprve obohacená a takto povýšená řeč spisovná mohla býti dále základem básnické práce Kollárovy, Čelakovského a všech mladších básníků, jejichž plody ukazují již zcela nového ducha, obratnější techniku, vybroušenější řeč nežli neumělé počátky zasloužilých Puchmajerovců. Zvláště v Jungmannových dopisech příteli A. Markovi, horlivému veršovníku podle zásad Jungmannových a spolubudovateli filosofické mluvy české, jest plno takových pokynů a podnětů. Starší mluva byla všude základem; Jungmann, jenž celý život věnoval obrovské práci na Slovníku česko-německém, poznal starší lexikální poklad český velmi podrobně; od přátel dával si na venkově sbírati významy dialektologické, řemeslnické a hospodářské terminy technické. Pro vyšší řeč básnickou a filosofickou, kde starší zásoba nestačila, přijímal opatrně slova z ruštiny a polštiny a jen v krajním případě nutnosti odhodlával se na základě vědecké práce Dobrovského o skladnosti jazyka českého, na základě dokonalého vhledu v organismus řeči a neméně i ze své šťastné intuice jazykotvorné uváděti nová slova do jazyka českého. Jest obecně známo, že přemnohá slova, dnes obecně známá a užívaná, uvedena byla Jungmannem do českého jazyka. Postupem času úzkostlivost mladého novotáře rostla. Prací na slovníku stále hlouběji se ponořoval do nevyčerpatelného bohatství českého pokladu slovního, na druhé straně bál se duchů, jež svými odvážnými a zdařenými novotvary vyvolal. Proto tak horlivě odstraňuje a uhlazuje v dopisech novotvary Markovy, proto zejména obrací se veřejným článkem i výmluvnými listy proti dissidentským snahám Kollárovým.

Proti kanonu jednotné spisovné řeči české, jejímž základem stalo se od dob Husových středočeské podřečí pražské, ozývají se záhy v době obrozenské námitky. Pomineme mlčením pokus první odluky slovenské školy Bernolákovy, poněvadž tato družina neměla valného významu literárního a na Slovensku proti katolickým separatistům uchovávali literární evangelici, se střediskem kulturním na evangelickém lyceu v Prešpurce, jednotu s Čechy. Ale i mezi slovenskými evangelíky, a byla mezi nimi i nejpřednější jména spisovatelská, Šafařík a Kollár, počaly pronikati zrádné myšlenky o libozvučnosti jazyka českého a slovenského. Zvláště z novosadských dopisů Šafaříkových jest patrna mladická nechuť spisovatelova k zúžené attičině české mluvy

spisovné, jíž by přál plnějších dorských tvarů z nářečí východních. Tyto myšlenky, podporované nechutí Šafaříkovou i Kollárovou k pražskému literárnímu centru, živené studiem a vysokým ceněním slovenských národních písní, vzbudily zvláště v prudkém a horkokrevném pěvci Slávy dcery zcela zvrácené názory o upraveném, libě znějícím jazyku spisovném, jaký se pak projevil v pozdějších, „oupelných" vydáních Kollárovy básně. Tu vystoupil Jungmann známým článkem „O různění českého písemního jazyka" veřejně, v soukromých dopisech pak přátelsky, ale velmi durazně vytýkal Kollárovi zpozdilé jeho počínání. Tyto dopisy jsou z nejcennějších. Jungmann, mladistvý revolucionář a odvážný novotář, stává se náhle výmluvným hlasatelem jednoty a přesnosti spisovné mluvy. Jeho obavy nebyly liché. Moravští žáci a ctitelé Kollárovi, V. Ziak a F. D. Trnka, počali zlibozvučňovati nezřetelnou úzkou češtinu tvary dialektickými, bláhově se snažili měniti základy mluvnické v rozkvétající již a rozkvetlé nové řeči spisovné. Tyto nebezpečné snahy o zlahodnění mluvy spisovné takovými povážlivými prostředky jsou zcela obdobné současnému romantickému archaisování, kultu pračeských památek slovesných, dobrodružným etymologiím. Záchrana jednoty byla v návratu k jasnému, střízlivému stanovisku Dobrovského. Literární jednota Čechů se Slováky nebyla bohužel udržena; Ludevít Štúr se svou spisovatelskou družinou odloučil i evangelické Slováky v letech padesátých od literární jednoty české a ochudil tak podstatně český duševní život, svému ubohému slovenskému kmeni odlukou však neprospěl.

Vůdcové duševního života českého často se s nevolí a úzkostí vyslovovali o těchto dissidentských snahách, také z mnohých vybraných našich listů jest jejich odmítavé stanovisko zřejmo. Na tomto místě budiž uveden jen odstavec z listu Palackého, poslaného Kollárovi 19. července 1832 (níže neuvedeného): „Nedávno dostal se k nám Trnkův spis „O českém jazyku", když již p. Jungmannovo pojednání „O různění českého písemního jazyka" ve druhém svazku časopisu našeho vytištěno bylo. Spis to dětské náruživosti! Nadáli jsme se do p. Trnky něčeho lepšího, mužnějšího, důkladnějšího. Zdejší páni, všichni bez výminky, horší a smějí se nad ním, a já ho jen lituji, ačkoli tam na nikoho více bláta nenaházel, jako na mne. Žel že duch vlastenský k nevhodným a malicherným půtkám se jitří, nikomu na prospěch, leda nepřátelům našim k nesmírné radosti, aby, když již *Ypsilon* zvetšelo, zase měli o čem šaškovati na schůzkách, po ulicích a kafírnách. Nevěříte, jak nám to náramně škodí, když se těm čertům příčina dává k ousměškům a k hulákání před nepovědomými o pedantství našem, jakým úsilím se hádáme. Proměny takové (jazykové) jen poznenáhlu i nevidomě ukazovati by se daly s prospěchem; kvapem ničeho nedovedeme kromě hádek a různic, mistrování ve formách a zanedbání vzdělanosti reální, kteréž tak velice potřebujeme."

III.

Listy českých buditelů podávají též *živý obraz literárních poměrů své doby.* Česká obrozená řeč ukázala svou výraznost a lahodu na slovesných památkách, které dnes počítáme k nejvýznamnějším pokladům našeho písemnictví. Dopisy Dobrovského, přeplněné bohatým materiálem, ukazují přímo názorně, jak rostla jeho grandiosní díla jazykovědná i literárně a kulturně historická. Z Jungmannových dopisů dovídáme se zajímavou historii vydání překladu Ztraceného ráje, o jeho přijetí a překladatelově obraně proti nepříznivé kritice (zvláště Pálkovičově). Škoda, že nemáme starších listů Jungmannových s počátku století, jež by nás zasvětily do genese tvůrčí, obrodné práce překladatelské. Zato jsme dokonale zpraveni o nekonečné, obětavé práci Jungmannově na Slovníku. Jest velikým půvabem všech těchto listů, že byly psány důvěrně, nikdy pro širokou veřejnost. Tím dojemněji vyvstává před námi nekonečná, obětavá práce, na niž nasazovali zdraví i život. Nemůžeme čísti těchto listů bez hlubokého dojetí a veliké úcty k hrdinným vlastnostem mrtvých vlastenců. Jungmann svěřuje se Markovi se všemi svými literárními plány a pracemi. Z jeho korespondence se dovídáme o překladech drobných básní, o připravování, vydání a přijetí Slovesnosti, o Historii literatury české, o založení Musejníku, Matice české, vědeckého časopisu Kroku, o pracích na Slovníku, o druhém vydání spisů. Jungmannovy dopisy jsou bohatou studnicí literárních zpráv o celém našem obrozenském písemnictví a čtenář pozná i z našeho výboru, že nebylo v prvních desítiletích devatenáctého věku významnější knihy, k níž by podnikavý a obětavý náš buditel neměl přímého osobního vztahu jakožto rádce, podněcovatel a povzbuzovatel, vydavatel a oprávce. Nejvýznamnější příspěvek podán jest tu k nejcennějšímu básnickému dílu českého probuzení Kollárově Slávy dceři, jejíž zárodek „Básně Jana Kollára" vydán byl r. 1822 v Praze péčí Jungmannovou. Vidíme tu, s jakými obtížemi bylo spojeno vydávání českých knih. Nehledě k nepřátelské censuře metternichovského absolutismu, ztíženo bylo vydávání českých knih nedostatkem českých tiskáren a školených sazečů. Jako stálý motiv táhnou se listy našich buditelů ustavičné stesky na nevědomosti tiskařů, kteří několikrát opravené archy tiskli s novými a novými chybami. Z dopisů Jungmannových nejšíře jsme poučeni též o těžkých poměrech pravopisných. Našim buditelům běželo o to, aby českou orthografii co nejvíce přiblížili jednotné slovanské řeči, která byla romantickým snílkům dalekým ideálem. Hanka, jak patrno též z listů Dobrovskému, zaváděl pro měkké hlásky nová znaménka a horliví vlastenci mění pravopis, píší znaky podle nových způsobů, prožívají pravopisné boje, užívají, zvláště v listech odvážnějšího obsahu, abecedy cyrilské.

Rovněž z listů mladých slovenských spisovatelů, Kollára, Šafaříka i Palackého, poznáváme směr současné literární práce a zárodky budoucích jejich velikých prací celonárodních. Kollár dopisuje si s Šafaříkem o sbírce národních písní, o svých studiích archeologických a etymologických, musí vyslechnouti z Prahy od Jungmanna výraz lítosti, že se dává takovými bludnými cestami sváděti od pravého svého povolání, cesty básnické. Šafařík píše z vyhnanství novosadského Kollárovi do Pešti, Palackému do Czuzy, Jungmannovy do Prahy vroucí nadšené listy plné víry ve vítězství české věci, ačkoli nejednou zase dívá se na stav uherských Slováků pessimisticky. Zmiňuje se nejednou o své sbírce básnické, o svém překladě ze Schillera (Maria Stuart), který na dlouho zapadl v censuře pražské, poněvadž v tragedii umírá královna! Rovněž budoucího filologa a znalce literárního a slovanského archeologa vidíme již z listů novosadských. Vypisuje, jak shání a studuje staroslovanské, staré srbské i jiné texty, dotazuje se přátel, objednává knihy, naznačuje plány, žádá zodpovědění dotazů, vyvrácení pochyb, potvrzení domněnek. Krásným svědectvím jsou v tom ohledu zprávy Kollárovy o základech monumentálního díla, Starožitností slovanských. Jak správně a příkře odsuzuje ledabylost, povrchnost německých učenců, kteří slovanské práce vědecké dokonce si nevšímají a výsledky svého badání staví do služeb imperialistické národní myšlenky nedbajíce historické spravedlnosti a objektivnosti. Jak případně čteme dnes hořký výsměch Šafaříkův, který vyčítá cizím (německým, maďarským a tureckým) národopiscům, že stará poctivá slovanská jména na dnešním území srbském, bulharském a makedonském zaměnili libovolnými, zpotvořenými jmény tureckými, že se staré slovanské hory a řeky, dobrá slovanská města najednou jim ztratila v tendenční snaze neviděti nebo přehlížeti celé veliké národy slovanské! Z Šafaříkových krásných listů nad jiné jest též zřejmo, že naši buditelé pracovali bez vyvinutého aparátu knihkupeckého, nakladatelského, zasílatelského, jenž byl jejich nepříznivým sousedům vždy k službám. Byli-li všichni buditelé v místním okruhu své činnosti sběrateli knih, knihkupci a zasílateli, pocítil Šafařík v Novém Sadě nejtíže tuto bolestnou stránku literární buditelské práce. V chudobě a nemocech, vydán nepřízni vlády a podezřívání omezených sousedů, dovedl udržeti krok s postupem vědy slavistické, vyšinouti se mezi přední pracovníky, shromážditi knihovnu, která byla do jisté míry unikátem mezi slovanskými bibliotékami. Tím bolestněji působí na nás učencovy stesky, po letech psané synovci Janovi z Prahy, kdy spisovatel Dějin slovanských literatur a Starožitností slovanských byl nucen z bídy svůj knižní poklad rozprodávati. Jak těžko se loučil se svými miláčky, tušíme z trpkých stesků, když si stěžuje, že národ nedovede svých pracovníků uživiti, když ukazuje, jak někteří lidé dovedli se ve jménu vlastenectví obohatiti, když

spojuje slova: slavismus - pauperismus, Slavjanstvo - žebranstvo. Tyto stesky opakovaly se více méně důrazně v historii Čelakovského, Němcové a mohli bychom jich slyšeti právě v dnešních dobách dost a dost.

Z listů mladého Palackého mluví týž jarý duch, jakého jsme poznali v mladistvých dopisech Šafaříkových. Dívá se na české obrození s vysokého hlediska filosofického; neutápí se nikde v malichernostech, dovede kulturní potřeby českého národa vystihnouti a případně vyjádřiti. Nedivíme se Jungmannovi, který v dopise Kollárovi doznal, že slovenští přátelé, Kollár, Šafařík a Palacký, jsou jeho nejmilejší trojice. Zvláště u Palackého pojí se vysoké duševní vzdělání, otevřenost mysli, jasné chápání cílů s vybroušenou zvučnou a výmluvnou formou. V mladistvých jeho listech převládá zájem básnický a krasovědný. Píše Šafaříkovi o nedostatcích české literatury a z jeho listů vane onen mladý, revisionistický, svěží duch, jehož si tak vážíme na Počátcích českého básnictví (1818), dílku obou přátel. S Šafaříkem budují si nové mety českému básnictví a po příkladu Jungmannově rozbírají, zvažují a cení rytmická pravidla časoměrná. Kollárovi rozpisuje se o nových knihách, plánech, překážkách se strany censorů a prorokuje jazyku českému lepší budoucnost. Jungmannovi vyličuje svůj vlastní život, děkuje za pozvání k práci na české encyklopedii a výbornými slovy rozpisuje se o úkolech a významu českého časopisu vědeckého i sbírky encyklopedické. Zvláště v listech Jungmannovi psaných významné jsou Palackého názory o čistém jednotném jazyku, o purismu a neologismu. V době příchodu Palackého do Prahy — vlastně již krátce před tím — pozorujeme úmysly mladého básníka a filosofa, oddati se studiu českých dějin. Jsou vyjádřeny v několika skvostných dopisech, jež psal mladý učenec jednak před příchodem do Prahy, jednak již z Prahy na Slovensko. Dobrovskému oznamuje svůj úmysl, že by v Praze rád studoval českou historii. Jungmannovi píše důležitý list o duchu českých dějin, z Prahy pak na Slovensko bývalým přátelům výmluvné, vroucí dopisy o buditelském poslání českého dějepisce. Jest si již plně vědom, jak celé věky, generace mocných usilovaly o to, aby slavný smysl české historie byl potomkům zatemněn, jak konfiskacemi, úřední úpravou a censurní praksí upravován byl názor národa na jeho vlastní minulost. S pathosem vykládá Eichhornovi, o čem se smí a o čem nesmí v Čechách psáti. Tyto výborné dopisy, z nichž některé jsou do naší sbírky pojaty, jsou osobitým preludiem k nejslavnější památce českého obrození, Dějinám národu českého.

Půvabná, každému čtenáři zajímavá jest korespondence Čelakovského s přáteli, milovanými ženami, slovanskými i cizími učenci. Kdežto listy, o nichž jsme dosud mluvili, byly převážnou měrou psány badateli, vědeckými pracovníky (i u Kollára ukázal se záhy rys učenecký, jenž zatlačil lehkost básníkovu), máme

v dopisech Čelakovského před očima život básníkův tak upřímně, prostě a pravdivě podaný, jak by nám jej málokterý román, zřídka nějaká autobiografie, podala. Čelakovský jest skrz na skrz básníkem; jako Goethovi mění se mu život v báseň, potřebuje záhad a přestrojování, zpěv lidový, jejž všude kolem sebe slyší, vyvolává napodobení, ohlasy; i dopisy druhovi z mládí Kamarýtovi, i listy první i druhé manželce, staršímu příteli Plánkovi, přátelům a učencům jsou živým komentářem jeho básnického díla. Jsou víc než doplňkem básníkova díla, tvoří podstatnou část jeho slovesné práce vůbec. Proto z nich také literární historie nejvíce vytěžila pro výklad básníkovy osobnosti a básníkova díla. Studium lidové písně a její napodobení, básnický program, ponoření se do národních písní jinoslovanských, písně milostné (Pomněnky vatavské), vznikání slavných Ohlasů, vše vidíme v zrcadle rušného, temperamentního života básníkova organicky spojeno, zživotnělé, bohatě dokumentované a osvětlené. Rovněž vroucí a ušlechtilé dopisy básníkovy z Vratislavě podávají vedle jiného historického materiálu mnoho poznámek k spisům druhé životní půle Čelakovského, k jeho pracím sběratelským a učeneckým. Hlubokou tragikou dojímají nás trpké a mužné jeho dopisy z doby největší tísně životní. Jako v zrcadle vidíme mladého, nadaného básníka, pracovitého učence, jak těžce a úmorně shání denní obživu. I Čelakovský byl z těch, jichž nedovedla česká vlast obživiti. Rozumíme teprve po přečtení jeho překrásných, poučných listů, jak byl duch básnický duchamornou prací vysilován, vidíme před očima nízkost denunciantů (Hankovu), kteří básníka vyhnali i ze skrovného živobytí. Diskrétněji a tím bolestněji vyčítáme z listů jeho posílaných nevěstě Marii Ventové, proč náš básník tak dlouho odkládal sňatek, nemoha své rodině zajistiti nejskrovnějšího útulku. Přátelé ochladli, píší pořídku a zdrželivě politickému provinilci a člověku bez existence. Z těchto dopisů chápeme půdu, z níž vyrostly hořké epigramy Padesátky z mé tobolky. Osobní takt, ušlechtilá vznešenost, která je charakteristická ještě jen pro dopisy Boženy Němcové, psané v okolnostech pokud možná ještě bědnějších, oblévají smutné tyto dokumenty elegickým světlem.

Právě tak pro básnické plody druhé zralé půle životní, zvláště pro řadu dokonalých epigramů ve sbírce Kvítí, plných jasné moudrosti a vyspělé pohody životní, podávají nám vratislavské listy básníkovy nejeden cenný dokument. Krok za krokem sledujeme, jak zvláště pobytem v nehostinném německém městě vzrůstá básníkova láska k volné přírodě, českým hájům a lučinám. Jak mimovolně (zvláště ve vzpomínkových listech strakonickému příteli z mládí Plánkovi) vynořují se svěží, básnicky životné vzpomínky lesnatých údolí, zelených niv; se synem Ladislavem botanisuje náš básník po Krkonoších, sbírá do synova herbáře, studuje Preslův Rostlinář. Celá genese, psychologická příprava jedné

z nejkrásnějších, harmonických sbírek českých epigramů vyrůstá před našima očima.

Ačkoli celá korespondence Karla Havlíčka Borovského jest věrnou a jasnou průvodkyní života a práce mužného a charakterního našeho bojovníka a trpitele, vyrůstají zvláště Havlíčkovy brixenské listy v český, národní typ, nám dnes blízký a drahý, ježto nedávná doba poučila nás o podobné politické persekuci vídeňských vlád, a my si přáli, abychom měli mezi trpiteli hojně nebojácných, celých Havlíčků. Listy Havlíčkovy jsou stálým svědectvím, jak se tato prostná, poctivá duše s českou nezaleklostí, žíznějící po střízlivé a čisté pravdě, poučovala a orientovala, až ji nalezla a dovedla za ní státi, všemi dary ducha bojovati, pro ni trpěti a umírati. Náš výbor, pokud omezené místo stačí, hledí ukázati hlavní etapy tohoto českého, nerafinovaného, prostně přímého, velebně důsledného vývoje. Po mlhavých snech mládí, po rozchodu s dráhou církevnickou nastává veliké probuzení za jeho pobytu na Rusi. K vynikajícím jeho tehdejším Obrazům z Rus jsou věrným pendantem moskevské Havlíčkovy listy, psané hlavně Zapovi. Zase sledujeme na nejcitlivější desce, důvěrném dopise veřejnosti neurčeném, jak se politické názory Havlíčkovy tříbily a prohlubovaly. Jak zvolna, ale neodvratně nastává rozčarování nad ruskými slavjanofily, jak si kritický a poctivý pozorovatel nedovede utajiti a zapříti zklamání z Ruska, z jeho lživého nátěru, planého romantismu, duševní pustoty nejširších vrstev lidových. Ale český pozorovatel se nezastaví na poloviční cestě. Jde dále, ke kořenům zla a vyvozuje logické konsekvence pro celý český politický program. Odvrací se od současného Ruska, naprosto se nedovede nadchnouti nedemokratickými, feudálně klerikálními Poláky. A podrobuje hned v dopise důsledné revisi celý Kollárův ideál slovanské vzájemnosti, kterou odmítá jako mlhavou, nám Čechům nezdravou. Na tom není ještě dosti; po negativním rozboru hledá hned kladné cesty budoucí české politiky, českého národního programu a nalézá jej: v poznání, utužení, vzdělání nás samých, pak ještě v přiblížení se k jižním Slovanům vidí nejjistější cestu zdárného vývoje věci české. Jest opravdu podivuhodné, jak hluboce se dovedl náš mladý pozorovatel již za svého ruského pobytu nad českým a slovenským problémem zamysliti, jak tu v jediném listě podává in nuce celý svůj pozdější politický a národní program, jejž dovedl tak výmluvně později objasňovat, statečně hájit, pro nějž trpěl a umíral.

Druhý oddíl ve vzácné časové korespondenci Havlíčkově tvoří dopisy z doby hlásící se vládní reakce a pozdějšího pronásledování. Jako nám moskevské listy ukázaly připravenou půdu budoucího žíravého satirika, střízlivého kritika a jadrného novináře, ctíme v druhé části korespondence Havlíčkovy neoblomného bojovníka, statečného trpitele. Tam pendant k Obrazům z Rus, epigramům, novinářské činnosti, zde k velebným větám Epištol

kutnohorských, heineovsky hořkým Tyrolským elegiím. Vzájemné listy Havlíčkovy s drem Pinkasem, z doby brixenské pak několik skvostných dopisů s Palackým zůstanou na vždy nejdražší památkou národa, toužícího po samostatnosti, svobodném životě. Jako ocel vrývati se mají do rozechvělých myslí naslouchajících potomků, jako zlato září nepodplatná mužnost, velebná klidnost drahého trpitele. I rodinné dopisy Havlíčkovy z Brixenu, ač jen nejbližší rodině posílané a týkající se nejpřednějších otázek denních, dojímají prostou srdečností a láskou. Z Havlíčkových brixenských listů volá dnes k nám nejkrásnější jejich motiv, v dopise Palackému zpřízvučněný: neochabnout, vytrvat!

Líbezné jsou překrásné dopisy Boženy Němcové, jako byla celá osobnost spisovatelčina líbezná a ušlechtilá. Němcová jest z literárních postav, které jsou tím dražší, čím blíže pronikáme k člověku. Vroucí, laskavé srdce, čistá mysl, svěží, básnická lehkost, prostá charakternost pronikají z listů spisovatelčiných. Mohli bychom je postaviti po bok dopisům Čelakovského; i tyto listy jsou pokračováním díla básnického, i v nich zrcadlí se, ještě intensivněji a dojímavěji, pravdivá, nevyumělkovaná osobnost veliké ženy a spisovatelky. Ať jsou to dopisy milostné, nebo se zájmem národopisným, literárním, ať listy politického pozadí nebo zpovědi tísně a hořkosti životní, každý řádek, každé slovo ukazuje celou osobnost, laskavé, dobré srdce, které naivně nevěří ve zlobu světa, jež nezná pomsty a zloby. Korespondence Boženy Němcové byla vydána souborně i v dobrých výborech a jest našim čtenářům velmi dobře známa. Z našeho hlediska zase plyne, že není možno pojmouti sem mnohých nejosobitějších, překrásných dopisů. V našich listech převládá tón politický. Neboť Němcová, svěží vypravěčka pohádek, křisitelka národního života s dobrými českými lidmi, měla bystrý smysl pro politické potřeby svého lidu. Pronásledováním mužovým, pobytem v rozličných končinách země české i na Slovensku, stykem s předními duchy buditelskými (Čelakovským, Havlíčkem, Klácelem, Helceletem), osobními těžkými osudy životními naučila se rozuměti utrpení a bolesti týraného národa, zvláště jeho větve slovenské. Její politika byla nerozlučně spojena s prvkem sociálním. Ženský cit vedl ji k lásce, její vývoj obrátil se záhy cestou demokratickou. Páni a šlechtici v jejích románech a povídkách jsou všichni laskaví a lidumilní, jsou otci svého poddaného lidu, kterýž jest jim rodinnou láskou oddán. V dopisech zračí se velmi příznivě spisovatelčina znalost českého lidu, jíž nabyla sbírajíc po českém a slovenském venkově pohádky, zapisujíc zvyky, studujíc kroje a obyčeje. Proto jsou nám mnohé její dopisy cenným dokumentem o procesu obrozovacím mezi lidem. Němcová nám dokonaleji než mnozí pražští buditelé vylíčila postup národního uvědomování, vystihla potřeby a bídu lidu venkovského; všímá si žen, jejich úkolů v rodině, zanedbanosti a pozvolného pokroku ve věcech národních. Tak vylíčila nám kraj

nymburský, tak podala několik výrazných obrázků z ženského probuzení na Moravě. Zejména pro útisk a útrapy slovenského lidu, pro jeho bídu hmotnou i duševní měla oči i srdce otevřené. Zamýšlí se nad poměrem Čechů a Slováků a hledá příčiny slovenské nedůvěry a opatrnosti v zuboženosti slovenského lidu, jakož i v nedostatku péče českých krajanů o slabší, utištěnou větev. I z těchto dopisů poznáváme půdu, ve které vyrostly mnohé povídky Němcové, plné lahodné harmonie životní a laskavého smíru, z těchto řešení vztahů československých, jednotně provedených spisovatelčinou osobností, vyrostla Pohorská vesnice.

Charakteristické jest pro čestné, velkodušné srdce Boženy Němcové její přátelství k Havlíčkovi. Skvostné jest vylíčení obrazu Havlíčkova a rozmanitých jeho posuzovatelů, dojemný a povznášející list Lamblovi, v němž Němcová vylíčuje Havlíčkův pohřeb. Kde se přemnozí vlastenci báli zúčastniti pohřbu politického provinilce, kráčela statečná žena za rakví, na niž z posledních peněz koupila trnovou korunu. Tato prostá čestnost dobře se snáší s romantickými zmínkami v dopisech o cikánech, o osamělém rově českém na uherském hřbitůvku, o kouzlu národních písní. Přímým doprovodem k Babičce jsou dopisy její z let 1853—1855, kdy v bolesti nad ztrátou milovaného syna, v obavách o budoucnost dětí a rodiny, v nejkrutějším nedostatku vzpomíná chvil blaženého mládí, kdy náhle vystupuje zase před zakaleným obzorem drahá postava její babičky, kdy ztýraná žena a nepřemožená idealistka hájí vroucími slovy (v krásném listě Jurenkovi) léčivou sílu a reálnost útěšného snu, jasné vidiny.

Z korespondence moravské a slovenské nemáme v tomto výboru mnoho listů, které by byly osobitým průvodem krásné literatury v obou těchto oblastech jazyka českého. Morava i Slovensko zasluhují zvláštního vydání, zvláště dopisů z pozdějších let, které by doprovázely literární snahy jejich a ukázaly cesty národního uvědomování. Pro Moravu vybrány jsou do této knihy aspoň některé listy Helceletovy, zvláště z doby pobytu autorova na Slovanském sjezdě v Praze, v nichž se jeví jasné přesvědčení o nutnosti spojení zemí koruny české proti centralismu, jak si jej současný moravský sněm představoval. Slovensko literární zastoupeno zde v starší své fázi před odlukou Štúrovou listy prešpurských přátel Kollára, Šafaříka a Palackého. Snad bude možno podati našim čtenářům druhý díl Listů probuzení, v nichž by zase mladší generace slovenská, dále pak i úsilí buditelů slezských, mohlo býti dokumentováno.

IV.

Česká minulost byla nejmocnějším podněcovatelem klesajících nadějí našich buditelů. Pohled na slavné předky, na bývalou moc a velikost českého státu dodával síly v dobách nejtrudnějších. Již

od dob Dobrovského, vlastně ještě z dob osvícenských historiků M. A. Voigta, Gel. Dobnera, F. M. Pelcla datuje se nový, národní názor na české dějiny. Tendenční kronika Hájkova, která zlehčovala nejslavnější minulost husitskou, byla podrobena zničující kritice Dobnerově. Dobrovský sám v několika drobných studiích ukázal kriticky, jak jest českou historii dlužno očišťovati od pozdějších nánosů, s určitou tendencí pravidelně později přibájených. Také v dopisech cítí se potomkem starých Husitů, jest si vědom, že Žižka a jeho voje daleko nebyli těmi loupežníky, za jaké je němečtí kronikáři vyhlašovali. A ve svých dějinách starší české literatury zřetelně klade za střed národních dějin dobu husitskou a bratrskou. Po Dobrovském pak všichni naši buditelé pracují ve světle slavné naší historie. Jungmann jest již v dopisech zřetelný zbožňovatel Husův a Žižkův, jakkoli se po svém zvyku vyjadřuje často o nich příliš stručně, epigramaticky. Pro náboženskou stránku hnutí husitského a Jednoty bratrské náležitého smyslu neměl. To vystihnouti zůstalo úkolem nejširšímu, náboženskému duchu Františka Palackého. Jungmann hledal romanticky národní velikost a slávu v dobách nejdávnějších. Proto tak ulpěl na idealisujících myšlenkách Herderových, proto se dal oslepiti podvrženými rukopisy Královédvorským a Zelenohorským, poněvadž hlásaly vyspělou kulturu, moc a slávu nejstarších Čech. Již Dobrovský v proslulém dopise Durychovi (v našem výboru č. 1.), psaném ovšem v návalu choromyslnosti, spojuje Slovany se jménem Slávy, Čechy podle etymologie slovesa počíti vyhlašuje za první, přední národ světa. Jistě tyto myšlenky kořenily hluboko v nitru našeho předního buditele a mladší generace rozváděla je a obměňovala je po svém. Jungmann hledí zvláště za válek napoleonských na veškeré Slovanstvo. S českou historií spojuje historii ruskou, jejíž proslulé vypsání od Karamzina horlivě čítá a posílá příteli Markovi. Vidí Slovany rozsazené v dávných dobách po širokých lánech evropských a asijských a často vyslovuje vroucí podiv v dopise, jaký to byl veliký, jak vzdělaný, jak nešťastný národ! Kollár vraceje se z Jeny na Slovensko zastavil se v Praze. Mladistvý básník, jehož srdce právě kypělo bolestnou láskou k Bedřišce Schmidtové, jíž po krátkém rozloučení píše vřelý dopis milostný, vidí ponejprv Prahu, zkamenělé dějiny národa. Byl to jistě mohutný dojem Prahy a hovory s českými vlastenci, v první řadě s Jungmannem, které ho přiměly, aby napsal bázlivé farské Němkyni svobodná slova: „Dnes již není pro mne návratu; cítím v sobě sílu, odvahu a povolání, abych pracoval pro národ." A slovanské historie, zvláště osudy vyhubených národů polabských a pobaltských utvořily pak základnu jeho Slávy dceři. Šafaříkův zájem obrácen byl jednak k literární a kulturní historii Slovanstva, jednak k studiím předhistorickým, archaeologickým. Máme tu duševní ovzduší, z něhož rostly slavné jeho Dějiny slovanských literatur na jedné straně, epochální a buditelsky velmi

významné Slovanské starožitnosti na straně druhé. Zvláště dopisy z Nového Sadu, kde mladý učenec, jak již zmíněno, pracoval v poměrech nejvýše trudných, jsou přeplněny vzpomínkami historickými a archeologickými. Také Šafařík vycházel z některých nesprávných předpokladů, hlavně z idealisujícího poměru k slovanskému dávnověku ve stopách Herderovy známé kapitoly o Slovanech z díla Ideje k filosofii dějin lidstva, a z opírání se o romantické „pračeské" padělky. Moderní věda archeologická velmi mnoho z jeho detailů překonala, novými nálezy přivedena byla k jiným výsledkům vědeckého badání. Hlavní však idea Starožitností, pro celé Slovanstvo současné tak významná a plodná, že totiž jsou Slované praobyvateli evropskými, že nejsou národem posteriorním a inferiorním, platí podnes, opřena řadou nových důkazů. Jak právě Šafařík cítil buditelský význam této historické, nebo spíše archeologické pravdy, jest nejlépe patrno z jeho živých dopisů novosadských Kollárovi. Naznačuje v nich příteli své domněnky, k jejichž vědeckému vypracování nasazuje práci a sílu životní, vyptává se poloskrytě na Kollárovo mínění o Sarmatech, starých národech thrackých, ponechávaje si překvapující resultát s celým odůvodněním pro spis sám. Když již později pobýval v Praze, nahlédli někteří buditelé do jeho rukopisu a byli výsledky i způsobem podání okouzleni. Svědectví toho podává na př. Jungmann v dopise Markovi.

České dějiny staly se životním úkolem mladému Palackému, když čtyřiadvacetiletý mladík přišel na „klasickou" půdu Čech. Básník a filosof, jenž mezi duchaplnou osvícenou společností uherských šlechtičen nabyl vybroušeného taktu a na své mládí podivuhodné všestrannosti a vyzrálosti kulturní, jest jakoby změněn po příchodu do Čech, kam ho touha ode dávna ponoukala. Procházeje se po půdě české, vidí — jak vyznává v německém listě příteli Vyrožilovi, níže uvedeném — své okolí dvojím zrakem: vidí přítomnost i minulost. Duch českých dějin, historickými pisálky mnišskými u nás tolikráte znešvařený a zatemněný, důtklivě ho vybízí k nejhorlivější literární, vědecké práci. A z nových a nových listů ozývá se tento umělecký, životně silný, buditelský český poměr k české minulosti. Z těchto listů cítíme, že osobnost velikého našeho historiografa byla příliš silná, syntheticky jednotná, aby mu bylo možno zabřednouti ve spoustě historického materiálu do detailů bez veliké národní linie. V těchto dopisech jest již celý Palacký, vědec a buditel, politik a bojovník, autor kritického Ocenění starších českých kronikářů i spisovatel slavných Dějin národu českého.

Z mladších korespondentů všimněme si aspoň některých dopisů Čelakovského. S jakou vroucností, ztajeným hněvem vypisuje devatenáctiletý jinoch příteli Kamarýtovi své dojmy, když louče se s Prahou navštívil místo pro Čechy nejpamátnější a nejbolestnější — Bílou horu, když prohlédl kostel mariánský a

všecky trofeje vítězné, vystavěné na památku za vítězství císařských nad odbojnými Čechy, a pomyslil, že nevědomý lid co rok putuje uctívati a oslavovati vlastní svou porážku! Doba Metternichova absolutismu a vlády nepřátelských censorů (Němečka a Zimmermanna) zabraňovala až do r. 1848 svobodnější pohledy do českých dějin. Již Čelakovský přál si pro povznesení národního vědomí, aby naši spisovatelé vybírali si látku k obsáhlým románům ze slavné české historie. Příklad slavného anglického romanopisce Waltera Scotta, jehož autograf Čelakovskému poslaný vzbudil sensaci po Čechách, pobádal našince k ustavičným snahám o český román a české drama ze slavných našich dějin. Obecné bylo tenkrát rozhořčení vlastenců proti Grillparzerově tragedii Štěstí a konec krále Otakara, v níž viděli právem sníženu a zkreslenu českou historii v jedné z nejslavnějších fází. Pokusy prvních našich historických povídkářů Jana z Hvězdy, Prokopa Chocholouška, ještě i starší práce Klicperovy a Tylovy, jakož i zlomky prací Máchových splnily jejich očekávání skrovnou měrou. Teprve v konstitučním roce 1848 vane v historických dramatech nový, demokratický a národní duch český!

V.

S novým stanoviskem k české minulosti úzce souvisí *politické snažení našich buditelů.* Dvakrát v historii našeho národního obrození se stalo, že politické úsilí našich buditelů bylo vzpruženo, že naděje ze světové situace pro český národ vzniklé jaře se ozývaly z listů a spisů našich buditelů. Bylo to jednak za dob válek napoleonských, jednak za evropských otřesů politických r. 1848.

Veliká revoluce francouzská a dlouhé, těžké války koaliční na počátku devatenáctého věku přinesly nové ideje do literatur evropských. V Německu vykvetly školy romantické, vlastenectví za bojů protifrancouzských proniklo písněmi i obsáhlými skladbami dramatickými, studiem lidového zpěvu, kultem středověku, rytířství a němectví. Také česká romantika vyznamenává se velmi živým cítěním nacionálním. Nesmíme však německé vlivy na český okruh ideový v době napoleonské přeceňovati. Politické obzory českých buditelů jsou nekonečně širší, ideály grandiosnější, nežli byly názory německých romantických šosáků. A třebas i nazveme mnohé sny buditelů rázu Jungmannova fantastickými utopiemi, třebas těžká politická reakce po karlovarských usneseních a kongressu vídeňském zdusila všechny smělejší plány, třebas konečně celý nepříznivý vývoj politický v 19. století napříč se postavil proti dalekým, smělým snům blouznivých vlastenců, dnes s větším porozuměním díváme se na jejich domněle přepjaté a fantastické sny. I my před krátkou dobou nevěřili jsme v mož-

nost takové evropské politické situace, jaká se jeví dnes našim očím. Proti všem výpočtům národních hospodářů a stratégů nabyla válka forem, o nichž se nikomu nesnilo, nabyli jsme však též perspektiv nového, zcela svobodného, plného a krásného života lidského i národního, v jaký jsme ani doufati v dohledné době se neodvažovali. Doba velikého vraždění, obecné hrůzy tají v sobě vratkost a nejistotu celkového stavu politického. Říše zanikají, trůny praskají, stálý, vrozený pojem mravnosti, práva a spravedlnosti jest namnoze pronásledován, mizí a ustupuje ohledům na dočasné výhody. Po té stránce byly války napoleonské, tato doba křečovitých záchvěvů Evropy, podobny krutější, nemravnější, ale i plodnější válce dnešní. Také dnes celý národ poznal, že přestala doba střízlivé skepse, politiky etapové od stupně k stupni. Dnes vidíme, jak správné bylo stanovisko buditelů našich z dob napoleonských, že si kladli vysoké, nejvyšší cíle. Tenkrát nedávali za ně ovšem v sázku život, bezpečnost národa, bylať vzhledem k slabým silám jejich politika trpná, theoretická, bylo to vyslovování zbožných přání. Ale jest pro ducha českého obrození na výsost charakteristické, že tu od samého počátku nastala orientace, citový, instinktivní pud, jenž velel přikloniti se sympatií na stranu Slovanstva, zvláště Rusů, a s nenávistí odvraceti se od strany německé (zvláště vlády vídeňské) a utiskovatelů maďarských. V této politické orientaci sešli se již tenkrát všichni poctiví Čechové, zástupci obou generací, buditelé rozličných temperamentů a škol literárních. Jako tomu bylo u nás na počátku války, za násilného uniformování českého tištěného slova a veřejného mínění, tvořily se již v těch dobách důvěrné kroužky vlastenců, kteří v bezpečné samotě, bez bázně před udavači, horoucně si posteskli nad žalnou přítomností, toužebně vzpjali ruce k vidině lepší, důstojnější národní budoucnosti. Zajímavou zprávu zanechal nám o takových konventiklech Jungmann z doby litoměřické, když v dopise Markovi podává přesné i nepřesné zprávy z bojišť a světové politiky, jichž se mezi přáteli, zvláště též litoměřickými kanovníky, dověděl a při nich cituje i výrok Dobrovského, hosta jejich schůzek. Dobrovský r. 1812 dobře tušil, že střetnutí se moci Napoleonovy s říší ruskou může se státi světovládci osudným a sám připomněl výrok Napoleonův, jenž nazval Rusy „l'autre grande nation".

Světové války napoleonské nezanechaly patrnějšího přímého ohlasu v probouzející se literatuře české. Lid byl neuvědomělý, politicky nepoučen nechápal, oč běží v krvavých bitvách, v nichž tekly proudy české krve. Družina vlastenců byla slabá a nepatrná, časopisy ovšem v době tuhnoucího již absolutismu nemohly se odvažovati politických zmínek, knihy, pokud vycházely, byly současných událostí válečných velmi daleky. Ale přece vědomí vlastenecké proniká v těchto dobách živěji, hlásí se naléhavěji v řadě obran, předmluv a vlasteneckých básní. Pokud se však

týkalo dalekých cílů politických, Slovanstva a z něho zvláště Rusů, stala se u nás censura velmi záhy nedutklivou. Tak nezbývalo vlastencům, než aby zdíleli své obavy a naděje s přáteli v dobře opatřených dopisech. Nejvýznamnější jsou z této pohnuté evropské krise dopisy Jungmannovy a Markovy. Sem náleží i věštecký dopis Dobrovského, psaný Durychovi v návalu choromyslnosti, ale příznačný jak pro kritické politické ovzduší současné, tak pro hlubokou lásku buditelovu k české a slovanské věci, z níž věštecká slova vytryskla.

Přátelství Jungmannovo s Markem datovalo se z doby Markova pobytu v semináři litoměřickém. Jungmann získal mezi bohoslovci, jež nadšeně vyučoval češtině, několik zanícených žáků a věrných přátel. První mezi nimi byl turnovský rodák Ant. Marek, jenž již v Litoměřicích důvěrně se seznámil s rodinou Jungmannovou. Po odchodu Markově z Litoměřic navštívil jej Jungmann v rodišti turnovském, kde se seznámil a po vlastenecku si zahoroval s tamními vlastenci, děkanem Jelínkem a uvědomělým rolníkem F. Čebišem; (zlaté srdce učeného a nadšeného buditele V. F. Durycha dotlouklo v Turnově před šesti lety). Od té doby rozvíjí se mezi přáteli čilá korespondence, nejvýznamnější právě ve své nejstarší části, v době koaličních válek. Jungmann jest tu politik širokých obzorů, mlhavých sice cílů, iniciativní, důvěřivý, vzrušený; Marek jako pravý epigon rozvádí myšlenky mistrovy a ztráceje často celkovou orientaci neúměrně zesiluje jednu složku, zvláště proniká jeho rusofilství.

Slovanské sympatie našich romantických buditelů byly koaličními válkami mohutně posíleny. Po vědeckých slavistických studiích osvicenských učenců, po nové úctě primitivních a domněle idyllicky klidných starých Slovanů nastupuje nejvýznamnější složka slovanského nadšení. Veliká říše ruská zničila v památném tažení Napoleonově r. 1811 moc a slávu nepřekonatelného dobyvatele, po několika letech pak, když spojenci soustřeďovali své síly proti francouzskému mocnáři, procházely v letech 1812 a 1813 ruské voje zemí českou. Oba naši buditelé, Jungmann v Litoměřicích, Marek v Libuni měli často příležitost přijíti do bezprostředního styku s ruskými dustojníky i vojáky. Své zkušenosti, vždycky poněkud idealisticky zbarvené, si pak oznamují. Hovoří s Rusy, jimž s počátku pro rychlé mluvení nerozumějí, později si zvykají; s dustojníky zavádějí i řeči politického rázu; žárlivě hájí dobré pověsti ruského vojska proti německým klevetníkům, kteří cizí — ač spojenecké — čety přirozeně neradi viděli a jimž vytýkali násilí a nepoctivost. Jungmann sám z blízka se díval na přestřelku poblíže Litoměřic; Marek má francouzské uprchlíky za svědky slávy ruských zbraní. V Rusích vidí tito buditelé Slovany, své bratry, ctí a velebí jejich lahodnou řeč, milují jejich písmo, jímž si píší buď partie choulostivějšího politického obsahu nebo celé listy, od nich čekají vysvobození Slovanů ostatních. „Rusové zrají,

od nich přijde spása," ozývá se stálým motivem z těchto pamětihodných listů.

Jejich láska, plná obdivu, pýchy a čekání, jest tím živější, čím jest domácí útisk s německé a maďarské strany nesnesitelnější, národnímu životu nebezpečnější. „Rakouská nevláda" jest podle Jungmanna největším nepřítelem podmaněných neněmeckých národností. Z Pešti přicházejí později stesky Kollárovy, z Nového Sadu nářky Šafaříkovy na „psohlavce" maďarské. Jungmann hluboce procítil všecka nebezpečí, jimž byl slabý organism nově probuzeného národa vydán. Nezapomínejme, že byl první z buditelů, který celý svůj život, celou buditelskou práci založil na pevné víře v budoucnost národní; že tato víra v dobách krutých válek a tuhého centralismu vídeňského prošla těžkými krisemi, nebudeme se diviti právě my, kteří jsme se obávali o národ jinak vyvinutý a zorganisovaný; pochopíme také onu bázlivost a nedůvěru Jungmannovu, jež neprávem jest přičítána jeho charakteru k zlému. Za této nejistoty o budoucnosti národní docházel Jungmann k závěrům zajímavým, jež nám dnes připadají ovšem utopistickými a fantastickými. Měli-li bychom již býti pohlceni velikým národem, nechť raději splyneme se slovanskými Rusy, než abychom se stali obětí molochu vídeňského, jako naši bratři při Labi a a Odře podlehli záplavě germánské. Ale v prvním desítiletí devatenáctého věku zajímá jej plán o jednotě, sjednocení Slovanů. Sní o jakési všeslovanské říši, s jedinou řečí, k níž by každý jazyk slovanský přispěl z toho, co má nejlepšího. Jaká síla, jaký vývoj věci slovanské! Vývoj slovanských jazyků a literatur má se díti se zřetelem k této metě. Sám, jak vyznává v předmluvě k prvnímu vydání Miltonova Ztraceného ráje, s tímto ohledem přijal i některá jinoslovanská jména do své práce. Myšlenku celou rozvedl hlavně v listu Markovi, níže citovaném.

Tyto fantastické plány zůstaly pouhým snem. Nebyly ani nebezpečné, vždyť Jungmann osvědčil se vždy předním strážcem čistoty a ryzosti jazykové. On to byl, jenž v slavném Rozmlouvání o jazyku českém jako pádný důvod existence i malých národů uvedl esthetický zákon: krása v rozmanitosti. Nemusíme tedy jeho přechodné uniformující plány bráti tragicky. — Nový politický plán o spojení Slovanů všech na poli kulturním podal Jan Kollár ve svém učení o literární vzájemnosti čtyř hlavních skupin slovanských: české, polské, illyrské a ruské, na něž mají býti slovanské národy zredukovány. O prostředcích vzájemnosti, totiž znalosti řečí, studiu knih, výměně studentů, slovanských knihkupectvích atd. čteme hojně poznámek v dopisech jeho i přátel. Tato idea do značné míry ovládla po slovanském světě a známa jest Havlíčkova reakce proti ní. Havlíček proti mlhavému všeslávství a sklonům k východu označil za program národa soběstačnost, sebedůvěru, sebepoznání, vnitřní osvícení a zvelebení; na venek přiklonění se hlavně k rakouským Jihoslovanům. O mos-

kevských jeho dopisech, v nichž jest in nuce tento střízlivý, dnes tak dějinně ověřený program již obsažen, byla řeč výše.

Za doby napoleonských válek a po celé trvání Metternichova absolutismu nebylo našim buditelům možno, aby veřejně, v časopisech a knihách, projevovali své názory politické. To se stalo teprve za konstituce r. 1848, kdy rázem celý národ postavil se do služeb politických, listy denní i belletristické, krásná literatura, veškeré duševní dění národní dálo se s tohoto jediného hlediska, politického. Havlíček, Palacký, Tyl, Šafařík, Němcová — každý se staví do řady bojovníků politických, na Moravě začíná se intensivnější činnost buditelská teprve novinářskými pracemi Klácelovými, Šemberovými, Helceletovými. Ačkoli však veřejné politické snažení na schůzích a sjezdech, v demonstracích a na barikádách, v časopisech a v divadlech, na voleném sněmě i v žalářích absorbovala do největší míry úsilí našich duševních vůdců, zbylo dosti místa i v soukromých dopisech k poznámkám a komentářům jarého ruchu politického za mladé svobody. Nad jiné jsou z té doby zajímavé listy, které byly o českých snahách a pozdějších bouřích psány do ciziny a z ciziny; mám na mysli hlavně listy Čelakovského z Vratislavě a dopisy Šafaříkovy z Vídně. Jim po bok můžeme postaviti dopisy Havlíčkovy (zvláště s drem Pinkasem) a současné listy Boženy Němcové, kdežto brixenská korespondence Havlíčkova (s Palackým!) tvoří pochmurný epilog tohoto nadějného rozletu politického, zmrazeného na dvanáct let novou reakcí Bachovou.

Již několik let před rokem 1848 pozorujeme v českém měšťanstvu i v literatuře čilejší ruch, jenž docházel ohlasu i v soukromých listech. S otázkou národní spojuje se otázka sociální; neúrodou, hladem, pozbytím práce, pověrčivou obavou před zaváděním strojů nastávají po Čechách nepokoje mezi lidem. Němcová, která dovedla tak pronikavě viděti a laskavě předváděti bídu nejnižších vrstev lidových, zanechala nám i v dopisech několik charakteristických dokumentů o ní. Vedle tohoto vření lidového, jež bylo ohlasem bouří a nepokojů politických od třicátého roku na východ se šířících z věčně nepokojné Paříže, jež svou krví platila vždycky za pokrok lidstva celého, a jež k nám docházely přes poctivě omezené, poslušné Německo, kde dobří občané ve svých státečcích jen na oko se bouřili proti svým Bohem jim určeným knížátkům, proniká právě v Čechách v letech čtyřicátých mohutněji a mohutněji vědomí národní, jež spočívá již na základech demokratických. Široké vrstvy národní rychle se rozpomínají na své národní a lidské poslání, šlechtická aristokracie víc a více se české věci oddaluje, ideje svobodomyslné překonávají v obrozenské práci živel kněžský a církevnický, jenž od let padesátých nepatrnou měrou přispívá k pokroku jednotného vývoje národního. Společenské zábavy, výlety, proslulé pražské národní bály stávají se nositeli myšlenky národní, i o nich máme v listech soukromých

(na př. v dopisech pražské rodiny Staňkovy a Fričovy choti Čelakovského Antonii) hojně významných zmínek.

Zvláště z ciziny mohou pozorovatelé toto jaro ve vlasti nastalé zřetelně pozorovati. Tak píše Čelakovský osvícenému a rázovitému svému strakonickému příteli Plánkovi již v dubnu 1846: „Vidíte, jak to nyní všecko ve světě ku předu spěchá; nejen časy a lidé, ale i sama příroda! Jaro krásné, všechněm spasné! Nám sice, milý Jene, jaro života již dávno uprchlo, ale co škodí! Těšíme se za to z jiného jara, nastalého v drahé vlasti naší a to tím více, ježto my jsme po tuhé zimě do prvních dnů jeho byli vstoupili! Jak nás tu před třiceti léty každý nepatrný literární kvítek, každá fialka, každá chudobička zajímala a oči k sobě vábila! Rozvily se nám od těch dob květiny stkvostnější, ale ony první vždy podržují kouzlo milého upamatování.“ A o rok později: „Radostí se ovšem srdce šíří, když pohlížíme na nynější rozvoj a zdárné se šíření jazyka našeho milého a literatury naší, která ovšem onomu za nejpevnější základ slouží. Jest to rozkošný pohled na nynější vzmáhající se činnost na vše strany a v tak mnohých stavech. Hle, co práce a setrvalost v třiceti létech dovedla, z té malé hrstky literatorův jak se rozhojnil počet! Tak to, doufám, pořád k lepšímu půjde; neboť tento proud již čiň co čiň se více zadržeti nedá. Jen ještě školy české — a pak máme vyhráno! O tuto věc by se každý občan a zvláště měšťanstvo nyní všude co nejhorlivěji zasazovati mělo. Budou-li školy, budou i úřadové potom čeští, jedno bez druhého nejde.“

Nemůže býti úkolem této studie, aby podávala historických obrazů zvláště události zevnějších. Proto si všimneme na tomto místě — a ve výboru doložíme dokumentárně — jak se politický ruch 1848, slovanský sjezd, odpor proti sněmu frankfurtskému, snahy o vytvoření nové base českého života národního na podkladě rovnoprávné federace, demokratické a sociální snahy sblížené těsně se snahami politickými ukazují ve světle současných listů; z nich bude též patrno, jaké ohlasy měly události pražské na český venkov a na Moravu, i jak nastává krok za krokem stinná reakce, vedoucí k deportaci Havlíčkově a jeho smutnému skonu a pohřbu. — Jarý duch českého národního úsilí vylákal i Rusovi Bodjanskému charakteristické doznání (v listě Čelakovskému z února 1848): „Bůh s nimi (Lužičany), jen aby něco dělali a nehnili, jako vaši Slezané a Poláci. Čechové — chlapíci, dej jim Bůh, aby znova omladěli a občerstvili se. Vidím a slyším vše dobré; srdce roste, když čtu, co nyní u nich se píše, a když slyším, co se u nich děje. S Bohem!“ Že pak celá inteligence v dobách vzrušených počala se oddávati politice a nechávala dosavadních odborných nebo nečasové literárních prací, pro to máme pěkné doznání v listu Čelakovského z dubna 1848: „Já nejsem již od měsíce k žádné práci. Nejvíc času ztrávím chozením, čtením novin a jinými podobnými věcmi, co mne jindy docela nezajímalo. Nyní

však za potřebné uznávám, abych nit v dějinách našich dní neztratil. — Hleďte jen, páni a přátelé, nyní co možná působiti na měšťanstvo venkovské a lid selský, abychom se tím ubezpečili, což zvláště i dopisováním k našim milým v kraji dbejte, aby oni tam obyvatelstvo pro věc dobrou získati chtěli." Pražští přátelé, Fričovi i Staňkovi, zevrubně referují do Vratislavě o průběhu událostí; na dopisech, psaných za nejčerstvějších dojmů, vidíme zápal a obecné nadšení k politickému činu bezprostředněji, nežli na pozdějších rozličných pamětech a vzpomínkách. Dojemný jest dopis mladičkého Ant. Friče paní Čelakovské, kde jsou zachyceny výborně dojmy dětské z oněch velikých dob. Totéž nadšení, táž důvěřivá nálada ozývá se z listů, jež psal moravský účastník sjezdového jednání Jan Helcelet z Prahy své choti a přátelům I. J. Hanušovi a A. V. Šemberovi.

Bouře svatodušní jsou rozvážným Čelakovským správně posuzovány jako počátek zla a nové nesvobody. Již v červnu ozývají se jeho skeptické názory, pisatel pochybuje, že u nás se starým tendencím a té proklaté vysoké rodo- a úřadovládě dá odolati; bojí se, že zas nastoupí stará bída. A když vidí úplný nezdar politické revoluce, nabývá přesvědčení, jež půl života v něm zrálo, že zevnitř, z německé strany a s německou pomocí se postavení našeho národa nenapraví. Musíme jedině čekati a doufati v pomoc zevnější. Píše 30. července 1848 památná slova dru Staňkovi: „Čím dál tím hůře — jak ona baba řekla; a zvláště s naší říší již nade vším dělám kříž. Protož opět ona myšlénka, kteroužto víc jak přes půl života svého se obírám, čím dál tím více se mi v hlavě upevňuje, *že není jiné čáky pro nás, leč až se vše sesuje a jiný, nový řád věcí nastoupí buda zaveden od moci jiné, od moci neněmecké.* (Podtrhl Čelakovský.) S Němci, s tímto *úskočným* lidem, nemožno se porovnati, to darmo a marno! Ten vždy o bezhrdlí naše ukládati bude." Postupem krátkého času rostou obavy básníkovy, který se strachuje (v listě z listopadu 1848), aby se Čechy nějakou lichou politikou nedostaly za kořist Německu a zvláště Prusku. Tenkrát nastal houževnatý, nerovný a hrdinský boj Havlíčkův proti konfiskacím, zastavování časopisů, proti novému systému vládnímu, jenž byl tím krutější a nenasytnější, čím byla obecná ochablost a zmalátnělost patrnější.

Vedle dopisů Čelakovského jsou pro pohnutou historii roku 1848 památné vídeňské dopisy Šafaříkovy, z nichž též ukázku přinášíme. Šafařík byl na počátku roku 1848 ve Vídni; účastnil se porad o reformě studií školských a byl svědkem nacionálních výbuchů a i sociálních bouří, jež se začaly obraceti proti Čechům. V listech Vocelovi i své choti nepokrytě dává na jevo své politické smýšlení. Všeněmecký podklad osvobozujících bouří se mu od počátku nelíbí; je proti Frankfurtu, žádá, aby lid byl poučován o významu frankfurtských voleb, jimiž by se česká země stala lénem německého císařství. Vyspělý politický rozhled, jejž učenec

projevil slavnou řečí při zahájení Slovanského sjezdu, jest patrný i z těchto listů. Pro dobu politické reakce po r. 1848 jsou významny dopisy Havlíčkovy s drem Pinkasem a zvláště s Palackým. Zvláště tam, kde Pinkas předpovídá tuhou reakci po červáncích mladé svobody a kde si klade elegické otázky o marnosti národního mučednictví, o neuvědomělém davu, jenž neocení obětování a mužných příkladů, zní onen známý pochmurný tón osobní, v korespondenci našich buditelů tak známý. Vyšší stupeň obecného rozvoje vyžaduje těchto tragických obětí. A tím dojatěji čteme slova prosté povinnosti, samozřejmé osobní oběti v listech Havlíčkových z vyhnanství brixenského. Básník a spisovatel, který po celý život usiloval, aby se oprostil všeliké fráze, mdlého nebo pathetického tónu, nežaluje, nepláče, nezaklíná. Jak v dopise Palackému praví, zůstává jeho nutností právě v této době: neochabnout, vytrvat. Bylo činem nebojácného a velikého srdce, že Palacký přijal již dříve dedikaci Ducha Národních novin a že píše svému bývalému spolubojovníku listy do Brixenu. Nebyl odpadlíkem ani karieristou, ačkoli i v dopisech Čelakovského propukala občasná nechuť k němu. Šel právě svou cestou a v dobách tísně a násilí přihlásil se k svému programu.

Národní a politické probuzení na Moravě a ve Slezsku šlo o několik desítek let za příkladem z Čech. Příčiny jsou známé a namnoze trvají nepříznivě pro literární a kulturní ruch na Moravě podnes. Je to nedostatek jednotného kulturního centra, vzdálenost osvíceného a svobodomyslného západu, sklon k Vídni, tužší poroba duševní i hmotná, jež bránila volnému rozpětí duševnímu, dlouhotrvající vláda cizí šlechty, německých učenců a badatelů, omezená literární práce mocného kněžstva, separatistické choutky skoro všech významnějších moravských spisovatelů z první polovice devatenáctého věku, brusičství a formalismus, jenž se uplatňoval na úkor ducha a plného životného obsahu a jehož stíny padají ještě daleko do druhé půle století. Morava se též nemůže pochlubiti takovými obsažnými, výraznými, všenárodními listy buditelskými, jaké byly posílány z Čech. Nezapomínejme ovšem, že řada předních pracovníků odešla z Moravy do Čech. Také materiál listový není dnes zdaleka tak srovnán a přehledně přístupný jako v Čechách. Teprve moderně vybudované Prameny dějin moravských, v nichž, jak zmíněno, vyšla dosud korespondence Helceletova, podají přehledný přístup k důležité stránce staršího literárního života na Moravě. Charakteristický pro věčné snahy dissidentské, z moravských nářečí se ozývající, jest list rodilého Čecha, vysokomýtského A. V. Šembery, poslaný r. 1839 redaktoru Čechoslava Jos. Jar. Langerovi. Šembera v něm rozbírá vkořeněnou prý nechuť Moravanů k Čechům a hledá bližší vztahy jednak v nejužší vzájemnosti literární, jednak však i v jakémsi ústupku, jímž se má spisovná čeština přiblížiti živým, plnějším a libozvučnějším, nářečím moravským. Správně odpo-

věděl tenkrát Langer veřejným článkem znovu ukazuje na nutnost naprosté jednoty písemní a poučuje podivínské oprávce, že právě klasický příklad ryzí češtiny, bible Kralická, vznikla na Moravě. Šembera stál po řadu let v čele národního ruchu na Moravě a jeho přečetné dopisy psané z Olomouce, Brna i Vídně ukazují dobře širokou jeho činnost buditelskou. Vývody, kterými se snaží získati Vocela pro národní práci na Moravě a kde vykládá zejména, proč je Brno důležitým místem literární české práce, platí zase namnoze podnes. Jako listy Šemberovy ukazují i dopisy Klácelovy nový ruch na Moravě, organisaci novinářskou a vydavatelskou, svědčí o hlubokém bádavém duchu, jakož i zralém uvážení cílů. O Helceletových dopisech byla zmínka výše, obecně národního rázu jsou zejména dopisy psané z Prahy r. 1848, zajímavý pendant k vídeňským listům Šafaříkovým a vratislavským Čelakovského. Z doby reakce Bachovy nabývají všechny tyto dopisy, ač soukromě psané, užšího rázu osobního, jejich literární zprávy jsou více monografické, poznámky spíše detailní. Z pozdějších pak listů moravských spisovatelů hlásí se nadšení dialektologické — poněkud obdobné separatistickým snahám moravských předchůdců, ovšem držené povětšině v správných mezích.

České Slezsko není dostatečně a podle svého národního významu v těchto národních listech zastoupeno. Trvalo jednak dlouho, nežli probudil se kulturní a národní ruch u Čechů slezských, jednak listy pracovníků jsou téměř úplně ještě v soukromých rukách a nejsou tiskem rozhlášeny ani veřejně přístupny.

Literární korespondence ze Slovenska bude jednou, úplně a přehledně vydaná, důležitou rukovětí k studiu národního a literárního života na Slovensku. V tomto výboru zařazeny jsou hlavně listy starší buditelské generace z dob před odlukou Štúrovou, listy Kollárovy, Šafaříkovy, Palackého. Ze všech proniká stesk nad tuhou maďarisací, zvláště v mnohých listech Kollárových jsou žaloby trpké a výmluvné. Živě cítí všichni buditelé úzkou spojitost a literární jednotu s Čechy, i když někdy kacířsky se dorozumívají o větší libozvučnosti slovenštiny nebo si postěžují na malý zájem Čechů o slovenské bratry. Proti Štúrově odluce vydal Sbor musejní památný spisek „Hlasové o potřebě jednoty spisovného jazyka“ roku 1846. Nejvýznamnější hlasy české výmluvně se tu ozvaly pro zachování literární jednoty. Otištěny znovu starší články Jungmannovy, Palackého, Tablicovy o potřebě jednoty, o historické i ethnické spojitosti Slováků s Čechy. Šafařík v krásném článku osvědčuje svůj plný souhlas s akcí Musejního sboru pro zachování jednoty a podpírá své vývody důvody filologickými, historickými i národopisnými. Obzvláště prudce a obšírně ozval se tu Kollár, jenž jistě svým novotařením připravoval odštěpencům cestu. Jednak rozsáhlým vlastním článkem káře, vysvětluje, prosí a zapřisahá, jednak podává ukázky z četných listů slovenských vlastenců, kteří novoty Štúrovy od-

mítají a touží po úplné jednotě s Čechy, v níž vidí sílu a zdar budoucího národního a kulturního rozvoje na Slovensku. Literární odluka, temperamentními hegelovci zavedená a rozšířená, nepřinesla větvi slovenské onoho rozmachu, jak Štúrovci doufali. Dnes jsou zbytečné žaloby a stesky na literární odluku slovenskou. Ale přece čtenářům dopisu Palackého často zatane na mysli věštecká a pádná věta Kollárovi již v letech dvacátých napsaná, kde Palacký šťastně ukazuje, jaké ochuzení kvalitativní přinesla by oběma literaturám, ale zvláště slovenské, roztržka s Čechy. Snahy všech velikých národů jdou k sjednocení, literárnímu spojení, jak nevhodné a nečasové jsou všecky pokusy odlukové! A jest snadné ovšem býti známým spisovatelem, slaveným básníkem v podřečí pro nepatrný počet čtenářů, nežli vyniknouti v závodu v národě velikém, jaře ku předu pospíchajícím.

VI.

Mnoho místa v listech našich buditelů zaujímají *dopisy psané do ciziny*, slovanské i neslovanské. Kulturní politika slovanská, zájem o duševní život bratří vedly naše buditele ke všem národům slovanským, velikým i malým. Byly tu vědecké styky Dobrovského s učenými Rusy, Poláky, Jihoslovany, které jsou dokonalým příkladem učené vzájemnosti slovanské. Veliká díla slavistická, v nichž Dobrovský stvořil jednotnou vědu filologie slovanské, mají důležitou oporu v těchto korespondencích. Vedle Rusů byli to hlavně Poláci, kteří stáli v čele zájmů Jungmannovy generace. Podle Lindeho slovníku budoval Jungmann své monumentální dílo, v překladu Miltona nahlížel do polského převodu Przybylského, angličtí, francouzští i němečtí spisovatelé obracejí se na naše buditele s rozličnými žádostmi. Ukázkou otištěn tu zajímavý list mladého francouzského učence G. Fallota, který děkuje Jungmannovi za prokázanou laskavost a při té příležitosti píše vřelá slova obdivu a víry v budoucnost slovanských národů; můžeme z nich vyčísti větší zapal, nežli jaký by diktovala zdvořilost vzdělaného Francouze. — Z ostatních buditelů mladších živě se stýkali v dopisech se slovanskými přáteli a buditeli zvláště Šafařík a Čelakovský. Šafařík, jako před ním již Dobrovský, dopisoval si v první řadě o věcech učených, Čelakovský vedle vědeckých dopisů podával hojně informací a porad. Dopisy Čelakovského s buditeli lužickosrbskými jsou krásným příkladem, jak metody českého probuzení přenášeny byly na bratrské větve Slovanů sousedních a jak se osvědčovaly. Příklad osvětové a buditelské práce v Čechách dobře působil i u ostatních národů slovanských. Řeč byla nově studována, hledána a zachovávána čistota a jednotnost, pracovníci rozešli se mezi lid, sbírali dobrá slova a úsloví, zapisovali písně. Vybudovány ma-

tice na vydávání dobrych národních knih, uvědomění bylo utvrzováno myšlenkami o slovanské vzájemnosti. Pěknou illustrací teto přenesené cesty obrodné ukazuje nám list Kollárův poslaný do Lužice (viz č. 40).

Odkaz našich buditelů volá v dnešních těžkých dobách živými slovy. Čím lépe dovedeme oceňovati veliké jejich dílo, čím důvěrněji se seznámíme s jejich osobnostmi, tím zřetelněji nám vysvitne, že český národ dal ve svých buditelích modernímu vzdělanému lidstvu příklady obětavé, tiché práce, trpělivého sebezapření, nadlidského boje pro myšlenku svobody, práva a života. A nemůžeme při skončení tohoto přehledu nevzpomenouti slov Svatopluka Čecha, který v básni Mrtvým vlastencům věří, že nadšení jejich nezemřelo, že ideál jejich bude i nadále nad námi svítiti.

To nadšení, jež zářilo vám s čela,
ten tichý svit, jenž prsa vaše hřál,
byť lebky ztrouchnělý a srdce zkamenéla,
i v popelu se, věřím, jiskří dál.
Vždyť probuzoval kdysi mrtvé k žití
a dosud nad námi se třpytí
váš jasný ideál!

Číslo 1.

Jos. Dobrovský Václavu Fort. Durychovi 24. listopadu 1795.

(V záchvatu choromyslnosti pokládá se Dobrovský za proroka a věstí příchod nové doby, v níž Slované, a zvláště Čechové, budou prvními mezi národy. — Moc německá bude umenšena, rozkvete Polska, ruská říše rozprostře se daleko po Asii. — Nepotřebujeme rad vídeňských břichopásků. — Porozuměl smyslu slov Apokalypse.)

Dne 24. listopadu 1795.

Durychovi Josef pozdrav v Kristu.

Dne 9. tohoto měsíce zcela se uzdraviv, předpověděl jsem p. hraběti Nosticovi i jiným dne 10. výsledek bitvy; po tomto činu — nemám totiž jiných prostředků — i jiné budu moci přesvědčiti, že není fantasií churavého člověka tvrzení, že mi dar prorocký od Otce světla byl dopřán. Díky tudíž vzdávám za onen dar Bohu, od něhož každý dar nejlepší, jehož dobře-li užiji, budu moci vlasti prospěti. A co by mi mohlo býti dražšího po Bohu nad vlast? Než i cizím a všem lidem přeji si prospěti. Tedy od 11. nic téměř nečiním než na popud Ducha. Mohu zajisté slovo Danielovo VII 28 na sebe vztahovati: „Já, Pane, mnoho svým myšlením byl jsem maten a tvář moje změněna jest ve mně; slovo však v srdci svém jsem zachoval." Divně se mnou naložila prozřetelnost Božská od mládí mého, divněji mnohem nyní, kdy jsem tělesnou chorobou vybrán. Evangelium sv. Matouše 24. kap. o znameních, jež budou předcházeti před příštím Kristovým, četl jsem již (divným omylem) 24. neděli rolníkům měšickým; podruhé pak, když jsem již byl v Praze a z jiné příčiny vyšel na venkov, přihodilo se, že totéž evangelium 26. neděli čili poslední tamtéž jsem četl, latinsky při mši, německy a česky po mši. Neboť se sluší v třetím věku světa, aby třemi jazyky hlásáno bylo evangelium, nejprve Slovanům, pak jiným. Co jsi o nářečí slovanském, celému kmeni společném a církevním, z historického ducha nesprávně napsal, řekl jsi správně duchem prorockým, t. j. o věku, jenž se nyní začíná, v němž národ slovanský, jakkoli přeširoce rozptýlen po světě, jméno bude míti od Slávy; neboť veliké věci boží ve Slovanech a skrze Slovany budou světu ukázány za vedení toho, jenž jest veden od Ducha sv. Všichni milovníci pravdy a dobra dary naplněni budou; neboť nyní vyplní se po třetí slovo Joelovo: Vy-

liji ducha svého na veškeré tělo. Neboť veškeré proroctví třikrát se vyplní, ježto tři jsou, kteří svědectví dávají; a tři jsou království prozřetelnosti boží: přirozenosti čili Otce, vděčnosti čili Syna, přízně a lásky čili Ducha svatého, kterýž vyvolené připravuje na příchod krále pokolení lidského, jenž vládnouti má po dovršení století.

Což nikdo z Vídeňských nevidí a nepředvídá počátek bolestí? Když jsem poslední neděli četl evangelium po německu, slz zdržeti jsem se nemohl, neboť zlé hrozí celé vládě německé. Vyvolení, kteříž pokoj milují, sejdou se do království slovanských, jimžto rádi poskytneme práva pohostinství. Věřím, že brzy přijdeš do Čech. Neboť vše musí býti obnoveno. Doufám též, že Josef František, jenž jest nyní vládce Němců, přijde se svou nevěstou, dcerou krále francouzského, a sestrou svou, která Čechy miluje, k nám. Až zaženou, jak jen bude možné, české legie Francouze z německých prahů, navrátí se domů, aby synové mohli potěšiti ovdovělé a osiřelé matky, z jejichž modliteb plyne požehnání zbraním našim. Podivuhodnou, neslýchanou, neuvěřitelnou (těm, kteří jen silám svým důvěřují) proměnu věcí i království uzříme všichni, kteří do konce setrváme. Mor a hlad nepřikvačí na nás, ale na jiné. „Až přijde slovo jeho, uznán bude prorokem, kterého poslal Bůh v pravdě". Jerem. 28. 9. Ztratí věrolomný král pruský Slezsko, jež náleželo ke království Českému. Ztratí Sas, poněvadž jeho rada zla se držela, Lužici. Do nesmírnosti rozmnoženo a zvelebeno bude království České; rozkvete Polska, potrestaná pro zanedbávání mateřského jazyka (neboť šlechta již více milovala jazyk francouzský, jakož i mravy a kroj cizí); rozmnoženo bude panství ruské a rozprostře se ku prahům Persie a Indie, to jest národ slovanský nazpět dosáhne oněch krajin, jež byl zprvu obsadil. Z toho vznikne společenství jazyků, jakož i národů z pokynu Prozřetelnosti, jak pevně věřím, ježto již císařovna ruská postarala se o vydání celého slovníku, jenž opět má býti mnou lépe a po částech vydán. Již opět chystám se k cestě na Rus se spolupracovníky, jichž získám. Ale bude mi dlouho putovati, aby se zjevilo, že moudrost Indů, filosofie Řeků, naivnost Evangelií z téhož kořene vznikla a k témuž cíli že všechno se vrací. A tak bude rozlito světlo nejvyšší po celém světě, dříve než přijde ten, kterýž ve slávě se objeví. A nyní začíná se dělení ovcí od skopců. Čti, prosím, kap. XI. k Hebrejským a zvětšena bude víra Tvá. Můžeť zajisté Bůh daleko více učiniti, nyní však spokojuje se věcmi prostřednimi, zevnějšími. Hvězdy budou padati, t. j. komety přiblíží se k zemi, způsobí vlnobití mořská, zkazí ovzduší, způsobí mory atd. Že pak nemocní tlakem povětří budou trpěti, zjevil den 11. listopadu u Milosrdných bratří. Brzo naučíme se od Angličanů, kteří jazyk a náboženství irské po tolik století potlačovali, že vzniknou maniakové, kteří žravostí zkazí krev a šťávy tělesné.

Ale nyní již jiný věci řád, jiný obrat se začíná. Co bylo první, bude poslední a naopak. První ze všech my Čechové, jako kdysi židé, i z důvodu etymologie (Čech od [po]čítí) i pro zachování mateřských ctností, t. j. dobrotivosti, věrnosti, trpělivosti. Co jsem řekl o věrnosti slovanského národa před Leopoldem, od málokterých řádně bylo pochopeno; od nějakého člověka (jistě neznaboha a nepřítele Čechů), když aršík byl vydáván, úmyslně a bezbožně změněna byla ona prorocká slova: „Jest zajisté v pravdě hodno veškeré pozornosti, jak podivuhodně Prozřetelnost osudy celých národů řídí a určuje." Byla zaměněna podvrženými, která se čtou v tištěném exempláři: „jak velice se změnilo položení všech slovanských národností". Ten člověk, chlapeckého ducha, který neotázav se mne o tom místě, opovážil se porušiti pravdu, nyní ve Vídni předsedá, jak slyším, onomu sboru, který se radí o opravě studií.

My Čechové nepotřebujeme rady těchto lidí. My postačujeme v tom sami sobě, protože týmiž od Boha schopnostmi jsme nadáni, kterými svět říditi chtí oslové vídeňští. Od nás musí se bráti příklad, podle něhož mají se reformovati studia. U nás světlo vznikne a již vzniklo první, rozšířiti se pak musí k ostatním, kteří by chtěli přijmouti ochotnou myslí. Vídeňákům zajisté nejprve musí se doporučiti ono: „Pilně pak se varujte, aby snad nebyla obtížena srdce vaše obžerstvím a opilstvím a pečováním o tento život a v náhle přikvačil by vás ten den". (Lukáš 21. 34.) Nám však, věříme, že řečeno jest: „Protož bděte, všelikého času modlíce se, abyste hodni byli ujíti všech těch věcí, kteréž se budou díti, a postaviti se před Synem člověka". Radím tedy všem dobrým, aby co nejrychleji do Čech se přestěhovali aneb aspoň cítíce tlak ducha, déle neodporovali. Kéž bys, bratře, přišel, abych Ti — leč snad mého naučení již nepotřebuješ, sám jsa v tom, co se týče Božské prozřetelnosti ve spáse, vykoupení a svobodě národu — mohl vykládati tajemství Písma. Mně totiž přihodilo se totéž, co Pavlu apoštolu. Viděl jsem světlo ne jednou, ale častěji, měl jsem sny, vidění, ale nemohu nyní vykládati vše. Duch věje, kde a kdy chce. O dobách, kdybych to chtěl určovati, nejvíce váznu, ale třeba trpělivosti. Den ode dne pokračuji. Všecko čas má. Znáš upřímnou touhu ducha mého pokračovati v každém oboru užitečných věd. Tak o mé- ňuje Pán věrné sluhy. Když jsem před třemi lety ze slovanských rukopisů různá čtení v Moskvě vytahoval, nepřišlo mi ještě na mysl, že se někdy stane, abych postihl mimo písmeny i smysl Apokalypse. Čti, prosím, kap. XIII. a uvaž, není-li to řečeno o Francii a Německu, co se tam čte.

Pozdravuj přátele a všecky dobré občany.

Číslo 2.

Jos. Dobrovský Václavu Hankovi 25. srpna 1817.

(Děkuje za zaslání a věnování knížky Starobylých skládání — Dává první místo skládání starému — Přeje, aby mohl vydati deset podobných dílů. — Opravy některých omylů v předmluvě i v textu — Drobné zprávy.)

V Trmicích 25. srpna 1817.

Příteli zmilitký!

Zasláním knížky Starobylých skládání jste mne velice zavázal; z toho Vám vděčen budu a nyní slovy děkuji. Přál bych, aby ji sobě vlastenci naši zalíbili a práce předků našich sobě vážili. Mne co se týče, víte, že starému skládání první místo dávám. Ovšem za čest sobě pokládám, že ste mně knížku milou připsal. Najdete jistě i jiné ještě milovníky řeči staré, kterýchžto jména druhým dílům představíte. Kýž by Vám štěstí přálo, abyste asi deset kusů vydati mohl.

VII. Předml. *zplanelé ovoce* — se mi nelíbí — když na Strejce pamatuji a skladatele písní duchovních.

Uved. XXIII. 4. řád. *v ženském pohlaví*. Proč to?

X. 466 *v jejie domu* se čte.

XXVII. Knížku tuto ne od biskupa Háje, ale od městského děkana hradeckého *Kliera* před 39 lety jsem dostal. Klier ji měl od nebožtíka biskupa *Kaisera* a ten zase od patera *Scherschnika*, exjezuity, jenž někdy při pražské bibliotéce adjunktem byl.

V vysvětlení slov zatmělých račte se s panem Jungmanem poraditi. V textu sem a tam pochybeno jest. Však na pospěch to píši, poněvadž počta odcházeti chce.

Přikládám obak, co sem poznamenal. Že sem pozorně knížku přečetl, snadno poznáte.

Vypuštěných slov všech jako *vece*, *mhla* a jiných nechtěl sem poznamenati; připomenu jedno *pravda*, justitia, a 1127, 1200 etc. etc., cf. pravý, právě a. 1230.

Vídenští Srbové se zase do Vidakoviča pustili. Kopitar chce, abych mu dal přepsat slova, které *Stulli* vypustil. Kdo by to na sebe bral, neznám žádného, leč Vás.

Mějte se dobře.

Zde již dlouho nezůstanu.

Joz. Dobrovský.

Číslo 3.

Jos. Dobrovský Václavu Hankovi 30. srpna 1828.

(Posílá verše Vojt. Sedláčka o Karlových Varech pro Kristianku ze Šternberka. — Stýská si, že Bowring, z Čech svedený, vylíčil ho jako nefilosofa, Svoboda skoro za blázna. — Přál by si hojně starých, ale nepodvržených rukopisů. — Jako již v mládí nedočkal se ani teď vděčnosti od Čechů.)

Příteli milý!

Nemohl jsem na Vaše vzácné psaničko hned odpověditi. Teď Vám několik řádků z přeložení Sedláčkova přepíšu.

Vare Karlův! jejžto slušně Helikonky slavit mají,
vyjev, odkud medle horkost prameny tvé dostávají?
Odkud tekoucí ta síra, živé vápno, podiv světa
z podzemných tvých žil se prejští, skrz tak nesčíslná léta?
Zdaž to činí Sicilský ten plamen, kterýž v Aetně bouřívá?
Aneb v podzemsku tvůj soused Pluto vodu tajně zahřívá?
Přestaňte se břehy Bajské vřelým proudem vypínati víc, atd.

Proč by p. Tappe k politování byl, nevím; myslím, že stůně. Nechť se u nás uzdraví v hojitedlných vodách.

Sujný ovšem tolik co osočivý, od slovese *suji*, súti na někoho, jakž ste sám v Katonu vydal. Že mne Palacký zastal proti zavedenému Bowringovi, to mu časem odplatím. Svoboda mne skoro za blázna vyhlásil, Angličan za nefilosofa, ale předce za *vědníka*. Mají-li pak Čechové mnoho takových bláznů vědníků? Nepřestanu však proto vším dobrým se odměňovati. Rád bych, abyste se chystal k většímu lepšímu vydání staré písně *Hospodine* se všemi proměnami. Na mou outratu ji chci vytlačiti dát, když se posilněný k novým prácem do zlaté Prahy navrátím. Zatím hledejte, zpytujte. A Jove principium.

[*Německy*.] Kdo jest asi zrádcem, lhářem a Jidášem, jenž mne Bowringovi tak *hanebně* vylíčil a upřel mi kritiku a filosofii? Velmi brzy se mu pomstím. A jak? Navrhnu ho za člena české učené společnosti. Snad ho tím způsobem obrátím.

S Bogom, s Hospodinem. — Zdráv buďte.

Sedm veršů již máte, teď ostatní:

8. Tvoje hrdost Paduánsko s tokem vroucím nehanbí nás nic,
9. ustup ty též, slavný vare, blíže Rejna modravého,
10. nehoda kde obstoupila krále Karla Velikého.

Viz! jak vzpouští do povětří Var ten Karlův stkvělé bublinky,
tam zas, kudy teče, barví rozmanitě mramor, kaminky.
Krásněji se stkvíš než duha v barvách svých, o Vare boží!
O kýž na věky tvá síla v lidstvu veškě blaho množí,
starci navrať pevné zdraví, zbledlé dívce tváře krásné,
každou nemoc vyvrať, zažeň, — učiň každé čelo jasné,
všech těch, kteříž z Karlových se varů domů navrátili,
kdež své slabé oudy v této slavné vodě potopili.

Zkusím to ještě letos, když počasí popřejí. Zdá se mi, že ještě horka, ba i parna míti budeme. Tuť budu zpívati: *Hospodine pomiluj ny* etc.

NB. Na Hájka nezapomínejte, když proměnné čtení (varianty) zbírati budete. Též do Rosa Bohemica Boleluckého nahlídněte.

Kýž by se staří rukopisové nalézti mohli! Však ne snad od nějakého falešníka kovaní a podvrhlí, jako Libušin soud. Co pan prof. Jungmann Bowringovi psal, nevím sice, když mu literaturu českou odeslal, že mně ale Angličan, nedobře zpraven, křivdu velikou činí, vy sami uznáte po malém času; a kdo jest toho příčina? Jak by se to mohlo poněkud napraviti, pan Kopitar, jehožto zde očekávám, vam psáti bude. Mějte se dobře a přejte vam srdečně přejícímu

30. měs. srpna léta 1828. V Chudenicích. J. D.

Budete tak dobrý a dodáte přepis těch veršů slečně Kristiánce z Šternberka. Ovšem se jí lépe líbiti budou než přeložení Vinařického z příčiny *pravé* prozodie.

5ho neb 6ho září Sedláčka samého najdete v Praze u Františkánů.

Co bych více psal, vím sice, ale není k tomu času.

S Bohem.

N. S. *[Německy.]* Když jsem v Německém Brodě chodil do školy, (asi 1764, 1765) svalovali (suli) čeští hoši na Němce (t. j. na mne) mnohý uličnický kousek; sami však se posmívali stále a stále za mnou pokřikujíce: „Němec brouk, hrnce tlouk, pod lavici je házel;" také házeli na mne kameny a do krvava tloukli mou hlavu (teď mužové mě o mozek připraviti chtějí). Odkud tedy má láska k Čechům? Na přijatých dobrodiních jistě nekotví. Přece však mne ctili, až na ten klukovský kousek, jehož se na mně dopustil Svoboda se scudruhy, a jejž Bowring, svým dopisovatelem svedený, dokonal. Či mne snad chtí ještě ukřižovati za to, že jsem darebáctví nazval tak, jak toho zasluhovalo? Odpovědi neočekávám a nežádám.

Číslo 4.

Jos. Jungmann Janu Kollárovi 23. května 1822.

(Vyprošuje si od Šafaříka příspěvků do Kroka. — Nové znělky Kollarovy dal do Zieglerova Dobroslava. — Na gymnasiích zapověděno vyučovati jazyku českému, někde i o prazdných dnech. — Bázlivost censorů. — Uherské pomaďařování jest patrně ještě horší. — Jen neustávejme a pracujme věrně pro dobro obecné.)

Nejmilejší Příteli!

Posílám Kroka 2 c, mimo jeden též c s tou prosbou, abyste jej Panu Prof. Šaffaříkovi do Novasadu příležitě poslati ráčili. Nepostačuje mi čas, abych dnes i jemu psal, ač bych to rád učinil chtěje něco pro Kroka d od něho vyprositi; račtež tedy to mým a Preslovým (kterýž se poručena činí) jménem učiniti, a sami také opět něčím přispěti. Vaše některé znělky, kteréž

pozdě k sbírce přišly, dal jsem do Dobroslava na zvláštní žádost P. Prof. Zieglera. Něco z řeckých básníků rádi bychom do Kroka vzali, ale do toho se nikomu nechce. — Doufám, že ráčili jste obdržeti onen balíček knih, v kterémž byla 1ní částka Rostlináře III dílu, s černými obrázky. Milý náš Palacký psal mi z Czuzy; on ovšem chce, abych mu poslal Rostlinář po diližanci tam přímo, ale tuším, že to s přílišnými outratami spojeno. Což by od Vás z Pešti nemohlo se těch několik svazků jemu do Czuzy poslati? Račte mne o tom zpraviti, a jábych podruhé skrze Vaši dobrotu jemu je odeslal. Zde nyní znovu klesá umění českého jazyka. Někteří Němci osočili nás vládě zemské, jakobychom jí nebezpečni byli, a tak zapovězeno učiti na gymnaziích veřejně česky, a někteří Praefekti ani o prázdných dnech tomu nedovolují, k. p. Písecký praefekt, klášterník ze Želiva (Selau), ačkoli rozený čech. — Dáli který professor študentu nedbalému druhou klas, a jestli Čech (jako já) a študent němec — tu hned jediná příčina té klassy jest nenávist národní!! — Tak mizerně to stojí. — Nadto censorové zdejší náramně bázliví jsou, a chtíce se zalíbiti vrchnosti své, maží napořád bílé i černé. Tak propadl Belizar Marmantelův, tak Štuartka (Šaffaříková), o kteréž nic nevím, jestli ji ve Vídni, kamž jako k odvolacímu soudu zaslána jest, — uvařili, nebo upekli! —

Nyní propadla Vina Müllnerova, od Prof. Šíra pěkně metricky zčeštěna, ačkoli ve Vídni tištěna tam i zde se zhusta hraje a čte v němčině. Censor napsal, že prý jest proti dobrým mravům, an prý fatum přijímá atd. Ze Šillerova zvonu vymazali mi celý kus, ač ho němeeky každý chlapec zde z paměti umí. Nastojte! jaké to časy! Jakž pak v Pannonii to vyhlíží? Podle toho pomaďarování, o kterém pěknou zprávu jsme v jednom Journalu čtli (Vámili psanou?) jest tam ještě hůře; u nás posavad čech aspoň trpěn jest bez ubití. — Jest to bolestný pohled na nás ubohé, ale nadějem se, že Vláda sobě konečně usrozumí a národu pracovitého a tichého sobě jak zasluhuje, vážiti bude. Jen neustávejme a pracujme věrně pro dobro obecné, k čemuž zajisté rozumné vzdělání vede. Odpusťte, Příteli zlatý, že jsem takovými stesky psaní naplnil. Již tedy skonávám a líbaje Vás jsem upřímný

ctitel a přítel

J. Jungmann.

V Praze 23 Máj. 1822.

Šádkového zeměpisu 1 díl vyšel. Jest lepší, než by se kdo byl nadál.

[Azbukou:] Po poště nepište ničeho, co by se vykládati mohlo dvojsmyslně, neboť slyším, že otvírají psaní.

Číslo 5.

Jos. Jungmann Janu Kollárovi 22. dubna 1828.

(S lítostí slyšel o příkořích, jež Kollár musí trpěti. — Naděje na duchovní správu evangelickou v Čechách jest pro Kollára skrovná. — K vychovatelství neradí, ježto lepší tvrdá kůrka svého chleba, než bochník cizího. — Třikrát běda, že nejlepší básník československý musí chleba a živnosti hledati! — Radí, aby vytrval mezi svými na Slovensku a byl záštitou jazyku slovanskému v časích nepříznivých. — Sám by rád viděl Kollára v Praze. Učinili by spolu slovník československý a tím by k literární jednotě mnoho přispěli.)

Dne 22. Dubna 1828 v Praze.

Milovaný Příteli!

Váš list ode dne 12. t. m. velikou ve mně bolest způsobil, ano jsem poznal, že i s Vámi, jak pravíme, břeh se všudy trhá, a Vaše dobře míněné úsilí o spásu a vzdělání svých krajanů přepiatou druhé strany horlivostí na zmar přijíti má. Radil jsem se, jak jste psali s těmi dvěma našimi přátely, co by tu činiti bylo; ano bez dovolení Vašeho promluvil jsem i s P. Krejčím, zdejším kazatelem evang. církve, který jest srdečný muž, a Vás sobě (ze spisů) vážící. Ale bohužel, zdravé a *brzké* rady nelze nabyti. V Čechách jest as 12 toliko zborů augšpurského vyznaní, a to na bídných vsech (vyjmouce Pražskou), a v jakém stavu — to ví ten, kdo to zkusí. Snášelivost strany panovné či panující jest v theorii pěkná, ale v praxi velmi zlá; vyživení tam zde tak bídné, že jak to vím jistě, jeden kazatel evang. více z milosti katolického duchovního zprávce než od své církve živ jest. Bylo by to s bolestí, kdybych měl Vás v takovém stavu zříti. — Německé církve jsou v Čechách tři, ale ani při těch, ani při českých nyní nic prázdného není, a jak mi praví P. Krejčí, nejisto, kdy co bude. Ovšem povídal mi, že někdy nouzi mají o kandidáty, čehož prý teď méně obávati se bude, poněvadž se 4 mladí připravují. — Při církvích tedy, aspoň na ten čas není zde výhledu; budeli v brzce, připověděl mi P. Krejčí hned zprávu dáti. — V jiném způsobu nevím, kudy kam? Aby jste, nahodiloliby se vychovatelství domácí, v to se dali, to se mi nezdá; nebo lepší tvrdá kůrka svého chléba, než bochník cizího. Avšak kdybyste to neb co jiného možného vždy voliti chtěli, neustanu se přátelsky starati a pomáhati. Palacký dlouho a mnoho trpěl, než se zaopatřil, v čemž jak všickni zde míněji, veliké štěstí měl. On ale, ať vyznám upřímně, ne co Čech neb Slovan, ale co dobrý Němec své štěstí udělal, a tím opět českou stranu poněkud urazil. — Běda! třikrát běda! Nejlepší básník československý musí chleba a živnosti hledati!! —

A však muži výborný! psali jste mi jedenkráte, abychom, nesmějíce co chceme, chtěli, co smíme. Dovolte, ať to na Vás nyní já obrátím. Zapřete se poněkud, a neustupujte zlobě — tu ne cede malis, sed contra audentior ito. Ustoupíteli, tím samým Vaše úsilí zmařeno jest, setrváteli, zachováte ovoce jeho aspoň

z polovice, a přijde čas, že příznivější stanou se okolnosti. Nadto, nemůžeteli působiti v Pešti, — máte mnoho církví evangel. mezi Slováky, snadněji Vám působiti tam, kdež mezi svojimi jste, než jinde, kde mezi cizinci, a přidám otevřeně mezi nepřátely zborů nekatolických. — Já myslím, že to právě jako božím vnuknutím jest, by v časích jazyku Slovanskému tak nepříznivých, žili někteří lidé, kteří jemu poněkud záštitou býti mohou. Jestliže ti ustanou, veta jest. Pročež mám naději, pokud Vy a Vám podobní mužové zasazujete se o zachování přirozeného práva svých krajanů, vždy ještě prohráno není, a bůh mocný, co na jedné straně uchází Slovanům, na druhé nahrazuje. Buďte stálý příteli, a čiňte, co můžete, a zajisté tam více můžete než kdekoli jinde. —

To vše Vám k lepšímu, a k lepšímu národu Slovanskému řečeno a představeno. Co se mne týká samého, mně by ovšem ta myšlénka — s Vámi v jedné zemi aneb dokona v jednom místě obývati — byla nejsladší, a kdybych jen nějaký prostředek věděl k toho dosažení, všecko bych naložil. Jaká by to byla pro mne radost, kdybychom spolu národní slovník dohotoviti a vydati mohli! — A kdožby lépe s to byl, než Vy? Učinili bychom právě Česko*slovenský*, a tudy snad k jednotě literatury obojí mnoho přispěli. Ale nechci oddati té myšlénce příliš utěšené, poněvadž mi jako milujícímu Vás příteli více na Vaší budoucnosti a jisté obživě záleženo býti musí. A tak kochaný příteli radím, abyste buď v Pešti, — přemoha zlobu jakoukoli — co možno působili, buď v Slovenech svojich jinde kdesi sobě bydlo oblíbili, a odtamtud záři ducha svého osloňovali Slávii. — Jestli však jako na zkoušku nejistého štěstí do Čech se zabrati uvolíte, oběma rukama přijmouti Vás hotov jest milující Vás srdečně

přítel a ctitel Váš

Jos. Jungmann.

Pozdravení ode všech zmíněných přátel a bratra mého.

Číslo 6.

Jos. Jungmann Janu Kollárovi 1. dubna 1832.

(Osvědčuje svou touhu a lásku k němu. — Posílá Hlasy vlastenců. — O pomluvách Kollárovy Slávy dcery z rusofilství a všeslovanství; snad dáno na básně „damnatur". Bojí se o nové vydání. — Proti různění a rozdrobování spisovného jazyka moravskými separatisty. „Pro boha Vás, příteli, prosím, braňte tomu různění se a dělení." — Rovná materialie k svému Slovníku. Viď, jak obrovskou práci podnikl! — Vinařický chce podati vládě stížnost proti poněmčování škol.)

Milovaný Příteli!

Nemohu pustiti P. Quadrata, kterýž co obchodník do Pešti se ubírá, bez lístečku k mému milému Kolláru. Čím řídčeji ke mně vzácné Vaše listy zavítávají, tím po nich touha má více se množí, a cítím to již z toho samého, že Vás nad míru miluji,

a předraze sobě cením. Co u nas v literature se děje, neb neděje, uvidíte v Musejníku, kterýž P. Palacký s psaníckem V^a posila. Z přiložených *Hlasů* etc. náležejí, jakož cedulky vložené svědčí, dva exempláře Vám, dva P. prof. Šafaříku, jeden Panu Hamuljakovi s laskavým pozdravením ode mne, jeden do Kežmarku, kterýž rovně co ostatní po dobré příležitosti na svá místa poslati a odevzdati že sobě nestížíte, uctivě prosíme. Bylo tento čas, že jsem se s Vámi přečasto i ve snách obíral. Proklatec nějaký dal lži do časopisu Maltenova v Aaravě, jak vůbec o Čechách, tak o Vašich básních — dvou prý dílech, v kterých že zřejmě voláte Rusy, aby spojili Slovanstvo etc. Vídenská censura nebo policie skoumati dala tu věc zde, jakž pozoruji od lidí, kteří Vašich básní ani nečtli, co dáno za odpověd a jak to vypadlo, nic nevím, toliko lituji, že se neptali lepších znatelů. Roztrušují zde, že prý mají básně Vaše *damnatur*. Bohu žel, takli jest. Nemohu Vám vypsati, kterak mne ta věc, jenž jest věc celé literatury naší, rmoutí, a kterak se bojím, aby nové vydání těch básní, o němž Neureuter mému synu povídal, překážky nenalezlo; a protož jsem žádal Pana Quadrata, který se ke konci Srpna z Uher navrátiti míní, kdyby toho potřeba bylo, a my jich do té doby zde neměli, aby něco exemplářů mně od Vás přinesl; peníze bych bez prodlení po diližanci poslal.

Psáno sem z Moravy, že v Holomouci p. prof. Bočko s p. Trnkou vydávati chtí Časopis. Těší mne velice, že v Moravě z dlouhého sna se probuzují, ale lituji, že Trnka svým Valasko-Hanackým nářečím naši literaturu bez toho malou ještě různí a rozdrobuje. Naposledy každý kraj neb povět bude své nářečí v písemný jazyk utvořovati, kam to dojdeme?! Pro boha Vás příteli prosím, braňte tomu různění se a dělení. Vaše slovo více může u těch Pánů, nežli naše, protože myslí, ano my pro domo nostra mluvíme. Račte věřiti, že i v Čechách jest drahně rozdílů krajinských, ale my jich jen co do látky neb materie, ne však co do formy užiti hledíme; sice by jeden psal: zahrada Matějojic, druhý Matějova, sad Matějů etc. —

Ptáteli se, co já dělám? odpovídám, že proti Vám velmi málo, a vždy ještě materialie k Slovníku rovnám nenacházeje konce. Jsem v liteře *V*, ale bych i Ž skončil, jest, jakobych teprv začíti měl, tak nedokonalé, tak pochybné mi vidí se všecko, a vždy vidím, že jest to opovážlivost jednoho člověka v takovou se pouštěti práci, která by náležela celé společnosti, zvláště pak člověka zaneseného ouředními pracemi jako jsem já. Nevím jestli vlastenci spokojeni budou s tou mou zbírkou, ano na tolik času mnoho očekávají! — Než alea iacta est! asi za rok, buduli živ, již praenumerací (neboť jiné cesty neznám) vypíši. —

Zde nám scholasticus Pöllner zněmčuje všecky farní školy. Náš výborný Vinařický chce podati vládě stížnost nějakou a vysvětlení té věci. Dej bůh, aby s prospěchem! —

Již celování syna mého i uctivé pozdravení mých ostatních domácích V^{ři} oznamuji, a zůstávám líbaje Vás srdečně

upřímný ctitel a přítel

Josef Jungmann,
professor.

V Praze 1 Dubna 1832.

Číslo 7.

Jos. Jungmann Janu Kollárovi 26. dubna 1836.

(Byl nemocen, proto pozdě odpovídá. — O schodku v Kollárově exempláři Slovníku. — Lituje, že se nezastavil i s manželkou v Praze. — Povstává mladá strana nedoučená, která si nehledí ryzosti jazykové. — Stěžuje si i na Kollára, že svými novotami jako zlý genius na veškeré spisovatelstvo působí. — Zviklal svými novotvary slabé, staví mezi Čechy a Slováky čínskou zeď. — Sám Jungmann také poněkud uškodil važnosti našich Veleslavínů, ale formy jazyka svatě šetřil. — Píše nářečím jen ve fantasii utvořeným. Proto i nebylo o jeho Zpěvankách v Čechách psáno. — Děkuje za doplňky k Slovníku a prosí za prominutí své otevřenosti.)

V Praze 26. dubna 1836.

Milovaný Příteli!

Na Váš milý list ode dne 16 Březnа později odpovídám, protože jsem přes 5 neděl nemocen byl, a k ničemu hoden. Schodek v Slovníku Vašem stal se nedopatřením mládence Webrova, který pěkný výtisk poslal Peruckému faráři, kterýž bona fide dal jej svázati s druhými svazky; nahradí se Vám ale všecko, jen vždy prosím se ohlašte. Při tak obšírné rozsilce snadno se chyby zdějí. — My žádostivě očekávali Vás a drahou Vaší Minu, a bylo nám líto, že jste jinou cestu zvolili, v čemž ovšem listiny ony Vás vymluvily. Prosíme tedy, byste Jí jak ode mne ruky políbení, tak srdečné pocelování od mých domácích oznámiti ráčili. — Též u nás literatura, ačkoli jakž takž se udržuje, nemá příjemného zniku, a bojím se (stáří bázlivého činí), že ještě hůře bude. Povstává v mladším dorostku nová strana, jak oni myslí, genialní, jak já soudím, nedoučená. Ti vše co psáno od Velesl. Komen. a jiných podobných za pedantické považují a za břemenné, osvobozují tedy sebe těch pout, a píší — jak umějí, s germanismy atd. Již každý teď sobě filosofem, každý tvoří sobě jazyk spisovný dle vůle, od té doby, co se proti obecně zavedenému spisovnému jazyku českému počalo filosofovati. Příteli, já Vás srdečně miluji, a Vás sobě velice vážím, ale mám do Vás tu stížnost, že novotami svými jako zlý genius na veškeré spisovatelstvo působíte. Vy jste opustili dráhu dochované nám v bouřích časových písemné řeči, a tím jste zviklali slabé hlavy na všech stranách. Z toho pošel zmatek, jehož jen Vy opět s rozvití jste. Pište, jak psal Komenský a Slovenští protestanti lepší, a pohrnou se opět za Vámi. Tím kázaním, které jsem onehdy spatřil, stavěti počali jste chineskou zeď mezi Čechy a Slováky. V tom já vidím konečnou již záhubu obojí literatury, alespoň škodu nenahraditelnou. I mea culpa! Já také

poněkud uškodil jsem vážnosti našich Veleslavínů atd. tvrzením svým, že jejich jazyk nestačí nám ke dnešní potřebě; ale já formy jazyka od nich vzdělaného svatě jsem šetřil, toliko materialně jej rozmnožiti usiloval. Toho nuznou potřebu ještě podnes vidím, ale lituji, že se počala i forma trhati; tu ovšem z něho nic nezbývá, a nový jazyk povstávati má, jehož povstání se všecky okolnosti příčí. V Čechách nikdy nebude se psáti, jak Vy píšete, s nechutí se odvracujeme od toho spůsobu. A to jest příčina, že i Vás ne již mezi naše, ale mezi jiného nářečí spisovatele klademe, a sice nářečí ne slovenského, jako jsou Bernoláci, ale ve fantasii utvořeného, nijaké podpory pro nás nemajícího. Vaše zpěvanky arci zasluhují velikou pochvalu, kéž byste byli jen svůj úvod česky psali! — Že se však posud žádné jich posouzení (ohlášeny jsou již několikrát) nepsalo, stalo se zvláště pro tu příčinu, že není kdo by ho psal. Každý má své práce, a nemůže něco promyšleného tak snadno sepsati, potom nerozumíme všemu, a není odkud světla nabyti! Bernolákův slovář nedostatečen. Nejlépe, aby někdo v Uhřích sepsal hodný posudek a jej zaslal do Musejníka, neb kam by chtěl.

Odpusťte, že tak otevřeně o těch věcech jsem psal, znaje Vaší šlechetnou mysl, a věda že Vás tím neurazím. Vaše poznamenání k Slováři mému jsou mi velmi milá, a žádal bych, abyste časem i více mi jich zdělili. Jeden všeho neví, ale všickni všecko vědí. Co se týká slovce kochati, nezpomenul jsem si při korrektuře na Rozpravy, ač vyznám, že jsem již zapomněl, odkud to vyvodíte, a dlouho jsem se v nich přebíral onehdy, a ničeho nenašel, na čem bych ustrnouti mohl.

Račte se na všem dobře míti, a milovati milujícího Vás

upřímného J. Jungmanna.

Panu Hamuljakovi a Doležalkovi mé pozdravení a poslednímu i díky za přislané básně prosím oznamte.

Číslo 8.

Jos. Jungmann Antonínu Markovi 15. listopadu 1808.

(Vybízí přítele, aby nedbal zaslepenců, kteří opičím způsobem opovrhují mateřštinou, pokládajíce ji za sprostou. — Sám připravuje se k profesuře na vyšších školách. — Chválí mladost a oheň v zaslaných pracích Markových. — Usilně prosí přítele, aby psal Čechům k potěšení a zvelebení. Doporučuje jeho přízni Nejedlého Hlasatele. — Profesura v Litoměřicích se mu nelíbí. — Těšily ho zprávy z Turnova. — Má pobídnouti i Veteśníka, aby se pustil do statistiky české.)

Zlatinký příteli!

Dostal jsem psaní Vašeho, z cela tím duchem vanoucího, jakéhož ve Vás sobě tak mnoho vážím. Ba, takových Nečechů a zaslepených cizokrajníků všudy žel množství se nalezá. Což

z toho? Kolik i těch jest, jenž vysoce, vzpanile smejšlejí; a máme si proto vzpanilosti, vysokomyslnosti méně vážiti? méně po té ctnosti dychtiti? Mně vidoucímu takového človéčicha vždy napadá Plionovo propovédění: Etiam unus e multis! — Největší částka lidu dovodí býti se pokolením — opičím, slepě jdoucím po stopách množstva. Kdyby dnes Joviš jim krále Č—s—ho dal, uviděl by jste, jakby ty německé lístky zahazovali! Ne z přesvědčení, ale že — opice jsou. To mne nic neodstraší, abych méně Slovanem byl, a kde a kdy možné našincům zanedbaným v uměních etc. prospíval. Bodejž jen mohl, jak bych chtěl! Mne nyní na dlouhý čas veliká práce zaměstknává ale žel! ne slovanská! — Připravuji se k professůře jisté na vyšších školách (což o mně tajemstvím jest a bude jedinému Vám svěřeným), poněvadž toho lepšost (ať dím s Poláky) mé rodiny žádá. — Buduli moci mezi tím co pracovati, pochybuji, ale že Vy pracovati budete to již z zaslaného mi laskavě důkazu vidím, i do Vás se naději, kterýžto (bez pochleby řečeno buď) mne jak duchem tak i hnedle jazyka našeho milého známostí předčíte. K tomu mladosti a ohně; a zvláště toho prospěchu když povážím, že s Čechy obcujete, já s špatnými toliko latiníky a Němci. —

Nejen doufati, ale prositi se Vás usilně opovažuji, by jste pro lásku k vlasti, pro svou vlastní oslavu, tak pěkně založenou — a konečně pro naše přátelství, nad něž mi nic v světě sladšího a vzactnějšího není — všecku svou sílu vynaložil ktomu, abyjste podlé jiných stavu a povolaní svého povinností vždy něco Čechům k poučení a zvelebení psal, překladaje i skladaje, jak ktomu chuť a srdce pokaždé Vás ponese. Že to nejmilejší učiníte, již mi ne naděje, ale jistota. — Zvláště pak prosím Vás, by jste Hlasatele vzal do své starosti, a vždy něco do něho P. Nejedlému posílal, buď bezprostředně, neb, když se nahodí, skrze mne, nebo to jsem jemu již psal a připověděl na jeho snažnou o pomůcku žádost, že nemoha pro velmi důležité zanešení se pracemi jinými sám psáti, za sebe muže jiného postavím, a ten muž že jste Vy! — Kýž mi Bůh dá jisté jednou sídlo, z něhožby mne ani žádný Piár, ani Piára horší nedostatek nevyháněl. Ovšem nemluvím o nouzi, té Bohu chvála nemám, ale jsou jiné věci zvláště dětem mým potřebné, kterých v Litoměřicích se dožiti nelze. — Kam toto čelí, a jaká to professúra? — to bych oustně bez odtahu Vám pověděl, psaní svěřiti se zpečuji. Než dosti otom! — Vy tedy ráčíte býti na svém místě: — mnoho štěstí! — Rádbych věděl, jak se Vam vede. Dobra-li či zlého tam více? — Velmi mne těšilo slyšeti něco o Vašem Turnově, a již netoliko Vaši ale i mé milé máti, které mé upřímné pozdravení a políbení prosím zvěstujte. — Pan Vetešník mi psal dnes, z čehož poznávám, že i on svůj uřad nastoupil. Nenechte zaškoudnouti duchu jeho, a zbuďte ho, aby

se pustil do statistiky České, kterouž P. Dobrovsky již dávno vydati radí, a P. Veteš. jest ktakovym věcem narozen.

Ostatně přeji Vám od srdce, abyjste se dobře měl, a činé se Vám, i moje lidi, (jenž uctivě Vás celují) poručeny, zůstávám

Váš věrný přítel

Jozeff Jungmann.

V Litoměř. 15. Listopadu 1808.

Číslo 9.

Jos. Jungmann Antonínu Markovi 20. června 1809.

(Uprostřed psot a slot potěšil ho list přítelův nadmíru — „Až přestojíme tyto bídy nynější, dobře se vlasti naší povede" — Zprávy politické. Čechy a Morava trpěti musí. Vyjde fénix z popela. — O mluvnici Dobrovského, o pravopise, výtazích pro Slovník, nových knihách od Palkoviče.)

Rozmilý příteli!

Jestli kdy Váš list mně milý byl, tento poslední zajisté byl nejmilejší, poněvadž u prostřed psot a slot, nejistých nadějí a jistějších hrůz mi na pamět uvedl, že ještě přítele mám, jehož cit s mým se srovnává, a jehož pomněti jedna z mých největších blahostí jest. Zatím mně těší jistá tejná čáka a zdání, že až přestojíme tyto bídy nynější, dobře se vlasti naší (třeba nás více nebylo) povede.

(Azbukou)

Naše řízení jde k konci; Polsku skoro celou opanovali Varšavci; Rusové jim pomáhají; Uhrové málo dělají; Rakousy jsou v ruce Napoleonově; Vlachy, Tyroly ztraceny; Murat táhne s osmdesáti tisíci k Bonapartu; Kellermann od Mohuče do Sas; Čechy a Morava trpěti musí. Vyjde Fénix z popela!

Vidíte, že jsem v Ruském necvičný, pročež raději k latině. Dobrovského jsem četl Mluvník; myslím abychom prozatím psali, jak píšeme. Hlasatel snad čeká lepších časův. Vaší práci poslední s žádostí velikou hned budu čísti, již z prvního nahlédnutí vida že výborná bude a že nemáte příčiny o jakems klopejtání rozprávěti. Chtěl jsem Vám poslati něco těch slovíček zpátky, ale nechám toho na podruhé, poněvadž nejsem s nimi ještě hotov nemoha a nechtěje ty časy nic pracovati.

Palkovič mi poslal nějaké knížečky, kterých Vám pro všecko po 1 ex. posílám, ostatních připověděných neposílá snad pro tu vojnu. Z těchto mne stojí

Kalendář 15 kr. Hlas volaj. 30 kr. Výtah I. 30 kr. Výtah II. 23 kr Račte to udělati s Panem Vetešníkem, aby sobě každý vzal z toho, co chce, ostatní, neprodáli se tam, pošlete zase. —

Ostatně od srdce přeji, aby se Vám dobře vedlo, jenž jsem

Váš upřímný

J. J.

v Lit. 20. Června 1809.

Moji Vás celují. —

Číslo 10.

Jos. Jungmann Antonínu Markovi 30. prosince 1809.

(Starší generace vymírá, jest na mladých starati se o vlast. — Pojde-li vlast, ať jen za nás nepojde! — Markův peněžitý příspěvek na Českou společnost pro nejisté poměry ponechává zatím u sebe, kvituje jej. — O Karešově překladu Gallury, lepší jest sbírka původních básní. — Palkovič si stěžoval, že Jan Nejedlý ochabuje v činnosti. — Přání novoroční.)

Rozmilý Příteli!

Včera jsem odevzdal P. Kronovi psaní s Puchmírovými 3 díly, aby Vám ho poslali, a dnes tak šťastný jsem ještě jedno moci psáti. — Ty smutné myšlénky, které Vás troudí, i mne stíhají. Durych, Pelcel, Procházka jsou tam; jediný Dobrovský mezi námi. Zatím pomněje na lidských věcí nestálost tím se kojím, že dokavad národ nepojde, vždy někdo k zvelebení vlasti se narodí; ano právě ta smutná mužův tak výborných smrt mne více pamatuje, že již *na nás* dochází, o vlast se starati. Když starý hospodář usne, mladý k domácnosti hleděti musí; že nemá té zkušenosti — což na tom! dobývej jí! — Na nás jest pořad, kdo z nás může, ten pracuj, abychom (možnéli) lepší vlasti dochovali potomkům, než nám od předkův zůstavena. Pojdeli vlast, ať jen za nás, okolo nás, dokud my saháme, a stačíme, nepojde. Vás tedy, majícího vtip právě Český, nic omluvena neučiní, jestliže vynakladati ho někdy ustanete. Ačkoli křivdil bych Vám, kdybych o Vašem vlastenectví pochybovati směl. Vy i mne zahanbujete. Než jsem já ještě rozmyslil, co na pomůcku Společnosti České budu dáti moci, Vy již posíláte. — Zatím, poněvadž ještě tuze brzo jest, nebo, dokud se neusadí běh peněžný, kam jisto bude jistinu tak svatou složiti? Komu nyní víra, jestliže i Řízení k ní nestojí? — Pročež napíši ovšem k svému místu o tom Vašem dárku, i onom P. Vetešníka tolikéž obsahujícím, ale zatím jich u sebe ponechám, až se vyjasní docela nebe a slunce prosvítiti bude moci. Vám pak tímto psaním *quituji formaliter*, že jsem 20 fl dotčené příčině od Vás obdržel, jichžto v nejhorším případu, t. j. kdyby se usilí těch dobrých Čechův vniveč rozplynulo, ode mne v poctivostí zpět obdržíte, ano i kdyby potřeba byla, od mých dědicův. — Protož i moje manželka o tom jest zpravena. Budu Vám snad brzo něco více o té společnosti psáti, zatím pracujte jen pilně, a zvláště co by k osvícení ducha sloužilo. Víra naše a srdce více již potravy České mají nežli duch. Kareš usiluje, abych prošel jeho Galuru o *svátosti oltářní*; na odbyt půjde arci spíše než ty nejpěknější básně, ale já bych přece žádal sobě býti původem básní (NB. pěkných) nežli knížky o svátosti oltářní. Co se Vám zdá? — Buď jak buď, hodili se ta knížečka také Vašim ovečkám, tím více sobě pospíším, aby světla Páně uviděla. — Z Prešpurku ještě nemám známosti, jak se vedlo ubohému Palkovičovi, když

tam byl nepřítel. — Příteli, ten muž jest výborný, a neunavený, a právem touží do P. Nejedlého, že ustává, a z první vroucnosti své vychladl! — Tak jest! jeden u nás se zpoléhá na druhého a pracovati nikdo nerodí. — Hufelanda na ten čas ani sám nemám, půjčiv svého 7 mil od Litoměřic, budu ale, chceteli, oň psáti. — K novému roku Vám, co jen srdce Vaše chápati může dobrého, v dostatku a zbytku přeji a želím, véda že budeteli zdráv, bude i vlasti drahná část ublažena. Moji Vás celují, a já jsem Váš upřímný ctitel a přítel

Jozeff Jungmann.

V Litoměřicích 30 Prosince 1809.

(Azbukou)
Jak se Vám vede tuto?

Číslo 11.

Jos. Jungmann Antonínu Markovi 9. února 1810.

(O písmě ruském a našem; přepsal si staroruský zpěv o tažení Igorově; naše písmo daremné proti ruskému. — Není třeba býti malomyslným, národ dvě neb tři sta let sklíčený za padesát let se může zotaviti. — O budoucí moci říše ruské. — My od Rusův, Rusové od nás jazyka vydokonalení přijmeme. — O společném nářečí všech Slovanů. — Vychválil Marka brněnskému Karafiatovi a znovu povzbuzuje. — Zprávy o nových knihách českých, „všecko se hýbe".)

Rozmilý příteli!

Vy dodržujete k mému zahanbení píše s Crhovou literou své všecky mně nad míru milé listy. Já již zůstanu při latinských maje k tomu dvojí příčinu; jednu, že vůbec špatný písař jsem, druhou, že pan Puchmayer dav nám tištěné písmo Ruskočeské do rukou, sám snad nevěděl, jak vyhlíží běžné Rusův písmo. P. Dobrovský mi půjčil starého zpěvu z 12 století, o Igorovém tažení proti Polovcům, kteréž chtěl jsem Vám zapůjčiti, ale maje ho jen na 14 dní ledva jsem je sobě přepsal latinským písmem; kterýžto zpěv vyjde Hlasatelem, a tak ho bez toho uvidíte. Z toho, an téměř běžnou literou psáno čili tištěno bylo, naučil jsem se znáti, jak asi vypádá psaní Ruské. K. p. [illegible] t. j. Slovo o plku Igora syna Svatslavla. Písmě d píší takto: [illegible] (dobro). Celé tak jest kulaté jako latinské, a byliby Rusové hloupí, by sobě pěknější litery žádali. (č takto [illegible]; *[azbukou:]* písmo naše jest daremné proti jich.)

Vaše malomyslnost nemůže nám býti pravidlem, poněvadž by z ní následovalo, abychom ničehož nedělali. Česky mluvícího lidu vždy ještě přez 6 milionů jest, a ten národ je starší než Napoleon i František, a doufáme, že je oba dva přečká. P. Russó má mnohé přepiaté myšlenky, z kterých vždy jen částka pravdivá. Národ dvě, neb tři sta sklíčený za dvadcet nebo padesáte

let se zotaviti může. Co jste čtli v těch Miscellich Německých, to Vás mejliti nikoli nemůže. V týchže Miscellich (na r. 1918) vypisuje se mocnost Ruské země, a zavírá se s tím památným slovem, že za 100 neb více let náramná Europě změna od Rus nastává, a to mi ze srdce vypsáno! Já pevně věřím, že Ruská mocnost Franskou přetrvá, a nám Slovanum to potěšitedlné býti musí, když nářečí všecka Slovanská v jeden se spolčí. My od Rusův, Rusové od nás jazyka vydokonalení přijmeme. Co tedy česky píšeme, již pro onu velikou říši Slovanskou píšeme. Od srdce rád bych tuto myšlenku Hlasatelem zobecnil, ale na ten čas mlčeti dlužno. Jižli pak jste všecky slovenské knihy v ruce poměli, které Dúst. P. Děkan jak sám, tak po Durichovi má? — Jest tam mnoho Ruského? Právě včera odpisuje P. Karifiatovi (Držiteli knih a desk fabriky na sukno Comp. Hopf & Braunlich, v Brně,) jsem o Vás hory doly sliboval, a Vy mi dnes naději o sobě vzíti chcete? — Nikoli! jestliže já, nemoha se Vám duchem nikoli vrovnati, upřímně pracuji, pročbyjste Vy, vtipnější jsa, nemohl? Než co pravím; Vyť pracujete, snad více než já; i račtež tedy co překládáte, hodíli se to, do Hlasatele dáti, a tak mne u Moravanů, a všech mých známých lhářem nenecháte. — Z strany nenahrazitedlného P. Procházky požádám tedy p. Tachecího, a snad sám něco shledám, poněvadž Vy, kde není studny, čerpati nemůžete. Pište tedy dle libosti své, toliko pište, já více žádnym oukolem takovým ducha Vašeho zvolného stavovati nechci. — Ten měsíc se dotlačí Comenského Labirynt, a pak hned Hlasatel se vydávati bude. Více než kdy jindy nyní jedná se o slovář; neklesneli má síla, chci opisování jeho na sebe vzíti, ovšem spomocí jiných Vlastenců, mezi kteréž Vás na prvním místě kladu; co nejdříve o tom více psáti budu. — Fričay vydal: Zrcadlo a prawidla wyborného sedlského obcowánj, představugjcj žiwot a přjběhy Frantisska Wawáka ve třech dílech, z nichž druhý a třetj pěkná (jak slyším) naučení obsahují (za 2 zl.). K dostání u Widtmana. Týž Fričay vydal písně nábožné, modlitby a jiné spisy a vydá co nejdříve jistého slepého básníře Galaše, Moravana. — Gastl v Brně dal Campovu knížku: Sittenbüchlein oder die Religion in Erklärungen, Grätz 1801 od Prof. Niedelého přeložiti, a něco od Galury pro dítky školní. Superintendent Blažek v Ingrovicích v Jihlavském kraji překládá Gumal a Lima od Lossiusa. 1 Díl již hotový má. Všecko tedy se hýbe; Vy neustávejte. Za češ Vás prosí Váš upřímný ctitel a přítel

Jozeff Jungmann.

V Litom. 9. Února 1810.

Moji Vás celují.
Dustojnému P. Děkanu mou slušnou poklonu.

Číslo 12.

Jos. Jungmann Antonínu Markovi v červnu 1810.

(Proč zaslaných knih nevrátil. — Opisuje slovník Procházkův. — Druhý arch Miltona poslal z korektury. — O plánu Čebišové; rakouská „nevláda" jeho provedení nepřipustí. — Čechové musí hleděti národ zachovat pro nový lepší věk. Netraťme naděje; zachoval se národ po tolik set let, dochová se i budoucně.)

Rozmilý!

Váhavý, jakož jsem, posud jsem nepřečetl Zabavlenie od Vás mně laskavě půjčené, poněvadž mne stavení pavlačové zdi, i v zahrádce — narámně zanášelo. Dostanete obou kněh podruhé najednou. Ta báseň v knize zmíněné jest nad míru krásná, a hodná, aby se Čechům známější učinila, aspoň v přeložení —. Abych, pokud mohu, Vám se vděčna prokázal, posílám na přečtenou, co jsem sobě vypsal — Dušinku a ještě 2 maličkosti. — Nyní má hlavní práce jest opisování Slovářе P. Procházky, jenž sporé jest, zvláště pro mne, an steré mezi tím práce konám — teprvé jsem v literě *D* — P. Proch. velmi pilně vytahoval!!! — Mluvení způsobů má více než mi, ale slov mi více než on! — Miltona jsem poslal 2hý arch z korrektury Haasovi, ale nevím, jestli věrně chyby opraví, hrozně jich mnoho nechává! — Hlasatele čekám co nejdřív. Zdaž pak Vám snáze — to z Prahy, čili ode mne bráti? —

Augšpurská Confessi od Tablice vydaná již leží čtvrt léta v Praze, a nemohl jsem až posud dostati, však přijde co nejdříve. — Co píšete o P. Čebiši, jemuž abyjste mne poručena učinil, prosím, líbí se mi, jakož všecka snažnost toho výborného Muže; ale tu myšlenku již Pelcel měl, i se o to jednalo, ale Rakouska *[azbukou]* nevláda toho nikdy nedopustí. Čechům ničeho nezbývá, než aby podtají, necitedlno všemožně hleděli zachovati národ na budoucí časy, jichž věk tento přinesti chtít se zdál, ale teprve jiný další přinesti musí. — Ještě Slované otročí, ale Bůh dá i tomu konec! Jen netraťme my ducha i naděje, dochoval se ten národ tolik set let proti tolika nepřátelům, dochová se ještě budoucně — *[Azbukou]:* Rusové zrají — odtud potomkům spasení! — Mějte se zlatinký dobře, a pracujte jakož děláte, — pilně, čím víc mne předčíte a přehoníte, tím více potěšíte svého

Jozeffa Jungm.

Moji Vás celují.

Číslo 13.

Jos. Jungmann Antonínu Markovi v červenci 1810.

(„Jest dávná srdce mého žádost, abychom co nejvíce s ostatní Slavií se spojili." — Lépe pro vlast pracovati nyní nenápadně. — Tísnivé okolnosti životní neuhasí jeho zápalu pro vlast. — O brněnském Karafiátovi. — Na Slovensku vznikla učená společnost: hanba nám Čechům, že tak všecko váhavě jde! — Čebiš by měl Slovákům pomoci. — Bylo by potřebí české společnosti na vydávaní knih.)

v Litoměřicích dne 5 Července 1810.

Zlatinký příteli!

Vaše psaní čím nenadáleji mi přichází, tím mně větší radost způsobuje. Ba to jest dávná srdce mého žádost, abychom co nejvíce s ostatní Slavií se spojili a s ní se seznamovali. Výborně pravíte, že nám to k lepšímu, an nás *[azbukou:]* vláda za Němce drží. Bene vixit, qui bene latuit! Tím samým jsem Vám psal, aby P. Čebiš do hnízda vosího nepíchal, ale raději, můželi co, podtají a nepatrně vlasti České napomáhal, a tak my všickni dělejme! Dobrého nám a vlasti nikdo — z *[azb.:]* Vídně neporučí. *[Azb.:]* Polanóm nastává, jak slyším, *[azb.:]* brzké vykoupení z otroctva, ale *[azb.:]* Srbóm ubohým se plete! — Bůh to divně řídí. Nemesis dřívěji později nastoupí! Jen my neustavejme! Ach kýž jsem jen na Vašem místě! Mne opět nemoc (nyní se trochu lepší), starosti domácí, ouřad až i pomalu léta tíží!! A přece v mých prsích láska svatá k Slávii hoří, ven propuknouti plamenem nemohoucí, a tudy na Vás celou důvěrnost skládám, že Vy, kdož já býti Čechům nemohu, budete, a hle den ode dne více mne v naději potvrzujete. Vaše píseň na věk chlapectví sladkou bolest mi v srdci způsobila; tak jest dojímavá. Onehdy jsem Karafiatovi do Brna o Vás tak mnoho psal, jak jsem věděl; on jest Slovan málo kterému podobný, sám, jak praví, neumí dobře česky, ale předraze sobě dobré češtiny váží. Chce nyní, jakož udělal s Miltonem mým, tak udělati s Ottokarem V. Nej., kterémuž za 200 zl. Exempl. ujistí, a koupiv je Prešpurské stolici daruje. Žaluje na zdlouhavost Nejedlého s Hlasatelem, a kupuje vše co jest Slovanského i stojí se všemi skoro v Uhřích a v Moravě učenými v dopisování. On jest jeden z hlavních osob, které se o vzniknutí té naší společnosti starají; dejž Bůh, aby brzo to bylo! Rautenkranc mi kluk nic o tom nepíše. Hanba nám Čechům, že tak všecko váhavě jde! V Uhřích již opět jedna společnost na živě! Dne 16 Máje 1810 držela první sezení v Kostelních Moravcích. Praeses její jest Lonich, Zolnecke obce senior, sekretář Tablic (a snad i původce!!). Oudové: Synkentaler (radda v Šťavnici t. j. Schemnitz), Amadeus Keliny (direktor ev. škol v Šťavnici), Josephi (Comitatsphysicus), *Karafiat*, Malovec (organista v Peštaňské obci), usta-

noven od společnosti za Professora České gram. a literat., prof. Royko v Štávnici na Gymnaz., který jakož i Palumbini každý 50 zl. přispěl. — Co pravíte těm dobrým Slovákům? — Hej! Tu by mohl P. Čebiš něco dobrého působiti, kdyby k společnosti České napomoci chtěl, nebudeli jiná, aspoň ta se přece stluče, která z uroku jistiny (dobře opatrené) knihy vydávati by mohla, zvláště denník nějaký, třeba jen Hlasatele dále; však, když řádně vycházeti bude a více pracujících vznikne, a lacinějí se dáti moci bude, také dobrý bude! — Přišla posleze Confessi Augšp., která s outraty mi přijde na 1 zl. 20 kr., nebo musil jsem Tablicovi dopláceti, což mu za zlé nemám v tak drahé časy. — Právě nyní zase na mne se vracuje zimnice. **Mějte se tedy dobře.**

Váš

Jozeff J.

Číslo 14.

Jos. Jungmann Antonínu Markovi 10. srpna 1811.

(Děkuje za utěšený dopis — Chválí poetické práce Markovy, žádá o nové přepsání a malé opravení Markova překladu Výrazy nevrlosti — Komu poslal první výtisky Miltona. — O nákladu na něj a ceně. — Začíná se válka proti Rusům, buď Polaci, buď — což by lepe bylo — Rusové zvítězí a zkvetou. — Jsou zlí časové, však vždy naděje na dně. — Dobrovský píše gramatiku a slovník.)

D. 10 Srpna 1811.

Nejmilejší Příteli!

S potěšením četl jsem Vaše psaní od 11 m. m. z utěšené nad míru mysli plynoucí, a jak vždy tak tenkrát poznal, že *jediný* jste Marek!

Ba věru líbí se i mně srdnatost našeho Františka. Co však dokládáte o potřebě jadrného srovnání východového slovci, jest velmi pravé. Já i to doložím, že jest jakási řeč poetická, sama sebou stojící, kteréž, kdo necítí a na snadě nemá, vždy pravého básníře daleký zůstává. A hle, ta jest (bez pochleby řečeno buď), Vaše ctnost. Mnohokráte již jsem Vaše krásné kusy četl, a nikdý se čtením nenasytil. Nehněvejte se, že Vás ještě jednou trápím o přepsání *Výrazu* mistrných. Bergner ještě ve Vlasích, tak se za tím vydokonaliti mohou. Dva verše jste docela vypustili opisujíce; potom nápis na zvláštním listu potřeba psáti. Některé maličkosti bych ještě žádal ponapraviti. Osmělil jsem se sice sem tam něco nadepsati, ale ne jakobych, že tak lepe jest, myslil, nébrž jen abych ukázal, že bych to změněnno býti žádal, a nejvíce, aby jste viděli, že to týž a týž čtu. Budete se diviti, že na mnohých místech Vaše lepší smazáno, horší jsem navrhl, a proč? — buď že se mi zdálo, jakobyjste od

původu bez příčiny odstoupili, buď že jsem verš k pravidlům o přízvuku (by nás nekaceřovali druzí) nachýlil, — jen dvakrát mluvník to učiniti snad kázal.

Miltona ovšem žádný dříve Vás neviděl, ani Nejedlý. Včera jsem Panu Kramaři prvnímu výtisků několik poslal. Na Velínu není již ani jednoho. Ale na psacím jest několik zvláštním osobám tištěných. Pp. Bergneru, Karafiatovi, Nejedlým, bratru mému (za korrekturu) a vydavatelovi 1 výtisk na Velínu se tiskl; chceteli zrovna můj míti, dám ho s potěšením; ač že na psacím jsou také hezké výtisky, Vám a P. Veteśníku mám od dávna umysl jeden dáti, ale D. C. P. Dřevěný jda pěšky nemohl ho vzíti; však se neztratí a Vám již nic nebude nového. Tedy D. P. Děkanu, (jemuž mne prosím poručena učiňte,) na psacím dáme, jakož jsem i sobě dávno tak učiniti předsevzal. — S strany nákladu toto jest: P. Bergner 200 zl. a p. Karafiat tolikéž mi půjčili bez ouroků; já pak ostatní (asi 600 zl.) jsem přidal; že však tištěno jest jen 400 Exemplar. mimo psacích (24) — a knihkupcům $\frac{1}{4}$ ba i $\frac{1}{3}$ se nadati musí, nemůže se prodati pod 5 zl. v bankocedulích neb 1 zl. v směnných listech, zvláště máli ubohý překladatel za papír a černidlo něco málo míti. — Bohu žel! Vaše novina se potvrzuje o vojně a sice proti našim bratrům Rusům. Bohdejž vězili Nap—a, a však on dobře svobody požívá a Evropu míchá. Co mne ještě při tom všem těší, že vždy jedna strana Slovanská zvítězí. Buď Polská monarchie v celosti vzkvete pod králem Jozeffem Napoleonem (jemuž Ferdinand Wircpurský v Španielích, a tomu Saský král prý nástupcem prý býti má) buď, což by snad ještě lépe bylo, Rusové Evropy polovici zatopí, a větší díl ještě Slovan spolčí a sloučí. Našim rasům má Slezsko se dostati, naproti Polsko vzato býti. — Jsou zli časové, zlatinký, v každém smyslu, politickém, literním atd., však vždy naděje na dně. Tou se bažme. — Až bude příhodno něco Slovanského dostati, já jsem v spolku, a se mnou zajisté jich několik bude. —

P. Dobrovský byl u mne minulý týden a přinesl mi 2 exempl. Igora, jehož Vám jeden posílám. On píše Gramatiku Slovanskou a v zimě zajisté prý vydá slovník; teď jest v M — až do O inclusive jest hotovo, i litera S.

Líbaje Vás přátelsky, jsem upřímný

Jozeff Jung.

Za Biblí Polskou musil jsem stříbrem platiti, jakž přítomné psaní, o které zase prosím, Vás poučí.

Číslo 15.

Jos. Jungmann Antoninu Markovi 26. března 1812.

(Děkuje za přání. — Chválí Markovu odu Na Trosky, leccos by si však přál opraveno nebo vysvětleno. — O schůzi císařů v Pilnici. — Nejisté zprávy válečné. — Napjatá síla francouzská ochabne, slovanská vzrůstající se vypne.)

V Litom. 26. Břez. 1812.

Roztomilý Příteli!

Děkuji laskavě za upřímné želení Vaše k mým jmeninám. Nestorova leta Vám by mnohem více příslušela, Vy by jste lépe užil, než já. Vaše Oda na Trosky opět mi dosvědčuje, že jste mne daleko přehonil, a jistě — *prvni Čech* jste. Tyto pochyby a otázky mi prosím vysvětlete. Proč jste položili v II. v. *rozpomeň* bez reciproco *se*, a jak se zdá ve smyslu: zapomeň? — Kde jste nalezli *proud* fem.? — To slovce *tlouštkou* (jsouci hajena) mně se nevidí důstojné ostatní tak slične řeči a rád bych je proměnil, kdybych uměl. — Některé výrazy jsou velmi šťastné; k. p. *o čediči*. — Celá Oda taková jest, že bez plesání srdce ji čísti nelze, zvláště tomu, kdo ty velebné rumy viděl. Všecko živě jste vyličili. O, kéž Vám něco podobného i já k radosti poslati mohu!! — Anakreona mi bratr můj — nedbalý — posavad neposlal. 15ho t. m. nejvyšší Purkrabí navštívil Čechy naše, a byl přítomen jich řečnění. Dej bůh, aby ta společnost dlouho trvala, a jakož může, byla nesmrtedlná! — Thamovi jsem již poslal cedulek nazpátek, nechav sobě jednu, a jednu P. Kanovníku Rainholzovi zadav. 23. t. m. byl prý zbor králů a císařů v Pilnici. Náš Cís. tam byl, jakž mnozí jistí, on incognito skrze Prahu jel, a v Mariešeinu noclehoval. Bylli i Alexander? Mnozí jistí, že byl, jiní pochybují. Čas ukáže. Posavad se nebojím. Psány zprávy, že sice Prušan se spojil s Francouzy; naproti tomu že Švejdové vyhnali Bernadota, a s Dány i Norvégy proti Francouzům s Rusy stojí! — Naši Uhrové také se loudají s svým sněmem, a mnozí hádají, že, budeli vojna, přirazí se k Rusům, neb aspoň od R. se odrazí. Španěle posavad nejsou potlačeni, zase Valencii osvobodili, a jak povídá jeden od tamtud příšlý kupec, 20 let ta vojna trvati může, a Francouzi přece stěží získají. Byť i snad ještě jednou Slované přemoženi byli skrze všeobecnou vládu neb monarchii, dlouho pod Francouzi býti nemohou. Napiatá síla Franská ochábne, Slovanská zrůstající se vypne. *Milionu* vojska udatného ani Bonapart do voru nevstrčí; a Dobr. dobře praví, že Bonapart ještě Rusův nezkusil, proto že se o svou kůži posavad nebránili. A vždy ho naučili u Jilového a Fridlandu, aby je nazýval: l'autre grande nation! — O Srby mám větší starost, aby se nedostali pod to měké panování R—.

Já nyní měl skoušení žáků, a tudy ve všech věcech jsem léněl. — Laskavé pocelování oďevšech mojích vzkazuje jsem Váš upřímný

Joz. Jungmann.

Číslo 16.

Jos. Jungmann Antonínu Markovi 10. září 1813.

(Knihy a papíry má schovány ve sklepě pro vojnu. — Vrátiv se z Prahy nalezl ve svém bytě ruského generála Tolla, s jehož adjutantem hovořil po rusku. — Schyluje se k hlavní bitvě. — Jen jedna šťastná bitva. — Plány o sjednocení slovanského pravopisu. — Zprávy literární.)

V Litoměřicích 10 Září 1813

Nejmilejší Příteli!

Vaše *Čekání* dovozuje Vás býti mne pilnějšího; mé knihy a papíry všecky leží ve sklepě v truhlách a čekají sladkého pokoje. Předvčírem přišed z Prahy (kdež jsem s Dobrov., Nej., Rautenkrancem rozprávěl) nalezl jsem u sebe Ruského Generala *Tolla*. S jeho adjutantem jsem mnoho hovořil, a dobře jsme se smluvili, jak brzo ale mezi sebou mluvili Rusové, nemohl jsem ničeho rozuměti pro čerstvost mluvení. Za 3 neb 4 týdny bychom však dobře jim rozuměli. — Táhlo vojsko od Teplic skrze naše město přes 20.000, hlavní byt k nám přeložen byl, ale již zase dnes v Teplici jest. Co nejdříve k hlavní bitvě to přijde. Tou se náš osud rozhodne. Moró byl v Arcibiskupském páláci vystaven; a již do Petrova poslán. Vardama s potupou přijali v Praze. Posavad se naši udrželi; ale k předu to ještě nechce! — Novin Hromadk. Vám podruhé pošli; jsou také někde ve sklepě. Bylo nám věru ouzko, an nepřítel u Oustí, a naši na zpátek! Snad ten strach více se nevratí. Jen jedna šťastná bitva! Rád bych arci do Prahy — ale vše to v dalekých koncích. P. Volráb Prefekt zpěčuje se vzíti penzí; zatím, kdo ví, proč to dobré! Vy, můj nejmilejší příteli! jak se ta válečná vichřice utiší, hleďte, bychom se shledali. Moji Vás celují. Milost P. Děkanu mou poklonu.

Váš

Jozeff.

Dobrovský a Linde, i jiní Slované se smlouvají o to, kterak by se orthografie jich sjednotila. Položíce latinské písmena za základ není nouze než o sykavé: c, č, š, ž, ř a ch. Dobrovský mysli s Pražskými, aby ć vzalo se ruské ч, což se mně dobře líbí; za z = з za ż = ж, ś = ш.

Jeho *Slovanka* (nazpůsob Slavína) 16 archů vyšla u Herla. Puchmírovy básně očekávají také pokoje. Jsou z Cenzury u Nejedlého a okrášleny Vašími pracemi téměř všemi, i *výrazy* i *psaním* etc.

Číslo 17.

Jos. Jungmann Antonínu Markovi 24. září 1813.

(Díval se na boj s vrchu Ostrého. — Již však zase vynesl knihy ukryté ze sklepa. — S Rusy Litoměřicemi táhnoucími pilně hovoří. — Ujímá se jich proti pomluvám o krádeži a loupeži. — „Neškodí to Čechům, že se trochu seznámili s Rusy, aspoň vědí, že více Slovanů ve světě." — Od Dobrovského dostal v Praze pátý díl Lindeho. — Má se slovníkem mnoho práce, potřeboval by pomocníka. — Těžko srovnati rozličné rady o uspořádání slovníku.)

24 Záři 1813. Lit.

Rozmilý Příteli!

Milo mi bylo od Vás zase několiko řádků dostati. Že jste slyšeli střelbu jednou, víte aspoň jak jest těm, kteří ji slyší častěji, a to zblízka. Minulou sobotu byl jsem na *ostrém* (Vostraj vulg). tak nazvaném vrchu blíž Oustí nad Labem, a díval jsem na boj, v kterém ves Krinice hořela, dílem od našich, dílem od Francouzů zapálená. Celý ten čas chodím jako zmámený; teprv jsem dnes knihy ze sklepa vynesl, uslyšev býti hlavní byt v Komotově, ano i o pokoji blízkém, kterýž dej Bůh, aby brzo přišel. Rusové tudy zhusta táhnou, dnes jich čekáno 120 tisíců, kterých průchod město 9 tisíc zlatých stojí. Já pilně govorju s nimi, a nalezám, že jsou mezu nimi velmi dobromyslní lidé, a že, co se o krádeži a loupeži jich tu zvláště od němců mluví, ne jim, ale špatnému jich zakládaní a picovaní přičteno býti musí; nejeden mi na to, když jsem otevřeně o té věci s ním mluvil, odpověděl: co bych já dělal, kdybych jako oni několik neděl bez potravy v poli v nehodě ležev přišel k pokrmu? — hladem umříti, a bojovati, že by hloupé bylo. Ostatně že málo jich mezi nimi, kteří svévolně by věci lidem kazili etc. Naposledy vyznati slušno, že našich nejsou horší. — Neškodí to Čechům, že se trochu seznámili s Rusy, aspoň vědí, že více Slovanů ve světě. — Prosím Vás, dejte mi příležitě zprávu, máte-li ještě 1 dílek *Aonid*, čili jste mi ho poslal? Já jsem v strachu oň, neboť jest Pana Dobrovského. — Že jsem ho navštívil v Praze, nevím, psalli jsem Vám o tom. Dal mi Lindeho V díl sebou. Mám toho nyní tolik před rukama, že nevím kam stím. Samému mně zvláště při professuře téměř nelze co velkého vyvesti; a tak pořád zoufám nad tím Slovařem. Kdyby jen ještě jeden byl mi na ruku, šlo by to veseleji. Druhé, jest nemilo, vždy jen jednoho způsobu práci konati, a pravá oběť sebe samého. Vezmuli co mezi tím jen že čtu něco, již mi teskno o to hlavní. Posledně nevím jak všech těch panů smysly sjednotiti. Až mne navštivíte, více otom promluvíme. Rád bych Vám poslal Týdenník a noviny Hromad., ale nic to nemám v pořádku s tím uklizením. Něco listů přec posílám. Čiňe se Milost Pánu Děkanu poručena a Vás líbaje jmenem všech mojích jsem Váš

upřímný

Jozeff J.

Číslo 18.

Jos. Jungmann Antonínu Markovi 31. července 1817.

(Posílá knihy darem i na prodej. — Ztratil přátelství Nejedlého, poněvadž se v Hankově knize v úvodu ujal nového pravopisu. — Jak postoupil Marek v Logice? Jungmann pracuje na teorii k chrestomathii (Slovesnosti). — Kterak „kroutí všelijak slova.“ Jest to ještě chaos. — Palkovič předešel svým slovníkem, sbírá mu předplatitele. — Nové plány literární.)

Nejmilejší Příteli!

Posléz doptav se příležitosti posílám Vám a) Rozmanitosti F. od Hýbla. K tomu přidávám b) Hankův pravopis, c) starobylá skládanie, d) Štěpničkovu lyru, e) Palkovičův kalendář (1817) a f) o štěpařství. Ztěchto a, b, e darem, ostatní po 1 zl., hodili se Vám co ztoho. Jsem jist, že zvláště c) schválíte, ač mi to stálo přátelství Nejedlého. Poněvadž Hanka svéhlavě stojí na tom i po c, s, z, Nejedlý přemluviti chtěl Haaze, aby netiskl té věci, an prý nikdo toho kupovati nebude; já tedy (prosen o to od Hanky) ujal jsem se té knížky, a i předmluvu k ní napsal, a proto jsem z milosti u P. Nej. vypadl. On bez toho nic sám nedělá, aniž tak snadno dělati co bude, proč tedy v cestě těm, kdož chtí? — Kéž pak Vás brzo spatřím!! — Nepochybně jste hodně postoupili v Logice (umnictví?), an mi P. Zahradník pravil, že již hotovi jste. Pressel (D. M.) chymii dohotovil; nyní bude pilovati. — P. Hrabě Šternberg chce Bylinář Český vydati, a P. Ziegler *lesnictví* (v Systému). — Já nyní posavad, ač pro školní práce zdlouha na theorii maličké k chrestomathii pracuji, vzav za základ Pölitzovu. — Tam také všelijak kroutím slova. Idea chci jménovati podlé Rusův = *vid*. Ideal = vidizna (podobizna = simulacrum), idealizieren = zvidizniti. — Esthetisch = citnický, fysický = přírodnický, metafys. = zápřírodnický, logický = umnický, gramatický = mluvnický, (rhetorisch = č. řečnický mi dalo analogii) a tak k. p. *umnik* = Logiker; umnictvo umnictví = die Logik, als Kunst, *umnice* (die Logikerin, b) Logik als Buch? —

Jest to ještě chaos. — Až vyjde Vaše Logika, potom budeme podle Vás. — P. Liška Praemonstrák, (neb raději jeho Opat) chce zbírku kázání českých zaraziti, ku které pozvou všech diecezí. — Slovník opět můj vězí (v G), až o Prázdninách si zasednu. — Zatím Palkovič předešel. Já nevím, kolik mu nazbíráme praenumerantův; psal jsem mu, aby prodloužil lhůtu až do posledního Srpna, a tak očekávaje odpovědi, nevím, učiníli to? — P. Far. Novotný vydá Mluvnici (mluvník?) český na praenumeraci, 20 archů — po 1 zl! — Již Vás líbaje, a těše se, že dříve Vy ke mně přijdete, než já k Vám, — jsem Váš upřímný

J. Jungmann.

V Praze 31 Července 1817.

Moji Vás celují.

Číslo 19

Jos. Jungmann Antonínu Markovi 4. ledna 1818.

(Děkuje za novoroční přání. Zachovej nás oba bůh Slávie dlouho, předlouho, naději se, že jí na škodu nebudem. — Slovo „logika" u Poláků, Lužičanů, Illyrů, Rusů, staršího českého Smržického. — Proč se zdá název „umnice" nejvhodnější. — Vzdává díky za výpisky k slovníku „jménem vlasti". — Palkovičův slovník zklamal, jest to jen zmnožený Tomsa. — Nelíbí se mu vedení korektury tohoto slovníku. — Jedná se mezi nemnohými o založení Národního museum. — Svéhlavost Nejedlého.)

4. Ledna 1818.

Milovaný Příteli!

Nepochybuji, že jste již dostali mého listu poštou Vám tyto Svátky poslaného, na kteréž tedy jako známé se potahuje. Děkuji nastokrát za osvědčení nové staré Vaší a mně milé lásky v tomto novém roce. Zachovej nás oba bůh Slávie dlouho, předlouho, naději se, že jí na škodu nebudem. Co se týče nazvání logiky, tuto napřed vizte kterak se posud snažili Slované ji nazvati. Poláci: *Logika* neb *loika* = Vernunftlehre, Logik; odtud logiczny (loiczny) = logisch; logicznosc = logische Richtigkeit. Logik loik = der Logiker. Linde. Lužičané: rozemnoscze hutžva = roz'umnosti učba. — (Jarońsky v Krakově 1812 3 tom. podlé Wenzelové vydal, Szeniowsky v Varšavě snad již také vydal svou očekávanou). V Bentkowskiego literaturze polské nalezl jsem: Logika = *nauka rozsudková* nebo: rozvážení a rozsouzení věcí nauka, nebo: první zasady štuky (!) myšlení. Illyrové (u Stuliho): Logika = *umoslovi*, mudrobesedení, mudrozazložení, logicus = mudrobesedník, umoslovec. (Rozumowstwo = dialectica Linde). Eccl. *razglagolstvennik* dialecticus; ženská *zaglagolnica.)* V rus. *umnik* = mudřec; *umstvovatel* = filozof. Český spisov Smržický z l. 1618 (?) má libomudřec = filozof.

Z toho viděti, že Vaše zkouška nejlepší, an žádné z těch slov zlé by nebylo; předce se mi posud nejlépe líbí *umnice* aneb jestli to krátké, *umovnice*, třebas i Logikerium sloulo. Čili raději umník (umovník) jako *Slovník*, mluvník, za kteréž však Hanka raději chce mluvnice. Zdá se mi, jakoby snažší k rozumění bylo umnice nežli umice, též se (smějte se tomu důvodu!) tak mé Hanence mladé vidělo. —

Poněvadž jest příležitost, posílám Vám celou tu baseň onehdy jen dotknutou; též Göthe 6 dílů (mně nejmilejších). Za cedulky jménem vlasti nehodně díky vzdávám, jestli umru dříve Vás, dostanou se Vám opět zpatkem i s mojími, a na Vás přijde vydání té náramné práce, do které Palkovič nekousl hrubě, jest to daleko pod očekáváním mým, právě *zmnožený Tomsa*, tedy Vokabulář. Slovce *an* (ana, ano) ještě za pronomen qqq. klade, o čemž jsem jemu psal; nezmění toho (a snad i více bude proti mé mysli) svrhu s sebe tu nemilou práci Corrigování tisku, ne-

moha a nesměje Corrigovati i textu. Ze všeho znáti špekulaci jeho, i z ohlášení mne za *správce* toho tisku! — Jedná se mezi nemnohými posud z nás o založení — *Národního Museum;* dej bůh, aby z toho co bylo, budeli naděje, hned Vás o tom zpravím, beztoho by se Vám oudem býti dostalo. Hrabě *Berchtold* udělal a dodělává plán. Karel má býti ochranou toho. Bohu žel, že Nejedlý tak svéhlavý, pyšný a lenivý jest!! —

On jediný a Pařízek stojí proti nové ortografii, já skrze to s ním rozdvojen jsem. Dělejte tedy jak se vidí, já sám ještě nevím v jaké chrestomatii vydám, kteréž z Vídně očekávám. — Starobylých Skládání II. díl brzo dotištěn bude. Líbaje Vás jsem upřímný ctitel a přítel

Jungmann.

Moji Vás celují.

Číslo 20.

Jos. Jungmann Antonínu Markovi 13. ledna 1832.

(Chválí mužný názor Markův o hodnostech kanovnických. Spokojenost nade všecko. — V konsistoři má německá strana převahu. — Žijeme jako v 9. století, v čase, kdež germánská polovice Evropy ozbrojila se, aby Slovanskou půli na němectví obrátila. — Obavy o jazyk vlastenský zapuzuje toliko nepřemožená k němu láska.)

Milovaný Příteli!

Na Váš milý list poslední, v kterémž jste ve mně jiskru naděje vzbudili, že bych se z příští Vašeho brzkého radovati mohl, neodpověděl jsem psaně, maje za to, že oustní odpověď lepši bude; a však naděje ta až posud mne mýlila, kéž docela nezmýlí! Mužné Vaše a statečné rozumování o těch čepicích a holech jest arci v sobě pravé a pravdivé, a nevím, stojíli to za to tak velikou snažnost hledati toho na Hradčanech Pražských, což v Líbuni také k dostání — spokojenosti. Ba, nevím, kde jí více. Nyní opět německá strana převahu má u konsistoře. Tippmann, kovaný němec, světícím jest biskupem, navržen jsa k tomu od odcházejícího z toho ouřadu (sub rosa). Není mezi těmi Zákonníky a Farizei nijaké utěšení obývati! — Vy ovšem všude nosíte v sobě blahotu, a tudy by ani tuto Vás neminula, a vlasti české byloby svelikým prospěchem, kdyby Vám podobní muži na těch stolicech sedali. Ale rada zde těžká, zvláště od přítele, bojícího se o štěstí a blahost Vaší! — Škoda Václava!!! — A to i naší Matici. Václav bylby nejméně 1000 zl. dal; — tento jen 100 zl., a to jen pro tu hanbu, byv osobně od nás požádán. —

Jest-li pak Váš nový biskup čech? čili to již z obyčeje vyjíti musí, aby pastýř nejvyšší z úst k ústům k ovečkám svým mluvil? ano všudy se němci strkají? —

Žijeme ne v 19tém ale v 9tem století, v onom čase, kdež germanská polovice Evropy ozbrojila se, aby Slovanskou druhou páli na víru — to jest na němectví obrátila. Ta myšlenka mi někdy všecku chuť bere k práci a usilování o literaturu a odsouzený na záhubu jazyk vlastenský; toliko nepřemožená k němu láska a snad dlouhý zvyk mne vždy zase k předešlé snažnosti povzbuzuje, a opětuje sobě Vaše spasitedlná slova:

Nesme tedy . . ., jak jsme posud nesli etc.

Račtež, byť bylo na ohledy, byť jen pro vyražení neb konečně jen pro potěšení svého přítele milujícího navštíviti pohodlným časem Prahu, a těšícího se tomu Vašeho upřímého

Josefa Jungmanna

V Praze 13 Ledna 1832.

Moji Vt celuji, i domácí Vaše. Cholera zde již dolů se své vysosti schází; dá bůh, za několik neděl snad cele zmizí.

Číslo 21.

Josef Jungmann Antonínu Markovi 6. září 1841.

(Zprávy z potulek po Drážďanech a Česko-saském Švýcarsku. — Škoda že krásy naší vlasti nejsou dosti vynášeny a známy. — Vydání Jungmannovy Sebrané spisy. Marek má též připraviti své spisy k sebranému vydání. Hlavně připsati něco k doplnění archů. — Od zpracování Metafysiky rozhodně nemá upouštěti. — Nepřátelé Slovanstva. — Pletichy německé konečně přestanou a pravda na vrch vzejde.)

Nejmilejší Příteli!

Vzácné, drahé Vaše psaní došlo mne minulý týden v Děčíně a potěšilo mne, že jsem z něho poznal zdrávy Vás býti, a ke mně starou lásku a náklonnost nezměnně chovati, nad niž mi nic milejšího a příjemnějšího není. Přátelského nás do Libuně libé pozvání letos sice, ačbychom rádi, užiti nemůžeme, ale sobě, dá-li bůh, na podruhé schováme. Tenkrát my Vašnost prositi musíme, abyste nás svou přítomností v Praze ublažili, hned na delší čas sobě to zřídivše. My se toulali v Drážďanech a po Saském tak nazvaném Švejcarstvu, jež dle mého zdání není nic jiného než prodloužení Hrubo- a maloskalských krajin, jemuž chlubnost německá pověst všesvětskou zjednati uměla. O skromná ke vlastní škodě Čechie!! — Snad přijde ne za dlouho čas, že i po českých krajinách vytečných zvídavý lid toulati a shaněti se bude. Aspoň myslím, že Prachové skály nejpěknější částce tějich Švejcarii se vyrovnají, a Zámrsky naše všecko tamější převyšují.

Letos, jakož věděti ráčíte, mé škrábaniny sebrané na ponuknutí zdejších přátel některých od Matice vydány. Na rok Fysika Smetanova se chystá, pak Geologie Preslova, čímž tuším 2 léta

se vyplní. Potom bych rád, aby se s Vašími sbírkami neváhalo. Poněvadž pak za pravidlo jest, aby kniha Matici rokem jedním vydaná, aspoň 20 archů neb něco více obnášela, Vašeho sebrání ale tuším tolik nebude, radil a žádal bych, abyste, jak jsem já učinil, také učiniti se rozhodli, totiž k doplnění archů dodělal jsem překlad Hermana Göthova; Vašnost něco takového byste do té doby dobře přidělati mohli, abyste o sobě stáli a ne ve spolku s některým jiným. Což ovšem na vůli a libosti Vašnostině záleží. — Jakožto druhý díl Vašich výborných prací (theologické o sobě stanou) mohla by býti logika a — metafysika, buď jen nástin její, od něhož nech Vašnost nikdo a nic neodstraší a neodvede. Nikdo kromě Vás není mocen něco takového vyvésti. Běda tomu, kdo Vás od toho svádí a Vlasti tak **potřebného spisu nepřeje!**

Nepřátelé Slovanstva nepřestávají své zlé obmysly proti ní kouti. Zřízení stolic Slovanských v Prusku jaksi vázne od té doby, co p. Šaf. se jedné z nich odřekl. Pozňanským dle Všeobecných Novin dosti zřejmě praveno, že jsou již Prušané a ne více Poláci! Mikuláš také prý sobě dal ostuditi Slovanism jakožto něco revolucijného! Avšak naděje jest, že ty pletichy německé svým časem přestanou, a pravda konečně na vrch vzejde, arci později a se škodou, jakž to posud Slovanům se dálo. Tuším, že vyšší moc vládne nad národy než zlomyslná politika některých sobíků. — Prose, že mne dobrým přátelům všem poručena učiníte a přátelské mojích všech pocelování oznamuje, zůstávám Vašnosti nejoddanější přítel a ctitel

Jos. Jungmann.

V Praze 6 Září 1841.

Číslo 22.

Ant. Marek Josefu Jungmannovi *bez data.*

(Došli jsme se blaženějšího věku, nežli předkové měli; lepší duch se zrozuje v českých potomcích — Jak si deklamovali s Vetešníkem cestou do Semil — Rozpaky o české mluvnici, nerozumí dobře pravopisné opravě Dobrovského — „Nechť se děje, co se děje, nám Slovanům pohroma nehrozí.“)

Můj kochaný příteli!

Nenazývejme se nešťastnými — mně se předce zdá, že my jsme se blaženějšího věku dočkali nežli naší předkové měli, jakýsi lepší duch zrozuje v Českých potomcích — a byť by skutkové až posud naší nebyli hluční, aspoň žádost něčeho lepšího na nás se vyjevuje. Byl u mne Vetešník, chystá se v květnu na concurs — šli jsme spolu do Semil — tam on přednášel Vaši Elegii na Vydru — a já také něco, a tím jsme

jeden druhého podobnými rozkošmi bavili. — S mym mluvnikem budu sem a tam na rozpakách — maje Dobrovského za základ, nevim, pokud bych směl jeho obšírnosti v Etymologii následovati — pak neurčitost v užívání y — a — i v přednějších slabikach musila by se lépe vyličiti a opsati po c, z a s. On praví sice, v začátku slov že již Čechové rozdílu činiti neuměji, nic méně píše on *zima* a *cizi* rozdíl dělaje, nedav žádného pravidla, ani o jedněch ani o druhých. Bylo potřebí všecky na *y* z Ruského slováře vytáhnouti, aby tudy mejlkám vyvarováno býti mohlo.

Bonaparta chtí někteří viděti v Paříži usazena, někteří od Neya probodena. — Nechť se děje, co děje, nám Slovanům pohroma nehrozí, totě naděje Vás milujícího

A. Marka

Panu Kaublovi zatím mé pocelování.

Číslo 23.

Ant. Marek Josefu Jungmannovi 2. dubna 1813.

(Naše vzdechy pronikají, jak se zdá, nebe; Rusové rychle vítězí. — Jak se vyvinou další politické události? — Uprchlíci francouzští dosvědčují ruské vítězství. — Posílá knihy a výpisky pro Slovník. — Není spokojen, že Slovník má vésti Palkovič.)

Vzácný příteli!

Našich Slovanů jsem (sic) nyní tak blízcí, a zdá se, jako by naše vzdechy nebe pronikaly, že se nyní podle tužeb našich poněkud vede. Pravilo se tu, že R. již i Hamburg a Lubek mají, ale lidé vždy již napřed předpovídají, jako by se stalo již, co se teprv státi má; jedva tam již budou. K čemu pak náš dvůr si papír ustrojí? zdali přece svou příbuznou stranu F. hájiti míní? čili R.? Pro nesmírné daně jest jeho žezlo čím dále vždy železnější. Skrze naši ves také nedávno několik u Kališe rozehnaných Franco. a Vlachů domů táhlo, tak i my jsme očití a vejslušní svědkové byli Ruského vítězství.

Pakli u Vás není Novin Vídeňských, posílám jich Vám na přečtenou, ač nepořádně, poněvadž jsme již (!) v ouplnosti neobdrželi. Týdenník Vám s díkami na zpět odesílám prose o sledky. Práva Kutnohorská jsem vytáhl a posílám je se vším v příloze. Že Vy u vydání nového Slováře opět Palkovičem zastupován býti máte, jest mi věru líto, an bych jediné právo české mině jen z Vašich rukou poslé rád přisahal, kdyby se na mou spokojenost neb nespokojenost mohlo co dáti, řekl bych, že nespokojen jsem.

Již opět nové noviny České a německé pod názvem Der Bauernfreund v Praze prý vycházeti mají, od koho ale, nevím.

Vyšlo-li co nového, an nevím otom, učiňte laskavě mne zpravena. Poklonu od mého P. Děkana, od Vacka a Hradeckého a vaším milým odemne,

A. Marka.

v Libuni dne 2 dubna 1813.

Číslo 24.

Ant. Marek Josefu Jungmannovi 3. října 1815.

(Doufá, že Jungmanna brzo navštíví v Praze. — Stal se lokalistou na Hrubé Skále. — Stal se údem slovenské společnosti v Šťávnici. — Věří, že pobývání Jungmannovo v Praze nebude bez velikých a spasitelných účinků národních; hlavně doufá v mládež. — Bojí se však přílišného úředního i jiného zaneprázdnění Jungmannova. — Jodl a mladý Kramerius vydali se na apoštolské cesty k dřímavým Čechům. — Nespokojen s novinami Hromádkovými. — Přihlašuje se za spolupracovníka na české Encyklopedii.)

Nejdražší příteli můj!

Jak mile rád bych Vašeho pozvání poslušen byl, ani vysloviti nemohu; však přijma list tento do ruky své domyslíte se, že ten, kterýž ho psal, pozadu zůstal. A věru to potěšení bych svému srdci, jemuž mnoho v světě odepřeno jest, aspoň každého roku přáti měl navštívením Vás — však což, by i v Litoměřicích se více nestalo, v Praze snad mnohém snáze se státi může a stane. Lokalistou jsem konečně zdělán Hruboskalským, jenom přísahu jsem dlužen ještě, kterúž, bych útratám vyvaroval, v Libuni složím. — S D. P. Jelínkem jsme mluvili; onť mně z mého místa neradí jeti za ceremonáře, kdežto byť i kanovnictví litoměřické časem následovalo, chatrnou důstojností bych se potkal. — Nyní se obraťme k naší vlasti! — Víte-li, že já již diplomem nadaný úd společnosti báňského okolí jsem utvořen — kdo žádá, obdrží — jen kdybych mohl nyní do čtyr úhlů světa semeno vlastenské lásky rozhoditi, abych dlé povolání svého postoupil a Čechy naše čímž důstojným zvelebil. To se mi ale přece podaří, že jí několik společníků ještě zde zjednám, až dáli Pán Bůh zde u nás něco znikne podobného. — Bodejž se k tomu již přikročilo jednou, aby ten duch, kterýž se nyní znímati počíná, opět neutichl. Vaše obývání v Praze nebude jistě bez velkých a spasitedlných účinků — ta študující mládež Vás se důvěrněji přidrží a jako vůdce svého následovati bude, ač tady k obávání jest, že příliš zaneprážděn, příliš obtěžován budete, že Vám přijde jednák při své práci oblíbené, jednák ve školách seděti, jednák tomu, jednák onomu dotazy, námitky omlúvati, vyvraceti atd. — Myslím, že nyní budete míti u sebe Pana Jodla. Ten muž výborně smejšlí, a já jsem z toho vděčen, že ho zde na blízku mám. Bylť u mne s mladším Krameriusem — odtud šli do Hor přes Tejn. Neškodí to, když takových apoštolu leckdys se vybere k našim dřímavým Čechům, aby se jim připomenulo, co jsú a

co býti mají. — Aspoň na mnohých jsem znamenal, že to výborně učinkovalo. Tak se mi Šourek přiznal, že shledav se s nimi jakousi divnou mocí pojata se učitil a český jazyk milovati počal. Přinesli mi také německou nábožnou řeč pana Faifera z Prahy, v kteréž jazyk náš schvaluje a ku vzdělávání jeho napomíná; já jsem ji přeložil a míním ji poslati Hromádkovi. Jeho vydávání jest ale hříšné a pakli se nepolepší časem, jakž toho naděje malá, tedy se vším svým úsilím jen nízkého stupně dosáhne — lepší hlavy se odtrhnou. Urážlivé mi onehdy opět bylo, kterak v událostech p. Hradeckého mohl ještě nyní *cár* místo *car* tisknouti. Což mu posavad povědomo není, jak Rusové svého vladaře jmenují? Což pak bude z jeho Přemysla; zdali pak tento něco velebnějšího nám podá? Kdybychom českou encyklopedii sraziti mohli, byla by to arci pěkná věc — ten úkol, který byste na mne vzložili, mile rád bych podstoupil. Zde posílám Vám zálohu mou slovářskou želaje Vám posily a celuje srdečně Vás se všemi Vašimi

A. Marek.

Na Hrubé Skále 3 října 1815.

Číslo 25.

Ant. Marek Josefu Jungmannovi 28. dubna 1818.

(Cítí v jarní době i nové omlazování národa. — Koublova zpráva o mocné pomoci novému Museu zdá se klamná. — Jest srozuměn, že bratr Jungmannův pracuje na Dušeslovi. — Jódl jest ve Slavonii. — Děkuje za výstrahy Jungmannovy ohledně metra a novotvarů ve svých básních; tvary příliš zúžené se mu však nelíbí.)

Nejmilejší Příteli!

Kdyby nebylo neslušno, aby chladný kutitel logiky rozumem poodstrčiv, citem jatý povzdechl v sobě, tedy bych v těchto dobách, kdež jaro obnovené svatební šat na se obliká, Vás pojal do našeho zelenajícího buči, řka: Příteli potvrď mne v té víře, že nápodobně národ náš po tuhé zimě opět vanutím vlažného vzduchu budí se a okřívá, a jako tuto slavík ve vrcholu po dlouhém mlčení svou vlastnoduchou napěvuje píseň. Kouble píše mně, že v novinách nalezl zprávu, kterak N. Purkrabí obmyšlenému Museum mocnou podává ruku, o čemž arci v posledních řadkách ničeho nestálo Vašich, tak že klamem skoro se mi zdáti bude pověst ta, ale srdce rádo věří, čeho žele. Že Váš pan bratr Dušeslovi na svou starost béře, milo mi jest slyšeti; jest to arci nauka, jenž s námi oběma blízko souseduje, já zvláštního v ní nic nepracoval, leč to, co se nevyhnutedlně s logikou snoubí a na její půdě zakořeňuje. Přijde-li k tomu, že naše práce v Encyklopedii v jedno srostou, bude vždy možno souhlasnost mezi nimi stanoviti. Ač teď opět za několiko dní s opisováním váznu, čekaje pana vikáře na dohlídku a maje lidskou podobu z mé malé drůbeře co z nesličeného ka-

mene vytesávati, rádbych již z mé Skály někam na planinu sletěl. — Jodl až do Slavonie tedy nám zajde, — i nu aspoň mezi Slovany, snad jim tam na škodu nebude? — Novotného jsem již od Vás podruhé obdržel — děkuju tedy dvakrát, pakli jsem poprvé zapomenul! — Za Vaše vystrahy mně učiněné jakž z ohledu metrum tak i z ohledu mého novokřtěnství s poslušností se odměním. — Proč ale my ti domněli Attikové z vyšších hlásek nížší tvoříme, říkajíce hrůza místo hróza, vůči místo v oči, čili nás jenom posedla mudrování a nenechavost? Dobrých prospěchův Vám želaje

jsem Váš srdcem oddaný

A. Marek.

Dne 28. dubna 1818.

Číslo 26.

Ant. Marek Josefu Jungmannovi 21. prosince 1835.

(Nový člen Matice. — Nelíbil se mu článek v českých novinách, jenž se hrubě dotkl ruského cara, „prvního mocnáře Evropy." Anglie a Francie jsou mocné sokyně Ruska. Co však chceme my v „dvougrešlových" Čechách?)

dne 21 pros. 1835.

Vzácný, Drahý Příteli!

P. Václav Bauer (prve písař na Hrubé Skále, nyní písař v Turnově) u mne složil do Matice 5 zl. —, což tuto oznamuji, aby na můj oučet připsáno bylo. — Doufám, že poslaných 50 zl. stř. onehdy poštou rukou Vaš[nosti] náležitě došlo. Našich českých novin sem tehdáž věru lekl, když tak důtklivými slovy dorazily na prvního mocnáře Europy; a konečně i rmoutil nad takovým neslovanstvím. Neboť že to činí Anglové a Frankové ledakdy — jest přirozená věc, neboť závist jest silný podnět — a tyto dvě sokyně nemohou toho bez otrapy snésti, aby za jich věku a času Slovanstvo se v tak ohromné velikosti po boku jim postavilo! — Ty ať sopel svého jízlivého vzteku ohrlejí — bude to měrou a opisem slovůtnosti naší — ale když my naraženi morověrou takové závisti s nimi na svou vlastní slávu poštěkujeme — tehdy není-li směšno, aspoň náramně mrzké jest to jednání před soudem cizotě neoddané Slavii. Že Ferguson v parlamentě na Rusko leckdys dováděl, prošlo, neboť co oud své vlády mohl se ohlídnouti na tři sta válečných korábů — jakou pak řeč povedeme my v dvougrešlových Čechách! — Konečně co do takové veřejnosti vysláno bylo, to nepotřebuje žádného žalobníka, jelikož volá samo —: kdo čteš — rozuměj! K užitku nám není, nebude-li na škodu. K novému své želání opakuje, sem

Vaš[nosti] upřímný ctitel a přítel

A. Marek.

Číslo 27.

Ant. Marek Josefu Jungmannovi 15. června 1841.

(Děkuje za zaslané obrazy. — Slovanstvo se rozrameňuje k starým svým stranám, dej Bůh, aby se i pevně zakořenilo. — Kotler cestuje po Sibiři. — Známí se dotazují po Jungmannovi, kdy přijede na návštěvu.)

Vzácný, Drahý Příteli a Vlastenče!

Povinnost mně klade pero do ruky: Povinnost ukládající díkučinění za Vaše pracné úsluhy. Povinnost zavazující, abych Vašnost z nejistoty vytrhl, že totiž obrazové toho, jenž nemá smělosti při nich jmenovati sebe — v celosti rukou mojích došli. — Kdo tak málem přispěl souvěkým, jako tento vyobrazenec, ten by neměl obrazem svým šáliti potomných, jakoby byl věk svůj na ramenách svých schopností poponesl; a jenom přátelství, které nazvalo se ctitelem, může poněkud ospravedlniti vyobrazení toto, u každého jiného musí projíti všecku přísnost soudu spravedlivého! — Na dluhy své se neptám, pokládaje za věrno, že v oučet vnešeny — a jakž moje prosba jest — i zpraveny budou! —

Podle pozvání laskavě mi uděleného k 26 Máji již proto sem se zpraviti nemohl, že právě na ten den u sebe sem vizitaci měl, a tak domácím svým bůžkům na službu hleděti musel. Zprávy pražské a berlínské zanimají jistě každého Slovana, tudy i mne, jest jistě svrchovaný čas, aby Čud nás konečně ignorovati přestala a se svým nejbližším sousedem také jednou do řeči se pustila! Již i k nám se roznesla pověst o povolání P. Šaf., než teprůva Vámi potvrzená nabyla při nás vyššího stupně jistoty! — Slovanstvo se rozramenuje k starým svým stranám. Daj Bog! by se i opět zakořenilo! — Kotler psal ze Sibirie z Krasnojarska od 9ho dubna, kde se teprv se svým společníkem sešel. — Chválí okolici Krasnojarska, že darmo toho jména nenese, tučná černava poskytuje dobré ourody a příjemné pohozy (sic) dodává pěkný pohled celé krajině. — Odsud vydá se přes Jenisejsko po řece Jeniseji k severu až ke vsi Nazimově na levém břehu, proti kteréž na druhém břehu při řece Tisi bude obstarávati zajevené zlaté přijisky a ve 4 měsících hodlá si dojeti do Jenisejska, asi 30 mil od Nazimovy vzdáleného, pro odpověď. List jeho došel do Turnova ve 44 dnech, tedy dosti brzy, považíme-li tu vzdálenost. Letos sme zde trápeni velkým suchem a z ohledu toho budou raně žně. — Mnozí se z mojích známých dotazují o Vašem k nám příjezdu, nevím, co k tomu říci, an jste se v loni sice slibně, letos však na prosto nezjevili. Prosím tedy, račte na nás pamatovati. — Vaše Drahé, Předrahé líbaje — zůstávám

Vašnosti upřímný ctitel a přítel

A. Marek,
děk. a far.

Libuň, dne 15 června 1841.

Číslo 28.

Ant. Marek Josefu Jungmannovi 29. ledna 1846.

(Chvála přátelského obcování. — Vše v naší milé vlasti ku předu se klopotí. — Matice se rozmáhá, kéž jen duchovní síla vpouští kořeny do všech stavů! — Kritiky mají býti poučující, ne osobní. — Přál by si i něco theologického v Matici, též školní knihy má vydávati jako ministerium celé národní osvěty. — Posílá český článek o germanisujícím ústavu Leopoldinském. — Lituje nemocné paní Jungmannové.)

Vzácný a Drahý, Milovaný Příteli!

Maje prázdnú chvílečku, pohovořím sobě se svým drahým přítelem. Váš milý lísteček roztopil utěšeným pocitem srdce moje. O jaká jest to výsada ducha nám daného, že se v druhém povuzném kochati můžeme! — Jest to jakési milé ujištění, že jsme tvořeni jedním a týmže povodem, a že bez pochyby opět do něho splyneme, až se zde pomějem a se vespolek pokocháme. Pobuďme si však hodně dlúho tady mezi svými Slovany! Mívám z toho radost a Vy ji jistě míváte se mnou, jelikož jste spolu posobitel té radosti, že to v naší milé vlasti ku předu se klopotí! — Matice roste a s ní také starosti, aneb vlastně starosti její, aby totiž synóm svým, jichž denně přibývá, obsluhu dostatečnú opatřiti mohla.

Náš hlas z podkrkonošský zní na vydávání, byť i s nákladem spojeno bylo, an si myslíme, že Matice tím neztratí, ale spíše vtržením k sobě nových údóv nových pramenóv nabyde. — Dílo Páně Preslovo podle vypočtených archóv ovšem velmi obšírno, ale tím samým žádnější. — A nebudeli po rozdávce výtiskóv vybývati, tážeme se, kam se obrátí, kdo by si je kúpiti chtěl, čili bude dosti na tom, když se mu řekne, že ku prodeji není? — Dobře, předobře, že se naše věci šíří. My Čechové jsme sice odvykli sanguinickým se oddávati myšlénkám, než tenkrát zdá se, že nám osud přeje, a půjde-li naše věc pořád tou měrou, naděje jest, že ohromná bude a bodejž byla, abychom brzo své peněžité síly, v nichž i duchovní síla bude osažena, na miliony počítali, abychom do všech stavóv kořeny púštěti lzelo (sic)! Co se týká kritik, jimž odměnami se napomáhati má, jsem úplně mínění Vašeho. Poučující, poučující jako ve věci, tako i ve slohu buďteže naše kritiky, a osoby ať téměř ani jména se nedotýká, sice povstanú rozbroje a naše spisy budú obsahem jízlivého chulení. — Nový náš redaktor Českých novin semo tamo žihadlem bode, a jest se co báti, aby z bodání nebyla konečno jemu vredná rvačka! — Onehdy se tu pronesl P. Š . . . c, že by duchovenstvo, jenž velikú část Matice zajímá, rádo vidělo, kdyby Matice také ledakdy něco bohomyslného ku vzdělání mravného a nábožného ducha hleděla na světlo vydati. Myslím, že by proti statutóm její právě nebylo. — Kdybychom nebyli rozděleni náboženstvím, bylo by

ti,á naši národní sílu s prospěchem, a tu jest se ustavičně co báti, aby myšlením druh druha neurazil. — Snad by bylo také dobře, aby se Matice o školní knihy starala a se již nyní považovala jako ustanovené ministerium celé národní osvěty, neboť, když to osud náš tako velí, že ze sebe samých něčím býti máme, tedy nezbývá nic jiného nežli napnutí upřímně všecky vlastní síly své. Jedno ať roste, ať se zmáhá v obra velikána, ať se organisuje, sčlánkuje do všech větví, do všech tříd! Těší mne, že v Panu Tomkovi nalezla jako potřebného, tako statečného pomocníka, možno, že v mále i ten nepostačí! — Toliko by z mladých užiteční mužové se odchovávali!

Posílám Vašnosti v příloze také kus literatury české, kteráž Vám do ruky by odjinud nepřišla. — Zde užíváno českých zvuków k úmyslóm německým, neboť ústavem Leopoldinským se osady německé v Americe podporují. Kdy pak se dobročinný svět počne o nás Slovany starati? Toho času se jedva dočekáme, a protož bděme, starejme se o sebe!

Čím pak mohu obveseliti k postélce ukovanú, trpělivú strádatelkyni? Jest to trapné trvání v takových bolestných okovách, a však dosti brzo bude i tomu konec a lužko se opustí a uzdravená nožka počne bohdá jako jindy opět sloužiti. Dnes čekám někoho z Jičína, přijde-li, budeme o Vás mluviti; nepřijde-li, budu aspoň já o Vás mysliti a Vám želati, aby mraky všecky od Vašich Milých a Nejmilejších odešly a radostní dnové nastali. — Zatím se porúčím a celuju v duchu drahých přátel svých, od malinkých až do velikých. — Kotlerovic se též úsluhami svými do milosti ohlašují, jsúce všichni dobře zdrávi. Bůh Vás opatruj! — tako se modlí

Vašnostin upřímný

Antonín.

Dne 29 ledna 1846.

Dotčenou knížku až po příležitosti.

Číslo 29.

Gustav Fallot Josefu Junngmannovi 15. srpna 1835.

[Francouzsky.]

(Oznamuje, že mu knihkupec poslal knihu Balbínovu a že se dověděl o ochotě Jungmannově, jehož prostřednictvím kniha byla poslána. — Děkuje a nabízí vzájemné služby v Paříži. — Zmiňuje se, že se zabývá studiem jazyků slovanských a že chce na několik měsíců přijeti do Čech. — Vyjadřuje svůj obdiv k jazykům slovanským i naději jejich budoucího vývoje. — Omlouvá se, že píše francouzsky a prosí Jungmanna, aby v případné odpovědi psal jazykem, jímž se vyjadřuje nejpohodlněji.)

Paříž, dne 15. srpna 1835.

Vážený pane,

můj knihkupec právě mi zaslal svazek, o němž jsem žádal, aby mně jej vyhledal v Německu, a jehož snadno nemohl opatřiti,

Bohuslava Balbina Dissert. apologet. pro lingua slavonica praecipue Bohemica. A vidím, ne bez překvapení smíšeného s živým pocitem vděčnosti, že děkuji za tuto knihu Vaší vzácné štědrosti a lásce, již chováte k jazyku českému i k těm, kteří jej studují v zemích cizích.

Tento čin, pane, že dodáváte vzdálenému učenci, jehož jména ani neznáte, knihu, o níž jste náhodou zvěděl, že ji potřebuje, a že mu ji takto posíláte darem, jest šlechetný a dojímavý: toť jsou krásné příklady nezištnosti, lásky k literatuře a vědám, vzájemného bratrství mezi učenci všech zemí, jakých i mezi spisovateli jsou schopni jen někteří duchové a některé povahy vybrané.

Jsem šťasten, že jsem mohl býti pokládán Vámi hodným takové ušlechtilé služby; lituji, že nyní jsem odkázán na plané díky pro nynější nemožnost ji oplatiti. Přijměte prosím, pane, velmi živé a velmi upřímné díky. Bude jen záležeti na Vás, aby styky, k jichž navázání dal jste mi tak krásnou a spravedlivou příležitost, se tímto neukončily. Bydlím v Paříži a nevycházím z ní často; mohu-li Vám tu v čemkoli prospěti, potřebujete-li tu nějakých knih, nějakých zpráv, nějakých služeb: mluvte, pane, obraťte se na mne!

Vroucně toužím, abych splatil službu, kterou jste mi prokázal tak ušlechtilou ochotností.

Jest pravda, pane, že se zabývám po několik let studiem jazyků slovanských, zvláště jazyka českého, a že hodlám pojednati o nich v některých pracích, které uveřejním.

Jakmile budu moci, vytisknu knihu o čeledi jazyků slovanských, v níž proberu otázku prvenství těchto jazyků navzájem i jejich vztahy k naší čeledi idiomů řeckolatinských. Pro tuto práci potřebuji viděti skoro všechny grammatické knihy o jazycích slovanských, které existují. Některé však nemohl jsem si opatřiti. Jestliže úřad, jejž zastávám zde, mně dovolí, abych po několika letech vzal si několik měsíců prázdnin, užiji jich k cestě do Vašich krajů, dříve než vytisknu výsledky, k nimž jsem z knih došel. Ať jest tomu jakkoli, pane, jsem šťasten, že Vám mohu říci, že aspoň v jednom ohledu velkolepý dar, který jste mně ráčil uděliti, padl na správné místo: neboť nikdo není upřímnějším nežli já obdivovatelem bohatosti vašich krásných jazyků, nikdo neoceňuje lépe než já jejich bohatství i genia národů, kteří je vytvořili, nikdo není ochotnější vzdáti jim po celém světě spravedlnost i skvělé svědectví, jakého zasluhují. Nelze dnes příliš pochybovati, pane, v Evropě moderní, že přijde den, který snad není příliš vzdálen, kdy Vaše jazyky zastíní naše, ovládnou též mezi vzdělaným lidstvem a kdy genius slovanský, vyzrávaje a se rozvíjeje, vyvede ve vašich jazycích literární památky hodné, aby stály po boku děl řeckých, italských, anglických a francouzských.

Musím se Vám, pane, tisíckráte omluviti — a činím tak zardívaje se téměř rozpaky — že jsem si dovolil psáti Vám francouzsky. My Pařížané a Francouzi jsme již takoví; jazyk naší matky jest jediný, jímž bychom chtěli mluviti a zvláště psáti. Naše ješitnost působí, že se neodvažujeme příliš mluviti a psáti jiným jazykem, poněvadž chceme býti bezpečni, že se nedopouštíme barbarismů a že naše řeč nebude podnětem k výsměchu. Myslil jsem ostatně, že budete čísti francouzštinu aspoň tak pohodlně, jako byste četl mou barbarskou latinu, v níž by mi to dalo mnoho práce, abych byl jasný a srozumitelný, a v čem bych snad ani neměl zdaru; pokud se týče němčiny, neodvážil bych se napsati ani dopis poněkud delší, abych byl aspoň poněkud jist, že jest řeč správná. Konečně čeština jest z jazyků, jichž slovník a mluvnici znám dostatečně, ale v nichž bych nedovedl složiti nejjednodušší větu s dobrým svědomím. Konečně, pane, dovedl-li jste čísti mou škrábaninu a pokládáte-li za vhodné na ni odpověděti, nechávám Vás neobmezeným pánem, abyste tak učinil také v tom jazyku, jímž se vyjadřite nejpohodlněji.

Račte prosím přijmouti, pane, s opětovaným ujištěním me vděčnosti a úcty i výraz mé nejvybranější vážnosti.

Gustav Fallot,
bibliotekář královského ústavu francouzského

Číslo 30.

František Palacký Pavlu Josefu Šafaříkovi z roku 1816.

Výňatek z dopisu otištěný Šafaříkem v Hromádkových „Prvotinách pěkných umění“ 1817 v č. 5. a 6. ze dne 6. a 7. ledna.

(O nedostatcích literatury české.)

Co jsem z Prešpurka vystoupil, ani jiskry náklonnosti k básnířství nepocítil sem, aniž, mním, se k němu přimaniti dám. Veliké příčiny mne k tomu ustanovily. Popatřte na celou literaturu naši. Jaké mezery k vyplňování!? Jaké poškvrny k vymazování! Kolik polí nevzdělaných! A my, jichž to povinnost jest, chyby její, podle hřivna každý svého vyplňovati, nevhod vlasti, a nám k hanbě! naposledy vždy jen básniti a — blázniti budem? Zdaliž (dlé počtu) básnířů českých není — legio? A kde který zeměpisec? kde přírodopisec? kde hmotoslov? kolik pak asi dějopisců? kolik mistrů v jiných uměních? Hanba nám! pravím. Zdaliž my všickni, jenž pro vlastenství horliti se zdáme, nejsme podobní oněm bláznivým podmanitelům, kteří předstírajíce, že chtí národu (blaženějšímu) pomoci, vytrhše jej dobrotivému králi, pod své tyranské žezlo podrobují? chceme-li lidí od milování jiných lepších literatur, k své — ač toho ne-

hodné, nakloniti. Považte, příteli, této věci, an ve všech knihách našich ani snesitedlné známosti přirození — dočísti se nelze. Řeč naše jest tak spanilá, tak výborná, jistě milování hodná! — ale literatura — znejme se jen k pravdě, — tak jak nyní stojí, srovnaná s druhými — ani toho vážení, kteréhož požívá, nezasluhuje. Pomyslte jen, vždyť bez pomoci sousedkyní svých ani jednoho poloučeného muže utvořiti nemůže. Myslím, že Vám to také k srdci půjde. Já tedy od básnění k umění zcela přestupuji, ač se to přirozeně rozumí, že v ničemž epochy nedovedu; aniž na mém obrácení vlast ničehéhož nezíská, ale popovstáním aspoň žádosti posloužení milé vlasti.

„Zpěvy národní" pilně zbírám, nejen sám sobě předříkati dávaje, ale i jiným, aby mi je psali, poroučeje. Tak jeden učitel školní, tři míle ode mne vzdálený, kázal školákům svým, aby každý, co kdo umí, pěsní sepsal. Těch sem ale ještě neobdržel. Však o jejich duchu musím Vám něco pověditi. Jestliže v srbských, které sme čtli, vždy nějaký vtip, kterýž krásu jich působí, tuto tomu odpor. Já sem aspoň dosavade žádné té nedohledal, kdež by nějaký tour ingénieux se nacházel. Ale v lyrické věci tím větší zásluhu mají, poněvadž všudy ten nejútlejší cit panuje. Já sem se již několikráte podivil tomu, když jich jako z pouhého přirození pošlých považuji, ne jako Hans-Sachsových, od nichž se jako nebe od země oddělují. Téměř všudy začínají od nějakého pěkného předmětu v přirození, od něhož beze všeho spojení k samému citu přicházejí. Totě tón idyllický, kterýžto, tuším, i u Slováků jest.

Číslo 31.

Pavel Josef Šafařík Františkovi Palackému 22. dubna 1817.

(O stavu literatury české a zvláště o prosodii a metrice; omlouvá se, že báseň jeho a dopis zaslal bez jeho svolení Hromadkovi k otištění; nabádá ho k pracem literárním a oznamuje, o čem sám pracuje.)

V Jeně, 22. Dubna 1817.

Echo od břehů Sály.

O ty, jakým tebe nazvati mám nejhodněji jménem,
Slávo a rozkoši má, vlastenče, kochánku, miláčku!
Dlouho, ba dlouho se nám, jsouc bez květu, styděly Můzy:
Jim, když Nymfy jiné štěpnými se pyšněly věnci,
Jedva planý a dosti malý byl k ozdobě kvítek.
Aj, ty se věncem zavděčuješ jim od hory Gálů!
Znám to milé kvítí bardské po vůni lahodné
Outličkou i trháno rukou, i v krásotě svíží.
O kdyby prostolibým je směl moci vázati poutkem,
Jak kdysi v záňadří krásná své nesla Helenka,
Neb jako výborný vázal své Máro Latinkám:

Závidély Slavénce by tvé po celém kraji Nymfy! —
Zákona však že nemá řeč schopná k loutně Slavěnky!
Od tebe list každý vzácen: ty pýcha jsi Múz mých.
Ty ne zření rozkošného jen, ty více naděj se!

Milý příteli!

Arciže pozdě k Vám přicházím, pozdě té radosti, kterou jste mi svým psaním spůsobil, Vám se odplacuji! Uznám, že jsem dlouho mlčel, a však jsem dříve než s skončením zdejších oukolů svých, dostihu k zapravení příjemné dlužoby nijakž nabyti nemohl. I nyní mi není dáno, abych se dlouho s Vámi v listě tomto kochati mohl; brzo, brzo, tváří v tvář!

Síláte mi díky, že mým přičiněním oheň vlastenectví ve Vás, an utuchnouti měl, rovněž jako v příteli našem Blahoslavovi hoří. Ta čest mně nepatří; Vaše šlechetné prsy hořely snad dříve, nežli mé; ale té blahosti mi přejte, abych, počala-li by kdy duše má mrazem křehnouti, přijda k Vám teplem ducha Vašeho okřál. Stujte, stůjte! Ještě není prohráno. Živ jest Bůh, živo nebe, které dříve nebo později snažení svých věrných prospěchem korunuje. A byť to všecko jen sen, jen idea byla, což je o to? Zemřeme-li i my, jako otcové naši, ničeho nedovedše, zemřeme pro ideu; a člověk člověkem jest, že pro idey zemříti může; břichu vděk i hovado mudruje. Potomstvo bude žehnati předky, kteří slávu praotců vzkřísiti mnice životů svých vynasadili; nebude-li potomstva, an ho snadno nebude, bude tenť, u něhož skutkové každého člověka zapsáni jsou od národu do pronárodů. Než zbytečná jest bázeň naše: procitli národové Slovanů, jak daleko sahají; s novým pokolením nová všudy vykvétá síla; vše, co mrtvo bylo, se hne. Dřímota prchla: život, život následovati musí; jaký ale, kdo to uhodnouti může? — Abych Vám soudy, žádosti, naději svou vzhledem naší literatury zde obšírněji vyložil, toho očekávati nebudete, an tomu jindy příhodnější čas bude. Jsou předce některé věci, nimiž se předkem s Vámi zděliti chci. — Co jsem při zaslání některých Slovenských národních písní do Vídně s výpisem Vašeho listu, ne bez unáhlení sice, nemaje k tomu od Vás žádného dovolení, učinil, to prospělo. Zajisté málo, ale jadrných slov třeba; a taková byla Vaše. I přizdvihli Čechové k onomu promluvení hlav svých, ješto nahotu svou cítí. Vždyť nám učených, an by se všaká umění byli, nechybuje: jinde klín vězí. P. Jungmann sám ubezpečil přítele našeho Blahoslava, že se v každém umění pořád pracuje; mnohoť již v rukopisích pohotově leží: abychom jen měli strpení, že nevyjde-li z Prahy světlo, jinde darmo pomoci hledati budem.

P. Nejedlý by v Hlasateli milerád pokračoval, ale mu nikdo spisy svými přispívati nechce! Sotva prý pět archů pohotově má! Na slovníku (česko-německém etc. etc. -ém) se pracuje.

jehož vzorem onen všeobsáhlý, všem Slovanským dialektům věnovaný Lindův býti má, jakovéhož ještě nižádný národ krom Poláků proukázati nemůže. Než o všech těchto věcech jindy z zkušenosti více. Já také dělám, seč s skrovnými silami svými a při tolikém chlebném zaneprázdnění býti mohu. Aristofanesovy Oblaky s obšírným uvedením do všech jeho spisu a staré komedie vůbec, s výkladem verš co verš postupujícím, Šillerova Maria Stuart, nejroztomilejší předmět můj pod sluncem, Krátká historie literatury Slovanské dle všech nářečí (po prvním navržení německy) s připomenutím prostředků jim se učiti, jako slovníků, grammatik, klasických spisovatelu, biblí etc., výtahové z rukopisu Jenanského mistra Jana Husi se týkajícího, holema Zbírka lyrických básní etc. u mne hotovy leží. — Vídeňský ústav věru nedokázal, čeho čekáno. Kde proviněno? nesnadno to říci. Proto však ho nikoli znevažovati a opouštěti nesluší; třebas jak nedokonalý a nevčasným proměnám v svém vnitřním uspořádání podléhající, byl on předce po tu dobu jeden z těch, kteří, jakž jsem se jindy vyslovil, z kalu všednosti vybředli.

Milo by mi bylo zvěděti, co Vaše Umky a Milostenky dělají? Nepusťte jich pro bůh od sebe. Učiníte-liž to Vy, medle, co mně učiniti pozůstává? Poslyšež hlasu, poslyšež prosby upřímého přítele. Já jsem zaplésal, dostana některých Vašich prací do rukou. Jednák jejích výtečný duch, jímž se nebe země týkají, jednák opravdové, s duchem jazyka našeho se srovnávající veršování (v hexametřích) převyšovalo žádosti mé. Ještěť může věci spomoženo býti. U mne rady není; já nemám hudebného sluchu. Vy jste naděje má. Myť nemáme v řeči naší žádné prozodie, žádné metriky. Stará Rozova byla pravá; ale chtíce ji s tváři komára sehnat, zabili ji. Nechť se třebas světy světa puknou, já na tom jsem, že naše nynější veršování jediné neruda nebásnířského ducha jest. Koho přirození k básnířství nepomazalo, nemichejž se v ně. Ale ani sama schopnost od přirození daná nepostačí; známost jazyků vzhledem jejich prozodie a metriky jest potřebná, zvlášť starých. Vždyť i Řekové měli svůj přízvuk, značnější než jest náš, a předce přízvukem slabík svých neměřili! Ať si je ním Germáni měří; u nich to snadné, an přízvuk na dlouhou slabiku padá. Řeknete: Stropíme hluky! Padni, co padni. Jen heslo, pak bělmo s oka spadne. Mněť se zdá, že Jungmann cítí.

Já jsem se dávno s tou myšlinkou obíral, ale jsem k ní až posud světla odnikud nabyti nemohl. Učiním předce, co budu moci. Půjdu já v této duležitosti k Hermannovi do Lipska, anť prvním v metrice na světě jest. Třebas nepovědomý jazyka našeho, snad sobě předce vysvětliti dá a rady udělí: má-li se u př. slovo: n e l í b i ´ ‿ ‿, čili ‿ ´ měřiti? Ale ať v samohláskách, buďte krátké nebo dlouhé, pochyby není: co však

s pozicí? co s slabikami bez samohlásek? (srdce (⏑⏑ —) či — ⏑? patrný ⏑ ⏑ —, (⏑⏑ —) či ⏑ — —, (nebo ⏑⏑ = — —?) mysl ⏑ ⏑, či — ⏑ (⏑⏑ = —, to jest: duo breves = una —, takže by v příkl.: má mysl v hexametru byla — ⏑⏑ nebo — —, jak je kdo zváti chce, an časová míra těchto dvou noh stejný počet momentů do sebe má a jedna noha místo druhé klásti se může?) I quatuor nebo quinque breves v naší řeči změřilo: milovaly, ⏑ — ⏑ ⏑. Přemyšlujte, prosím, chcete-li mi co na světě tomto učiniti vděk o této věci, abychom se na shledanou přátelsky zděliti mohli. Zvlášť bych si přál u Vás některé průby nalézti tohoto veršování: nerozumím celé básně, ale každý verš (hexametr nebo zafický) o sobě, ješto by některé z svrchu zmíněných slov dle Vašeho zdání směřené v sobě obsahoval. — P. Hřib v svém Českém básnířství v novém rouše (v Přil. 1816 č. 30) jen ještě více zmatku na starý zmatek uvedl. Tak se, zdá se mně, věci pomoci nedá.

Uslyšev, žeť se s Ossianem obíráte, mněl jsem se Vám zavděčiti písní Aschwardtovou, an se on jediný z Němců posud svému básníři k vůli původnímu jazyku učil; ale mi přítel Benedikti řekl, žeť ji již máte. Totéž s Popovými spisy. Snad Vám předce něco z mých rukou přide vděk? — Co Krasycký z Ossiana do polštiny přeložil, to mnou posud, že polské knihy nejsou k dostání, nevídáno. Dá-li Vám P. Hromádko ty první zpěvy s nesčíslnými omyly tisknouti, jako všecky básně mé, ba i, což mě nejvíc bolí a čehož vinou nejsem já, list Váš, nelitujte předce. Škoda, věru škoda! — Národní naše písně, Blahoslavem se mnou zdělené, mě co den čerstvou radostí zanécují. K dokonalejšímu jejich zpytování musím Polskou zbírku (v Varš. 1778 a násl.), pak Ruskou a Srbskou, z nichž teď žádné v rukou nemám, s nimi srovnati. Přiloženého listu sobě p. Palkovičovi oddati neztěžujte.

Mějte se dobře! Brzo více. Váš upřímný přítel

Pavel Jozeff Šaffařík.

Číslo 32.

František Palacký Josefu Jungmannovi 3. prosince 1818.

(Děkuje za zaslané knihy, k nimž omylem přiloženy věci cizí, šíří se o purismu a neologismu, je o sobě přesvědčen, že nemá nadání básnického, mluví o svých záměrech literárních a táže se, nebylo-li by proň místa v Praze.)

Dne 3. prosince 1818.

Vznešený Pane!

Zmíněné častěji nám knížky a básně s připojeným přemilým listem od 25. června — za což za vše Vám nejsrdečnější díky přinášíme — obdrželi sme teprv nyní skrze knihkupce Ondr.

Svaigra, kterému tuším od Antonína Dolla z Vídně doslány byly. Čemuž ale vyrozuměti nemohu, jest, že mi při tom i dva paklíčky beze vší zprávy dodáni jsou, v nichžto jednom rukopis české gramatiky od P. Jodla, v druhém pak ouředně zhotovený geometrický plán jistého pode pří jsoucího pole mlynářského u Vltavy ve vsi Kralupě, vlastnoručně podepsaný od Jakuba Schmiedt, se nachází. Poněvádž ale zřejmé jest, že se to nějakým omylem stalo, tedy prosím, račte toho oznámiti, komu na tom záleží. Nápis jejich na mne psán byl bezpochyby ve Vídni. Dokud mi výkaz nedojde, kam je poslati mám, zadržím je v bezpečnosti sám.

Račte mne laskavě sobě vymluvena míti, že na tolikeré Vaše milostné se ke mně ohlášení nyní teprv odpovídám. Léto zajisté putováním po Uhřích ztrávilo, při navrácení do Prešpurku v nemoc sem upadl, jíž ještě dosavád docela zproštěn nejsem. Tím všecko mé snažení poněkud staveno a přetrženo bylo. Odložena prozatím čeština, a na budoucí poetiku, jakož i od P. Šafaříka na metriku zřídka pomyšleno. Naposledy vrátil se se zdravím enthusiasmus, i Vaším milostným přičiněním povzbuzený, a činnost naše společně obnovena. Básně, jichžto zvláště P. Šafařík očekával, líbily se mně velice, především od Aristofanesa a Moscha. Mně vždycky chorejská míra v řeči naší nejtěžší se býti zdála, a zde ji pěkně oživenou nacházím. P. Turynskému vděčím se jakožto budoucí jasné hvězdě na parnasu českém, P. Šír nastoupil dobrou cestu, oblíbena sebe učiniti u všech Čechů, cestu libozvučnosti. Škoda velice, že jiní básníci naši, nepodávajíce krom toho než lehké produkty, tak málo jí šetří.

Ačkoliv to vlastně třída Šafaříkova, předce nemohu se zdržeti, abych Vás pozorlivého neučinil na ouskalí, jehož se v časomíře předkem varovati máme. Chceme-li časomíru vůbec uvesti, potřebí charakter časoměrný v ní dříve upevniti. Toť se, myslím, nemůže než skrze známé, prosté a charakteristické metra státi; hned po Pindarské dokonalosti u nás nevycvičených uchem, sahati nelze. I u Němců, po Klopstoku, s vymýšlením nových metrů bídný neřád se děje. Kromě právě umístěných iktů, nevyhnutedlně potřebných k harmonickému veršů plynutí, kromě vnitřních, buďto skrytě mezi sebou harmonujících součástek jejich, musí se v metrum, jako v zrcadle obrážeti jistý estetický charakter. Příklad máme ve všem na rytmu hudebním, ačkoli, což sem zkusil, poetický tak veskrz pravidelný býti nemůže ani nesmí. Mně líto, že ta nepodařená zkouška „na Radhošť" v naší knížečce postavena jest. Snad mnohou zdravou hlavu pomámí příkladem. — Mezi oněmi „české slovo", jest jedno z nejpodařenějších. Já bych jeho typus takto vyložil: ⏑ –́ ⏑ ⏑ –́ – –́ ⏑ –́ – –́ ⏑ –́ ⏑ –́ a t. d. Snad p. Šafařík, velikomocný metrikus, umění toto šíře a pěkně vysvětlí.

Mezi puristy a neologisty, o nichžto v listu Vašem zmínku činíte, já jsem před tím snad nejhorlivějším byl; ale, jakož oby-

čejně, studeným té věci rozvažováním oheň můj hezky ochladí. Jest pravda, že slovanské řeči, méně než kterékoli jiné, cizích slov ztrpěti mohou, jak toho při každé zkoušce snadno ucítiti, a však, důvěrně mluvě, neradil bych se všemi cizinci svévolně zacházeti. Kdyby řeč naše v nepřetrženém postupování byla se vzdělávala sama, kdyby Čechové všecka původní bystrá pončtí svá do lůna Čechie byli skládali, řekl bych všem vůbec cizozemcům: procul este profani! — ale jest tuším jináče. My nyní jako ze dvoustoletého spánku procitivše najednou všecky cizí známosti, všecka cizí poněti milé Češtině naší darovati chceme; jako bychom pouhé Němce nebo Franky v českém kroji, bohemizující, (odpusťte mi to slovo, hodíť se právě pro tu směsici) — Čechu za vlastence představili. Nevznikne-li z toho neřád největší? Nebude-li v tomto amalgamu trpěti sám pravý, poctivý Čech? A protož, potřebujeme-li cizinců, potřebujeme jich jakožto cizinců, ne pak jakožto mizerných poloutvorů, k ničemu nezpůsobených. Ale vezme-li se purismus v jiném smyslu, jiný také závěrek činiti hotov jsem. Zdá se, že duch český mnoho trpí od Nedoněmců a — Nedočechů, ať tak doložím. Téměř v každém produktě spisovatelů českých minorum gentium, nýbrž i majorum gentium, ozývá se zdáli Němčina, ve slovích, v průpovědích až i v myšlenkách. Zdeť jsou puristé potřební Herkulsovi, aby nešvary ty, větší nežli kdy v chlívě Augiasově, vyčistili, zvalíce ty zdi Německé a povedouce přes něž čistých pramenů českých čerstvé potůčky. Při tom stojím celým srdcem i myslí svou. — Vůbec pak jest mé mínění, abychom k purismu ne tak kvapně sahali. Poněvadž každá zřetedlná myšlénka duchu bystrému také v přirozené jeho řeči vyjádřiti se dá (aspoň já to mám za pravé principium, vzdělání řeči a historie to potvrzuje), nebyl-li by způsob nejlepší, abychom se nejprv naučili právě česky mysliti a teprv česky mluviti a pak jen psáti? Práce tu vynaložena aspoň stojí za užitek, odtud vyplívající — neporušenost řeči vlastenské, která v národích nevlastního vzdělání tak řídká jest. A protož — ut obiter dicam — já bych učedlníkům české řeči nedával mnoho překládati, ale tím více původně česky mysliti a spisovati. Mezitím já mohu býti v omylu.

Buď jakkoli, pevně věřím, že ono dychtivé lapání slov neobyčejných a tvoření nových (nejvíce podlé němčiny) češtině nejináč než zhoubné býti musí. Jest to tuším nová manie v Čechách, odívati prosté myšlénky své (obzvláště v tak nazvaných ódách) do nejvynucenějšího šperku a postaviti je do tmy, v níž naposledy ani autor sám nic rozeznati nemůže. Máme-li jeho, jináče obyčejně chatrný, plod zdravému Čechovi k požívání dáti? I neníť divu, jestli mu k tomu na chuti schází.

Nová slova v Češtinu uvozovati neměl by, kromě Vás, nižádný, nevymlouvám sebe samého, jsem-li v chybě sám. Podlože zdvořilost, vyznati musím, že ty opětované chvály,

s nimiž ste ráčili básnické zkoušky mé přijíti, mne zahanbují. Jáť až příliš veliké mám příčiny pochybovati o básnickém pomazání svém — čehož i Vy již bezpochyby ucítili ste: — nýbrž častěji odříkal sem se Műz, leč že půvaby jejich svrchované mne poběhlce k nim opět přivnadily. — Nedostatky počátků b. č. my věru lépe, než kdokoli jiný, cítíme. Ony animositéty tuším jen za Stachovými hádkami se tam vloudily, proti jehožto osudům se předkem všelijak ohraditi bylo potřebí. Poetika má, vyjma některé maličkosti, ještě není v dílně. Čím dále zkoumám, tím se více pole šíří; a něco ničemného vydávati nesluší. Za poetikou mním nějakou filosofii řeči naší s ohledem na jiné europejské, a pak, dá-li Bůh, po několika létech historii českou 15ého století — à la Roberthon — jestliže se Vám zpovídati smím — aspoň abyste mně k této předkem, podle dobrotivosti Vaší, nápomocným býti ráčili. Tím záměrem volil bych sobě v Praze z pramenů žíti, — složiv již v Prešpurku všecky ouřady a dav se do samotného študování. Opravdu, bylo-li by v Praze pro mne místo, kdežto, při skrovničkém důchodu, necele proti vůli své bych živ býti mohl, račte mně ho oznámiti a ujistiti, a já co nejdříve do náručí Vašeho poletím. Aby se psalo filosof a ne filozof, že cele se snáším, byl bych dávno tak psal, leč že to bylo proti vůli Šafaříkově.

Račte mne P. Bratrovi Vašemu, P. Preslovi a P. Hankovi, jakož i mladým společníkům P. Turynskému a Šírovi laskavě poručena učiniti. Dychtivě očekávám zpráv z Prahy a také něco o rukopisu Královédvorském. Ostatně do Vaší lásky se poroučeje zůstávám Váš srdečný ctitel

F. P.

Číslo 33.

František Palacký Josefu Jungmannovi 14. července 1819.

(Oznamuje, že Šafařík odstěhoval se do Nového Sadu; pracuje o estetice, táže se po pramenech dějin českých, těší se na chrestomatii, děkuje za opravení názvosloví.)

Dne 14. července 1819.

Vznešený Pane!

Teprv teď, obdržev trochu prázdného času, ztrátu svou nenahraditelnou, kterou sem za těchto dnů ztrpěl, Vám oznámiti mohu. Pan Šafařík není v Prešpurku více; prvního dne tohoto měsíce odešel do vlasti své, obdržev již dříve z Novosadu povolání za direktora i professora do tamějších škol srbských. Takto zbaven sem najednou toho jediného přítele, s nímž dáno mi bylo sdíleti se horlivostí vlasteneckou, s nímž o důležitostech drahého národu našeho poraditi se a společně mocí čerstvou k uskutečnění našich ideálů kráčeti sem mohl. Jsem nyní v Prešpurku samotný uprostřed houfu lidu zdejšího, ukrývaje plameny

své, kteréž by tak rády činně se zjevily pro dobro Slovanů našich. Mne Šafaříkovo odjití tím více kormoutí, čím méně jest mi naděje, že se s ním opět kdy sejdu, a čím více litovati příčinu mám, že takový duch, jenž mocen jest nový v národu zbuditi život, vlasti naší snad na vždycky se ujímá. Tedy-li nebylo proň hodnějšího místa v Čechách anebo mezi námi kdekoli, kdež tolik se chová darmochlebů, nevědoucích, co jest národ a co vlast! Já ho nezávidím Srbům, zvláště Novosadčanům mně milým; ale i já cítím hluboce, na čem nám samým co nejvíce schází, a Šafařík náš mohl i chtěl veliké věci pro nás učiniti.

Jáť alespoň pracuji a pracovati budu v předsevzetí svém, ačkoli činnost má posavád více ke vlastnímu přihotovení, nežli ke spisovatelství usilovala. Spisování sice estetiky jest má rozkoš, nad niž já neznám vyšší v životě svém: ale jen chudoba naše v literatuře a žádost, něco učiniti pro vlast, když toho největší již nouze, přemohly mne, abych již nyní práce své určil pro veřejnost. Slaboty jejich věru nikdo již tak necítí, jako já sám: ale i tak chci raději slabější plody vlastního slovanského zpytování vydávati, nežli jakékoli jiné knihy náramné učenosti — z němčiny přeložené anebo skrádané. Čechové již příliš dlouho, podavše se do učení Němcům, samostatně mysliti se ostýchali: čas jest procitnouti ze dvoustoletého sna, i rozraziti okovy, jimiž despotie opoutala nás ode bitky bělohorské. Já vždy, považuje duch mocný a ušlechtilý předků našich, jenžto vždy horlivý pro svobodu i ducha i obce, činy hrdinskými klestil sobě cestu k samostatnosti v Evropě, když vidím, jak od křivých násilníků s neslýchanou ukrutností dušen a z vlasti vyhánén byl, slzy bych proléval hořkosti a hněvu. Jakýsi záhubný osud postavil naše dobré Slovany do prostřed otevřených tlam národů loupežných. Co s námi, to nedávno i s Poláky učinili Němci, neztrpěvše od nich žádného ublížení. Jest to komedie, hlásati vysokými slovy o rovnovážnosti v systému politickém Evropy, a trhati krajiny, sáhati loupežnicky do svatých práv, do života slavných, ale nešťastných národů. Já bych o těchto krajin zhoubách psáti nesměl: plameny psal bych do duše tyranů každičkým slovem.

Dějiny vlasti mé mne velmi zaneprázdňují, — arci jen až po bitvu bělohorskou, nebo jen potavad měli sme vlast. A však nedostatek mám v knihách k tomu potřebných. Snažně prosím Vás, račte mne v následujících věcech poučiti 1.) Nemáme-li my nějakého diplomatarium, anebo nějakou zbírku všech dokumentů k historii Čechů přináležejících? Čili snad Dobnerovy monumenta historica jsou takové dílo, kteréž tu i tam po archivech roztrousené diplomy zdržuje? Může-li se ještě dostati a zač? 2.) Která jest posavád nejouplnější a kriticky sepsaná historie česká? Snad Dobnerovy Annales Bohemorum? Takové dílo musím sobě začkoli zjednati. 3. Které spisovatele a jakový

způsob učení ráčili byste mi poraditi v dějinách českých? Mé snažení historické nebude však estetice k ujmě. Já se dělím v tuto dvojí práci, v obojí vlasti posloužiti doufaje. Vábí-li mne tamto politický život národů ve svém rozvíjení a běhu, tedy zde nemenších nacházím půvabů na dělách krásy a umění. V obojích věje duch člověčenstva: v těchto ideálně, v oněch skutečně. Člověk posvětivši celý život svůj těmto dvěma Můzám, nadmíru blažený býti by musel!

Nemohu zdržeti se otázky, ke kteréž mě nejnovější u Němců příběhy vedou. Čechy přináležely k říši od starodávna: ještě-li přináležejí? A jestliž tak, jakož myslím že jest, nevztahuje-li se i na ně 13ý článek smlouvy spolku německého? Nesmějí-li čekati representativné zprávy země, jakož v Bavořích, Bádenských a vnově Virtemberčanů? O co bych se vlasti celý obětoval, kdyby možná bylo více než machinou v ní býti! Či snad Čechové nejsou Čechové více, t. j. onino Čechové, jenž pro svobodu národu i myšlení nasazovali hrdinské životy své? Rád bych znal zvláště smýšlení panského stavu v Čechách, oněch potomků ze slavné krve Kolovratů, Lobkoviců, Švarcenberků, Šternberků a jiných. A snad, že oni štítí se toho, spokojeni jsouce svou osobnou svobodou? Možná, že by ani rádno ještě, žádati volné konstitucie, dokudkoli český jazyk v Čechách trvalejší a širší vlády nedosáhne. Hůře by zajisté bylo, kdyby němčina se národních sněmů zmocniti měla. A však Němci dlužni nám jsou svobody podáním, jelikož Němci nás jí zbavili bezprávně.

Co ráčíte dělati? Již-li vychází chrestomatie naše? S nevypravitedlnou dychtivostí, jí očekávám. O by Vás posilniti ráčil svrchovaný, abyste Váš vlasti drahý život blaženě vésti a nám mladíkům dlouho pomáhati mohli! Naděje naše jest na Vašem bytí založena. I já láskou svou k národu Vám sem povinen. Spisové Vaši mocně pohybují srdcem každého dobrého vlastence a rozsívají nezčíslná štěstí semena. Takového nám potřebí bylo muže, jenž by důležitosti vlasti a národu s důležitostmi každého šlechetného srdce jemně spojovati uměl. Odpusťte mně, já bych mnohem více mluviti chtěl, podle žádosti srdce svého.

Bolestil a hněval sem se, uslyšev, jak Vám censoři spis Váš odrali, netrpěvší zmínky o národu a vlasti! Jsouť to tuším ještě Jezuité z časů Ferdinanda druhého: snad Ferdinand pátý napraví křivdy praděda svého. Vidím, že lépe jest něco v Prešpurku pod cenzuru dáti: anto zde censor ani sobě práci nevezme celý spis, když český jest, a titul jeho ničím nehrozí, jen trochu popřečísti. Ale smutno, nešťastno jest pro Čechy, že se duch jejich všude dusí a pronásleduje.

Za poopravení mého názvosloví Vám upřímě děkuji. Cele se snažím na tom, leč že proti mé navyklosti jest, elegantiam ve smyslu estetickém výtečností nazývati: volil bych vždy sličnost, poněvadž se mi zdá, že u Čechů nyní ten rozum má.

Číslo 34.

František Palacký Ondřeji Rudelbachovi 26. ledna 1824.

(Věnování psané rukou Fr. Palackého v exempláři Hankových Starobylých skládaní, jež dne 13. srpna 1903 v knihovně Náprstkové objevil pan professor Alois Kašpar.)

Ačkoli každý národ arci vlastním původcem své slávy, své volnosti a svého blaženství jest, nejsa hoden politování, naříká-li v tom na krutost osudů: a však nekaždému dáno odolati moci té, která nad bytím a nebytím jeho vůbec váhu drží. I my sme byli, a nejsme více. Ale pád náš byl pád hrdiny, an na právu a pravdě umírá. Život náš někdejší, ač zašel v času, nezašel však cele u věčnosti: anobrž svítí a svítiti bude, co vzor a zrcadlo, pokud nepomine člověčenství. — Zde Tobě, Cizozemče ušlechtilý! některé potřísněné zlomky onoho velebného zrcadla. Vezma je někdy v zámoří do rukou, rozpomeň se laskavě na mladého přítele u břehů Vltavy, jemuž osud aspoň té smutné útěchy popřál, aby takovéto zlomky sbíraje, slabý nějaký obraz onoho vzoru opět sobě skládati snažil se.

Fr. Palacký.

V Praze, 26. ledna 1824.

Číslo 35.

Jan Kollár Františkovi Palackému 5. března 1820.

(Omlouvá své mlčení úředním zaneprázdněním; těší se ze vzniku myšlenky slovanské.)

V Pešti, 5. března 1820.

Milý, drahý příteli!

Kdyby opravdové přátelství záleželo jedině v dopisování, i Vy i já bych zle ostál. Avšak neznám, kdo hůře? či ten, jehož listy dolů, či ten, jehož listy hoře Dunajem — plynouti musejí.

Mně aspoň, věřte mi příteli, prvé pro nestejnost mých okolostojností, posléze pro ustavičnou tíseň ouřadních prací, Vám psáti možná nebylo. Sotvy že sem se s Vámi rozloučil, zachvátil mne vír všelikých měkanin a trhanin osudu, že sem z těžka sám sobě stačil, až sem se naposledy na tomto břehu našel a do stavu octl, ku kterému mne ne má hvězda, ale jen jakási snad náhoda určila. Pak hned z počátku břímě nesčíslných bezdušných prací tak mne v něm přikvačilo, že sem na to, k čemu mne vlastní libost táhla, ani mysliti času neměl.

Přítomnou, ač náhle odcházející, příležitostí aspoň těchto několik řádků psáti Vám sem nechtěl zanedbati. Jak se Vám vede a co as děláte?

Já? Nic. Pohlížím v jakousi vzdornopříjemnou těžkomyslnost, tuto škaredou vůkolnost, v níž se nalézám, z očí plaším, a zin

Bůh zná, kde, snad o celá století předkem v myšlenkách v národu z scepenělých těchto a roztracených zlomků složeném: kdie stane jedno slunce po vsiem nebi?

V hluboké dřimotě ještě všecko u nás. Národ, řeč etc., tato slova zdají se zde býti vina uražené velebnosti, aneb směšné žertíky přepjaté obraznosti!

Avšak doufejme jen a pracujme; vše dobře bude.

Dostiť sme vyhráli, že sama ta myšlénka Slovanství mezi námi vznikla. Na skutečnosti posavad nic nezáleží. Avšak když se duše po těle rozhostí a Nava sem — rozleje, ani Herman ani Atila nic nevykonají. — Blaze potom aspoň vnukům našim, blaze i nám aspoň jako nevolným zbořinám osudu a ne vlastní vůle.

Asi před týdnem přijal sem psaní od pana Jungmanna a několika kousků nové literatury: jeho Slovesnost, Vznešenosti Polákovy atd. I Vám prý touž dobu psal. U nás v Budíně vyšla jakási slov. fysika, kterou sem já ale ještě nečetl.

Mějte tu lásku, oznamte mi, jak asi draze u Vás jeden arch vázaného a prostořečného obsahu tiskne? Ku př. takových písmen, jako jsou v „Počátcích Bás." Co p. Palkovič, p. Šafařík — Benedikti dělá? — jak hle nás nebe samo rozmrštilo? Připojuji zde list p. Palkovičovi z ohledu na Slovníky. Vyšly-li již oba díly? Vaše Esthetika již hotova? —

Pište mi, vzácný příteli, co jen psaní toto přijmete, abysme čím skúr nyní onu dlouhou mezeru vynahradili.

Líbaje Vás srdečně jsem upřímný přítel

Jan Kollár.

Doručte, prosím, Palkovičovi list beze dlení, ano se kupcům prešpurským jarmarek pešťanský přibližuje.

Číslo 36.

František Palacký Janu Kollárovi v červnu 1820.

(Omlouvá se, že mu dlouho nepsal; dává zprávu o svých pracích, obzvláště o esthetice; prorokuje jazyku českému lepší budoucnost.)

V Prešpurku o svat. Duchu 1820.

Milovaný Příteli!

Již drahně jest času, co mi každé na Vás pomyšlení, ač milé vždy, však s jakousi bázní spojeno; jest zajisté pomyšlení na přítele uraženého — a dosavád-li věrného? Pravda, „kdyby opravdové přátelství záleželo jedině v dopisování," jakož pravíte, „i Vy i já bych zle obstál", ale mohu-li zapříti, že dopisování jest úkazem a ukazovatelem přátelství, a že jsem vlastně já, který zanedbával posavád ho užívati. Vina má jest na jevě; avšak toho se do ušlechtilosti ducha Vašeho naději, že vinníkovi svému odpustíte. Já Vám zůstal i zůstanu věrným

vždy — ale proto-li mne odsoudíte, že sem tak pozdě osvědčil se věrností svou? Obdržev list Váš, zaneprázdněním tehdaž právě nahrnutým, cestou po Nitranské a Komárněnské stolici a nemocí, ač netěžkou, zdržán sem byl; a že sem potom, přetrpěv tyto nesnáze, každou chvíli mně od prací a ouřadu mého povolenou, velikou horlivostí hleděl ke svému vlastnímu obrátiti vzdělání, to-li mi za zlé míti budete? Mně opravdu každá vždy přítomná chvíle zdá se býti tou nejdražší v životě a nejdůležitější; a toto mámení ustavičné činí mne křiva přátelům. Vyznám se Vám, že sem již as ode čtvrt léta ani drazeváženému Jungmannovi, ni Benediktimu, ni milému otci svému nepsal, kterýž poslední se mi proto až příliš rozhněval; — což, ačkoli mne z viny proti Vám nevyvodí, alespoň důkazem Vám bude, že posavadní mé mlčení nepocházelo z nešetření.

Co dělám? Co horlivec pro vlast a pro umění dělati může: čtu, cvičím se a píši esthetiku svou. Aie jaksi neodbytně jde mi vše od rukou. První díl esthetiky chtěl sem do konce měs. srpna hotový míti, a nyní vidím, že jen asi z počátku léta Páně 1821 bude moci dokonán býti. — Mé největší snažení bylo by, poučiti příkladem, že nám potřebí již jednou mysliti, mluviti a konati slovansky, odhodícím nezdárné slabikáře německé. Mníte-li Vy se býti na poušti z ohledu na Slovanství, jsemť já to ještě více. U prostřed pouhých Magyarů a Němců nelze mi ani doslechnouti hlaholů libé Slovančiny, kromě u sedláků na ulici. P. Palkovič zdali v Mexiku či v Prešpurku přebývá, mně to jedno, ani s professory evang. škol nemám teď nižádného spolku. Mně všecky vlastenecké city tkvějí hluboce v srdci a svět cizozemský jich arci nespozoruje — Často zajímá mne neukojitedlná tužba po krajích, obydlích, tvářích a hlaholích slovanských a těžká zamyšlenost jest toho obyčejným následkem. Tehdáž pak nacházím občerstvení a oblažení v práci své, kterou, vlastně mluvě, z celé duše své obětuji drahému národu svému.

O Šafaříkovi dávno sem nic neslyšel; on mi tak pořídku píše, jako i já jemu, a to mlčení osudné, ač neukracuje naší obapolné lásky, ale však přidává nám oběma jakéhosi melancholického toužení. Podobně jest i s Benediktim, který v Tatrách svých ukryl se před před očima celého světa. Kdy as nastane čas ten, kdež sejdeme se opět ze všech stran světa v jeden obyt přátelský?

Žádostiv jsem věděti, jak se Vám dále vede v ouřadě, jenž, jak se zdá, ne tak cele se s oučely Vašimi snáší? Já střehu se theologie již od několika let a jen veliká potřeba vrátila by mne jí opět Že Vy v každých okoličnostech na národní literaturu naši pamětlivi zůstanete, to mám jisté přesvědčení. Ale co jest to, čemuž se od Vás naditi můžeme? Radostně zavítá to ke každému vlastenci, co muž klassicky vzdělaný mu podá. Jak je takových dosavád málo u Čechů! S P. Weberem, slyšel jsem,

různé zajímavé věci. Račte mne i dále přátelské lásce mé poručena míti a jíst býti tím, že já nikdy nepřestanu býti Vaším upřímným ctitelem a přítelem.

Buďtež zdráv a šťasten!

Fr. Palacký

Dokonáno a odesláno teprve dne 28. Máje — tak neštědrý jest mi čas!

Číslo 37.

Frant. Palacký Ant. Vyrožilovi 24. června 1823.

(Zpravuje ho o svých pracích v dějinách českých a nadějích do budoucnosti.)

[Německy.]

V Praze 24. června 1823.

Milý příteli!

Jakkoli má vina vůči Vám jest veliká, že jsem tak příliš dlouho nedal o sobě zprávy, přece, jak doufám, mne dobrotivě omluvíte, aniž byste z toho vyvozoval, že já v novém okolí bych mohl zapomenouti svých starých přátel. Znáte mne příliš dobře, abyste byl ujištěn, že jestliže jsem někoho kdy z plna srdce nazval svým přítelem, že týž jím zůstane pro vždy. Proto jistě také onu vinu odvodíte z okolností, ne z úmyslu.

Jestliže jsem vždy dříve svým časem pečlivě k svému prospěchu hospodařil, lakomím jím nyní tím více od té doby, co jsem přišel na místa, kam mne má náklonnost od mnohých let tak toužebně vedla. Putuji nyní po půdě, pro mne klasické, kde všecko, co vidím, zjevuje se mi v dvojím obraze, přítomnosti a minulosti, a mne nalaďuje hned vlídně a radostně, hned zase a nejčastěji tesklivě, vždy však zabírá celou mou pozornost, mou nejvroucnější účast. Obraz celé historie této země stává se stále živějším před mou obrazností. A když tak nyní pomyslím na všecko veliké, co se stalo a jak se to stalo, a když k tomu musím viděti, jak to až posud od našich historických pisálků bylo zobrazeno, nebudete se diviti, že se mne zmocňuje víc a více horlivosti a že se připravuji s obětováním sebe sama, abych slávu těchto výtečníků z nočního temna, které ji obklopuje, na světlo vyhrabal. Že mniši, jezuité a jejich učeníci, kteří až dosud jediní naše dějiny zpracovávali, nedovedli ducha našich předků ani pochopiti ani doceniti, nechci jim bráti ve zlé; avšak tím více se musím snažiti, abych množství klamů, které jejich řádový duch do dějin vložil, zapudil a čistou pravdu, nenalíčenou, **přátelům lidstva ukázal.**

Trávím tudíž většinu svého času studiem pramenů českých dějin. Nejsou to knihy, jež tím rozumím, nýbrž památky, staré diplomy, státní spisy, dopisy a rukopisy, které dosud nedošly otištění. Jest zvláštní neštěstí, že právě nejdůležitější mezi nimi

nejsou připuštěny k veřejné známosti, jelikož hlásají pravdy, které duchu, zde po dvě století vládnoucímu, jsou na příč. Bohu díky, že mám příležitost, abych je všechny poznal.

Nejbohatší knihovny jsou mi již nyní přístupny a ničeho se již přede mnou netají. Také mi zde hrabě ze Šternberku přislíbil své zakročení, abych dosáhl přístupu do nejdůležitějšího archivu zemského, schwarzenberského v Třeboni. Dokonce i náš veterán Dobrovský dá něco na mne, ježto jsem v krátké době získal zručnosti luštiti staré, zkratkami psané rukopisy. Jestliže by tedy bylo v Museu nějaké místo prázdné, nepochybuji skoro vůbec, že by se mi ho dostalo, i kdybych měl mnoho spoluuchazečů. To však záleží v první řadě na rozhodnutí samého císaře, jehož nelze předvídati.

Že požívám velmi mnoho potěšení ze styků se svými novými přáteli, nepotřebuji Vám teprve říkati. V prudkém sporu, který zdejší literáty dělí, a k němuž jsem já se Šafaříkem v Prešpurku dal hlavní podnět, držím se přirozeně nejdříve té strany, kterou mohu zváti svou, aniž bych však chtěl stranu protivnou urážeti. Poněvadž pak se o konečné vítězství našich nikterak nestrachuji, mohu býti klidnější než páni s druhé strany, kteří již nebojují pro aris et focis, nýbrž o tělo a duši. Obdržel jsem zde projev cti, jehož jsem ani nezasloužil, ani neočekával.

Byl jsem ve společnosti mladých vlastenců dne 12. června při vstupu do sálu pozdraven čtyřhlasou kantátou, jež oslavovala můj příchod do Prahy a velmi pěkně byla složena v hudbu. Od nich byla mně na počest vystrojena slavnost, k níž pozvána byla četná literární společnost, většinou mladšího věku a duševního šlechtictví.

Svou kondici, v níž jsem nyní, opustím začátkem školních prázdnin nebo, pokud možno, ještě dříve, abych získal více času k svým vlastním studiím. Mohu to tím spíše učiniti, ježto paní z Čúzy byla tak velkomyslná, že můj kapitál, až na malý zbytek, vyrovnala mému otci v naturáliích, z nichž mohu v případě potřeby tráviti. Posílám proto úpis od paní z Čúzy mně vydaný o kapitálu pohledávaném a posílám jej Vám podle vyslovného přání své zaměstnavatelky, abyste jej, jak ona praví, za pohledávaný kapitál 304 zl. v. č. u ní vyměnil. Buďte tak laskav a upokojte též vdovu po nebožtíku krejčím Schneiderovi u Michalské brány, tím že můj dluh na účet (něco přes 60 zl. v. č.) z jmenovaného obnosu 304 zl. v. č. brzy splatíte. O Vaší laskavé ochotě tak učiniti jsem předem ujištěn. Můj bratr nechť se obrátí na mne, kdyby však byl v naléhavé tísni, vrátím Vám s díkem každou sumu, kterou byste mu na jeho prosbu ráčil půjčiti.

Pište mi jen brzy jakožto tomu, kdo s opravdovou radostí se zve

Vaším srdečným přítelem.

Palacký.

P. S. Má adresa: F. P., soukromý učitel, odevzdati u p. prof. Jos. Jungmanna, Široká ulice 749, I. poschodí.

Číslo 38.

František Palacký Janu Kollárovi 22. ledna 1824.

(Dává mu zprávu o nemoci Šafaříkově a Jungmannově, o literatuře české, při čemž stěžuje si do censora Zimmermanna, o divadle, o svých pracích.)

V Praze, 22. ledna 1824.

Milovaný Příteli!

Divili a rmoutili sme se nemálo, nedostavše náramně dlouhý čas nižádné zprávy o Vás; až nás milý náš Šafařík této nejistoty smutnou novinou zprostil, že i Vy i on byli ste oba nebezpečně nemocni. A co více nás nepokojí, jest, že ještě zprávy o Vašem ozdravení nemáme, ačkoli té k Bohu naděje jsme, že nám tak drahý život Váš zachová. Jest to nešťastný jakýsi osud, an námi vládne. Náš nevyrovnaný Jungmann také předevčírem byl v náramném nebezpečenství, jehož sme se nemálo byli ulekli; mělť mrtvicí poražen býti, jda do kollegium svého, by mu byli náhle v blízkém domě žilou nepustili. Teď opět okřívá; bodejž dokonalým prospěchem a na dlouho! Jak to smutno, když náš výbor v literatuře tělem klesá, když jich pomoci nám nejvíce potřebí proti širokému rozvodnění duchaprázdnosti. Ale já se díka Bohu! naději, že neštěstí toto brzy pomine, a že i od Vás, milý příteli, co nejdříve potěšitelných zpráv se dovíme.

Naše zevnější okoličnosti zde jsou neveselé. Sevřeni jsme v literatuře censurou náramně a svíráni býváme den co den ještě více. Máme tu denní tragikomedie v tom ohledu, provodiné ne rozkazem vyšším (poněvadž podobných ve Vídni není), ale pychem a náramnou hloupostí našeho hlavního censora Zimmermanna, an sobě co samovládce počíná, věda, že mu policie, jakožto ouředníku státskému, proti všem žalobám za právo dá. Smutno, směšno a hněvno jest na to pomysliti. Ale viděti jest patrně, že s hůry se kladou překážky literatuře naší, ana by sice čerstvěji znikala, nežli jejich vůle zdá se býti.

Po dvakrát již (28. pros. 1823 a 18. ledna 1824) měli sme to potěšení slyšeti na zdejším stavovském divadle první časoměrnou operu českou „Rodinu Švejcarskou“, jejížto přeložení panu Macháčkovi výborně se podařilo. Jde o ní všeobecná pochvala po Praze; onatě první veřejný triumpf časoměrné prosodie.

Operami a zpěvem vůbec tuším nejlépe se nám podaří mateřštinu naši u vyšších v oblibení uvésti, i sami zajisté Němci pociťují přednost zpěvu českého nad německý.

Já zde obírám se prameny k historii Husitství, a již sem něco vzácných písemností k tomu cíli sobě nashromáždil. Dobrovský a hrabata Sternberkové jsou na mne velmi laskavi. O příštím osudu svém ještě nic určitého nevím. Pište mi, co se děje s Palkovičem? Pak co nejdříve pošlete nám po knihkupcích několik exemplářů oněch slovenských písní, Vámi vydaných, na něž toužebně čekáme. Pozdravují Vás srdečně všickni naši. Mějte se dobře! Váš

F. P.

Nápis ke mně: An F. P., Privatlehrer. Abzug. b. d. H. Prof. Jos. Jungmann, Breite Gasse 749.

Číslo 39.

Jan Kollár Bedřišce Schmidtové 9. dubna 1819.

[Německy.]

(Píše časně ráno, aby se uvaroval velkoměstského hluku. — Stále [illegible] že těžká cesta neměla obvyklých půvabů. — Připomíná některé okamžiky z doby jejich lásky. — Nechce vyvraceti jejích rozpaků. — Sám vyti vlasti opustiti nemůže; cítí v sobě sílu, odvahu a povolání, aby pracoval pro národ. — Přeje si rozhodné odpovědi a její návštěvy.)

Praha, 9. dubna 1819.

Vroucně milovaná!

Ach, kam se mám jen zachrániti z tohoto nesmírného světského ruchu, z této pustiny lidmi se hemžící, abych jen jediný klidný okamžik věnoval zcela duši, již bych mohl říci: Jen v Tobě nalézám svůj svět! — Zítra ráno — myslil jsem si — vstaneš časně, pak budeš moci tiše — —, nyní je to tu! Tito lidé zapuzují a pronásledují svým šumotem i spánek jako ukradače životního požitku a pádí a běhají jako o závod již nyní, jako by chtěli den co nejdříve chopiti za vlasy. — Den a noc, jitro nebo večer — ach, tu není rozdílu. Proto opusťte mne moji smyslové, zmiz zevnější světe, chci nyní jen ve vnitřním světě žíti. V největším životním shonu zevnějším chci nyní býti mrtev, tichý, do sebe vnořen, neboť jen tak mohu dojíti rozvahy. A ty, milovaná, něžná duše, vznášej se při mně jako rozkošný duch ochranný, nebo podej mi ruku a pojď, ó pojď se mnou do této svatyně vnitra, zde chceme jednou spolu dobře si porozuměti.

Jest již skoro čtyřicet mil mezi mnou a Vámi a ještě stojíte mi tak tělesně před očima, jako by nás jedině šachovní deska dělila. — Jen až budu za hranicemi — těšil jsem se — snad ti bude vzduch poněkud lehčí, přijdeš do Karlových Varů a plamen bude — uhašen, myslíte? — ne, ne, stěží vznícen

oceánu. Čím se vlasti blížím, tím více lakomím cestou, jen abych ještě Vám byl blíže. Třepetavý zvuk poštovního rohu, rozmanité pozorování lidí, půvaby krajin, jež mne jindy odměňovaly za všecky obtíže cesty, ztratily nyní pro mne svůj půvab. A nic jsem nemyslil, nic jsem neslyšel, nic neviděl, jen Vás, takže jsem vlastně necestoval, nýbrž vždy byl u Vás. — Zdá se, že jste v tomto ohledu snad šťastnější. V témž citu, jenž mne ničí, zdáte se lehkou grácií, jež s květinovým věncem hraje si u popelnice zvadlého; tak mísí se rozličné pocity, jako květiny smutku a radosti. Váš dopis, pravý otisk Vaší duše, uvedl mne do nálady, jaká člověku jen jednou v životě připadá. Právě u stolu mne zastihl, vyskočil jsem a jistě mezi dvaceti jinými nalezla jej má ruka jako očarovaná na první ráz; to jest **on, řekl jsem, a třásl se tak** po třetí radostí.

Bůh — řekl jsem sám k sobě, když jsem byl oba listy pročetl — Bůh, jenž tak velikými divy nás k sobě svedl, neušetří snad ještě divu nemenšího! Promyslete ještě jednou onu dobu, od dne, kdy jsem Vás spatřil u kostela, až k mému rozloučení. Myslete na padání listí ve vaší zahradě, na struny kytary, na uloupený prsten, na četbu, na ostrov atd., jaké okliky našich poměrů! Prozřetelnost vybrala si Vaši matku za prostřednici našeho seznámení. Než ticho! ticho! Bože, kde jsi jinde, necítím-li tě zde? A tento pocit vyjadřuje vyznání mého srdce: Zkoušejte sebe, buďte odhodlaná, takovou musím Vás míti, i kdyby všech devatero nebes nás od sebe oddělovalo! Pravíte ve svém dopise, „jest nyní příliš pozdě, jsem vším vinna, co nyní počneme? — v onu strašlivou dálku — matka — sourozenci — k tak veliké oběti necítím v sobě síly. —“

Ani jediného ze všech těchto ohledů nemohu a nechci Vám vyvraceti, neboť musím Vám doznati, že mne nyní cit více ovládá než rozum a nemohu Vám za to ručiti, zdali by srdce mého péra nepodplácelo právě v případě, kde nesmí rozhodovati vášeň, nýbrž rozvaha. Ale jest čas v lidském životě, kde tyto dva prvky se poznenáhlu dělí, rozum nabývá vrchu a v prsou lidských tvoří země a světy, kteréž jsou jedině pravdivé a skutečné a před nimiž i domácí lučiny a nivy leží jen jako mrtvé obrazy chladně a ztrnule. Nechci Vás zlákati sladkým zvatláním. Vždyť znáte dobře mou vlast. Není zrovna rájem, není však též pouští. Vzdělanost září ještě jen v ranní kráse. Nenaleznou se u nás vždy hlavy, ale jistě srdce, jistě lidé.

Co se týká druhého bodu Vašeho dopisu: že máte úzkost před mou touhou po vlasti, kdybych svou vlast opustil — ach, ano, ano, mohlo by to ovšem býti, jen že by má touha po vlasti byla zcela jiného rázu. Avšak mou vlast *již nyní* opustiti jest nemožno. Jen hodinu před odjezdem, byl bych to zkusil. Jsem však již na cestě a má stydlivost, důslednost — nebo jak to

nazvete, nedovolují mi naprosto takového návratu. Milé nebe, co by svět tomu řekl? Ale jak jste již správně podotkla, též mé svědomí, má povinnost váží mne daleko silněji k mé vlasti. V Německu mohl bych snad sám sebe učiniti šťastným, avšak — o, jistě nebudete tomu špatně rozuměti — cítím v sobě sílu, odvahu a povolání, abych pracoval pro národ. Jen nějaký zlý osud z nevděku, zapuzení — mohly by mne snad jednou — — jinak však přál bych si pro svou vlast žíti a umříti.

Pravíte dále „buďme jen přáteli, i oddělená jsou si naše srdce blízko; tam, tam — kde není odloučení, jistě se opět uvidíme". Jistě vysoká myšlenka, hodná krásné duše, z níž vyplynula, a duch můj promyslí ji v celé její velikosti — avšak — cítím také život!

Krátce a dobře: Ano či ne? — Trochu strpení musím míti, Prozřetelnost jistě mne nezapomene — a pak svou povinnost vykonám. Přijdete zcela pořádně ke mně a — rozumí se samo sebou — Amálku nebo Karličku vezmete s sebou, že ano?

Ach, nic více nemohu pro tentokrát napsati, již se hýbe a pohybuje všecko zde v domě kolem mne.

Sotva mohl jsem těchto několik okamžiků svému okolí ukrásti. Zde již nejsem pánem svého času. Snad se mi podaří napsati několik řádků paní matce. — Žijte blaze, Bedřiško, líbám Vás. — **Žijte blaze.**

Již jsem pět dní v Praze, jak dlouho zde ještě zůstanu, nevím. Proto prosím, pište mi nyní na adresu mého bratra. Mně jako kandidátu theologie, jemu jako rektorovi atd. Váš dopis přišel skoro za tři dni do Prahy!

Číslo 40.

Jan Kollár do Lužice 22. května 1839.

(Radoval se ze zaslaného dopisu z Lužic. Přátelé si jej opsali a časopisy otiskly. — Doporučuje vzájemnost s Čechy i ostatními Slovany, založení Matice a vydávání knih. — Posílá vybrané své knihy, slibuje později i jiné. — Připomíná, že jeho choť jest z jejich rodu, a slibuje svou brzkou návštěvu.)

V Pešti, 22. května 1839.

Přemilí Přátelé!
Bratři Slávové!

Jako se raduje živý bratr nad domněle zemřelým, avšak zase vzkříšeným a navráceným bratrem: tak já sem se radoval a se mnou i jiní mnozí moji přátelé a Slávové nad tím novým Vaším životem, bratři Lužičané, jehož znamení a důkaz dali ste nám ve Vašem ke mně poslaném psaní ode dne 1. Máje běžícího roku. Tento Váš list odepsali sobě mnozí na památku, čítali jej s plesáním, dali jej tisknouti do srbských a chorvatských i českých

novin a časopisův, aby se tato radostná pověst o Vás široko daleko po celé Slavii roznesla, že Lužičané oplakaní ještě žijí, k národnosti procitují a řeč svou milovati a brániti začínají. Dobrotivé nebe nechať Vás v tomto krásném předsevzetí posiluje a práce Vaše šťastným korunuje prospěchem. Jenom, prosím Vás, zamilujte Vzájemnost, která sama nás i Vás spasiti může, učte se pilně i jiným slávským nářečím, posilujte některé mladíky od Vás na cestu k nám do Čech, neb i dále k jiným Slávům, a pak vše dobře bude. Vy ste slabi, proto spojte se s námi, abyste tímto svazkem zmocněli, pamatujíce na ono vyborné přísloví „síly sjednocené dělají".

K většímu upevnění Vašeho tovaryšství k žádání by bylo, kdybyste i u Vás zřídili nějakou Matici (spolek k vydávání knih, jako v Praze a v Pešti serbská Matice), anobrž i na vydávání nějakého lužického časopisu v duchu všeslávské vzájemnosti mysliti byste měli; dále na vydávání lužických národních písní a nápěvův, přísloví, pověstí, slovníka a mluvnice dokonalejší a našim časům přiměřené. Všecko toto jsou živlové národnosti a základové vzdělanosti.

Na prosbu Vaši já z mé stránky posílám Vám následující knihy:

1. Jeden exemplář Slávy Dcery, přál bych, abyste této básni Vy obzvláště rozuměli a ji živě cítili, ant se nejvíce na Vás a jiných Slávův v Němcích osud vztahuje.
2. Jeden ex. Výklad ku Slávy Dceře.
3. Jeden ex. Kázně a Řeči.
4. Zpěvanky I. a II. díl.
5. Jeden ex. německého spisu o Vzájemnosti (literarische Wechselseitigkeit).
6. Jeden ex. Čítanky.
7. Jeden ex. Rozpravy o jmenách atd.
8. Jeden ex. Sláva bohyně.
9. Dva ex. Řeči, Modlitby a básně jubilejní. Jeden ex. pro Vás, druhý pro Lipskou společnost.
10. Tři ex. Kázně, Nábožný pohled atd., 1 ex. Vám, 1 ex. do Lipska, 1 ex. do Vratislavi.
11. Tři ex. Kázně: Jako my tuto naši církev atd., 1 ex. Vám, 1 ex. do Lipska, 1 ex. do Vratislavi.
12. Rede bei der feierl. Einweihung, 1 ex. Vám, 1 ex. do Lipska.
13. Trauerrede při smrti Cleinmanna.
14. Melodie písní světských, ku zpěvánkám od Szuchaniho.
15. Melodie písní od Türediho.

Všechny tyto knihy pošli Vám asi o jeden týden skrze knihkupce Hekenasta do Lipska na knihkupce „Otto Wiegand", jenž jest švagrem Hekenastovým. Račte se v Lipsku u Wieganda častěji na příchod balíka dotazovati, a mne potom o skutečném přijatí těchto knih písemně poučiti. Já sem požádal i zdejších

Serbův a Chorvatův, aby Vám též něco knih z jejich nářečí shromáždili, sebere-li se několik, časem svým i to Vám pošleme. Před rokem poslal sem Wiegandovi do Lipska i několik ex. Wechselseitigkeit na prodej, nevím posavad, zdali to prodal čili nic. Ptejte se na to.

Jistý pan Peschek (Christian Adolph), před tím kazatel evang. v Lukendorfě a Ovbině, nyní tuším v Žitavě, jehož děd z Čech pochodil, psal mi loňského roku a poslal mi knížečku od něho vydanou; já sem jemu též poslal skrze Wieganda v Lipsku 1 ex. mé Vzájemnosti, ale až posud nevím, zdaliž to řádně obdržel. Milé by mi bylo, kdyby ste se o tom u něho dověděti mohli a pak mi psali.

Moje manželka jest potomkyně Serbův Lužických, tak že já s Vámi nejen vůbec národním, ale i zvláště kmenovým svazkem spojen sem. Její otec byl sice kazatelem v Sasku, ale předkové jeho pocházeli od Serbův. Přede třemi léty byl jsem já pro ni v Kamenici v Rudohoří (Chemnitz im Erzgebirg), potom i v Jeně a Vojmiru (Weimar). Budete-li živ, asi o 2—3 roky mám oumysl ještě jednou Sasko i s mou paní a dcerečkou Ludmilou navštíviti, odkudž potom vyběhnu i k vám do Lužic. Ach jak se budu těšiti, vida, že bratři Lužičané svou řeč a národnost milují a že k novému všeslávskému životu povstali! Oudům Lipského tovaryšstvi račte též oznámiti, že mi velice milé a vděčné bude, jestli mi i oni psáti budou, nebo do Lipska jest ještě snadnější cesta k poslání něčeho nežli k Vám do Budešína.

Věřte nám, že každého dne na Vás myslíme, o Vás mluvíme, za Vás k nebi prosby odesíláme. Mějte se všichni blaze, to žádá

Váš přítel a Slavobrat

J. Kollár.

Číslo 41.

Jan Kollár Karlu Vladimírovi Zapovi 12. října 1839.

(Těší se vždy z listů krajanů a děkuje za dopis. — Zapovo jméno znal již z literatury. — Pro obtížný úřad a pokročilý věk nemůže sám sepsati českých dějin. — Stýská si na nepřízeň Maďarů, jimž je každá slovanská kniha zrádou. — Známa jest mu netečnost Poláků k slovanským věcem. — Znovu vypočítává příkoří se strany maďarské. — Drobné zprávy literární.)

Blahorodý Pane!

Velectěný Vlastenče!

V Pešti, 1839 12. října.

K nejblaženějším dobám života počítám ty hodiny, ve kterých duše, se mnou o nejvážnějších důležitostech člověčenstva stejně smýšlející a cítící, nalézám. Tuť zajisté zdá se mi, jakoby jeden a týž člověk rozmnožen a na více místech přítomen býti i působiti mohl; tu znikají bezděky opět nové rozsáhlejší a smělejší

myšlenky ve hlavě, zrozené vzájemným se dotykáním a sdělováním. Podobnou radost zacítil sem i při přijetí Vašeho psaní z ruky p. Hlavatého. Vál v něm a dýchal cele onen čistý slávský duch, jakový toliko ze srdce pravého Slovana vyjíti a jenom od Slovana chápán a cítěn býti může. Mýlíte se však v tom, že se Vy tam za mně neznámého vydáváte, toť jen z částky platí, totiž o tělesné známosti, ant duchovně a literaturně Vy mně již dávno znám ste, netoliko z článkův novino- a časopisných, nýbrž i zvláště z milého mi Popsání Prahy, kteréž já hned po vyjití sobě objednal sem. A vůbec jak by to i jen možno bylo, aby vlastenci, byť by třebas nejmenší jiskru lásky k národu v ňadřích nosili, sobě neznámi a jeden ode druhého nezpozorováni zůstati mohli? Není nás, bohužel, tolik, abysme neměli příčiny každý kvítek na této poušti se vyskytující schválně hledati a k srdci tisknouti! Co o potřebě všeobecné historie našeho národu píšete,ouplně s Vámi se snáším; náš lid vzdělaný i nevzdělaný, touží po takovém našim časům přiměřeném spisu a ruční knize; bez ní vzbuzená národnosti povědomost nemůže se dlouho udržeti, nemajíc půdy a potravy; ale mně již něco podobného podniknouti nelze. Račte považiti, že já mám ouřad a to velice obtížný i omrzelý, ve velikém, lidnatém, špitálův a žalářův (jež já opatrovati povinen jsem) plném městě, kterému hlavnější díl mého času a mých sil obětovati musím. Spisovatelství a literatura jest pro mne jenom vyražení a zábava. Nad to já již k večeru života se chýlím, dějiny pak naše mládeneckým duchem a slohem pro omlazení národu sepsány býti musejí. O jiných okolnostech a obtížnostech v Uherské krajině, podniknutí tomu nepříznivých, raději nic nepovím, snad Vám kolik tolik z novin známy budou. My sme zde jako Daniel v jámě lvové. My spisovatelujeme takořka jen kradmo, anť se zde každá nová slávská kniha tak považuje jako zrada vlasti a zločin proti velebnosti maďarského národa. Spisovatelé a Slavomilové týráni a trápeni bývají tajně i zjevně nelidskostmi, které by u jiných vzdělaných národův snad ani víry nenašly. Nic méně však přece děláme co možno, aspoň s korábem nad potopou plavajíce, dokud buď neutoneme, buď břehu nenajdeme.

Polské předsudky co do vzájemnosti, na něž žalujete, já též z bolestné zkušenosti znám. Žádný věru kmen našeho národu tak Slavii odcizen není jako polský; málo tam mužů Rosciszevskému z tohoto ohledu rovných. Příčina toho jest tušim přílišná láska ku frančině a přílišná nenávist k východním sousedům; což oboje i nesnadno i záhubno. Mezitím za nejhlavnější překážku vzájemnosti pokládám přece špatné naše, anebo žádné knihkupectví; dokud nám tu nebesa nepřispějí, pořád neduh ten nevzájemnosti lichviti a naše neštěstí zvěčňovati bude. O kéž splodí náš věk knihkupeckého Veleslavína! Kéž Mecény, jakoví jsou u Maďarů, z nichž mnozí po 60, 50, 40, 20 tisícův stříbra

na vzdělání řeči a literatury, čili na učenou společnost obětovali! Přítomný sněm maďarský zaneprázdňoval se přes celé léto na vzdory nejmilostivějšího zeměpána ničím jiným, než jakby se řeč maďarská po celých Uhřích rozšířiti a zvelebiti mohla. Žádají sněmovníci, aby všady ve všech největších i nejmenších školách toliko v maďarštině se učilo, všechny ouřady jen v této řeči sobě dopisovaly, nikdo aby práva osazení se zde, zemanství, panství, anobrž ani ouřadu jakovéhokoli nedostal, kdo neumí maďarsky; za měšťana v král. městech aby přijat nebyl bez této řeči. Aby se peníze s maďarským nápisem lily; na ulicích, domích, lodích žádný jiný nápis aby nebyl než maďarský; nejen knížata, ale i kněžny a arcikněžny domu rakouského aby se maďarštině učili atd. atd. Matriky a všeliké knihy církevní aby se v této řeči vedly, vojsko v ní se cvičilo a komandovalo atd.

Máme však naději, že nám moudrá a otcovská vláda a berla naše zahynouti v tomto nebezpečenství nedá. Důkazem toho jest i to, že ondy nejjasnější náš pán a císař slovutného spisovatele chorvatského p. Gaya brillíantovým prstenem obdarovati ráčil, co odměnu za jeho zásluhy o illyrsko-slavskou literaturu.

P. doctor Jan Šafařík osadil se již co lékař zde v Pešti, jeho obydlí jest „Göttergasse, Szent-Ivanisches Haus, 2. Stock" — on Vás spolu i s p. Vrchovským, advokátem a horlivým Slovanem, upřímně pozdravuje.

Z dílka německého „O vzájemnosti" již jen 2 ex. mám, které jen co vzácnost pro cizozemsko držím. Rozkážete-li však, pošli Vám aspoň jeden skrze diližancí, ant jiného prostředku není. Z Bohyně Slávy letos vyšlé já do Lvova pro knihkupce tamnější nic neposlal sem, aniž pošli. Žádáte-li však, učiním to skrze diližancí, kde mi posavad nic se neztratilo, jako na cestě knihkupectví.

Na Břetislavský ústav i u nás nad naději sbírky se shromažďují. Škoda, že to páni Poláci z náboženského hlediště považují.

P. Hlavatý bude zde ranhojictví studovati.

Mějte se blaze.

Váš upřímný ctitel

J. Kollár.

Moje úcty p. hraběti Roscisevskému, i jiným pozdravení.

Číslo 42.

P. J. Šafařík Janu Kollárovi 14. února 1821.

[Stěžuje si na své vyhnanství, naděje mladí se rozplynuly, pochyby o budoucnosti Slováků. — A přece stále jest hotov všecko za milý národ svůj podstoupiti. — Držme se a bojujme boj statečný, až zvítězíme nebo padneme. — Střediště Slováků jest jen v Prešpurku nebo v Pešti. — Prosí, aby slovenští

spisovatelé hleděli předně sebe, ale nesouhlasí s odlukou Bernolákovou. — Lid potřebuje řeči, již by rozuměl. — Sbírkou slovenských písní nesmí býti uveden jazykový zmatek.)

Z Nového Sadu d. 14. února 1821.

Přemilý Příteli!

Čistou, slovenskou laskavostí dchnoucí list Váš jsem předevčírem obdržel, k velikému zajisté potěšení v tomto pravém vyhnanství ducha svého. Stěžujete-li sobě Vy, že ve dvou živlích dýchati musíte, toť já naříkati musím, že ten jediný, v němž plují, spatřené a zamilované studnice ráje, ach tak daleký jest. — Cele, cele přistupuji k tomu, co jste o našem položení, o našich věcech propověděl. Mé největší neštěstí jest, že obětovav nejkrasší část života svého zamyšlení onoho krasšího života národu svého, teď v síle mužství na to hleděti musím, kterak se ten blýskavý, bublinový svět mládenectví bourá, až naposledy nezůstane z něho nic, leč prouh rány, kudy šel blesk, a srdce roztrhl. Ale vy se domníváte, že ještě všecko ztraceno není. I já bych se domníval, kdyby mi to jen ještě čtyřicet i devět Vám rovných Slováků pravilo; a tu by hlas Váš ke mně byl hlas boží, žádost Vaše žádost má; nebo já až podnes v lepším okamžení tak smýšlím a tak cítím, jako jsem již před pěti lety smýšlel a cítil, ačkoli protivenství osudu rozličně úmyslem mým zaklátilo. Ano, já až podnes hotov jsem všecko za milý národ svůj položiti, i život; nebo ovšem lépe jest oslaviti národ svůj smrtí, než jej znectíti životem: kdybych jen možnou cestu k možnému cíli najíti, kdyby mi ji kdo ukázati mohl! Až potud ale bláznivé jest ostaviti všecko, pokud není jistoty, že aspoň něco zachováno bude. Jedno pohledění na nás, na naše, na to, co bylo a co nyní jest, i nejsmělejšího ducha ohromiti, i nejpevnější péro naděje zlámati musí: tak jest, co počato, nepodařené, co stává, slabé. Nic méně ztracen jest jediné ten, kdo sebe sám ztratil. Pročež se držme, a bojujme boj statečný, buďto že svítězíme nebo padneme spolu, věncem nebo čelo nebo hrob svůj zkrásíme. Abych pak Vám ochoty své dokázal, a důvěru Vaši odměnil, zde se Vám osvědčuji, že já z tohoto vyhnanství svého do srdce vlasti navrátiti se hotov jsem, jak mile místo nalezeno bude, o němž by se říci mohlo poutníku: tu vstrč hůl svou do země, tu se rozzelená! Nebo co se Vám zdá, spojiště naše přece nemůže ani v Abrahamovcech ani v Betlemovcech býti, nýbrž jediné anebo v Prešpurku, anebo, což i dle Vašeho i dle mého soudu jediné pravé, v Pešti! Vaší rady i v tom užiti, Vaše domnění co nejbrže slyšeti chci. Bude-li základ položen dobře, bude i dobře staveno; jiné překážky se všecky snáze odstraniti dají. I sám pravím, abychom sebe více, než Čechu hleděli. Namítnete-li mi, že jsem posud toho málo šetřil, odpovídám, že ovšem. Mezitím nechci, aby tomu tak rozumíno bylo, jako bych

jazyk lidu našeho do knih naprosto uvésti žádal, nebo ačkoli dobře vím, že každý národ jedině ve svém vlastním jazyku osvěcován a k vyššímu životu buzen býti může, nicméně předce v této příčině tak smýšlím, že by nastoupení cesty Bernolákovy jen větší zkázu na nás uvedlo. Jazyk, nímž hrstka lidu našeho mluví, není onoho pravidelného (ačkoli cizího) tak daleký, abychom se odtud překážky zrůstu spisovatelstva a vzdělání národu slo**venského v Uhřích** obávati mohli. Já sobě aspoň dobře jistou prostřední cestu, níž by se zvláště učitelům k lidu mluvícím jíti dalo, mysliti a představiti mohu. Pravidelnost jazyka nevylučuje srozumitedlnost, ani srozumitedlnost naprosto nepravidelnosti nechce míti. Budou-li věci, jež učitel (spisovatel) lidu přednáší, schopnosti tohoto přiměřeny, samy v sobě srozumitedlny, a bude-li jim od učitelů rozuměno, budou dozajista i lidu našemu, nechť je třebas přednáší řečí, kterou patery knihy Mojžíšovy, a čtvery Evangelia psány jsou, a kterou Slováci naši nikdy nemluvili. Klopstockovy ódy tuším ani bavorští, ani saští sedláci nezpívají; ne tak pro řeč, jako pro věc samu. Ale to jiná otázka, čeho spisovatel slovenský v Uhřích nejvíce hleděti má. Zde myslím, aspoň nyní, ne tak vysokých ideálů, jako raději hlubokého života našich zanedbaných bratří Slováků šetřiti třeba. Z toho budiž vyňato, co do něho vsazeno býti má. Při tom při všem se předce obávám, aby vydání našich zpěvů nějaký zmatek nezpůsobilo: **ne tak onen mezi starými** bohomluvci a jinými u víře mdlými, (nebo o ty slabá starost), jako onen mezi nedospělými v jazyku Slavie, kteříž by snadně věci té zle užíti, a časem tu velikou vinu na nás uvaliti mohli, že jsme první ze všech zmatek a ještě větší zkázu do ubohého literárního našeho života přivedli. Co a jak zde smýšlíte, o tom mě poučiti neopomiňte. Má sbírka se také rozmnožila. Žeň dosti bohatá; teď jen do stodoly a humna, ať se tam vymlátí a vyčidí. Nebo u mne aspoň mnoho koukole. Především ale Vaši sbírku viděti chci; a nastávajícího jarmarku nařídím člověka, který by se u Vás ohlásil. Jináče se i po Hartlebenu, od něhož knihy i noviny přijímám, **poslati může.**

Benedikti mi psal onehdy. On rovně, jako já, v školském tom blátě vázne celé. Tak se hle bourá naděje naše. Z Čech ode dávna žádných zpráv nemám. Hněvkovského (vlastně Nejedlých, **Jana i Vojtěcha, zesnulého Pu**chmayera a Hněvkovského) listy **proti „počátkům básnictví“** Vám známy jsou; nebo P. Palkovič, jeho dvacetí spisů (mezi těmi zvláště dva buchy a tři šuchy) tam za klasické vyhlášeno, je darmo po všem všudy světě slovanském rozesílá. Nepochybně tedy i Vás tímto klasickým spisem obdařil. — Bude-li nebe příznivé, na velikonoc se v Pešti shledáme. Pište mi, jak brzo dostihnete. Mějte se dobře! Váš milující přítel

Pav. Jos. Šafřk

Číslo 43.

Pavel Jos. Šafařík Janu Kollárovi 10. března 1822.

(Lituje, že Kollárovo psaní z Kulpínu nedošlo. — Písní má velmi mnoho, třeba vybírati. — O písních srbských. — Ač se dal na ně drážky, přece mladičky jim neztratil. — Nemilostivý osud. — Je to politování hodná věc, že národ náš hrstky synů svých chovati nemůže!)

Milý Slovane a Příteli!

V Novém Sadě, 10. března 1822.

Z listu Vašeho jsem k nemalému podivení svému vyrozuměl, že Vám psaní mého, minulého podzimu z Kulpínu, kde jsem prázdniny školské trávil, po poště k Vám vypraveného, nedodáno. Čehož již proto velice lituji, poněvadž Vám pravou příčinu zavdalo k hořekování a stěžování si na mne. Mějte mě tedy, prosím, vymluvena. Zajisté nemohu pochopiti, kterak se to stalo, že to psaní mé zahynulo, ježto listy, které jsem tím časem sám svou rukou poštaři u N. Vrbašu odevzdal, na Jungmanna, Palackého a Benedictiho psané, těchto řádně došly.

Tak jsem Vám i domnění i mínění mé strany těch našich slovenských písní oznámil byl. Arci že jich u mne již tolik, co by jich na vůz brati mohl; ale jest tu jen předce, dle mého zdání, mnoho plev, a zrna málo. Především tedy by se to všeckno pročistiti muselo, než by se co z toho jiným podalo. Já jsem se již do toho jednou byl oddal, ale potom překažen jsa jinými pracemi opět upustil. Mezitím mé pozorování oučinků podobných prací a sbírek národních zpěvů a písní, zvláště vydání srbských, Vám známých, k jinému smýšlení přivedlo. Počal jsem totiž rozpakovati, zda a co tím u Srbů získáno a čeho se nám dle toho naditi? Tu pak, bohužel, nezískáno nic, leč že lepší lidu část národnosti a literatuře ztracena. Vuk Stefanovič a jeho pomocníci, nešetříce ničeho, což buď zastaralým obyčejem, buď domněním a zřízením církve, nebo kteroukoli jinou formou v národu zasvěceno, zbouřili nejprv duchovenstvo proti sobě, duchovenstvo zbouřilo lid. Já zde nechci souditi, náleží-li staroslovensky (t. j. starosrbsky) psáti nebo novosrbsky: tolik každý vidí, že Vuk a jeho pomocníci příliš neopatrně, ať nedím lehkomyslně, jednali. Nuže tedy, co získáme my s našimi písněmi? Nebude-li se s nimi, nechť třebas nejnevinnějšími urážeti duchovenstvo naše? A z jiné strany opět, nenaleznou-li se slepí následovníci, kteří to za heslo držeti budou, aby psali, jak lid mluví, jako kdysi Bernolák. Což Bůh uchovej! Vímť sice, že mezi češtinou a slovenčinou jest tolik rozdílu, aby každá z nich o své dialekt svůj založiti mohla, a že i slovenčina naše své „lepores" má; nic méně i o tom přesvědčen jsem, že tímto oddělením jen větší zmatek by na nás uvalen byl. Co soudíte Vy? Buďte uvěřen, že já předsevzetí Vašemu nikterakž překážeti nebudu;

a jestli by se vám líbilo, nebo za potřebné vidělo, vydati ty zpěvy a písně, já Vám milerád sbírku svou, tak jak jest, pošli.

Ostatně prosím, nezatracujte mě proto, že na tom poli, na něž jsem kdysi tak mládenecky odváženě vystoupil byl, hlasu mého vždy méně slyšeti. Neodnímejte mi proto lásky a přátelství. Já jsem činil, co jsem mohl a pokud jsem mohl. Plamen, nímž kdysi hořely prsy, neuhasl, jen nemilostivý osud, původ odporujících sobě povinností a záležitostí zmátl okolek a zastavil sílu v běhu. Jest to ovšem politování hodná věc, že národ náš český i slovenský, chovaje tolik lenochů a odpadlců, tě hrstky synů svých chovati nemůže. Z Čech málo slyším. Palacký psal onehdy. Vašich básní se mi ještě vždy nedostává. Zavírám, příteli, ač nerad, že jste buď skoupý velice, nebo stydlivý velice. Stuartka, slyším, jest ještě v censuře; jí se tedy ani po smrti dobře nevede. Budete-li Jungmannovi psáti, račte prosím ze své strany o tom zmíniti. Gramatiku staroslov. Dobrovského Vy nepochybně již máte, my ještě jen čekáme.

Mějte se dobře! Vám cele oddaný, věrný

P. J. Šaffařík.

Číslo 44.

Pavel Josef Šafařík synovci Janovi 24. prosince 1847.

(Posílá katalog ruských knih ze své knihovny, jež by rád mezi Srby prodal. — Jeho knihovna je vzácna, chová svazky, jichž lze těžko dosíci. — Knihovnu prodává dohnán nouzí. Stěžuje si na své „povážlivé okolnosti". — Naděje lepší budoucnosti slabá.)

Dne 24. prosince 1847 . . . Jakož jsem Ti již přede čtyřmi dni předběžně oznámil, posílám dnes katalog mých ruských knih, které jsem na prodej vystavil, a o kterých bych sobě přál, aby buďto všecky, buď aspoň z nějaké větší nebo menší částky do Bělehradu vzaty byly. Nechci toho zde opakovati, co sem již o té věci psal, vždyť psaní před rukama máš. O důležitosti věci ohledem na Vás šířiti se bylo by zbytečné: sám již nahlížíš. Chce-li Srbsko opravdu pokračovati v osvětě, bez jaké také knihovny býti nemůže. Amerikanci, nemajíce starých bibliotek teď s velikým nákladem knihy po západní Evropě skupují a biblioteky zakládají. Zakupování malých bibliotek od učených mužův vždy jest prostředek nejvýbornější, poněvadž obyčejně jsou knihy vybrané, lepšího zrna a lacinější. Ruština Srbům ze všech slovanských nářečí jest a zůstane vždy nejpříbuznější, nejbližší; mimo to, ruská literatura jest ze všech slovanských nyní nejbohatší: to jsou fakta, jichž zapírati nelze. V mé sbírce mnoho nejvýtečnějších belletristův ruských, básníkův i prosaikův: Batjuškov, Deržavin, Dmitrijev, Gogol, Jazykov, Lomonosov, Marlinskij, Muravjev, Puškin, Veltman, Zagoskin, Žukovskij; mnohá učená arcidíla, sbírky letopisův a listin, jako Trudy i So-

činenija 26 vol., Drevn. Ross. Biblioteka 31 vol., Bantyš-Kamenskij, Karamzin (nejnovější stkvostné vydání) atd. atd. Jsou tu prameny a pomůcky i k historii jihoslovanských národův, řecké církve atd. Knihy větším dílem docela nové, krásně vázané a neužívané. Sebrati a nabyti jich není vždy příležitosti: toť jen v mém položení bylo možné. Minou snad věkové, až se podobná příležitost opět vydaří. Mnohé knihy v této ouplnosti, na př. Drevnosti, Ross. Biblioteka, Bantyš-Kamenskij kvartové vydání, již i v samém Rusku řídké, a pro mne pracně od horlivých přátel vyhledané. Ceny sem položil takové, žeby větší částka těch knih ani v Moskvě a Petrohradě méně nestála. Jaké ceny v Lipsku jsou, z přiloženého katalogu Weiglova přesvědčiti se můžete. Vůbec vědomo, že ruské knihy jsou nyní ze všech relativně nejdražší. K tomu važte nákladnost, ba často nemožnost nabyti jich u Vás. Jsouť mezi nimi některé neouplné: než při těch sem ceny snížil, a některé bych později k žádosti Vaší doplniti mohl, některé i v Rusku nedokončeny. Vímť já dobře, jak těžko u Vás s takovýmito věcmi; jak málo kdo jich cení a za ně peníze vydati chce. Než tentanda alea. Dělej, co mužeš, tak neb jinak. Jestlibys s poradou přátel za dobré uznal, abych sám directe buď Jeho Jasnosti knížeti, buď někomu jinému psal, oznam mi to, a co a jak učiniti mám. Rád bych viděl, kdyby se v té věci tak neb jinak něco udělati dalo, neboť sem se dostal do velmi povážlivých okolností. Jiní tak řečení patrioti slovanští zbohatli a bohatnou; kupují, stavějí atd., já při své dobromyslnosti sem přišel na mizinu, jako žádný jiný slovanský spisovatel, tak že naposledy snad i košili budu prodati museti. Ačkoli sem u Srbů zasávských nežil a nepracoval, však předce jsou oni jedna krev se zdejšími, u nichž sem pracoval (snad ne bez oučinku): mohou-li něco pro mne z ohledu na mne, a mé usilování o Slovanství, učiniti, budu to uměti ceniti a považovati jako nějaké dobrodiní. Nedaloliby se naposledy nic udělati, tuť bych Tě již prositi musel, abys mi oba katalogy poslal nazpět; pokusil bych se ještě někde jinde. Jeho Exc. metropolita Karlovický mi posud neodpověděl, nepochybně na sněmě a jinak velmi zaujat a zaneprázněn jsa. — Pro Tebe mám sbírku knih uloženou; mohloby to jíti jedním časem a jednou cestou. Z ohledu mých jiných okolností na ten čas nic jistého psáti nemohu: naděje lepší nějaké budoucnosti slabá. Pro Vaše pány dej ten katalog cyrillskými literami čitedlně přepsati skrze dobrého písaře. Za jedinou „Greča Učebnaja kniga ross. slovesnosti“ 4 díly, sem někdy platil 24 zl. stř. hotovými penězi (u Hartlebena v Pešti). V 4tém dílu tu historie ruské literatury, nejlepší posud.

Pavel Josef Šafařík Janu Eraz. Vocelovi 16. dubna 1848.

(Děkuje za slib zaslání návrhu zřízení českých škol. O vídeňských poradách. Zdá se, že v plánu studií pracovati ještě časné jest, pokud základy a zásady konstitučního bytu našeho nejsou upevněny. — Rakousko či Frankfurt. — Terorismus německých studentův a židů. — Lid má býti poučován o poměrech politických. — O strachu a nadějích uherských Slovanů podá zprávu Štúr. — Prapory rakouské a říšské německé.)

Ve Vídni dne 16. dubna 1848.

Velectěný pane a příteli!

S velikým potěšením jsem četl Vaše psaní ode dne 10. b. m., v němž brzké zaslání Vašeho návrhu strany zřízení škol (jmenovitě škol českých) v Čechách slibovati ráčíte. Práce Vaší co den toužebně očekávám v té jisté naději, že mi zde k veliké pomoci bude. Neboť ačkoli mi i p. Tomek některé pomůcky a příspěvky zaslal, však nicméně v takovýchto důležitých věcech nelze nikdy dosti materiálův k úplnému orientování míti.

Naše práce zde jdou velmi zdlouhavě napřed. Posavad jsme měli jen jedno zasedání společné u p. ministra, ale v cirkulárních čili partikulárních schůzkách co den pracujeme: já jmenovitě s p. Etnerem, Zimmermanem a Podlahou. Hlavní předmět byl posavad nové zřízení gymnasií s filosofickým studiem, ježto při uvedení svobody akademické staré zřízení zůstati nemůže. Kdo na universitu přijde, nebude již vázán k filosofii, nýbrž bude moci poslouchati hned, co se líbí, jus, medicínu, filosofii atd. Než zdá se mi, že v plánu studií pracovati ještě trochu časné jest, pokud zásady a základy konstitučního našeho bytu a vzájemných poměrů národův nerozhodnuty, nepoloženy. Začínáme od ocasu. Hlavní věcí jest: budeme-li náležeti pod Vídeň a císaře rakouského čili pod Frankfurt a císaře německého anebo parlament německý ve Frankfurtě. O to se teď jedná. Vy nemáte ani ponětí o tom, jaké věci se zde dějí! Zde panují němečtí studenti a židé, židé dílem i Vám osobně a zejména známi, a despotisují teroristicky vládu i obecenstvo. Předevčírem bylo veliké shromáždění a hrozili na dobrotivém, opravdu šlechetnomyslném císaři něco vynutiti: než s toho sešlo. Bylo by nastalo hrozné krveprolití. Dnes, slyším, se velké shromáždění na glacis očekává. Dekretují „im Namen des souverainen Volks von Österreich". Bojím se, aby nevynutili na císaři a vládě přistoupení k novému německému státu. Stane-li se to, vyhrne se do Čech atd. exekuční vojsko z Němec, k čemuž se prý v Němcích již chystají.

Slyším, že přítel Palacký podal do Bohemie krásný článek o poměru Čech k Němcům. Ještě jsem ho nečetl. Přál bych, aby se zvláštní důraz na to kladl a aby se to lidem našim

srozumitedlně vysvětlovalo, že se teď Německo přerodí ze Staatenbundu v Bundesstaat, že se tím souverenita našeho císaře na Čechy atd., zůstanou-li pod německým parlamentem, obmezí, že bude nad nimi jen polosuverenem, že německý parlament bude moci dekretovati exekuci v Čechách pomocí ostatních účastníkův soustátí i proti vůli císaře a českých representantův atd. Totě rozdíl podstatný mezi minulostí a budoucností. Pomyslete sám, do jakého stavu a položení by národové naši slovanští v Čechách, na Moravě a v Illyrském království se dostali! Uchovejž nás toho Bůh! Přál bych, aby sobě vlastenci naši z ohledů těchto a podobných věcí dokonale usrozuměli, aby se organisovali, aby je běh věcí nepřekvapil, nýbrž našel odhodlané a přichystané. Zdejší dvůr i vláda jim toho, tuším, dopřeje, neboť o věrnosti a oddanosti jejich nepochybuje. Ale initiativa v takovýchto věcech na ten čas odsud vycházeti nemůže — jakž to každý pochopí, kdož stav zdejších věcí zná.

O uherských Slovanech, jejich strachu a nadějích, dovíte se snad od Štúra, kterýž se dnes na cestu do Prahy vydati hodlá.

Ostatně tato a podobná sdělení jsou jen pro Vás a pro okres bližších přátel a prosím, abych veřejně (v novinách atd.) jmenován nebyl. Vy sobě nemůžete ani představiti, jak se tu od jiste slety a zběři (mezi nimiž bohužel odrodilci!) proti Slovanům brojí. Dr. Horáček, u něhož bydlím, již i vyhrozivé psaní dostal, musel vystoupiti z národní gardy (v níž byl důstojníkem), vyvěsiti německý prapor atd. (Což v Praze, máte-li již německé prapory? Já myslím, že německý prapor v Praze jsou rakousko-německé barvy; ale říšské jsou politické, nikoli pouze národní, znamenají něco, což v Čechách průchodu míti nemůže.)

Příteli Palackému jsem též dnes psáti chtěl, ale vidím, že to již odložiti musím. Pozdravte ho srdečně. Ať příležitě skrze p. Tempského požádá od setníka p. Staudera litograf. mapu země České, jenž p. Černíkovi patří. Bojím se, aby p. Stauder neodjel z Prahy — na vojnu nebo jinam.

S vroucí úctou Váš upř. přítel a ctitel P. J. Š.

Číslo 46.

František Lad. Čelakovský Jos. Vlast. Kamarýtovi 9. října 1818.

(Před odchodem z Prahy navštívil Bílou horu.)

V Praze dne 9. října 1818.

Sunt lacrimae rerum
et mentem mortalium tangunt.

Dnes osm dní, příteli! věda, že mi s Prahou již co nejdřív se rozžehnati, a k bližším Vltavy břehům, kde Ty, jsa z náručí mého uchvácen, snad nyní bloudíš, že i mně tam povolno zase

bude, přicházejícímu s Tebou se těšiti, přetrhnutou přátelství našeho nit zapřísti, a šťastnějších požívati dnův pojala mne žádost, ještě také oné nešťastné místo, kde naši padli předkové jiným ku povstání osudem sloužiti museli, ohledati. — O nešťastné, právě nešťastné pole, předc jsi nám krví otcův posvěcené! Dříve, než jsem se nadál, tam octnuv se, zvolal jsem. Pohled na umírající přírodu nastávajícího podzimku bolest mou ještě více rozmnožoval, uvodiv mi na mysl, že i tenkráte podzimek nám nastal, jejž v patách tuhá následovala zima, anaž ještě i nyní ourodné naše kraje sněhem přiodívá a zdravým bylinkám povstati brání. — — Povyvodiž i Tobě má rozkoši! — nechť se v jakékoliv době nalézáš, toto trudné vzpomenutí slzí — slzí, jakýmiž mé smáčelo tváře; jichž tok jen naděje budoucího jara a leta zastavovala. Dlouháť byla zima, dlouhéť bude i jaro, i léto, nezměníť Pán ustanovený, doufám, zákon. —

Přikročiv ku kapli tam vystavené, bolest má v jakousi nevoli se obrátila: tu nápis zpupný, nehodný poznamenání, obrazové bitvu onu představující, na které já chvíli hleděl hořkým smíchem, jak i zde mnišská lest a bezbožnost božství poznovu vymyšleným zázrakem zneuctila; naručest jsem se vzdálil, a na jednom návrší se posadiv, pokojně za pluhem kráčejícího rolníka, nepamětlivého, co se před lety zde dálo, jsem pozoroval, an neví, odkud i na něj třeba bídy doléhají, a šťastnějším jest. V takových a mnohých jiných myšlinkách, jako loď v zbouřeném moři, se házela duše má, a jen slabým obrazem tento list jest. Slunce již zacházelo, smutně i já se ubíraje z krajiny této, ani se neohlédna, při měsíčném světle domů jsem se dostal. Nemaje koho, s nímž bych těch věcí zděliti mohl, Tobě, nejmilejší Kamarýte! list tento jsem naplnil. Přijmi od přítele tě vždy milujícího.

Čelakovský.

Číslo 47.

František Lad. Čelakovský Josefu Vlast. Kamarýtovi v říjnu 1820.

(Přál by si míti přítele při sobě. — Je smuten a nespokojen s celým světem. — Plány se mu hatí. — Smrt Puchmajerova. — O sbírce. — Hrál divadlo. — Odjíždí do Prahy. — Má mu ještě zapůjčiti tragedie.)

Psáno v Strakonicích u Plánka
před mým odchodem do Prahy.

Rozmilý příteli!

Ještě než se odtud odeberu, tímto skrovným a chatrným listem tě pozdravím, chatrným — jako je duch, jako je celá bytost má. O kdybys ty tu jen na čtvrt hodinky býti mohl, bych tě, potěcho má! políbiti, a snad i ulevení teskností mne sužujících od

tebe na cestu vzíti mohl. Jak velmi se na Prahu z jedné strany těším, — tak i jinou stranou se všeho obávám, a strašné jakési předcítění mne docela malátného činí. Buď jak buď! mne mrzí všecko, — pro mne nejméně radostí vykvétá, mému duchu se všudy odedávna obtížnosti v cestu kladly, a dvojnásobně vždy se zmáhají, — já začínám nad celým člověctvem zoufati. Jak bídni! jak bídní jsme my! Naši mladistvou, svíží sílu v hrubých všednostech že promrhati musíme! a jak bídná při tom vlast naše! — — Donuceni jsouce, jí oběti naše, v mužském věku začínajíce, na oltaře klásti; jakých se tu možná plodů naditi, kde ohně vyhořívají, krev chladne a mysl pro krásu nejapnější učiněna. Klubkem nespokojenosti jsem celý obtočen; — neboť vidím, že má krásná stavení, která jsem pro budoucnost hodlal, teprve načatá již se boří a kácí. Než, dosti toho, bych i tebe sám jsa těžkomysln, nim neučinil. — Zprávu o smrti Puchmírové jsem těžce nesl. — — Tvé poslední psaní mne velmi — velmi potěšilo, naše zbirka stojí v té váze jako prvé, — co jsem měl rozdělaného, nedodělal jsem nic, jednu nebo dvě básně přidělav, ostatně nic, docela nic. Hráli jsme zde: Divotvorný klobouk, já převzal osobu Strnadovu, Plánek Pohořelského. Rád bych ti ještě více psal — nemohu; musím se jít trochu vyrážet, nevím, co mi dnes. Z Prahy ti budu brzo psát. Měj se dobře. Tvůj

Ladislav.

Mám za to, že mi ty tragedie ještě na nějaký čas s sebou zapůjčíš; P. Marchala pozdravuj.
Líbám tě v mém smutném duchu.

Číslo 48.

Čelakovský Jos. Vlast. Kamarýtovi 21. května 1821.

(Posílá mu dvě znělky Kollárovy. — Krása a ideál jeho heslem. — Přemýšlí o budoucnosti. — Proč nemůže býti šťasten. — Žádá Kamarýta za radu, jaký zvoliti stav: má-li býti professorem, či knězem, či uchýliti se na Rus. — Feriální cesty. — Zabývá se teď nejvíce literaturou ruskou. Čte Karamzina; o něm. — Žádá si úsudku Kamarýtova o Kollárových básních. — Přikládá novou báseň.)

21. května 1821.

Tedy opět místo všeho pozdravení na pochoutku z Kollárových Znělek.

Jak tě vítat, slzou čili zpěvem?
Jako matku, či jak macechu?
Země, plná cizích posměchů,
Plná slávy, bitá losů hněvem.
Kraj tvů silných, nyní chl vem
Zdát se lecijakých Nečechů,
Vůdce jméno vzavši za věchu,
Jen smět různou skrýváš pod oděvem.

Tecte slzy, jako Labe teče
Zmyjte skvrny, co déšť z oblaku
Ha! kýs duch mne v pokušení vleče?
Vlast-li větší, čili Bon-u kasty?
Národ, čili hosté Feaku?
Za mnou, za mnou pěkné české Vlasty

Vy, jenž trudné ňadra otvíráte
Volněj, bratři, v chrámu přírody;
Vy, jenž hojný zlosti zárody
Ke své škodě v světě potíráte
Vy, jenž dny a noci provzdycháte
Želejíce lásky nesbody;
Aneb odkopnuvše mrzké návody
Onnu velkou ztrátu se mnou lkáte:
Čisté duše! jimžto s nezbednými
Losy v zmatku tuto válčiti,
K břehu kroky pospěšte rychlými.
Zde je pevná loď a silné veslo
Kdožby nechtěl v kraj ten plaviti?
Ideal a krása — naše heslo!

Krása a ideál! — Toť heslo i mé, již před rokem, pamatuješ se, zlatoušku! a což nám jiného zbývá? — Tolik příprav k tomuto bídnému žití, tolik lopotování v tomto bídném žití — a skok — a po všem veta! Tuto pod rouškou tiché noci sedě přemejšlím o časech minulých a klopotně a strašně myslím na časy budoucí, nebo příteli můj! nyní se tu i se mnou jedná, k čemu se pro budoucnost odhodlati mám. Mně jen trojí cesta polouotevřená, ostatní všecky nic; a nejlépe by bylo, kdybych docela na žádnou šlápnouti nemusil. Přirozená vrtkavost a nestálost ve věcech životních a pozemských jest již jednou mým podílem, a tímto se nijaké poklidné štěstí v mém srdci usídliti nemůž. — Jean Paul praví, že pravý básník všecko býti může — jenom ne šťasten, ó by tato průpověď i takto pravdivá byla, kdo vše jiné — ale ne šťasten, ten pravý básník; tuť bych já věru byl ten nejpravější. Řekl jsem, že mi mezi trojím voliti. Já tuto mé myšlení, mé přemítání, můj um i srdce před tebou, můj jediný! otevra, žádám, jsi-li s to, by mi na ruku dal, k čemu by nejlépe se nachýliti. Již po léta, jak ti známo, mé předsevzetí k professuře se oddati, ale i ta se nyní viklá, nebo i nejistý s obtížnostmi sloučený přístup k tomu, i považování věčného se oddání na prach školní mne odstrašuje. Druhá cesta — jak podivno! je táž sama, kterou jsi ty volil, sem to mne, ač bázlivého, táhne, — nezávisnost od všelikých zevnitřních sloučeností, tichost života, a jakési skromné bádání okamžité, jež si sám vyjádřiti nemohu; ale když považím mou nechuť, kterou od dávna proti tomuto stavu mám, větším dílem pocházející z pozoru, jak stavu tomu oddaný člověk, tak dím, všecko užší spojení k tomuto světu postradati musí, z čehož, nediv se, má skušenost malá mne až dosti o tom přesvědčila, nelidskost,

hrubá zatvrzelost k lidství a odtrhlost od něho pocházejí: tuť o sáh v předsevzetí pokročiv, o dva sáhy zase zpět tažen bývám — Zde stojí kněz — sám ze sebe všelikou útěchu při dojehání naň osudných tížení čerpati musí; on nenalézá hned srdce, do něhož by ouzkosti své složiti mohl, jenž by mu břímě nésti pomáhalo, sám sobě vše, jen ne člověk! Mé srdce mne táhne, táhne a pobádá zvoliti někdy citedlné, soustrastné, se mnou spojené srdce v předmětu chotě; ale ach! kdybych se tuto zmejlil, pak, — pak, a podobení k pravdě vždy větší — jelikož já samou touž mou neustálostí a opovrhováním zevnitřního lesku jediné osobu zcela dle mé mysli (a kde ta?) bych oblažiti mohl. Považ tedy rozpaky mé a nediv se mé třetí zvolené cestě, — duch můj strachem i jakousi radostí při tom pomyšlení se otřásá, pro bůh! skry toto vše, co nejtajnější tajemství v nejhlubší kout ňader svých — nebo učiním-li tak, stane se to rázem buď ze zoufání, nebo z přílišného doufání, — já míním utéci — ujíti do R— Tam vidím hvězdu mou státi, anaž mne za sebou táhne. Co tam? To sám nevím, nebo v této věci jsem ještě v hrozných snách, a mé procitnutí jakové by bylo, sám nevím. Já jsem odhodlán na všecko. Jestliby nic jinák tam nebylo — tedy je tu — ultimum refugium — vojna. Tam bych sloužil mým bratrancům, kdežto zde mým bratřím sloužiti nesmím, leč k zahubení jich samých. — A tuto i tuto doufám, že by hůř býti nemohlo, než je nyní. — Hu! ale jedna, dvě myšlinky! — ty sápají mé srdce! — Takto mne vidíš na rozcestí stojícího, kdežto si se toho nejméně nadál, co o tom myslíš a soudíš, to mi ruče oznam, nejhlavnější — bez toho necháme náhodě a příhodě. Piš mi o tom. Více o tom budeme moci oustně si za tři měsíce pověditi, kdežto já po zkouškách hodlám do Strakonic, odtud za tejden do Budějovic a do Velvar a odtud zpět po vodě do Prahy a na Hrubou Skálu, pobyv, poradiv, potěšiv se a slíbav Vlastimila

Ladislav.

Moje nejmilejší zaměstnání a bavení je literatura ruská; právě čtu básně Karamzinovy; ó jaký to vnadný, jaký to mužský zpěvec, chtěl jsem z něho výtahy dělati, ale toť bych jej skoro celého opsati musel, tak silno se mi líbí; ačkoli vlastně dob poetických mnoho do sebe nemá, ale jeho obsah, úvaha, síla, slovem didaktičnost mistrná. — — — Ve Vlastenci (teď jsem na to přišel) „holub od hnízda jestřába" místo „*rád se tepe*" má být *radse* (raději), pak to má smysl. — Nyní ale čekám tvůj úplný obšírný úsudek o Kollárovi, i vždy o jeho básních, které ti v lístech pošlu. Teď ještě připojím jednu z mých písniček, na odměnu za tvou Selanku.

Označení smrti.

Co ti má dceruško,
Co ti dítě schází?
Zticha potichounku
Slzami že stále
Svlažuješ své vlákno?

Ach! drahá matinko!
Můj milý mi stůně:
Nemohu dál přísti;
Tížící mi slzy
Přetrhují vlákno.

Nermuť se, mé zlato,
Tvůj miláček dojde
Bohdá zase svého
Zdraví, jenom nechej
Žalostného lkání!

Slyš, o slyš matinko!
Na naši stodůlce
Sejček hrozně skučí!
Po celé vsi naší
Jen můj milý stůně.

Neděs se dceruško!
Klamou tě jen zdání;
V sousedovém sadu
Supan to tak vyje,
Ten tak vždy skučívá.

Probůh! má matinko!
Co nám to na vrata
Dvakrát prutem šlehlo!
Běda! drahá máti,
Můj miláček stůně!

Tvá tě mysl šálí —
Vítr vraty vrzá;
Nebo zas nějaký
Noční tulák v nečas
Nezdvořile spílá.

Běda! ach matinko,
Smrti dech se točí
Po světnici; z jasna
Kahánek zhasíná,
Můj milý umírá.

Viď! jak náleží prozaická báseň, nu, nic nedělá, jak já se polepším, nebo toho docela nechám.

Vale.

Číslo 49.

František Lad. Čelakovský Jos. Vlast. Kamarýtovi 23. března 1823.

(Rád mu dopisuje a čítá dopisy jeho, i starší, zvláště ve chvílích tesknoty. — Kocián. — Proč by si přál zemříti. — Zalíbil si teď Petrarku. — Nesnadno vystihnouti překladem jeho lahodu jazyka. — Nejspíš mohl by ji vystihnouti zvláštní jazyk z českého, polského a ruského utvořený, jinak by italskému mohl býti nejblíže polský. — Ruština za češtinou, něm. a anglický jazyk teprve. — Posílá polský překlad Panny orleánské a 2 epigramy Martialovy přeložený. — Má-li překládati dále. — V literatuře nic nového. — Klicpera v Praze. — Lituje Pianka. — Posílá Herderovy národní písně a žádá za posudek.)

Opravdu, zlatinký příteli! tak jsem již na to dopisování a odpisování uvykl, že nevím, jak by mně bylo, abych měl rok přežíti a od tebe listu neobdržeti. Každé příležitosti použiji, kde bych, třebas dost málo a sebe o malichernějších věcech s tebou pohovořiti mohl. A když chvíle zbývají, anebo kdy nějakým zármutkem duch můj sklíčen, tu sáhnu do skříně a vytáhnu uspořádané mnoholeté listy přátelské — toť denník mého a mých

milých života! v těch rád čítám. Jedno oddělení jsou listové *ab Attiko* — a v druhém *a diversis*, a počet prvních posaváde onen druhých z každého ohledu převyšuje. — Leží mně při ruce truchlohra německá v 5 dílech („Die edle Liebe") od J. Kociána, který jindy také česky, kdy mu dobrá napadne, píše, a myslím, že ten psík, co ty dva zajíce najednou honil, žádného nechytil; tak bude také tuto. Neměl jsem trpělivosti více, než čísti arch. Kocián má dobrou půdu, ale zanedbanou, — málo čte a málo rozvažuje.

V mých pracech to všecko stojí; k ničemu nejsem — kýž se i mně nějaká lepší cesta otevře! — ach! — že mně není nezávisimost a širší kolo k oučinkování! — Bojím se, bojím, že cíle toho, který jsem sobě v blažených hodinách vystavil a kterému jsem posávade všecko obětoval, nedosáhnu — že ho nedosáhnu, ochromením a seslabením síly mé okolčnostmi. A z toho ohledu jsem sobě již mnohdykráte žádal, raději v mladosti zemříti — aspoň by někdo řekl: Škoda budoucnosti jeho! kterou ne beze strachu očekávám. Můj zalíbený básník, kterého nyní čítám, a trochu do jeho vnitřku vniknouti se snažím, jest Petrarka. O bych jej mohl v lepším stavu čísti! tuť bych jej věru chtěl celého cítiti — a polovičním citem — jest jen polovice požitků. Z mnohých ohledů není možná jej dáti v přeložení, jak je. Zde platí, uč se vlasky a požívej. A předc bych myslel, že jenom slovanskými jazyky možná nejblíže k němu se dostati. Ano, kdyby si mohl vytvořiti z českého, polsk. a ruského zvláštní jazyk, tak by v lahodnosti jej dostihl. Ale jak jsou tito jazykové nyní, tak nejblíže byl by Polák, kdyby krásnou stranu svého jazyku dobře potřebovat uměl. Rus má zcela zvučné vlaské o, které my neznáme; z jiného ohledu ale zas daleko za češtinou. Němci a Angličané, ti jsou docela ubožáci! Tuto ti posílám kousek z děvice Orlean. polské na pochoutku, a dva Mart. epigramy. Jsou tak dobře? Mám jich v nemotorných hodinách více přeložit? — Nového z literatury nic. Klicpera je tu Hrad., ještě jsem ho neviděl. Plánek mi psal, dnes jsem obdržel list jeho; ty prý mu zřídka píšeš? — Toho muže osud jest také k politování. Nic na tom mrzáckém světě není; snad tam bude lépe tobě i jemu i

Tvému

Ladislavovi.

V Praze 23. března 1823.

Zde Herderovy písně národ.; ať mi hezkej kommentár pošleš, jak na tě oučinkovaly; po svátcích dostaneš druhej díl.

Číslo 50.

František Lad. Čelakovský Jos. Vlast. Kamarýtovi, 20. ledna 1825.

(Kdy se mu nejlépe příteli píše. — Velebí Jungmanna. — Jungmann mu nakloněn. — Co ho sílí. — Rád by četl v originále španělské verše Kamarýtem mu poslané. — Proč nemůže překládati Skottovu Pannu jezerní celou veršem. — Četl Sarbiewského básně a přeložil jednu ódu z nich. — Rukopis Alexandreidy. — Věta umysl přítelův, psáti o národní poesii.)

20. ledna 1825.

Nevím, jak to přichází, — nikdy se mi lépe psaní na tebe, zlatičký! nedaří, jako kdy jsem buď hodně smuten a tesklív, anebo nad obyčej vesel a nad něčím potěšen; všeliký mezi tím ležící všední stav ducha mého mne vůbec ke všemu neschopna činí, a v takovýchto dobách, kdy píši, píši, nepochybně i já velmi špatně. Dnes jsem byl zas jak náleží potěšen a trochu se mi zde vyjiskřilo z očí. Byl jsem u báťušky pod večír, a tu jsme si zase o naší Slavěnce pohovořili, v horlení jeho nalézám jakousi zvláštní důraznost a povahy jeho jemné nejsouť k vypsání. Zvláště mně lahodí jeho přízeň ke mně; neboť pozoruji, že mne velmi rád u sebe vídává, a kde možno, svou náklonnost ke mně na jevo dává. Toť jest také má hlavní a jedinká potěcha a posila na světě, že mně několik šlechetných a vznešenějších duší, jimžto se zachovati a líbiti mé jediné snažení, přeje: krom tohoto kvítku byla by zahrada života mého tuze pustá; nechceť se žádný jiný kvítek v ní ujímati. Nechť aspoň mně osud jedné radosti a štěstí zouplně okoušeti popřívá, pro kteréž za dnů našich málo lidí jemným nadáno citem, totiž tichých blaženostï z přátelství vynikajících. — Ty mně rozumíš dobře! — V listu tvém posledním připojené verše z špaňhelských zpěvců nad míru se mi líbily, pouhý liliový a fialkový zápach; a cit, který se jimi v srdci zarodí, podoben jest tomu, jakýž nám lahodí při spatřování krásně malované madony. Nejsou v onom časopisu též španělsky (jakž to obyčejně bývá)? — To by mi byla zas nová radost, kdybych je původně a věrně opsané obdržeti mohl!

Skot arci orig. ve verši, však rady té uposlechnouti nemohu, bych jej též veršem překládal; jazyk anglický, zvláště Skotův, tuze stručný, a to nejde tak v českém, leda bych chtěl Neskota vytvořiti, jakož mám před sebou německé přeložení veršem, kde kolikrát myšlenky přicházejí, o nichž se Skotovi ani nesnilo, a mnoho pěknějších vypuštěno. Krom toho by mne rým tuze vázal, a bez rýmu to zhola nejde, leč by tu zas byla prosa. Já se raději držím překladatele polského, Sienkiewicza, který též prosou překládá, (nyní jak v novinách stojí) již 4tý román na polský jazyk. Jest však mnoho zpěvů mezi tím, které i já veršem překládati míním. Knihy, o které jsi psal, posílá ti Neu-

reuter. Žadané Dennice obdržíš budoucně po Abrahamovi. Sarběv. jsem věrně onu ódu přeložil, nevěda nic o německém. Duch z větší částky v Sarb. horacovský, jazyk a period proplétaný v Horacu, ale chybí. Četl jsem ho zas nedávno, a asi půl kopy ód z něho vytáhl pro budoucí potřebu. Alex. Jungmann neznal, byl velmi povděčen, že ho v literaturu vtáhnouti mohl; aniž jest v Museum. Svoluješ-li tomu, dáme ho ven, a starý výtisk potom do Museum. Ostatní Jungmann zná. To se dá slyšeti, že chceš něco o národním básnění psáti, já též cos podobného myslel, ale rád ti tuto práci ustupuji — tibi me est aequum parere, Menalca! — Však já o těchto věcech sám dále nahlížím než jindy, rád uvidím, v čem se setkáme, a v čem se různiti budeme. V hlavní věci dojista nebude různosti. O národních pak písních v budoucím listu. Zatím tě co nejsrdečněji líbám.

Ladislav.

Číslo 51.

František Lad. Čelakovský Kamarýtovi 6. července 1825.

(O Rittersbergové rozčilení. — Jak pokračuje Jungmannova Historie — Žádá o české písně a opravy „Marinky“ — Na prázdniny opět na venkov. — Dotazy. — Výňatek z francouzského cestopisu po Čechách.)

Milý Kváčovský! tenkráte jsi dokvákal, anto jiný kvákal na tebe se vyřítil! — Tu máš, čti a rozuměj! Ale při tom zvolej se mnou. Victoria! Ten p. Rittersberg sám nevěda jak šeredně se opálil. Tu jsi se dotknul živýho! — hahaha! — Musím ti ale z kořene věc tu vypravovati. Přiběhl předevčírem ke mně Tomsa, abych mu honem tvé posouzení do němč. přeložil, že je žádá pan Zimm., anto sám chce proti R. stížnost vésti, že jej po městě rozkřikuje, pomlouvá a takořka na kordy vyzvati chce, kdyby se pleše nebál, a to proto, že Kváčovského cenz. pustil. Učinil jsem to a nemine ani hodina zas, u mne Tomsa, že přišla tato Ritt. odpověď (kterouž tu přikládám) do Šenf. novinárny a z poručení p. purkrabího že má vytlačena býti. Byl též na rukop. podepsán: Impr. Kolovrat. Tys hodil zpropadené jablíčko hádky mezi ně. Tebe ale strašlivější osud očekává; nebo se R. prohlásil kdes, že bude psáti bisk. Buděj. a u něho tě obžaluje. Buď tedy na to připraven. Mně se nejlépe líbí ohražování jeho a ta zídka; nejv. purkrabí je věru nešťastný mecenáš; a proti té palici ovšem není šermu, sic by se dalo vydavatelům národ. písní notně vydrbati. Mezi Zimm. a Rittersbergem ale nastalo hodné rozkmotření, a to nejprospěšnější z toho, že jeden druhého stíhati bude, kde bude moci — S liter. Jungm. již přichází do našeho nového věku, ale práce nyní postáti musí, proto že začínají zkoušky. — Nezapomeň, že jsi mi slíbil poslati jakési české písně, pošli mi je budoucně cestou spolu s Marynkou. V té, najdeš-li co křivého, laskavě narovnej.

Asi za pět neděl se zase budem ubírati do kraje — k tichounké Cidlině — rád bych zas trochu pookřál. Když pak ty nám co podáš do Dennice?

Lenardo sah hin, Bland. sah her? nic? — Což Římané dělají? nic. Pozdrav. tě Krasosl. Já pak tě srdečně líbám.

V Praze 6. července 1825. F. L. Č.

•

Z cesty jednoho Francouze skrze Čechy: Byv v zámeckém kostele povídá: Il faut assister à l'heure que je viens d'indiquer, au chant qui commence par les paroles: „Kde jsi, potessení" (ou es-tu mon désir), chant, qu'il est impossible d'entendre sans sentir une profonde émotion réligieuse et tendre et qui fait verser des pleurs involontairs. — C'est le peuple qui le chant, il y doit être parfaitement habitué; la chûte des tons, l'élévation des voix sont justes, unanimes, methodiques; alternativement voix cessent, l'orgue recommence, et puis les voix reprennent, se reforcent, s'affaiblissent, comme si ce n'était qu'une seule grande voix, qu un seul sentiment, comme si tout ce peuple n'avait qu'une seule âme, qui dit en soupirant „hors de toi, je ne désire plus rien" — bez tebe jiného nic nežádám. — Quelle résignation, quel renoncement à tout ce qui est terrestre, existe dans ces paroles! Tant de jeunes et touchantes filles qui d'un accord unanime, d'une inflexion de voix la plus douce, chantent: „c'est en toi, Jésus, que je désire de mourir, c'est en toi que j'espère revivre. — Non, je n'ai pu retenir mes larmes. — Veskrz s pochvalnými výrazy o Čechách a Češích mluví, přicházeje ku Praze: Je te salue, ville intéressante, capitale de la fertile, de l'abondante Bohème, je te salue, Rome d'Allemagne!

Číslo 52.

František Lad. Čelakovský Kamarýtovi 15. listopadu 1825.

(Administrativní věci. — Jaké myšlenky v něm vzbudil Scottův Ivanhoe. — Má mnoho plánů. — Lidopisné dotazy. — O Kollárovi. — Nápis na zvonu. — Něm. topografie. — Jungmannovu Historii literatury mu pošle později, dotiskuje se teprv. Dennice se připravuje pomalu. — Bude chudá. — Má již tři zpěvy Panny jezerní přeloženy. — Vybízí Kamaryta přijeti do Prahy.)

Nad tebou i nad tvým Abrahamovým potomkem jsem se ondyno mrzel, ale při dokonalém smíchu. Tys to škaredě s těmi penězi spletl, a žid tomu nechtěl rozuměti.

Dozvěděv se od Neur., že mu onen 1 fr. 30 kr. poslal nazpatek, šel jsem k němu. — Nu — wie is denn das? Das versteh ich nicht? — Der geistl. Herr macht mir lauter Confusionen, und zahlt mir ohnedis nichts. — A zas po chvilce: Nu, wie ist denn das? Meiner Seel, bis ich zurückkomm, ich werde ihm sagen: Geistl. Herr, ich bedank mich für Ihre Comissionen. Ich hab ohnedem den Kopf ganz voll. Nu wie ist denn das?

Tu ti mi připadly charaktery Waltrovy a srdečně jsem se musil smáti. Poslez ale peníze předc vypočítal. Já ti však radím, buď měj pořádek s ním, anebo ti nic více po něm poslati nechci. Chlap je předc nezdvořilý. — Nu, a jak se líbí Ivanhoe? Věru právě taková otázka, jako onoho, co se tázal Werthera: Wie gefällt Ihnen Ossian? — Kýžbychom my, jenom jedným tak vypracovaným původním románem se vykázati mohli. A naše dějiny k tomu!! Z těch by ani za sto let se nevyčerpal, zvláště z prostředních století. A vezmeme-li pak teprv i jiné naše slovanské bratry, Poláky, jaký by to byl předmět k románům z minulých dvou století: liberum veto při sněmích o volení krále, jejich kroje etc. Což Srbové? jejich stání pod vládou cizí, jejich bardové, hajduci etc. A což konečně Rusové? — To jsou toky, ale kdo smí, kdo chce nabírati, a komu taková síla, jako Skot; a byť by i byla, kde k tomu prostředků, seznámiti se se vším dokonale národním v času minulém. Dost perno poznati času charakter nynějšího, který naproti tomu dosti hubený. Až budeš čísti ostatní spisy Sk., uhodneš, kam tu mířím. V mé hlavě ti divná pomatenost, že nevím, kam to všecko vystřelí. Nic mi nechybí, jen pohodlná chvíle a trochu uspokojení pro budoucnost. Velikou libost by mi způsobil, kdybys mi ve vašem kraji některé známky národnosti, kroju, jména šatu, obyčeju a t. p. z minulého století (zvláště od 1730—1760) jak u prostého lidu, tak u vznešenějších, ve vašem kraji vyšetřoval. Tak u p. jestli jistý druh čepic u vás posud se nosí u sedláků, které já jako chlapec, ač zřídka vídal, na tento způsob (tu jest jich obrázek) totiž svršek soukený, obruba ale z beranů černých, která se ale tak dolů schlypiti mohla, že v zimním čase toliko nos a oči vykoukali, a jak je jmenují. Beranice a schořovice jsou jiné.

O Kollárovi tolik jsme se dozvěděli, že zatím u bratra svého v Tatrách privatím živ jest, o jeho budoucím osudu však nic se neví. Jak o nápisu na zvonu jsi soudil, uhodls, jinak se to vyložiti nedá. Onu topogr. vydává tu jistý prof. na Malé straně, skrblík prima cl. a kovaný němec. Ten tomu spaří dršťku. Kdyby pak chtěl někdo z našich takovouto práci podniknouti! — Literaturu teprv na konec tohoto měsíce obdržíš; nebo ještě 2 archy chybí.

S naší Dennicí to pokračuje, jakoby ani vycházeti nechtěla. Vyjdeť nepochybně zas v březnu. Jsem rád, že se to skončí, již se víc takových věcí chápati nechci. Letošní bude mnohem hubenější, než loňská.

Vlastimil se též s ničím nepřihlásil. Mne pořád loudí k sobě ven, nevím, nač bych šel, kdyby mi aspoň psal, že má asi tré rukopisů — nu to bych se nezdráhal; já jej předc stále do Prahy vybízím na 3 zpěvy Skota, a ten za to stojí, on však předc váhá, ch vem ho vlk, ať si zamrzne mezi svými Žižkovci. Přál

bych, aby ti druhdy poctiví lidé podobojí tebe člověka pod jednou asi na 2 neděle do Prahy vypověděli. Měj se zatím dobře. Líbá tě tvůj

Ladislav.

V Praze 15. listopadu 1825.

Číslo 53.

František Lad. Čelakovský Kamarýtovi 17. listopadu 1826.

(Kamaryt získal hojně předplatitelů na Museník. — Palacký skrze Čelakovského žádá Kamaryta za příspěvky do Museníka. — Čelakovský sám tam nechce psáti. — O Museníku vůbec. — Malomyslnost. — Dojmy ze mše dušičkové. — Práce pevná hradba. — Účty. — Drahé vydání W. Scotta. — Gundulićův Osman se tiskne v Dubrovníce. — I jiné illyrské památky rukopisné tam mají býti vydány. — Vyšel Macháčkův kommentář Horáciova Listu k Pisonským. — Všeslovanská mluvnice. — Studuje Ulfilův překlad evangelia. — Výtka pro nedbalé dopisování. — Památník.)

Těmi p. předplatiteli bys mne byl hnedle tak pomátl, že bych hnedle byl nevěděl, co kam a kterak, ačkoliv jsem celé své matem. umění dohromady sebral, předce jsem se za hodnou chvíli narozmejšlel. Za to tě Palacký pozdravuje, a mimo to uctivě žádá, aby též něčím do časopisu přispěl, tak, aby též tvoji předplatitelé co čísti měli. Tedy se vem za lyru, a pěj a zvuč a hromuj, a hleď mimo toho, aby i mne v témž časopisu zastoupil; pochybujiť, aby moje jméno tam vklouzlo. Mám hojných příčin toho se varovati, a první prozatím jest nejdůležitější, že mi nit vyšla a Músy vystydly. Čeho se tu nejvíce bude hleděti, jsou historické kusy — o jiné bude trochu nouze, ačkoli pan vydavatel již o několik tonů popustil, a šumuje a nabízí, kde může. Ctižádostivý vlastenecký spisovatel každý tu najde příhodné rejdiště, ano lze se domnívati, že hojně do rukou čtenářstva přijde, ale také nikde se nevystaví tak na obecní sudbu jako tuto. Mně pěkný letošní podzimek mrzutě a smutně uplynul, samé nemilé zaměstnání pro chléb vezdejší — tak lacino musí člověk v těchto okolnostech drahý čas prodávati, a ještě má za odplatu nevděk. Smutný, smutný to stav můj, milý příteli! ještě mi nikdy tolik malomyslnosti nebylo, jako nyní, a kde tu možná, na cos vyššího pomysliti. Útěchy a naděje k tomu odevšad žádné, leda by se člověk tím těšiti mohl, že ještě hůře bude. Dosti té jeremiády — aspoň tvé srdce mne polituje. Ještě ti něco projeviti musím, jinému vím, by to dalo látku ku smíchu, ale znám já tebe lépe, že jsi cvičenější u všelikých jemných, jak blažených, tak truchlých citech, než kdo jiný mi známý. Bylo to 2^{ho} tohoto měsíce, z jitra při slavení památky dušiček v kostele. Že by komu tak býti mohlo okolo srdce a mysli, nikdy bych byl nepomyslil. Co mne tu objalo, posud pochopiti nemohu. Při vstoupení do kostela byl jsem úplně klidného ducha, ale brzo než půl mše přeběhlo, divné myšlenky se zarojily ve

mně — ta slavnost, smutná hudba, — můj otec — ta světla, ač na obřady jindy mnoho nedržívám, přede se mi tato dosti skrovná daň milým zemřelým tak vážná a pěkná zdála — pak myšlenky o vlasti — o člověku — a co ještě jiného a mně milého již ani sám nevím — tak mne to vše oblehlo, že zpočátku slzami ulevy jsem si činil, pak i ty přestaly, a nelhu ti, povím-li, že jsem byl u vytržení a zcela zmámen, — jiné ponětí sic o vytržení nemám, a bylo mi tak, že jsem si nic nepřál, než umříti a umříti. Pak mi bylo uvnitř tak ouzko a těsno, ba samé zdi se mi zdály, že ke mně blíže přistupují, že ledva tolik síly a smyslu jsem konečně nabyl s velikým přemožením sebe, z chrámu vyjíti. Co to vlastně bylo, nevím, mně nebylo jak živo tak, a těžko, ba nemožno zcela tobě cit ten vypsati a nějaké představení o tom dáti. Nedej Bože vícekrát toho zakusiti, zvláště v neblahých hodinách a okolnostech. Příteli můj! věř mi, že každého člověka, kdo by sobě v takovém okamžení života ukrátil, slušno za nevinného uznati, a přihodilo-li se takto komu v tu nešťastnou myšlenku upadnouti — bratrskou a nejsrdečnější slzou bych hrob ubohého poctil. Podivný jest stroj ducha lidského a v těchto dnech blaženější člověk, kdo méně má citu, než ten, kdo více. Z tvých důležitostí zprávy znějí hezky a jsou mi velmi milé; ty se chápeš nejjistější zbraně — Bůh ti dej síly a pevný úmysl. Práce, milý druhu můj! jest pevná hradba, které se každý buď lahodný, buď zpurný nepřítel štítí a v útoku ustává a není mi divno, že onen zpěvec ji mezi své ideály klade; onať toho zasluhuje. Slova ta jsou příliš lahodná, abych je nenapsal, ač vím, že jsou ti dobře známá:

Und du, die gern sich mit der Freundschaft gattet, wie sie der Seele Sturm beschwört, Beschäftigung, die nie ermattet, — die langsam schafft, doch nie zerstört! Die zu dem Bau der Ewigkeiten zwar Sandkorn nur für Sandkorn reicht, doch von der grossen Schuld der Zeiten Minuten, Tage, Jahre streicht. Každé slovo zdá se mi tu ryzí zlato.

Prosím tě, vyhledej si celou tu báseň a nábožně ji přečti. I mně práce nade všecko, a dokud dech ve mně, neustanu býti vroucím ctitelem této nejsličnější bohyně.

12. list. Kupectví. 48 zl. 22 kr. jsem po židáku obdržel. Tuto máš oučet:

Jedenáct výt. muzej. časopisu činí . .	34 zl.	23 kr.
Tři svazky poutníka	2 —	30 —
7 svazků Skota	4 —	22 —
Zbytek .	6 —	30 —
Suma .	47 zl.	45 kr.
Máš u mne . . .		37 kr.

O Walteru Sk. bych radil, aby toto vydání nebral. Ač se zdá lacino, přijde příliš vysoko, totiž bude-li kdy (?) celé, na 80-90 zl.

stříbra. Obrázky při tom snadno oželeti. Tu již vidíš, že sám Ivanhoe (8 dílků) dělá 5 zl. Chceš-li míti Ivanhoe, já ti ho přepustím z mého vydání. Já též na Skota biju, ale až někdy vyjde cos pořádného a kalého, v těchto posud nic není než šizunk. Poshovme ještě trochu, nebo není se co báti, z něm. tiskáren se tak brzo nevyhostí. Mimo to jednotlivé kusy se nevydávají. A určení na 100 dílců, zdá se mi býti zas nové šibalstvo.

V Dubrovníku se tlačí epická báseň Osmanida Frant. Gondoly, která 300 let v rukop. ležela. Budou 3 díly. Cena bez přísilky 4 zl. stříbra. Ten samý vydavatel slibuje i mnohé jiné básně vzáctné illyrské dosud v rukop. vydávati, podaří-li se mu tímto. Práce je pěkná (Osman). Některé kusy jsou mi známé z Appendini. — Máš již v rukou Macháčkův Commentár na Hor. „Ad Pison.", kdež se i české přel. toho, ale trochu hubené nalezá? V Uhřích má vyjíti Panslavica Gram., kde a od koho, ještě nevím. Nyní studuji Ulfilovy Evang. k vůli slovansk. Ty máš ošklivý obyčej, kdykoliv se tě oč táži v listech, nikdy mi ničeho nezodpovídáš, a mimo toho ti často o lečems píši, že bych též rád tvoje mínění slyšel, a to všecko u tebe jakoby nic. Podruhé ti nepošlu nic než holou slámu. Vím, že si toho nejspíše všimneš, zpropadenče! Památník se u nás z papíru neřezá, nybrž hotový kupuje a sice alla modern jak žádáš a jako můj přijde na 7 zl.

Čeká na brzkou a hojnou odpověď Tvůj Ladislav.

Číslo 54.

Josef Vlastimil Kamarýt Čelakovskému 24. července 1828.

(Chválí způsob, jak Čelakovský míní uspořádati svou sbírku přísloví. — Česká nezůstávají za ruskými. — Těší se na celou sbírku. — Schvaluje, že Čelakovskému svěřen překlad sv. Augustina, a upozorňuje jej na překlad Veleslavínův. — Ptá se na jeho úsudek o Stolbergovi, jemu nad jiné milém. — Dostal teprve Musejník. — Tento stává se mu časopisem nejmilejším pro články z českých dějin. — Oblibuje si dějepis český, zvláště Pelcla, Hájka, Beckovského, Zimmermanna, a poznává hluboký význam historického uvědomění. — Výrok Jungmannův o tom. — Dojem z četby českých dějin. — Čelakovský má, kde může, povzbuzovati k čítání českých dějin. — Výtky Bowringovu článku o české literatuře. — Vyšla-li již Anthologie. — O Kucharského listech a cestách. — Dotaz na českou mapu Kreybichovu. — O vydávání některých historických spisův. — Vrací srbskou Dennici, velmi se mu líbila píseň o kralevici Markovi a Víle.)

Prubička ruských přísloví, kterous mi zaslal, právě dokazuje, jak výborně to bude oučinkovati, že ne dle azbuky, nybrž dle té soustavy státi budou. Co do vtipnosti těch přísloví — ovšem žel u mnohých až k podivení, ale shledáš to, jakož sběratel a skoumatel sám, že i naše aspoň daleko za ruskými nezůstanou; jenom podle některých a dle toho se pamatuji, jak jsem životně zaslechl. Rád bych již celou zbírku viděl, a když's tenkráte již tolik jich srovnal, možná, že není daleko k dohotovení a k tisku podání.

Dobře, že tobě překládání de civitate S. Aug. svěřeno, doufám, že maje také vzor na Veleslavínu dokonaleji to vyvedeš, než mnohý jiný. Piš mi přec také, jak se ti líbí a jak tě spokojuje Štolberg? Nábožnost jeho a ta nejlepší vůle jistě příkladna, ač snad, co do jeho dějiny církevní, veskrz přísný soud nevydrží. Co ale do příjemnosti čtění a roznícení citů zbožných snad mým bude miláčkem.

Nedávno teprve mi zaslán musejník, poslední dotud částka. Do historických památek naší vlasti jsem se nyní tak zamiloval, že tento časopis jenom proto začíná býti mi nejmilejší. Počal jsem se poohledati v dějině české, a bohužel již na počátku shledávám, jak to pole prázdné dílem, a pusté a odkud to vzdělati v těchto truchlivých nedůvěrných časech? Věru dějiny důkladně veliká, ano největší u nás potřeba! a zas veliké překážky nedají pravdu a právo svobodně mluviti, a co dějina bez pravdy?

Pelcel by se mi skoro ještě nejlépe líbil, ale přílišná krátkost nedá ani povahu znamenitých osob, na které přece všecko záleží, nahlédnouti. — Teprv nyní, i s jejich nedostatky, vážím sobě obšírného Hájka a Beckovského, a Ferdinanda I. od Zimmermanna, ano každé historické maličkosti, a vybírám, dokud stačí domejšlení mé, sobě sám ze všeho, co mi jiný ještě nemůže nebo nesmí podati pérem zjevným. — Když nám Jungm. říkaval: Českou dějinu čitejte, odtud nejvíc a jediné nevlastenectví pochází, že sami doma cizincemi zůstáváme! Čech neví sám, co jest, a co by mohl býti — tenkrát jsem tomu ještě dobře nerozuměl jako nyní, když skutečně nabízení to vyplňuji. Nejvíce arci by mne zanímal rod Přemyslův, a když jsem na Václava toho rodu posledního, bylo mi, jako kdyby smrtelný chropot Otce mého přepadal, a když jsem přicházel k Ferdinandovi I. a d. k l. 1620 — tu mi bylo, jakobych již poslední škytnutí slyšel, ano, jakoby vrah jednou ranou jej zprovodil. — Dále ještě jsem nečtl — a hořkostí ani pomysliti nechci na pozdnější děje, — těš sirotka, jak chceš — popisuj mu přítomnost šťastnější, slibuj mu budoucnost náhradnou — darmo — darmo — jeho srdce k hrobu otcovu lne, tam jeho útěcha. Tak se vidělo mně. Neopomiň kdekoli a kdykoli se příležitost udá, ano hleď sám učiniti příležitost, a povzbuzuj našich, outlejší i dospělejší, povzbuzuj k čítání české dějiny pohnutelným povzbuzením; tím více toho nyní potřeba káže, an ze škol docela vyloučena, však tím lépe pro hlavy soudné, an z mládí nebude všem stejně to neb ono nabulíkováno, a co p. prof. řekl, — to za svatou pravdu pojato, an to za greśli zpívaná Drahomíra.

Ta anglická zmínka o naší literatuře jest až tuze chudá, že mezi přeloženými spisy ani o Miltonu se nezmiňuje! již pochopuji, jak i tobě tam učiněna nepříjemnost. Ať mi zas hodně mnoho novin tamodtud pošleš. Anthologie nejspíše ještě Prahy

nedošla? — Při čtení Kucharského listu (v Mus. Časop.) jsem se srdečně usmíval, dívě se tomu, jak on pozorlivým a právě vlasteneckým okem všecko všude stihá, že mu ani krok, ani slovíčko Slovana neujde. Škoda, že mu skrz vojnu přístupu nebude do Srbska, do Bosny a dále. Těšíš se asi, že tobě zas písní národních nasbírá? také já. — Vy, Pražené, přec byste měli vědět, jak se s českou mapou p. Kreybicha pokračuje, bude-liž brzy dohotovena? — Nemá se ještě žádný k vydání 4tého dílu „Dějiny české", Pelclové? Žádný k II hému dějiny Beckovského? Žádný k 5 tému dějiny Pabstovy? zpromrzelé kouskování a začínaní bez dokonání, to u nás také jeden z ošklivých obyčejův, smím-li to obyčejem nazývati, co nazvíce osudem uvaleno na nás.

S poděkováním odesílám srbskou Dennici, Kralevic Marko a Vila mne utěšila, může býti příspěvkem do slovanské mythologie. Rusové prý klesají v Tursku?

Líbám tě tvůj Kamaryt.

24. července 1828 z Klokot.

Číslo 55.

Frant. Lad. Čelakovský Karlu Vinařickému 28. listopadu 1838.

(Nemůže mu psáti nic potěšitelného. — Chmelenský se vrátil do Prahy, má souchotiny. — Stav jeho jest nebezpečný, rodina zoufalá — Bez Chmelenského nebyl by přebyl zlé časy své. — I Vinařický jistě se leká ztráty Chmelenského. — Těžké doby nalehly na národ — Slovník Jungmannův jakoby měl býti hrobovým kamenem jeho. — Čelakovskému se narodila dceruška. — Manželka jeho jest nemocná — Špinka impressorem. — Palacký psal z Říma — O své práci vědecké.)

Přemilý příteli!

Připověděl jsem Vám posledně, že jakmile něco psaní hodného před sebou míti budu, neobmeškám Vám sděliti. I píši, a lituji toliko, že nic takového psáti nemohu, co by Vám a mně samému nějak bylo potěšitelno. Přede vším stav našeho Chmelenského mne nejvýš nepokojí a kormoutí. Přijel dne 17. t. m. ach, Bože! v jakém zpusobu zdraví svého. Byl-li jsem nad ním zaražen, když zde byl při sv. Václavě; nyní tím více. Z pokoje ubohý nevychází více, a co dříve lékaři vydávali za obtíži zlaté žíly a jater, po zkoumání nynějšího jeho ordinária přešlo na souchotiny, nač již dříve plvání krve a kašel dosti zřejmě ukazoval. Ont sebe v horlivosti ouřední ani necítil, a chovaje přes devět neděl neustále v těle svém horečku, snažil, přemáhal se a pracoval až do oupadu, až dále nemohl, tu teprv na domov a stav svůj si vzpomněl. Bez přepínání mluvě, považuji nynější položení jeho za velmi nebezpečné, a může-li mi co k naději

posloužiti, jest jenom to, že již pomalu ke 40ᵘ roku se blíží, když toto zlé ne-li přemoci, aspoň skrotiti se dá, a pak dobrá pověst o zkušenosti přijatého nyní lékaře. Jaký zámutek v rodině jeho panuje, můžete sobě pomysliti. Pro mne pak nic není v světě, co by mi ztrátu tohoto přítele nahraditi mohlo. Jaký šlechetný muž jest Chmelensky, jaké srdce jeho, poznal já nejlepe za těchto posledních let; neboť čím více neštěstí mé všecky jiné aspoň zde v Praze žijicí přátely buď zapudilo ode mne, aneb hrubě ochladilo, on čím větši nehody mne potkávaly, tím větši láskou ke mně se družil a tužil, a bez něho sám nevím, jak bych byl tato léta pretrvati mohl, nepřijda v těžší ještě pády. Jsem přesvědčen, že cítíte se mnou, drahý příteli, v jakém sklíčení Vám tyto řádky píši, a že stejně i Vy, čehož Nejvyšší rač odvrátiti, ztráty této se lekáte. Pozoruji, že v tomto běžícím desítiletí těžká ruka boží jest nad námi jak jednotlivě tak vesměs. Tolik hodných a platných mužův nám zemřelo, takové nehody, nepřátelství a nedorozumění vznikly, taková rozervanost a rozplašenost na všech stranách, že štěstí by bylo, by zle to ještě v horši nesáhlo a nás docela nepoplenilo. Od některého času nelze mi zhostiti se té smutné myšlénky, že s jazykem a literaturou naši den ke dni k horšímu se schyluje, tak jakoby i blízký dokončení svého Jungm. slovník ne základním, ale hrobovým měl býti jeho kamenem. Jak by mysl má při všech jiných klopotách aspoň v síle získala, kdybych se přesvědčiti mohl, že to jenom mámení jest a nepodstatná domněnka.

Minulou neděli byla rodina má opět rozhojněna přišlou na svět dceruškou, ku kterémužto tak nazvanému štěstí a požehnání nyní aspoň nemohu sobě štěstí přáti, a to tím spíše, poněvadž choť má tenkokráte zdravím svým dosazovati musí.

Špinka přijat již a potvrzen náležitými ouřady za impressora. O Pal. posud ničeho neslyším. Psal svému tchánu z Říma, kamž šťastně se dostali. Více nic nevím.

V bádáních svých na ten čas toliko mechanisuji; jakž Vám se skoumání daří? Vy jste vzbudil rozprávkami svými ve mně pozornost na jistý linguistický článek, jehož ne tak brzo byl bych sobě povšimnul. Uvažuji nyní při svých pracech a znamenám vše, co k objasnění sloužiti můž bližšího poměru v kořenech slovanských a německých v smyslu užším. Srodnost kořenův v jazycích severogermanských daleko menší jest, pokud nahlížím, než v němčině vůbec běžné. Zde makavé jsou stopy působení slovanského. O tom však jinou dobou více. Srdečně Vás líbaje, jsem

28. listopadu 1838. Váš Lad.

Číslo 56.

Frant. Lad. Čelakovský Karlu Vinařickému 24. srpna 1845.

(Omlouvá stálé odkládání svého dopisu. — V novomanželství jest spokojen. — Má tu z Prahy hosti. — Mrzutá při tom věc jest jen ta, že už zase chtějí odjeti. — Vinařický má splniti svůj slib a přijeti též je navštívit. — O prvním díle Výboru z literatury české. — Jsa churav minulý měsíc četl novou belletrii naši. — Zvláště se mu líbil Poslední Čech a Mastičkář. — O jejich stránce slohové. — Český sloh nynější a starší. — Vymlouvati se na německé vychovávání nynějších spisovatelů nestačí. — Není té setrnosti k mateřštině, jaká se zachovává na př. k latině. — Vysvětluje úpadek slohu z nechuti k staršímu písemnictví našemu. — Obrat v té věci nastati musí. — Poesie posledních let jest chatrná. — Kamenického znělky jsou slabé. — Na spisy B. Němcové se těší. — Náboženské boje v Německu. — Rádi by je přenesli do Rakouska. — Vláda zasluhuje chvály, že je odvrací. — Švakrové odjely domů. — Pozdravy.)

Můj drahý příteli!

Již mě svědomí hněte, že Vám tak dlouho nepíši. Nemaje dříve žádného pořádného pochvíli, odkládal jsem a odkládal; poslední zas tyto neděle jsem cos zaslechl, že Vás doma není, že jste se vydal na cesty, do lázní: a to již byla spravedlivější příčina, že jsem znova psaním odkládal. Teď ale již velice toužím zvěděti, jak se Vám daří a co děláte. V domácnosti mé, Bohu díky, nyní dosti dobře to vyhlíží a jsem v novomanželství svém zcela spokojen. Máme zde právě hosti z Prahy; obě sestry přijely jsou ponavštívit choť mou a s nima též Josef a Božena. Bavíme se co nejpříjemněji, a jen to jest při tom mrzuto, že již zase k odjezdu se chystají. Kdy pak Vás také jednou na slezské půdě uzříme a uvítáme? Slíbil jste mi to sice, nechať tedy slib dlouho netíží hlavu Vaši.

Byl jsem velmi potěšen tu nedávno obdrženým I. dílem Výboru. Jest to přede potěšitedlno popatřiti, ano z těch nejdávnějších věkův literatury naší něco takového sestaviti se dalo. Bože můj! kdo by před třiceti lety co podobného byl jen tušiti mohl, kdežto celá naše stará literatura, pokud tehdáž známa byla, do skrovného svazečku by se byla dala vtěsnati. Též minulého měsíce, jsa trochu chorý a nemoha jiné práce konati, asi týden jsem pročítal některé plody nejnovější belletristiky naší. Poslední Čech a Markův Mastičkář mě zvláště těšili; jest to již předce něco, co se čísti dá, ač mě obsah mnohem více nežli sloh zajímal. Jest to divná věc, že posud do jistého pravdivě českého a nám vlastního tvoření sad a do svobodnější syntaxi vpraviti se nemůžeme, jsouce tak naskrze pojati ve vazby jazyka německého. Tak u př. Tylův sloh byl by dosti dobrý a přirozený, by nebylo této nadmíněné vady; ale čtěte k. př. třeba hned první list v Posledn. Čechu, a shledáte, že položiv pod české slovo německé bez proměny místa máte všude tu nejpravidelnější německou konstrukcí. Tak se to zajisté nedá činiti s na-

šími i starými spisovateli, třebať i zábavným slohem, jako to v Labyrintu byli psávali, aby se s německé té punčochovité tváře české dělati daly oplesky neboli otisky. Obyčejně vymlouváme se v té příčině vychováním německým. Pravda to, ale jen z částky. Proč pak každý spisovatel, ať Němec nebo Čech, jináče tvoří a klade sady, píše-li latinsky, a hledí se ze vší moci pošinouti k duchu jazyka toho? Proč tedy i my tutéž šetrnost nejevíme k jazyku svému, ant nám jest a má býti mnohem více na snadu, nežli jest latina? V tom vězí hlavní vada, — tak já aspoň soudím — že větší díl našich písařů nechuť cítí k staré literatuře naší, a známo-li jim co z ní, tedy jen tak s povrchu a ne z jádra. Doufám ale pevně, že někdy i na pravou tu cestu jazyk náš přiveden zas bude a přiveden býti musí, jinák-li řeč býti má o české a svůj vlastní ráz mající literatuře. Co zas do ducha a obsahu málo nám činí potěšení vyšlé za těchto posledních let plody básnické: málo tu štelku a skoro samá zadina. Zvláště nás Kamenický v znělkách svých dává na jevo, že velice ochabnul. Spisky nové naší milé Bož. Němcové ještě zde nemáme; ale těším se na ně.

O rozmiškách Lipských ovšem máte již povědomost: nedám za to mnoho, že brzo o čemsi podobném také z Prus slyšeti budete. Postaveni jsme tu jako nad sopkou, jen co buráceti nepočne. Předpovídají se nám tu putky a boje o náboženství pojíti mající z hlavně vržené od novokatolických odtržencův. To mi jaksi směšno a nechce mi do hlavy, by lidé nic nevěřící za toto nic krev měli prolévati. Jinak to bývalo za předešlých století. Nicméně stav tento nynější jest dosti nebezpečný a kritický proto, že pod pláštěm náboženství docela jiné kryjí se zámysly. Ostatně zdá se mi, abyť toto tak nazvané německé katolictví (!) i více ještě se rozšiřovalo, že stálosti míti nemůže, poněvadž nikoliv na zdraví, alebrž na chorobě časové jest založeno. Již se to nyní ukazuje. Přibil má svou stránku, Čerský nevěda kudy kam, sahá po augspurské konfessí, Theiner u nás vylézá s novou zas liturgií, a tak čím více hlav bude, tím více smyslův. U této nevázané luzy německých publicistův a rozbrojníkův jeví se jakési trpké zanevření na rakouskou vládu, zvláště proto, že nikudy do sousedních Čech svými svodnými naukami proniknouti nemohou; tamť se jim zdá býti příhodnější místnost k rozdmýchání plamene. Vší chválu zasluhuje vláda naše, jenž k odvracení toho zlého, vše, co jen koliv v moci její jest, vynakládá. Kéžby krajanům našim i v této příčině zdravý rozum vždy tovařišil. Včera jsme doprovodili naše milé švakrové po železnici, dnes jsou již opět na české půdě.

Poroučeje se Vám a Vašim milým i se svou chotí, líbám Vás srdečně

vždy Váš Fr. L. Čel.

24. srpna 1845.

Číslo 57.

Frant. Lad. Čelakovský Josefu Fričovi 17. března 1848.

(Dojmy z nových událostí a převratů politických. — Pád Metternichův se oslavuje v celé říši. — Pro náš národ je štěstím, že nenastal dříve. Svoboda tisku jest v Rakousku větší než v Prusku. — O pečetění listu. — Staněk mu nepíše a neposílá. — O au a ou. — Chování Pražanů. — Chtěl by býti ve vlasti. — Účin zpráv novinářských na Čelakovského a Antonii. — Mysl jest tak opojena, že nemůže psáti. — Žádá za rychlé zprávy. — V Německu jest hůř. — Přání k svátku.)

Milý švakře!

Přání srdečné odbyla již Antonie i za mne, tedy tento kousek místa budiž vynaložen k jiným věcem a zprávám, ježto nyní všemi myslemi hýbí.

Jaké to jaro nastává! jaké to na vše strany změny! — Zprávy z Prahy a z Vídně jednou dobou k nám přišlé nás i opojily i omráčily. Skoro si člověk ani nedůvěřuje sám, má-li to za sen bráti či za skutečnost, a jest mi chvílemi, jako bych se bál procitnouti ze sna. Metternich — ten tam! jaké to asi v naší říši plesání, jaké ve Vídni pro to slavnosti — o tom již i zde zprávy máme. Ale když tak běh časův s rozvahou na mysli rozbíráme, nevím, nemáme-li prozřetedlnosti božské aspoň my Čechové co děkovati, že tato katastrofa právě nyní nastoupila. Považte, kdyby se to řku o 15 let dříve bylo přihodilo, jak zle by to s našimi skrovničkými silami tehdáž bylo vyhlíželo! Protož ať žije M.! sláva mu! i on ač nechtě o nás se staral. Teď se směji našim chlubivým Prušanům, že v Rakousích dřív svoboda tisku et. c. než u nich! Vy jste, švakře! předešle mi vytýkal při mé pečeti vosk černý, já zas Vám vytýkati musím, Vaše až hanba špatné pečetidlo. Na předešlé Vaší pečeti téměř nic znáti nebylo, a vosk ani náležitého lesku neměl — tak to vše již nepochybně mnohým pečetěním — — otřeno a zpotřebováno! — Že pak mi Staněk nic nepíše a neposílá! již se na něho věru hněvám. Snad se stydí ke mně *au* psáti a *ou* se ještě nenaučil? 18. punkt jste měli do addressy postaviti, aby se nikdo více neopovažoval *au* psáti. Chování Pražanův, s kýmkoliv mluvím, každý zde obdivuje a chválí. Kýž bych mohl býti mezi vámi.

•

Toto jsem psal včera večer, kde již ledajaké hlasy o Vídni dále se zde roznášely. Dnes probudiv se již o 5. hod., neměl jsem ani stání, až noviny přijdou. Z Vídně úplně tištěný arch! Svolám všecky naše a předčítám, nebylo mi jinak, jakoby elektrická jiskra od hlavy dolů stále mi tělo prorážela. Toninka radostí do hlasitého pláče se dala; já sám několikrát mezi čtením přestati musil, ano se mi dech v prsou úžil a tajil. Byly i při tom chvíle, kdy jsme se od radostného zas zasmání zdržeti nemohli. Blahoslavme nyní, třikrát blahoslavme naši říši, náš dům

rakouský, naši vlast! Jaké to asi plesání v Praze naší! Opět dím, kéž bych mohl jen hodinu býti mezi vámi!

Psaní mi dnes nejde, jsem v takovém opojení mysli, v jakém nepamatuji, bych kdy byl býval. Prosíme Vás, pište nám zas co nejrychleji, a nemáte-li kdy, tedy skrze druhého, třetího.

Nyní nepochybně chystáte místo zamíněné prosební deputací jinou ku poděkování. U nás to hůře v Prusích. Nejsme jisti ani hodinou, že se něco nestrhne. Dnes kolují zlé zprávy z Berlína, kde zbouření pořád větší rozsáhlosti nabývá. Noviny dnešní jen něco málo podávají, nesmějíce snad více. Ale praví se, že král včera do Postupína ujel, v hlavním městě že řádí kdo chce a jak chce, ministrové též mají býti na útěku. Zde nepochybně hůře se díti bude ještě než ve Vídni; tam aspoň císař náš a bratr jeho jsou vesměs z celé duše milováni, ale zde ne tak, anať Němcům již dávno duše vypáchla, a krom suchého rozumu a pyšného ducha nic jim nezůstalo. A nyní

Pevně se držme a pevně našeho statku majetnost.

Zatím s Bohem! Líbáme Vás všecky srdečně

F. L. Č.

17. března 1848.

Nad to, jak z Vídně přišlo, lepšího přání a vázaného Vám dáti nemůžeme.

Číslo 58.

Antonín Frič Antonii Čelakovské 18. března 1848.

(Píše o vůdčím postavení otcově. — Pracuje ve dne v noci bez oddechu. — Posud jest ticho, ale vře to zvláště mezi studentstvem — Všichni jsou ozbrojeni a nosí kokardy v českých barvách. — Antonie má se modliti za zdar. — Frič do Vídně. — Arcibiskup bude sloužiti mši na staroměstském náměstí. — Josef Frič.)

Milá tetičko!

Tatínek řídi cela Čecha v jeho ruce jest blaho celého slovanstva; on je jako prvni ministr. co on velí, musí se stat; 3 noci ani oka nezavřel. Pořad píše a nařizuje, by pokoj a ticho udrzel. Maminka a tatínek tě srdečně libaji a posilaji ti zde čeho isi žadala, posavád jest to největší ticho, energie jest neohromná mezi celim národem, obzvlašte ale studujicími, jsou všickni ozbrojeni a nose bílé a červené kokardy. Modli se drahá tetičko za šťastné vyřizení. Tatínek jede 19.ho rano v 8 hodin do Vidně. V 7 hodin rano bude mše čtena od arcibiskupa na staroměstském namestí na mistě velké popravi po bělohorské bitvě.

Já ostávám

Tvůj upřimný Anton. Fritsch.

Dne 18. Března v Praze. Výbor při dobývání akademické legie.

Bratr Josef jest Centurionem (majorem) při filosofích.

Číslo 59.

Josef Staněk Frant. Lad. Čelakovskému 16. června 1848.

(Nenadálé příhody. — Neví, jak mu to vše vypověděti. — Mše u sochy sv. Václava na Václavském náměstí. — Kdo se jí zúčastnil. — Na studenty u hlavního velitelství vypadlo vojsko. — Další vývoj událostí. — Staněk byl na Panenské vinici. — Dcera jeho stavěla v Praze barikády a v noci přišla za otcem. — Ženy a studenti byli nejhorlivější. — Josef Fričův v čele. — Ale zatím se nevedlo dobře. — Kněžna Windischgrätzová zastřelena. — Mladý student Maux v podezření z toho činu. — Staněk se vrátil do Prahy. — Windischgrätz bombarduje Staré město. — Češi nepovolují. — Hr. Lev Thun zajat. — Činnost hr. Fr. Thuna. — Kníže Lubomirský. — Česká „panna orleánská“. — Pluk Latourův do Prahy. — Vyjednává se. — Venkov na pomoc Praze. — Obrat. — Frič uprchl z Prahy. — Nové bombardování. — Purkyně poví vše ústně.)

V Praze dne 16. 6. 1848.

Drahý Svakře!

Napsal jsem Ti i Tonince (již k svátku) listy a jen o hodinu jsem se omeškal — a čeho se staly listy tyto všeho svědky? Ty bezpochyby víš již, že zde žijem v nejhorším stavu. Nevím, kde začíti a jakého pořádku se držeti. Však to naše noviny, snad až se vše utiší, všechno obšírně poví.

Dne 12. 6. byla veliká mše u sv. Vácslava na trhu svatovácslavském. Jak obyčejně sešly se zde nejen všichni Slované ze sjezdu, ale i všeliké sbory i gardy. Po mši (já šel před ní na panenskou) šli študující bez zbraně zpěvem okolo generalního kommanda. Tu na ně se vyřítilo vojsko s bodáky i jednoho prv zabodli. Studenti se rozprchli a volali po městě: zrada! a: do zbraně! Svornost provázela družičky do museum a již jim od prašné brány přišlo vojsko na proti a kulemi je pozdravilo. Další zamotání nevím jasně. Já se lekl, na vinici maje všecky 4 dítky, kluky sebou a Lotynku i Boženu doma, uslyše hrochání kanonů.

Střílelo se jako do hradeb, i peloton neustále jako řehtačka houkal. Venkovský lid se sbíhal i svolával se jíti Pražanům na pomoc. Za 2 hodiny se sešlo asi 500 lidu, ale podavky a klacky ozbrojeného. V tom se okázala u brány stráž národní gardy i ze hradeb volali o pomoc. Asi 100 srdnatých se odvážilo do Prahy. Na karmelit. plácku do nich, ač jen tam několik se odvážilo, spustili děla kartáčemi. Jeden dostal dvě kule, padl, druhému nohu prostřelili — i vše se rozprchlo a k večeru se vše vracelo. Zase vojsko bránu opanovalo. Na všech věžích se sturmovalo zvony celý den a celou noc. Já se nemohl vrátiti.

Druhý den, celý den samé hrochání děl a pelotonův. Můžeš si pomysliti, jak mi bylo! k večeru jsem poslal chlapce asi 12.-letého s listem do Prahy, slyše, že přívoz podskalský v rukou lidu jest.

Již jsem si lehl a zavřel i okenice, aby neslyšel strašlivé burácení hromu, blesku a vichřice i deště. Tu se zvoní, i slyším

na schodech hlas Boženy. Jak jsem se lekl! To rekovné děvče ne jen že stavělo barikády, ale odvážila se pro mé upokojení s tím chlapcem neznámou a od dávna vykřičenou krajinou přes lomy bělohorské okolo hradeb jíti. Blesk byl její pochodeň a prach a noc její záštitou. Byl věru romantický výjev.

V boji tom se zvláště ženské vyznačily stavením barikád v prvním okamžení.

Studenti se zavřeli do Techniky a Klementinum a pevně ulice zabarikádovali. Josef Fričovic byl vůdcem a dával všem srdce. Co se zavřelo do Karolina, to bylo dobyto, nemaje barikád, ale zle se zajatými se nakládalo. Svázali je, kopali, hladem mořili, do sklepů zavřeli, a t. d.

Od zlat. anděle chtěl kdosi střelit po Vindišgrätzovi a trefil jeho manželku. I navrhuje to V. na chyceného studenta Mauxe, ač bezprávně.

Druhý den ráno jsem se s dcerou a s Abundem vydal na cestu, nechaje menších dětí 3 na panenské. Do poledne počalo se vyjednávati, poněvadž nemohl Vind. přemoci tvrdé hlavy pražské. Domy se bořily, ale hlavy stály pevně. Toho času použil V. ku zradě. Obsadil Malou stranu a tam odsud chtěl bombami studenty vyhnati ze Starého města. Více 100 bomb bylo na Staré město hozeno — do Klementina jich padlo 60. Ale Čechové stáli jako zeď. Thuna Leona chytili — na jeho rozumné rozmlouvání a na Palackého domluvy ho pustili. Fr. Thun se svou gardou hned přešel k vojsku, i dělal právě policajta sám vyšetřovav hostince Slovany obydlené, a je domů posílal. Luboměrského chytili i pak násilím pryč poslali.

Mezi študenty se objevilo děvče idealně oblečené, neznámé, krásné bambitky i puškou vydatnou ozbrojené. Ona všudy byla první i mířila dobře na vojsko. Neznáme jméno leč „Slovanka". Bylo ji vidět všudy na barikádách, za ní se studenti co za vůdcem hrnuli.

Poslední den povolali pluk Latúr na pomoc, ale ten přešel k nám — alespoň nám dal, čeho sme nejvíc potřebovali — náboje a pušky.

Vojsko opanovalo jen široké ulice: koňský trh, aleje staré, nové a brány; tu také všudy kanony stříleno. Ale sv. Václav bojoval s námi a málo našich padlo, ale vojska snad na 200. Našich sotva 40. Na místech, kde vojsko panovalo, drancovalo až hanba. Zlato, stříbro pobralo, porcelán a zrcadla roztloukalo, ba i chrám Týnský okradli a tam se vydělali.

Dnes (16. 6.) zase se smlouvají. Nyní se dělají do barikád průchody. Granátníci mají z města jíti, Vind. komando složit a úplná amnestie. Povážlivější nevěří tomu.

Reakcí utíkala z města. Neb tento boj týkal se dílem svobody, dílem Slovanův. Přišli dnes ze všech stran na pomoc snad 1.000

mužů z venku; ale měšťanstvo reptá již na válku tu; a tak vše ochabuje.

II. 17. 6. Včera večer jsme se již těšili na odpočinek, a již se měšťanstvo podalo, i počaly se barikády tak prolamovat, aby vozy naskrz mohly.

Již se studentstvo z mrzutosti nad zmalátnělostí rozešlo, opustivše Klementinum, Pepi Frič hned z Prahy ujel; an tu nenadále slyšíme prudkou kanonádu. Všechno zase spravovalo barikády a — Zrada! Zrada! se křičelo. Ze staroměstských mlýnů prý vyšly dvě rány a dva důstojníci padli. I hned počala kanonáda, bombardování, i peloton. V okamžení hořely mlýny. Oheň nesmírný. My honem nejdůležitější do sklepa. Děvečky a má žena spaly ve sklepě, já s Bož. a Abundem i s Hodžou nahoře. Od 1 hodiny jsme ponúckovali, po jednom se střídajíce. Teď je na mě řada, a já používám času k Vám psáti. Pošty nejdou.

Bylo to včera boží dopuštění. Bomby nám nad hlavami praskaly v povětří, že se domy v základech otřásaly. Střílelo se do rána. Kdo chtěl pro vodu k hašení, byl zastřelen. Tuším, že i vodárna staroměstská shořela.

(Na konci připsáno toto:)

Otec není doma, já odesílám tedy psaní nedokončené.

Pan Purkyně ti bude moci všecko vypravit.

Tvá

M. B. Staňková.

Číslo 60.

Jan Vrat. Plánek Čelakovskému 28. června 1848.

(Ohlas bouřlivých událostí pražských v Strakonicích. — Psal do České Včely o nesvárech v národní gardě. — Účin toho. — Byl pozván na slovanský sjezd a odjel k němu. — Nadšení v Praze. — V pondělí odcházeje domů, slyšel ještě v Praze střílети. — Doma jej očekávali se strachem. — Windischgrätz jest „bezbožník". — Kde byla radost z počínání Windischgrätzova. — Praze na pomoc a do Štěkně na zámek! — Frič, Thun, studenti. — Předpovídá nepříznivé časy. — V Praze se mělo jinak jednati. — Jen z Jihoslovanů svítá naděje. — Paní Ventová zemřela. — Rodinné zprávy a pozdravy.)

Můj předrahý příteli!

Od času posledního od Vás listu jak mnoho, velmi mnoho se příhod v naší drahé vlasti stalo, a tudy i v našem městě a pak i se mnou, že nevím ani, odkud počíti vypravovat; co v naší vlasti se dálo, to Vám beztoho z novin a z Prahy od milých příbuzných beztoho známo, co u nás, tehdy slyšte.

Hned po udělené constitucí zřídila se u nás národní garda, nejen z pořádných měšťanů, ale ze všechny holoty, které nejvíce těchto posledních do ní vstoupilo, za důstojníky si zvolice ze zámku téměř všechny pány France, an se tito k tomu násilně třeli, a pan Selibovský — nevím z jaké příčiny — šel jim

na ruku, to se mi nelíbilo, jsa spolu taky zvolen za důstojníka, což jsem ale nepřijal, odpíral se tomu nanejvejš, neb tato aristokrací a constitucí nechtěla mně nějak jíti dohromady; tu byly půtky náramné, já nemoha doma svítěziti, neb aristokrací měla převahu, obrátil jsem se na časopisy, psal jsem ty nesváry do Č. Včely, ale jak to vyšlo, tu bylo ještě huře, a zde povstalo potykání na život a na smrt — smějete se tomu!! — nebylo to k smíchu, tito škrabácí, jinak samí poněmčilci, zbouřili proti mně celou gardu, že v urážce důstojníků zhanobil jsem celé sbory, tyto se spikly proti mně, arciť jen ta holota a chátra, ale právě ta, když vyjde z koleje pořádku, nejhuře sobě vede. Když ale poznali, že z nich žádné bázně nemám, a že by se mnou zle pochodili, upustili od všeho, a obrátili ti samí aristokrati všechnu svou zlost na Selibovského; ten jest v tom nyní nejhuře. Po upokojení toho odejel jsem do Prahy hned v začátku slovanského sjezdu, ku kterému jsem i pozván byl.

Mohu Vás ujistiti, že v takové slávě nikdy snad Praha nebyla, jako tyto dni; samé plesy, samé radovánky, koho jsem potkal, s kým jsem mluvil, byl Čech, byl vlastenec, zdálo se mně celé město láskou k vlasti okouzleno býti, ještě jsem tam byl na Boží Hod, když ten zlosyn Windischgrec nechal vojsko na náměstí vymašírovat, aby jenom těmto radovánkám a příštímu českému sněmu přítrž učinil. V pondělí ráno odešel jsem přes Kariotyn, kde toho dne veliká slavnost byla, domů, a již na cestě slyšel jsem v Praze za sebou náramnou střelbu a druhý den potkával lidi z Prahy ujíždějící. Bylo to pro mě velmi smutné, v Strakonicích již o strašlivých těchto událostech hned na Boží hod věděli a proto mě domácí se strachem očekávali bojice se, bych se tam neopozdil a k ňákému neštěstí nepřišel, neb Wind. již před svátky s vojskem k této reakci přípravy dělal, jich s pláčem prosil, by mu věrní při tom ostali, což mu i tito slibili, pak hned nechal děla na hrad zavážet a k obležení bez vší příčiny přípravy dělat, jestiť to bezbožník, jakého česká země ještě nezplodila.

U nás a po celé zemi hned na ty zprávy všichni aristo- a bureokrati drželi radovánku, Windišgrece kněží z kazatedlnice vychvalovali a důstojníci od gardy do děr zalezli, ani k spatření nebyli, nebo mnoho gardistů bylo, jenž chtěli ku Praze na pomoc jíti, a tito se toho obávali, že by s nimi tam táhnout museli; mezitím i povstala řeč, že někteří z nich chtějí jíti do Štěkně ze msty Vindišgrecovi zámek rozbořit, což se ale tam hned doneslo, a vojsko z Písku bylo dožádáno do Štěkně přijít a zámek před takovým pádem ochraňovat, které také až dosavade v tom zámku ubytované ostává a ten zámek střeže. Nejlítějc při tom jest mně, že pan švager Frič dosavade uvězněn na hradě ostává, jako i mnoho jiných znamenitých osob, že Thun jest s purkrabství shozen a k soudu pohnán, že studenti

opět zbraň nosit a k vojsku odváděni býti nesmějí, že máme znamenitý zástupce při říšském sněmu, a že to nyní s tím hlavním padouchem Wind. dobře nevypadne, jsou samé potěšitedlné zprávy — a snad se více podobného smutného i radostného dočkáme. Že říšský sněm ve Vídni dobře nevypadne, že se před skončením rozejde, že ještě v Čechách veliké potýkání s Němcema bude, na to ať jest každý připraven, nebo při tak slabé vládě, jako nyní naše jest, nemůže to jinače býti, zde bude monarchie, aristokrati, buerokrati, demokrati, Němci a t. d. na život a na smrt, každý pro své zápasit. Kdy to přijde k našemu národnímu sněmu, to Bůh milý ví. Kdyby se byla Praha hned první dni celá proti Wind. pozvedla, kdyby v každém obyvateli duch mladého Friče obýval, a tak hrdinsky národní práva a samostatnost hájil, všemu tomu zlému, jež nyní následovat bude, mohlo se předejít; nám nikdež nyní naděje nesvítá, jedině v Jihoslovanech, neb Němci naši slabost na podmanění Prahy poznali a tudy své hlavy opět pozvedli a nás k frankfurtskému sněmu nutiti budou, Bohu poručeno!!

Minulý týhoden, to jest v outerý dne 18. zemřela Vaše tchýně paní Ventová a ve čtvrtek měla pohřeb — a Karlíček má se ženit; bratr Ferdinand, jak slyším, chce mu upustit krám a sám se odebrat na statek, kde nyní nejvíce se zdržuje.

Prozatím Bohu Vás poroučím, buďte zdráv a odpište mně brzo; chcete-li ode mě zase něco nového slyšet.

Líbaje Vás ostávám upřímný přítel

Jan V. Plánek.

Mé nejuctivější poručení a pozdravení jak na Vaši milovanou Paní manželku, tak i na všechny dítky; buďte mě pamětliv

s Bohem!!

V Strakonicích, dne 28. června 1848.

Číslo 61.

Karel Havlíček Karlu Vladislavu Zapovi 3. května 1843.

(O velikém divadle v Moskvě. — Havlíček sebral již o svém pozorování ohromný materiál, který zpracovává pro tisk. — O literatuře ruské. — Nemravnost nejvyšších tříd. — Ruský sedlák a kupec jsou jádrem a budoucností ruského národa. — Havlíček v středu ruských Slavjanofilů u Ševyreva. — Gogol. — O knihovnách a čteních universitních, zvláště o Češích. — Havlíček mezi polskými studenty.)

V Moskvě 3. května 1843 (začato).

To jest ten znamenitý divadelní dům. Nyní ho vnitřku obnovují: očekáváme císaře. Darmo popisovat: zkrátka divadlo — mezi všemi divadly nejdivadlovitější. Bývám tam dosti často; a sice blízko orkestru v loži knížete Golicina. Hraje se dosti

dobře, ale není dobrý výbor kusů: Jaký pán takový služebník; jaké publikum atd. Gogolovy kusy jsou ještě nejlepší.

Nemohu všechno, co jsem posud zpozoroval, vypsati; neboť mám již nyní ohromné materialy za čtyři měsíce. Všechno, co nové, napřed nevídané, hned zapisuji, a když mně napadne dobrá, beru některé z těchto materiálu a pracuji je na čisto, t. j. v také formě, jakou před naším publikum míti musí. Do Prahy jsem posud nic neposlal, raději počkať a důkladněji vypsať. Vám v tomto listě zděluji, co se literaturních záležitostí ruských a mých osobních týče.

Literatura ruská není v tak dobrém stavu, jako my obyčejně myslíme; ona má před naší českou jenom tu přednost, že jest paní bohatá, že má „děngi"; kdybychom my měli tolik zlata, dovedli bychom vytřepat z rukávu tolik špatných knih jako p. Rusové. Za to ale chybí ruské literatuře jedna malá věc, ale taková krásná a Bohu milá, že pevnou naději mám, že naší ubohé literatuře pomůže na Parnas; myslím: nezištnost, pravou, upřímnou, vytrvalou práci a lásku k národu svému. Pochybuji, aby bylo v celé 60 milionové ruské říši tolik upřímných vlastenců, jako v jediné Praze; bohatství kazí lidi. Největší díl nynější ruské literatury vleče se v ohromných časopisech; kdo by uviděl ty na tři prsty tlusté knihy, které měsíčně vycházejí, a nevěděl, že v nich je pouhé harampátí, plesal by nad bohatstvím ruské literatury. Zabijákem ruské literatury jest „Péterburk"; tam má hlavní sídlo ona nenárodní strana literatorů, která se ďáblovským úsilím o to stará, podkopávat rozum a mravnost šlechty vším neřádem francouzské, německé a jiných cizozemských literatur. Jenom zde v Moskvě jest několik mužů opozicí proti nim, ale posud velmi slabá, neboť i Moskva nejvíce se žene po cizině, a největší díl vzdělanějších jest takový, jako Petersburkští. K tomu si přimyslite nemravnost summae classis, která ve vyšším obecenstvě ruském panuje a která Vám posud byla neznáma, kterou byste se musil naučit zde znáti! Věřte mi, nemáme jim posud co závidět! Vyšší stav má býti květ nižšího, ale zde je vyšší stav vývrhel, špína nižšího!

Ruský sedlák a kupec zasluhuje čest a slávu před celým světem, velikost karakterů těchto dvou tříd ruského národa jest posud nejmilejší mou myšlenkou, takový národ není v celé Evropě, a až on se někdy prodere na vrch, až on sebe ukáže světu sám, tenkrát poznají, co jest ruský pravoslavný národ. Posud jest to, co se ve světě jako Rus okazuje, jenom hromada žroutů, hráčů, ukrutníků a k . . . . níků.

Učených prací jest velmi málo, neboť málokterý z ruských literatorů má kdy sedět a úsilně pracovat: obědy, večery, „sobraňje", návštěvy nedají jim chudákům ani přijíti k sobě. Mnohé z těchto špatností nedají se zde psáti, počkáme s nimi až po-

zdějí: a jmenovitě hlavní příčinou všeho toho jest věc tak choulostivá, že musíme vyčkati času.

Já měl štěstí přijíti mezi nejlepší muže, kterými by se mohla Rus chlubiti, kdyby jich uměla ocenit, a nehleděla jako selská nevěsta na pouhý lesk a šum. Já sám nebydlím u Pogodina, jako jsem myslil, ale u Ševyreva, Vám dosti známého z „Denníce Varšavské". V našem domě a u Pogodina jest středotočka celého národního a upřímného úsilí o zdokonalení ruské literatury. Chomjakov (básník), Pavlov, Sněgirev, Kirjejevský jsou pořád u nás. Gogol sám nebydlí v Moskvě, ale za to jest u nás (u Ševyreva) sklad jeho spisů, a od nás se prodávají knihkupcům. Odbyt na ně jest ohromný. „Mrtvé duše" již jsou rozprodány, ačkoliv jest exempl. za 14 zlat. v./o., NB. jenom jeden díl. Mně samému zbývá dost času pracovat, a knihovna Ševyreva (velmi bohatá německými, francouzskými, vlaskými a vůbec všech literatur knihami, proto, že on prof. slovesnosti), Pogodina historickými a starými ruskými, Boďanského slovanskými, tak sice, že nemyslím, aby kde jinde byla tak krásná sbírka slovansk. kněh ve všech nářečích jako u něho, pak universitetská zdejší slouží mi podlé libosti. Nejčastěji bývám u Boďanského, protože jenom u něho jsou všechny časopisy, jmenovitě i „Květy" 1843, ale bohužel jenom 4 čísla posud.

Boďanský přednáší letos: Šafaříkovy „Starožitnosti", „Národopis" a český jazyk.

Moskva tedy byla první město ve světě, kde „Zeměvid slovanský" ex offo visel na tabuli a kde se práci Šafaříkovu studenti ex offo učili. Divné souzení boží! Šafaříka v Moskvě lépe znají než v Praze; on sám jistě o tom nepomyslil, že jeho dílo známé sotva v Praze bude 250 mil od Prahy školní knihou. Při zkoušce každý student musí zodpovídat: jednu cedulku ze „Starožitností", jednu z „Národopisu" a pak musí čísti, překládati a gramaticky vykládati některou stranu z nějaké české knihy.

Dne 3[ho] května byl jsem pozván od p. Boďanského při zkoušce. To byla radost pro mne, jakou jsem dlouho nepocítil. Přijdete do Universitétu, paláců nádherného, okolo Vás se točí plno oficírů v třírohých kloboukách s modrými výložkami a kordy (studenti), sám popečitěl universitetu (t. j. představený všech škol a professorů, pán asi takový jako Chotek v Praze), hrabě Stroganov v velikánských zlatých nadrámcích (epoletách), plno představených posetých řády všeho druhu, a mezi všemi těmi „mundirami" já ubohý Čechus jako havránek v černém fraku.

Na stole leží rozložena mappa „Zeměvid" a „Erbenovy písně", „Deklamovánky", Kampelíka „Čechoslovan", „Ohlas písní ruských", „České besedy", „Kytka", Slovanské nár. písně Čelakovského atd. atd. Pan hr. Stroganov po rekomendaci Boďanského posadil mne vedle sebe za stůl a pořád se mne na všelicos vyptával a rozmlouval velmi přívětivě. Studenti řezali „Šafaří-

kovy Starožitnosti" a „Národopis" jako do jitrnic. Boďanský pořád jenom křičel: „Prekrásno, prevoschodno!" Sám hr. Stroganov mně povídal: „Nemyslete si, že u nás všichni studenti tak mnoho umí jako tito, to jsou nejlepší!" — Ale těch nejlepších nechtělo nic ubývat, jeden víc než druhý! Když však začali brát české knihy do ruky, české knihy, které v Praze neznají a jenom po krámích váleti se nechávají, když je začali tito páni Rusové a Poláci (neboť zde v universitě 3[a] část Poláků) čísti a překládati, byl jsem jako v pátém nebi; obličej mi jistě musel svítit jako měsíc radostí. Pánům Polákům to ovšem dobře svědčilo! Však račte dobře vědět, co si myslím. Znám Halič. Já (abych se pochlubil) udělal zde mnoho dobrého, častým navštěvováním studentů a jmenovitě Poláků, vyhnal jsem jim z hlavy hloupé předsudky, co by se bylo Boďanskému nikdy nepodařilo; já jako nestranný soudce našel důvěry, kterou Rusovi nechtěli dáti.

Máme zde jednoho Bulhara, který zde studuje a pak bude ve své vlasti vyučovati mládež; jenom škoda ho, že málo pracuje. Od něho jsem se dověděl velmi dobrých věcí o Bulharsku.

Ačkoli jsem posud do žádného z našich časopisů nic neposlal a odkládal to vždy na další časy, předce sotva se zdržím napsati do „Květů" o této zkoušce a při té příležitosti o universitě a slovanství Moskevském.

Ku konci května pojedeme na „daču", to jest do vsi na dva měsíce, 40 verst od Moskvy na Smolenské silnici. Hodlám ruského sedláka dobře seznati, an již dosti po rusku mluvím, protože nemohu kromě s Boďanským jinák mluviti. Velmi pilně sbírám všechno národopisné a asi za pět let budu míti notné materialy. I o Vaší statistiku jsem se již postaral, nakoupil jsem všechny knihy, které do toho oboru patří, a budu hleděti dostavit Vám i obrázky a plány; jmenovitě o Petrohrad, Moskvu, Kijev, Kazaň, Odessu a vůbec větší města se důkladně postarám.

Číslo 62.

Karel Havlíček Karlu Vladislavu Zapovi 22. května 1844.

(Havlíček lituje Zapův nezdar dostati se do Prahy. — Nové publikace Matice české. — Honoraře Musejníka a Květy. — Plány Havlíčkovy o cestování, zejména návrat přes Vratislav, by seznal Čelakovského. — Drobné zprávy osobní a lit. — Slovanská strana v Moskvě a její plané vlastenčení. — Valujev posílá do Prahy ruské knihy. — Bodjanského přednášky o jazyku lužickém a české historii. — Srezněvský a Grigorovič. — O Illyrech a Rusech. — Pomněnky na rok 1844. — Tarasa Bulbu doplní Havlíček v Čechách. — Článek Gorčakova o církevní hudbě. — Žertovné poznámky o novinkách v č. literatuře. — Pozastavuje se nad titulem Tylova „Posledního Čecha". — Večery české šlechty. — Sympatisuje s Jihoslovany. S Rusy a Poláky nechce míti nic. Hodlá

časem bouřili proti Kollárově idei a proti Slovanstvu. — Poslal Zapovi nové epigramy. — Havlíček s Podjanským nepořídě; chce si zachovati samostatnost. — Četl v Augs. novinách Zapovo jméno.)

V Moskvě 22/5 1844.

Mnohovážený příteli!

Vaše šlakovitá Tristia 20ᵗᵉ květnová mi přišla též 20ʰᵒ května str. do rukou; dost brzy na tu šerednou zprávu! Co by to všechno bylo na plat, kdybych Vás zamýšlel těšit, aneb podával papírovou kotvici naděje!! Já sebe sám v takových pádech buď zhola netěším, aneb jsem ještě rád, že se mi nestalo něco horšího. Pomyslete si tedy též, že je předc lépe zůstat v slav. král. městě Lvově mezi šlechtou, pany-bratry, než si zlámat nohu jako Pogodin. Že ale populárný pan „Landeschef", jenž na Pražany češtinou hází, tak pozorně se Čechům vyhýbá a z návrhu vymazuje, nelíbí se mi tuze. Však se to má budoucně ještě ukázat, až se podruhé k němu samému obrátíte. To máme ty z . . . . .é úřady! Čím dál od nich, tím líp!

Co mi píšete o naší Matici, také nedodává člověku mnoho mysli! Ovšem se je vždycky při takovém institutu co bát, že upadne časem v oficiální pedantství, a pak literaturu víc hněte než oživuje; u nás ale předce byly lepší aspoň délší naděje. Že vydají Ztracený Ráj! vem to čár! (vem to pes!) aspoň je to klassická věc, a pro čest Jungmannovi; ale Markova logika by nás již předce neměla strašit a k tomu ex offo od matice. Pocty ale snad přece budou rozdávat, jak slíbili, a snad to brzy rozhoupají, komu náleží. Tomíčkův úsudek Vám (totiž cestám po Haliči) nevleze do zelí: já bych si aspoň ani podešve nekoupil dle Tomíčkova vkusu, natož prémije rozdávat. Nevím, který by byl vyšel spis důležitější za ten rok, vyjímaje Tomkovu historii českou, a ta dle pravidel nejde v konkurrencí, neboť se mi zdá, že za Musejní spis se nemůže dostat pocta. — Jinák ale abych se upřímně přiznal, já nemám ani nejmenší naději, že kdy co dostanu od Matice, leda trochu honoráru, a to málo. S jakou ale nestydatostí Květy smějí vytýkat Mus. malé honoráry, těžko je si vyložit. Lékaři, leč sebe sám! —

Co se mé sprostnosti dotýče, to hodlám za dvě neděle dě dáto odtáhnout z Moskvy a sice — ne na Ukrajinu, ale zrovna do Litvy a na Bělorus. Rozmrzel jsem se pro rozličné věci na Boďanského a proto nemám chuti s ním cestovat. Bylo by o těch pánech zdejších mnoho co psát, lépe si to někdy povědít. Nevěřite, jak jsem rád, že jsem to všechno osobně poznal.

Na Bělorusi a v Litvě jakož i ve Varšavě pobudu nějaký čas; do Lvova však zajeti nemohu z velmi důležité příčiny: chci totiž jeti na Vratislav, abych Čelakovského uviděl a seznámil se s ním: kdybych to teď neučinil, Bůh ví, buduli kdy vidět Vratislav: neboť nemám již velkou naději, dostat kdy zas pas do

cizozemska. Na tuto myšlenku jsem nedávno přišel, a sám musíte uznat, že není nerozumna. Nebudeteli však v Praze, uvidíme se jistě v letě 1845 ve Lvově. Změnil jsem nyní trochu svůj plán. Cestování v Turcích je trochu nebezpečné, obzvlášť kdo cestuje jako já na svou pěst bez rekomendací vlády a bez tureckého pasu. Tedy chci tuto cestu odložit až za 3—4 leta, abych zatím již něco mohl do té doby vydat a tak aspoň nějakou památku po sobě zanechat, kdyby mi tam někde zaletěla kulka do hlavy. Umínil jsem si tedy ještě letos v srpnu, září a říjnu procestovat Ilirsko v Rakousích, tak sice, že ku konci, kdy nastane podzimek, již budu v Záhřebě. Tam posedím as 3 neděle. V srpnu mínim být ve Štyrsku, Krajině a Korutanech, v září v Dalmatech, a pak do Záhřebu. Odtud pak se vrátím přes Pešť domů do Brodu a budu celou zimu louskat Jungmannův slovník. Budoucí pak jaro a léto 1845 budu v Tatrách a Karpatech, ve Slovensku a Malorusku. Chci se jenom naučit malorusky mluvit: jinák ale Malorus ruskou znám dílem z cestopisů, dílem z vlastního vidění, dílem z vypravování. Zdá se mi skoro, že Malorusové rakouští, kromě některých maličkostí, více mají originálního národního charaktéru, než ti otroci ve zdejších stepách. Tu také zajedu do Lvova. — Žádal bych Vás ale k tomu cíli, byste mne p. Stanku Vrazovi do Záhřeba rekomendovati ráčil, abych tam aspoň někoho měl známého, až tam přijdu. Do Prahy se jistě podívám, ale jenom as na 3—4 dni: přečtu si tam zatím nové knihy a žurnály a vyslyším nové vlastenecké klepy, kolik se zas naučilo holek český pravopis, kolik studentů počíná dělat verše atd. atd., totiž zkrátka, jak se rojí vlastenci. Na Včelu se velmi těším: Klučák se mi vždycky líbil a já s ním a s jeho kritikou sympathisoval; ač si byla trochu satyrická! — Zde nemáme nic nového leda: co jsem psal o Pogodinu, že si nohu zlámal, vyskočiv z drožek. Z cesty jeho nebude zatím nic, až se vyhojí. Moskviťanin přestane. Byl zde slavný pohřeb knížete Golicyna, guber. Moskvy, který jak z Novin víte, umřel v Paříži. Ceremonije byla velká. Zdejší slovanská, id est = ruská, id est antipetrohradská partie silně vlastenčí alá Rus; posavad však pozůstává toto vlastenčení v velikých, dlouhých a častých řečích a hádkách, ku kterým se scházívají, a které jsou tak obšírné, že jim málo času a sil k jednání zůstavují (lépe snad: ponechávají). Prozatím se jejich vlastenectví jeví jenom, 1.) že si dávají šít fantastické ruské šaty, které sami křtí k. p. svatoslavka atd., 2.) že si dávají oplatky k pečetění a visitní lístky dělat s církevním písmem na zlatě a stříbře, hodlajíce tím imponovati Petrsburku (soblazniť slavjanščinou Peterburg). Někteří kromě toho předce dělají něco užitečného. Valujev posílá do Prahy do komisí Kronbergrovi ruské knihy na prodej s znamenitým bezzištným nákladem na posílku, ba ještě spouští cenu, jen aby je mohli u nás kupovat.

Bojím se však, že to nic platno nebude, neboť jsou přece tuze drahé. Jiné však mnohem znamenitější věci, které mnozí vyvésti chtějí, Vám raděj psát nebudu, abych snad nechté nelhal. Chtít a dělat je obzvlášť u ruských vlastenců velký rozdíl.

Boďanský letos přednášel: jazyk lužický dle gramatiky a písní. Historii Českou velmi svobodně, avšak daleko nedošel, jen do Husa.

Horlivost studentů již trochu ochábla, proto že to již není nová věc. Na věčnou památku jsem si koupil českou knihu na tolkučné (tandlmarku), kterou i hodlám dát do Museum s tím nápisem, že je koupena v Moskvě . . . 1843. NB. Je to nové vydání Rukop. Královdvorského, které studentům zadarmo rozdáváno bylo a tedy přijíti mohlo na taková místa. S Sreznévským jsou prý Charkovští študenti tuze nespokojeni, je prý v zlém humoru, že se mu od představených dobře nevede. Grigorév, profes. slov. nář. v Kazani, pojede letos na cesty po Slovansku. Je to rozený Polák, který se však dle obyčeje nynějšího jmenuje Malorusem. —

Slovanstvo zde vůbec z jistých příčin nedělá velké pokroky. Tak jak u nás v Praze nebude zde nikdy, co svét světem bude. Spíš ještě ve Varšavě; uvidíte, že přijde na má slova, že budou Poláci větší Slavomani než Rusové. V Paříži se to již začíná ukazovat.

Knih zde pořád vychází veliké množství, ale dobrých a originalních věcí tak málo, jako u nás. Boďanský koupil Hankovu knihovnu: očekává ji letos: ale ještě posavad jarní posílky nepřišly a snad teprv ku konci června rusk. do Moskvy dojdou: tedy již ani o Čechách nic nezvím až ve Varšavě. Maciejowski bude letos v Praze. Jeho syn zde studuje, jsme tuze dobře známi. Ve Varšavě bude mým průvodcím a klícem ke všemu, co tam je vidět a slyšet. Květy zde máme jak napřed, nejnovější od lonského prosince. O Ilirsku zde nevíme ani špetku, co jste nám nyní psal, je nejdůležitější zpráva. Já hned po návratu vstoupím do Záhřebské matice. Ilirové (latinského písma) neharmonují dobře s Rusy, a v tom jsme stejného smýšlení. Také zde na ně panuje velká kyselost.

Příčiny Vám povím: jsou divné a uhodnout se nedají. Mám pevný úmysl, co budu o Rusku psát, vydávat napřed ilirsky v Danici, buď sám, nebo snad jiný to přeloží. Naše censura by to jistě nepovolila.

Spěchám, aby dnes ještě přišlo psaní na poštu, proto tento kousek nechávám bílý. Vyplňte si ho v duchu katalogem nových ruských knih, které bych doň byl mohl napsat, kdybych byl chtěl.

O ruské literatuře je velmi lehko vždycky mít dobré zprávy, jen kdo drží nějaký žurnál: tam je vždycky celá bibliografie, proto že tam nemají co jiného dát. Tedy i v Praze by mohli

lehkým způsobem všechno vědět, kdyby jen drželi Otěčestvennyje Zapisky. — Ale ani to není velká škoda.

„Pomněnky" 1844 mně ale, prosím, neposílejte: víte, že pamatuji na ty pány, aspoň z epigramů. Jinák ale je to tatarská idea, poslat něco do Moskvy přes Lvov!!, kdežto z Prahy každé léto několikrát knihy do Moskvy chodí. Víte, co bych tak asi musel zaplatit za dovezení té knížečky do Moskvy ze Lvova? — 10—14 rublů!!! — Tedy ji neposílejte; za to předce nestojí. Chceteli mi ještě něco psát, pište buď poste restante do Varšavy, aneb budeli to později, do Brodu. Tarasa Bulbu doplním, budeli třeba, v Čechách: do Haliče ho sotva pošlou. Slíbit a dát je ještě veliký rozdíl. Já ale mám svůj exemplář koupený. Gorčakovu o té hudbě, mea culpa! Neuvěříte, že bych si musel 3 páry ukrajinských volů připřáhnout k ruce, kdybych to měl poslat! —

Kýž dá to Bůh, aby Meč a lýru v. sl. nú! barona Villaniho rez a myši sežraly! Hněvkovského Fausta aby, bože mně hříchy odpust! čert vzal. Mladictví Žižkovo od Sabiny, aby co kacířskou knihu spálili, a Malého pohanská historije, aby se aspoň brzy dala na křesť. víru! — S Tylovým Posledním Čechem bych se ale rád seznámil, nejvíc proto, že nevěřím, by to měl poslední Čech býti! Kde bere Tyl takové zoufalé aneb aspoň furijácké tytuly!! Na Ehrenbergrovy pověsti se těším. Těm večerům české šlechty ale ani za mák nevěřím! To nějaký šelma vymyslil! —

S Iliry neb snad Jihoslovany nyní nejvíc sympathisuji a naději mám, že budu ještě tenkrát sympathisovat, až se odtuď navrátím. S Poláky a Rusy nechci mít nic. To však je jenom sub rosa mé minění a teprve za několik let se odvážím, tiskem všechno těm pánům do očí opakovat a proti celé Kollarové idei proti Slovanstvu bouřit. Jsem totiž v stavu a mám chuť dokázat, že Rusové a mutatis mutandis Poláci, nejsou naši bratři, jak je jmenujeme, ale mnohem větší nepřátelé a nebezpečnější naší národnosti než Maďaři a Němci. Jazyky jejich a literatury můžem použit, jak chceme, ale všechno strejčkování s nimi na stranu. Sic to špatně vypadne. — Toto však Vám nyní pravím jenom privatim, dále a obšírněji o tom promluvíme oustně.

Posílám Vám zas několik nových epigramů, malinké nádobky, do kterých vztek nalívám, když ho nesmím oustně vyslovit, aby mi srdce nežral; některé z nich se Vám jistě snad zalíbí k př. Poeta laureat. Nápis na kolej. Etymologie. Vysoké školy. Bělohorská. Zuk. zuk. Česká modlitba atd. Již samy sebou ukazují, že při nich nikdy na tisk nemyslím, neboť polovic ani do tisku přijíti nemůže. Dělám to pouze pro své vyražení. — Můžeteli se některému usmát, prosit. —

Holovacký ať se strany svých písní nebojí, že by mu Bodjanský slovo nezdržel, poněvadž to jde skrz mé ruce, a Boď.

vždycky se má co bát, že bych mu to veřejně tiskem vyčítal. Pak také záleží na mně Boďanskému proto, že očekává, abych o něm v Čechách a jinde vydával dobré svědectví, a abych s ním zůstal budoucně v dopisování. Ačkoli je Boďansky jako jiní šelma, předce jistě v tomto pádu ho neošidí. Obzvlášť nyní, když s ním nechci jet a ukazuji mu, že od něho nechci přijmout žádné dobrodiní, tím více se bude bát, abych ho neznectil. Já zde vůbec od žádného nic nechtěl, a také nejvíc proto nechci jet s Boďanským, aby ani on to nemohl říci, ačkoli by mi to nedělal zadarmo. Nechci totiž ve svém mínění od jiných záviset, aby nemohli pak, jak dělávají, říci, že se jim špatně odplácím. Oni všichni více použili mne, než já jich a teď jsem tomu velmi rád.

Mějte se zatím co možná ve Lvově nejlépe: paní Vaší vyřiďte nejuctivější poručení a Ludmilce mé pozdravení zatím schovejte, až mu bude rozumět. Od srdce Vám přeji brzy proměnu, dobře věda ze zkušenosti, jak Vám je krušno v tom Lvově. Četl jsem nedávno Vaše jméno ve Všeobecných Augspurk. Novinách mezi spolupracovníky Včely; snad to neučinili bez Vašeho vědomí ti páni v Praze.

Buďte jen hodně zdráv.

Jde na poštu 6./6. 1844.

Číslo 63.

Karel Havlíček Františku Kavanovi 19. července 1851.

(Přijímá s resignací nepříznivou odpověď Kavanovu. — Zděluje, že mu sládek Podřipský chce dohodit dvůr na Ronovsku, obává se však lidských řečí. — Konfiskace „Slovana“ a „Epištol“; domácí prohlídka — Těší se, že aspoň 4000 výt. „Epištol“ rozšířil jako dobré símě.)

Milý příteli!

Buďte ubezpečen, že Vám za Vaši odpověď tak povděčen jsem, jako by byla pro mne všechno nejpříjemnější obsahovala, neboť jsem přesvědčen o Vaší upřímné laskavosti a vím, že nelze všechno zlomit přes koleno. Tuším, že já již velice jsem přivykl nepříjemnostem, a že tedy jedna nová mi již o mnoho více neshrbí hlavu. Že nyní zvlášť, když vydali již svůj libovolný paragraf, nelze mi dále se ctí a se zdravím vydávati časopis poctivého smýšlení, jest patrno, a proto musím zůstati na venkově, nechci-li býti v Praze stálým předmětem bičování policie, neboť tito nejméně člověku mohou odpustit slabost v smýšlení.

Proto se nevyhnutelně chopiti musím oekonomie a musím tak dlouho ťukat, až něco najdu. Nepřál bych si, abyste snad k vůli mým záležitostem nepříjemnosti si způsobil, tohoť zapotřebí není, neboť doufám, že se mi přece brzy jen něco podobného na-

skytne, a mám tolik peněz k disposici, abych nemusel od některého Pána milosti žádati (čehož mne Bůh uchovej). Že bych si byl právě u hr. Chotka dvůr přál, jest dílem k vůli krajině a známosti, dílem k vůli poctivému charakteru pana hraběte, kterého si přece vážiti budu, třeba držel své dvory ve vlastní regii. Radda Maux jest sice, jak slyším z dobrého pramene, hodný muž; ale v tom ohledu jest jistě podroben jen pověře úřednické, nedržíli při větších majitelích na pachtovní system.

Druhé psaní, které jsem Vám odeslal na radu p. učitele Kosa, bylo tedy zbytečné, poněvadž jste zatím p. hraběti všechno řekl. Zdá se ostatně, že vůbec nyní mezi šlechtou nastal, nevím proč, úmysl nepachtovati nic. Starý p. Podlipský mi chce dohoditi nějaký dvůr na Ronovsku, kdežto prý letos 4 do pachtu přijdou, on jest s vrchním tohoto císařského panství dobře známý a sám mi laskavě nabídnul, že tam zejtra sjede. Při tom se ale, kdyby se to i podařiti mělo, obávám řečí lidských, neboť se jistě najdou hloupí pleskalové a ještě hloupější věřiči a roznese se hned na mne ta ostuda, že jsem dostal tento císařský dvůr zadarmo, abych mlčel. To víte, jaký jest tento svět.

Že se mi zde zase tyto dni velmi špatně vedlo, dovíte se ze „Slovana", jest-li mi toho zase nezkonfiskují. Tři dni po sobě mne zde ti dobří páni prohledávali a konfiskovali, ve středu číslo Slovana, ve čtvrtek nové vydání 3000 ex. skoro již zase hotových Epištol, v pátek ještě nové pátrání po Epištolách, neb nemohli uvěřit, že bych byl všech 4000 předešlých již rozeslal. Dnes je sobota. Ve středu, ve čtvrtek a v pátek byli jsme jako v obležení celé odpoledne, poněvadž jim sousedé zdejší k tomu za svědky již choditi nechtějí, beře se žandarmerie a jako žoldnéři nám stojí vždycky u dveří! Je to radost a vděčnost k rakouské otcovské vládě, která se tím v srdci mém denně více zmáhá.

Konfiskací Epištol udělali mi asi za 300 zl. stř. škodu a k tomu nesmírnou brindu, neboť jsem již nyní krom již zaslaných 4000 měl zase asi 1500 předplacených a nevím, co budu nyní dělat. Zdá se, že několik měsíců povedou proti mně zbytečné vyšetřování a pak mi je vydají, mezi tím vyjde nový nějaký tiskový a trestní zákon a já je budu muset zahodit!! Těší mne ale, že jsem jich alespoň 4000 rozšířil co dobrého semene.

Srdečně Vás líbám a p. Pantaleona také a zůstávám Vašnosti

zcela oddaný

V K. Hoře 19./7. 1851. H. B.

Číslo 64.

Karel Havlíček dru. Adolfu M. Pinkasovi 28. února 1852.

(Radost z „ďábelské skriptury". — Veselá mysl Havlíčkovi dostavuje se v Brixenu vždy jen na chvilku. — Dosavadní jeho život v Brixenu. — Jak s ním

vláda nakládá. Nedostatečné výživné. — Umínil vystěhovati se do Srbska, dokud nepozbyl jmění a energie. — Diví se, že Pinkas se ještě zabývá městským zastupitelstvem. — Havlíčkova věštba o Napoleonovi.)

V Brixenu 28. 2. 1852.

Vysoce Vážený Pane Doktore!

Psaní Vašnostino od 18. 2. jsem obdržel, a jak se okolnosti mění! Ta samá „ďábelská" scriptura, která mne dříve co žurnalistu vždy spěchajícího často mohla přivést k zoufání, ponévadž jsem ji nemohl dost rychle vyslabikovat: ta samá scriptura byla zde moje největší radost. Nepotřebuju ani ubezpečovat, že zde v Brixenu jsou psaní moje jediné potěšení, a každý den, který mi žádné psaní nepřinese, vymažu večer smutně ze svého kalendáře; a co mne nejvíc při psaních mrzí, jest, že jsem vždy tuze brzy s přečtením hotov. Něco zcela jiného ale bylo Vašnostino psaní, na kterém jsem měl celého půldne co číst a se těšit.

Lituji jenom, že já ze své strany nemohu se Vašnosti odsloužit, ne sice také takovou scripturou, nýbrž příjemným obsahem, alespoň veselou myslí, která mne sice ani zde docela neopustila, avšak vždy jen jako blesk se na chvíličku objeví a dokonce nevydrží tak dlouho, co by trvalo napsání celého dopisu!

Zdá se mi, že si naši všemohoucí páni umínili mořiti mne poznenáhla a uditi mou duši při slabém dýmu svého „einheitsstaatlich" a „rein monarchisch" komína tak dlouho, až by se z ní všecka šťáva vysušila. Na cestě sem zacházeli se mnou až ku podivu zdvořile a splendidně; první měsíc též mne nechali bydlit v hostinci, kdežto jsem alespoň se zdejšími i cestujícími obcovati a chvílemi zapomenouti mohl, kde jsem; druhý měsíc najali mi již privátní byt, tmavý pošmourný klášternický pokoj, plný svatých obrazů a umučení božího, vyjednali mi s mnohými těžkostmi celou ztravu v tomto pokoji, tak že se zvláště jen pro mne strojiti musí a odloučili mne indirekte ode vší lidské společnosti; dali mi totiž „po lopatě" na srozuměnou, abych do hostince jediného, který zde jest a kam lidé přicházejí, nechodil, a zakázali též tak terrorismem asi dvěma lidem, s kterými jsem někdy chodíval a mluvíval, obcovati se mnou, tak že nyní zcela sám celý den trávím a ani slova celý čas nemluvím, v plném smyslu trapista. — Nyní posadili ale všemu teprve korunu: včera mi oznámil zdejší podkrajský, „že vláda pro mne ustanovila 400 zl. stř. na rok." — Tato frase jest nepatrná, ale leží v ní hluboký smysl. K náležitému porozumění musí se vědět následující okolnosti: Polák Schneider, který zde nedávno přede mnou byl také deportovaný, dostával od vlády 2 zl. na den, což jest asi 800 zl. stř. ročně, ačkoli nebyl ženatý. Když jsem sem přišel, řekl mi podkrajský, že pro mne vláda nic neurčila, nýbrž že on jest splnomocněn všechno, co k sluš-

nému živobytí potřebuju, vynaložiti a oučtovati a že nemám v ničem nouzi trpět. Spůsob, jakým jsem byl také až posud vydržován, byl takový, že skutečně jen pro mne samého bez rodiny bylo více vynaloženo než 2 zl. stř. denně. Ze všech jiných okolností, které by zde bylo obšírně vypisovat, bylo také viděti, že se chce aspoň jistou generosností dáti přištipek na to zbytečné násilí, kterým jsem byl z domova odvlečen. Sama vláda mi nabídla bez mé žádosti, že svou rodinu mohu vzíti k sobě, což také hned Dedera v noci při mém odvežení řekl sám od sebe mé ženě, a vytrubovali to také sami v novinách. To samé mi taky opakovali zde: já řekl, že moje žena jest churavá a dítě malé, že tedy v zimě nemohou takovou cestu konati, nýbrž na jaře. A nyní, když se blíží jaro, dávají mi na jednou z Vídně z čista jasna 400 zl. na rok! To přece jest impertinence v každém ohledu: vytrhnout člověka, který má rodinu, beze vší příčiny a beze vší viny ze všech jeho okolností, kde by slušně žíti mohl, zavléci ho do Brixenu, nedovoliti mu vyjít z Burgfriedenu města, učinit mu zcela nemožné, aby sebe a svou rodinu živit mohl, nabízeti mu ještě, aby svou rodinu k sobě vzal a pak — mu vysaditi — 400 zl. stř. na rok! Musel jsem se věru jen smát, když mi to podkrajský oznámil, zlobit jsem se nemohl. Známo beztoho, že jest zde draho, že se 400 zl. ani já sám v mých okolnostech zde vyjíti nemohu, a se svou rodinou bych zde při vší šetrnosti nejméně 1000 zl. stř. ročně potřeboval, zvláště také proto, že zde přec jinak než co cestující žíti nemohu, čímž se arci všechno ještě zdraží. Musel bych tedy za tu čest, že jsem k vůli pouhému pohodlí a upokojení špatného svědomí jistých pánů beze vší viny (nepotřebuju totiž ani dodati, že jsem po druhém „Verwarnungu" od Mecséryho ani na třetí nečekal, nýbrž sám „Slovana" vydávati přestal, že jsem pak ve vší tichosti v Německém Brodě mezi svými knihami seděl, ani se žádným nemluvil a nikomu nedopisoval, a tedy vůbec ani nejmenší záminky a příčiny ze své strany k této deportaci nezavdal) musel bych tedy za tuto čest deportovance v Brixenu ještě ročně asi 600 zl. stř. ze své kapsy a z hotovosti dosazovati. Krom toho všeho znepokojuje mne nejvíce ještě to, že mi na roční terminy tuto císařskou gaži vysazují (totiž ne denně neb měsíčně), z čehož souditi musím, že mne zde snad chtějí nechat uvidět Abrahama.

Nemohu si tuto náhlou změnu v jejich systému se mnou jinak vysvětliti rozumně, nežli že mne tím chtějí přinutit, abych konečně podlezl a obdivoval politiku pana Potoka (= Bacha, pozn. vydavatele). Avšak ani zdejší alpejské povětří není tak silné, aby můj žaludek mohl ztráviti jejich system. Na druhé straně ale mi položili tímto svým novým 400 zl. ustanovením nůž na krk. Já sice mám nějaké malé jmění, ale nejsem přece kapitalista, který by mohl žíti ze svých ouroků. Pokud jsem zde

v Brixenu, nemám vyhlídky ani 100 zl. si vydělat, mohli by mne zde tedy v pravém smyslu za nějaký čas vyhladovět, a čím déle bych zde byl, tím více by se ztenčilo moje nepatrné jmění, a tím více by mi mizela možnost k samostatnosti a tudy eo ipso kuráž.

Musím se tedy, pokud jest čas, odhodlati k radikálnímu prostředku, který by se srovnával s mou ctí, přesvědčením a se smutnými okolnostmi. Po všestranném rozvažování nezbývá mi nic jiného než vystěhovati se do cizozemska. Tam alespoň někde si najdu nějakou existenci dříve, než své jmění utratím, a kdybych i z hotového žil, budu alespoň na svobodě. Chci jít do tureckého Srbska a čekám jenom na odpověď od své ženy, které jsem všechny tyto okolnosti oznámil, a pak budu žádati vládu o pas. Ty 400 zl. ročně zanechám panu Potokovi, jakožto příspěvek na fundaci jeho baronie, anebo na papír k tištění jeho organisačních dekretů . . .

Ovšem jest to pro mne příliš smutná myšlénka, jediné outočiště hledati v dobrovolném vypovězení z Čech: avšak vypovězen jsem tak jako tak a mám aspoň tu útěchu, že jsem neutekl z vlasti své jakožto malcontent, nýbrž že si jen volím mezi dvěma spůsoby vypovězení — ten poctivější.

Doufám ostatně, že neohraničené moci své nebudou zneužívati alespoň tak dalece, aby mne nenechali s pokojem jít, kam chci, a nedali mi pas: ale v tom pádu jsem zcela odhodlán. A mám-li se k něčemu rozhodnout, musí to býti nyní, kde mám ještě dost energie: několik let v Brixenu by mne snad připravilo i o tu.

Divím se ostatně, odkud račte mít ještě tak dobrý žaludek, že se zabýváte s representací městskou: potom, co Presse psala o Vídeňské, věru přestává všechno. Ten Zang (redaktor „Presse", pozn. vyd.) jest přece l. . p, že bych si byl ani sám nepomyslil. Napoleon jest moje jediná radost politická — indirecte, a brzy přijde čas, kde budou litovat ti, kteří se z 2. Decemb. radovali. — Poroučím se co nejuctivěji Vašnostině vážené rodině a jsem se vší úctou „sicut erat in principio et nunc et semper, et in saecula saeculorum Amen."

H. B.

Číslo 65.

Frant. Palacký K. Havlíčkovi z Prahy 2. května 1851.

(Přijímá dedikaci „Ducha Nár. Novin". — Prohlašuje, že v podstatných věcech má stejné politické smýšlení s Havlíčkem. — Prosí jej, by vytrval.)

V Praze 2. máje 1851.

Milý příteli!

Odpusťte, že Vám později odpovídám, nežli ste snad očekával; chtěl sem Vám psáti obšírněji, a proto odkládal sem, a však

i nyní nelze mi se šířiti, nechci-li zmeškati také dnešní poštu. Pravím tedy jen jedním slovem cele upřímně, že vzácný dárek Váš přijmu se zvláštním potěšením, a děkuji Vám za čest, kterou mi prokazujete. Třebas bych já ne ve všech punktech podobných oučastnil se Vašeho mínění, však ve věcech podstatných víte dobře, že smýšlíme stejně; jsouce svobodomyslni, jsme také snášeliví, protože nežádáme svobody jen pro sebe sami (t. j. panství), ale pro jiné tak jako pro nás; nesnášelivi jsou jen despoté sami, třebas by ani žezla neměli, alebrž v livreji chodili. Arciže ke zlému není nikde svobody. Přál bych, abyste setrval, pokud možná; ubohý národ potřebuje toho.

Jsem ve velikých roztržitostech, jak návalem všelikých prací pilných, tak i očekáváním návratu rodiny mé z Nizzy, ježto dnes neb zítra státi se má. Proto račtež mi odpustiti rychlost a krátkost i nesouvislost těchto řádkův.

Váš vždy upřímný přítel Palacký.

Číslo 66.

Karel Havlíček Frant. Palackému 21. července 1851.

(Konfiskace „Slovana" i „Epištol"; domovní prohlídky. — Pěkné chování se obecenstva k němu. — Váhají jej pohnati před porotu. — Havlíček vyrozumívá z listu Palackého, že nemá přestat vydávati „Slovana". — Neochabl na duchu, spíše dle své povahy by mohl upadnout do zlosti a vášnivosti. — Neopustí nikdy korouhev českého lva; zde však jde jen o ústup z rozstřílené bašty a jiný způsob boje. — Další oposice časopisecká je marná. Sam však nepřestane, ale donutí vládu k zákazu svého listu.)

Vysoceváženy Pane!

Dopis Vašnostin mne zastal právě zase v nejhorším potlučení. Minulý týden jednali se mnou právě nejzuřivěji: ve středu mi konfiskovati dali číslo Slovana pro nic za nic, ve čtvrtek zkonfiskovali mi nový náklad Epištol Kutn. 3000 ex. skoro již dotištěný, v pátek ještě si nedali pokoje a hledali opět v tiskárně mé a konečně i v bytu mém, neschoval-li jsem snad ještě nějaké Epištoly. Při tom vždy berou žandarmy, aby tím ošklivěji vypadala ta procedura a celé odpoledne až třeba do ³/₄ 10 ztráví se prohlížením a prošťourováním mé tiskárny a expedice. Jmenovitě ve čtvrtek způsobili zde veliký shon lidu, neboť zároveň dali obsaditi od žandarmů krám kupce Hauffa, (místní expedice), naši tiskárnu a poštovní expedici, pak tiskárnu p. Procházky, tak že se lid sbíhati počínal. Prohledávání mého bytu v pátek považuji zvláště jenom za úmyslnou urážku, neboť jistě nemohli míti naději, že něčeho najdou.

Ostatně ale na obecenstvo zdejší takové nakládání se mnou zcela naopak působí, a když po nějaké nové konfiskaci jdu přes město, pozoruji vždy velké sympathie, děti, staří i ženské mne odevšad pozdravují a také všude jinde projevuje lid náš

setrvalost v přesvědčení a samostatnost duševní, která nám dává naději na dobrou budoucnost. Z měšťanů zdejších nechtěl nikdo choditi s nimi za svědka ke konfiskacím, a také nádobí jako truhlice, pytle atd., aby v nich mohli konfiskované nám věci na podkrajství odnésti, nechce jim nikdy žádný půjčiti. — Na odsouzení mé před porotou nemají pražádné vyhlídky a pozoruji také, že mne ani snad před porotu postaviti nehodlají, neboť naschvál moje procesy protahují a žaloby proti mně, jak se zdá, jenom co záminky ke konfiskacím považují. Již ani nevím nazpamět, kolik rozličných procesů proti mně se táhne, a musel bych si na to v kalendáři zápisky dělati.

Z dopisu Vašnostina vyrozuměl jsem, ačkoli tam ovšem directe nic podobného nestojí, že neráčíte chtít, abych přestával vydávati časopis: neboť slova „abych přestal, počnu-li cítiti duchovní ochabnutí a nedostatek síly potřebné“, nemají ovšem skoro jiného smyslu, než abych nepřestával. Neboť jakož se nikdo rád nepřizná sám k tomu, že by na duchu byl ochabnul a cítil nedostatek sil, také já bych nerad na sobě takových smutných vlastností shledal neb se k nim jen přiznal. Skutečně ale jsem také posud nic podobného nepocítil a dle mého duševního charakteru jsem více schopen upadnout do zlosti, do vášnivosti nežli do ochabnutí a zvětšené překážky dráždí mne jen k větší činnosti. Také jsem měl štěstí již od dětinství býti vychován k odporu proti těm mocnostem, s kterými nyní boj vedeme, a nemyslím, že bych mohl kdy leč v hrobě opustiti korouhev českého lva.

Ale zde se nejedná o útěk, zde se jedná o to, není-li lépe roztlučenou již od nepřátel baštu opustiti a jiným spůsobem výdatnějším bojovati. Za takovou roztlučenou baštu musíme ale již nyní považovati žurnalistiku, kdežto přece jinak svoboda tisku ještě se udržela. Nemohu zde Vašnosti pro obšírnost všechny své zdejší okolnosti tak popisovati, abyste ráčil nabyti přesvědčení rovné mému nynějšímu; ale kdyby se naskytla příležitost k ústnímu pojednání o tom, doufám, že ráčíte sám marnost všelikého dalšího opposičního časopisectví nahlédnouti. Já alespoň si troufám jiným spůsobem při nynějších okolnostech opposici naši mnohem vydatněji provozovati: jakým, bylo by zde obšírně vypisovat.

Že bych arci sám nepřestal, nýbrž vládu přinutil k zamezení svého časopisu, rozumí se samo sebou.

Poroučeje se tedy co nejuctivěji do náklonnosti Vašnostiny, zůstávám s hlubokou úctou

oddaný K. Havlíček.

V K. Hoře 21./7. 1851.

P. S. Ačkoli můj dopis jakož vůbec celý můj život nic neobsahuje, čím bych se štítiti musel vystoupit před úplnou veřej-

nost: přece pro uvarování nestydaté zvědavosti zalepena jest obálka tohoto dopisu a nadpis mou vlastní rukou jest napsán.

Číslo 67.

K. Havlíček Frant. Palackému 23. prosince 1851.

(Líčí své zatčení v Něm. Brodě a cestu do Brixenu. — Přičítá svůj osud záležitostem francouzským a neví, kdo je původcem jeho deportování. — Má úmysl mlčeti a trpěti, prosit a odvolávat se nebude. — Prosí, aby jeho osud zdělil jiným a aby mu psal sám neb jiní. — Choť jeho bude snad v Praze u Jarošů.)

V Brixenu dne 23./12. 1851.

Vysoce Vážený Pane!

Nevím, ráčíte-li již odjinud vědět nejnovější můj osud, ale jsem vypovězenec z Čech do Tyrol. Včera jsem byl přivezen od policie do tohoto tichého údolíčka alpejského.

Jak nepochybně sám si pomysliti ráčíte, nedal jsem sám ze své strany ani nejmenší záminky neb příčiny k takovému nakládání se mnou: od té doby, co jsem Slovana vydávati přestal, choval jsem se zcela politicky tiše, a v Německém Brodě měl jsem úmysl tuto zimu ve vší tichosti seděti mezi knihami a těšil jsem se skutečně po tak nepokojných rocích na nějakou dobu tichého studování. Ale jinak bylo psáno v knihách osudu, čili raději libovlády Vídeňské. V noci od 15. na 16. prosince po druhé hodině byl jsem probuzen, u postele mé stál vrchní policejní komisař z Prahy pan Dedera s podkrajským Brodským baronem Voithem a žandarm s flintou. Moje žena nebohá byla celá vyděšená. Oznámeno mi, abych hned se oblékl a odjel, že mám na rozkaz ministerstva odvezen býti kamsi, kdežto dle rozkazu bydleti nucen budu. Místo ono mi nemá býti oznámeno, až za hranicemi Českými. V pláči rodiny své, matky, sestry, ženy atd. (neboť nevěřily slovům tohoto tajnostného rozkazu, nýbrž obávaly se něčeho horšího) opustil jsem otcovský dům, sám jsem měl více lítosti než zlosti. Před domem stáli opět žandarmové a do jejich kasárny šla také naše cesta. Tam před domem stál již poštovský vůz zapřažený, vypraven jest jenom kurýr do Kolína k telegrafu se zprávou, že se razzia podařila, a odjeli jsme hned silnicí k Vídni. Žandarm na koni provázel kočár, ve kterém se mnou seděl dotčený komisař a jeden převlečený policajt z Prahy. Jeli jsme přes Jihlavu, Batelov na Jindřichův Hradec, kdežto jsme nocovati museli, poněvadž se nám kočár porouchal: neboť cesty byly nejhorší. Odtamtud jsme se dali přes Budějovice, Linc, Salzburk, Innsbruk až sem do tohoto zákoutí rakouského. Cesta trvala až do 22ho, nebo včera ráno jsme sem teprva dorazili, ačkoli jsme měli dosti lehký kočár a obyčejně 3, někde i 4 koně. V Alpách jest všude mnoho sněhu a cesta příliš špatná.

Musím uznat, že komisař Dedera se mnou zacházel na cestě velmi vlídně a musel míti také instrukci podobného druhu. Pozornost, jakou mi vláda na této cestě proukazovala, nezapomenu nikdy. Všude pracoval telegraf, jen což děláš, všude bylo již pro nás připraveno v hostinci, kam jsme zavítali, a jako strážní duchové očekávali nás sluhové policejní (ovšem jen vždy převlečení), aby se zachovalo decorum a incognito.

Jakousi trpkou ironií naplňovalo mne vždy veselé troubení postillona, s kterým jsme vjížděli do každého místa! Také zde jsem byl přijat nad obyčej zdvořile, bydlím v hostinci, častován od vlády a praveno mi, abych si poroučel, čeho se mi zachce, abych si v ničem nedostatek nepřipouštěl. Vláda všechno zaplatí! Ó! pokroky neobyčejné, které činí naše vláda v civilisaci.

Příhody mé na cestě nebudu popisovat, ačkoli byly dosti znamenité: přihodilo se mi mezi jiným v Alpách, že se nám koně splašili, že ostatní z kočáru vyskákali a já sám (ani kočí ne) na kočáře zůstal a čtyřmi koňmi cvalem do své deportace ujížděl, až se mi poštěstilo oprati se zmocniti a koně zastaviti. To všechno hodlám časem svým humoristicky popsati, neboť ráčíte pozorovat, že ani zde jsem neztratil dobrou mysl a přede vším své staré smýšlení.

Život zde povedu velmi podivný, a naděje na vysvobození z tohoto vězení Tyrolského nesvítá mi snad, pokud se záležitosti francouzské nerozhodnou. Těmto jen mohu posud připisovati svůj osud nynější, jiné rozumné příčiny alespoň nevím a vymysliti si nemohu. Také nevím, kdo vlastně je původcem mého deportování (které oni jmenují Confinirung); rozkaz byl od Bacha a zde mi pravili mimochodem u krajské vlády, že to stvrzeno jest od císaře. Komisař měl plnomocenství od Clama de dato 12. pros. na requisici vojska, kdyby zapotřebí bylo, z čehož soudím, že snad můj osud rozhodnut byl u vyšší vlády, která jest nad ministerstvem.

Tolik o události. Co dále, nevím; úmysl můj jest mlčeti, nastavit záda a trpět. Prosit neb domlouvat se nehodlám, ani protestovat a odvolávat se: bylo by to dílem nadarmo, dílem proti mému srdci. Myslím sobě: Nevědí, co činí! —

Prosím, račte toto moje psaní sděliti známým, a jestli možná, buď sám neb někdo jiný psaním mne potěšiti v tomto slzavém údolí. Milostpaní ruku líbám a celé rodině se uctivě poroučím, jakož i všem stejnověrcům. Zdá se již, že určen jsem k tomu, abych dostával políčky per procur. za ostatní. Moje žena přijede nepochybně do Prahy a bude u Jarošů, alespoň jsem jí to radil, aby měla příjemnější život. Račte mne zachovati v lásce své a býti ubezpečen o srdečné a upřímné oddanosti mé.

H. B.

Psaní toto dáno na poštu dnes večer. Dnes jde večer pošta odtud vzhůru.

Číslo 68.

Frant. Palacký Karlu Havlíčkovi 28 ledna 1852.

(Odpovídá pozdě z nechuti k poště, s níž má smutné zkušenosti, a ne proto, že by se bál hlásiti se k Havlíčkovi. — Protivenství nám strojená dosud nejsou dovršena. — Vděčnost vlády. — Česká šlechta. — Veřejný život udušen. — Působení v literatuře trudné pro uhnětení tisku. — Vybízí Havlíčka k provedení belletristického spisu, v němž by se zrcadlil život našeho národa. K tomu je Havlíček zvláště způsobilý. — Potřeba, abychom byli representováni v literárním světě. — O choti Havlíčkové. — Ptá se, jaký dojem učinila na Havlíčka jeho historie husitská a prosí o jeho soud.)

V Praze 28. ledna 1852.

Nehněvejte se, milý příteli!, že tak pozdě ve vyhnanství svém ode mne psaní dostáváte. Já již ode dvaceti let, co sem zkusil, kterak s mou korrespondencí na poště se nakládá, znechutil jsem si všecko dopisování vůbec, a již nejednou, měv co jednati, raději sám na cestu sem se vydal, nežli bych bral útočiště ku psaní. Tak i přítomných několik řádkův, jakkoli se opozdili, jsou vždy ještě první, kteréž v běhu r. 1852 na poštu dávám. Vykládám pak to jen z té příčiny, abyste z dlouhého mlčení mého nevyvodil lichých domyslův, jakobych se byl změnil aneb obával se hlásiti se k Vám starou svou srdečností. Vždyť jakožto mučedlník národnosti naší máte nyní ještě větší právo na soucity vlastencův, nežli pokud Vám štěstí hovělo. A však my jiní, ačkoli nejsme u vyhnanství, nepožíváme proto mnohem lepších osudův. Již několikrát myslil sem, že protivenství nám zoumysla strojená dostoupila vrcholu svého, a přece mýlil sem se, a den pozdější dokazoval mi, že předek jeho byl méně zuřivý, nežli on sám. Protož ani nyní souditi nechci, že by míra nehod našich již dovršena byla. Historie tomu věru diviti se bude, že my, kteří zachovali sme samo jediní říši a vládu v době té, když ode vší jiné pomoci na světě opuštěna byla, nyní pronásledováni sme a nenáviděni zvláště od těch, kterým sme pomáhali. Roku 1848 vyhlášeni sme byli před světem za reakcionáře, nyní, ačkoli nemluvíme svobodněji nežli tehdáž, slujeme revolucionáři a velezrádcové.

Celá šlechta česká z pouhé hlouposti octla se v podivné infatuaci proti národu českému vůbec. Vidíme to při sbírkách na divadlo naše: kdokoli z nich k nám by přiblížiti se chtěl, bylby vyobcován z prostředka jejich. Arci, oni nečtou než ty nejhanebnější německé listy, a není lži tak nestydaté a nesmyslné na nás, aby jí rádi neuvěřili. Pomoci tu nebude než až za několik let, když opět báti se počnou. Rozumem nelze u nich nic pořiditi.

Vidíte, že když sem již jednou přemohl nechuť ku psaní, neostýchám se mluviti k Vám otevřeně a směle, jakož bych i celému světu mluvil, kdyby možné bylo. Však novin Vám odsud psáti

nebudu, za to maje, že od jiných přátel dovídáte se jich dosti, aspoň pokud to možné jest, an veškeren život veřejný udušen jest a jen sedmašedesátnické a šablíčkářské klevety duchem hýbají. Také působení v literatuře trudné jest, pokud bezzákonnost tiskem vládne. Aspoň spisovati nám nyní volno, třebas ne vydávati tiskem. Proto chtěl sem také obrátiti se k Vám s prosbou, abyste hleděl užiti příležitosti své k podobnému cíli. Těšilo mne, když sem ze psaní Vašeho poznal, že neklesáte na duchu; proto doufám, že užijete doby té ku provedení díla, kteréžto již dávno ste zamýšlel, t. j. spisu nějakého beletristického, ve kterémž by život národu našeho se zrcadlil. Víte, že chceme-li býti národem, potřebujeme k tomu nejen dějin národních, ale také representace své v literárním světě. Jediný Walter Scott více by nám nyní prospěl, nežli pět Žižkův, jelikož by tito ani co činiti neměli, ana mysl národu v kalu všednosti se brodí. A mním, že nikdo z našincův není tak způsoben, jako Vy, uhodnouti do pravé žíly národnosti naší tak, aby jevila se v Europě vlastním a osobitým rázem svým. Protož rozmyslite Sobě to, prosím, a pamatujte na žádost mou. Provedeteli něco takového, budeme moci říkati: Deus nobis haec otia fecit, a nebudeme tak velice strádati Vaším vyhnanstvím. Manželka Vaše navštívila onehdy rodinu mou v mém doma nebytí, a já ji proto ještě ani neviděl; mohu Vám ale říci, že chování její všude chvály dochází, ačkoli ona v tichu skromně se drží. Od mých domácích mám Vám vzkázati mnoho srdečností; čím více strádáte, tím větší nabýváte přízně. Doufám, že nedáte se odstrašiti, abyste mi nedával častější o Sobě zprávy; mějte se mnou jen co do korrespondence shovívání, v ostatním ve všem budu Vám po vůli. Jak dojala Vás má historie husitská? rád bych znal soud Váš o věci více nežli o spisu a slohu. Českého textu již rozebráno jest ke 3000 ex., ačkoli noviny o něm psáti si netroufají. Buďte zdráv, milý příteli! a pište mi brzy zase! Já vždy nezměněn zůstávám

Váš upřímný ctitel **P.**

Číslo 69.

František Palacký Karlu Havlíčkovi 3. září 1853.

(Omlouvá své dlouhé mlčení ošklivostí před černým kabinetem. — Ujišťuje Havlíčka svou nezměněnou láskou a vážností, jež nemají býti nikomu tajemstvím. — Churavost přinutila jej z Brna místo do Něm. Brodu k Havlíčkovi jeti do Šternberských lázní a nyní na Rýn. — Dědictví po bar. Wagemannovi. — Poslal Havlíčkovi účty odevzdané mu drem Pražákem.)

V Praze 3. září 1853.

Milý příteli!

Ačkoli vím, že máte skutečnou příčinu mrzeti se na mne, an tak dlouhý čas jen sliboval jsem psáti Vám a nepsal až

podnes, předce doufám, že mi to prominete za příčinou zvláštní jakési idiosynkrasie, která mne pojímá, kdykoli pomyslím, že to, co ze vřelého srdce k Vám posílám, má ode psův . . . . . čenicháno býti, zdali to voní dle předpisu jejich. Arci že nemám Vám nic pověditi, o čem by svět celý dověděti se neměl: že Vás srdečně rád mám, Vás vysoce sobě vážím, po Vaší straně stojím a Vám tak dobře jako sobě samému přeji, to není a nemá býti tajemstvím ani u přátel, ani u nepřátel našich: ale kdykoli jmu se psáti, popadá mne hněv, že to má netoliko od Vás, ale i od k . . . . v lidské podobě čteno býti, a tu slyším slovo biblické: nemetati perly před s . . . .

Chtěl jsem opravdu z Vídně na počátku června dáti se přes Brno, Mezříč, a Něm. Brod do Prahy: ale nemoc má, chronický katarrh, kterážto ve Vídni se zhoršila, v Brně nelepšila, nedala mi spustiti se železnice, a pospíchal sem do Prahy, kdežto Dr. Hamerník 72 grány chininu za 9 dní užitých sotva stačil mi staviti periodické hlavy bolení (febris larvata), kašle pak mne zbaviti nemohl ani užíváním lázní Šternberských až do konce července. Teprv od nedávna jsem konečně pozdravil se, ale mám ještě i s manželkou zabrati se na Rýn a léčiti se tam hrozny skrze několik neděl. Míníme nastoupiti tam cestu 12. září. Mezitím stal sem se dědicem bar. Wagemanna, však více jen dle jména nežli ve skutku, jakož Vám pan Jaroš bude moci vyložiti.

Mělbych mnoho Vám psáti, co se přání mého do Vás dotýče, ale čas mi dnes skutečně nestačí, dle řečí páně Jarošových maje naději, uhlídati Vás po návratu svém bohdá od Rýna zde v Praze, odkládám sobě ty věci až do našeho bohdá šťastného shledání se. Jen to ještě doložím, že počty, které Dr. Pražák mně v Brně pro Vás odevzdal, nyní Vám skrze p. Jaroše posílám, peníze hotové (49 zl. 27 kr.) již dříve témuž příteli odevzdav.

Rušen byv několikrát i za psaní těchto několika řádkův, musím bezděky skončit je a těšiti se nadějí, že Vás bohdá brzy zase uhlédám a pak skutkem dokáži, jak velice si Vás vážím.

Váš upřímný přítel

(kvapem psáno.) Palacký.

Číslo 70.

Slovanská Lípa v Olomouci J. Helceletem slovanskému sjezdu v Praze 28. května 1848.

(Slovanský sjezd v Praze jest důkazem, že i kmen slovanský z dřímoty minulosti ke dni jasnému procitnul. — Jejich usilování o jednotu Slovanstva jsou hotovi na Moravě podporovati. — Přejí si upřímné jednoty mezi všemi Slovany pro všechny věky.)

Olomouc, 1848 květen 28.

Adresa slovanskému sjezdu v Praze.

Slované!

V běhu času každý národ přijde k svědomosti, jako jednotlivec dospívaje sebe samého poznávati začíná.

Slavný sjezd Slovanů mocnářství Rakouského v staroslavné slovanské Praze důkazem jest, že i kmen slovanský z dřímoty minulosti ke dni jasnému svědomosti procitnul. Procitnul! a národy slovanské co bratry se poznávajíce k společnému sebe vyvíjení ruky si podávají.

Co Vy, bratři naši, tam na Vltavě, v sídle Libušiny moudrosti, v nádherné velikosti mezi slovanskými národy uskutečniti hodláte, totiž ráznou jednotu Slovanstva v život uvésti, v tom my Vás ve skromném okresu svém podporovati hotovi jsme. Vy spojujete národy, my jednotlivce; Váš účel jest účel náš, aby totiž Slované k té důstojnosti, k té velikosti dospěli, ku které četností, rozšířeností a silami svými schopni jsou, které roztrháni jsouce mezi sebou po tolik století, bohužel! byli postrádali.

Tímto bratrským listem, Slované, Vám, krevným bratrům svým svou nejhlubší úctu, své nejvroucnější přání, by upřímná jednota mezi námi Slovany pro všechny věky se stala, hlásiti spěcháme.

Slovanská Lípa.

V Holomouci dne 28. května 1848.

V zápiscích Helceletových z r. 1848 je poznamenána promluva, kterou Helcelet jako zástupce Slovanské Lípy učinil, odevzdávaje tuto adresu; zněla takto:

Morava, vlast, z které já přicházím, s tajuplným hnutím pojala pozvání staroslavné Prahy ku prvnímu sjezdu slovanskému a procítli v národu s důvěrou zraky své k Vám, velectění shromáždění bratří, obracejí, že zde tu formuli vyslovíte, která uzel urputný losu slovanského rozplete, i kletbu zařekne, jenž zvláště Moravu víže. Pročež mladý spolek vlastenecký v Holomouci, jménem Slovanská Lípa, v tomto přípisu, jejž Vám tuto uctivě odevzdávám, své vroucí přání, svou úctu a bratrské pozdravení vyslovuje. Kéž co nejdříve bratrský svazek všechny větve slo-

vanské tak úzce spojí, aby druh druhem doplněn ku blahu člověčenstva, ku slávě národu svého též dospíval.

Číslo 71.

Jan Helcelet své choti 3. června 1848.

(Omlouvá se, že dotud nepsal. — Dostal zprávy o rodině. — O zahájení sjezdu slovanského. — Ruch v Praze. — Hodlá se vrátiti až po svátcích. — Rozdělení sjezdové. — Pozdravy a zprávy z Brna.)

V Praze 3. června 1848.

Drahá ženo!

Snad mně již děláš výčitky, že Ti ještě zprávu o sobě nedávám; jsem ale tak od rána do večera ustavičně ve společnosti a zaměstnání, ano přijda domův, aneb ráno před vyjitím též samoten nejsem, že ku psaní ani přijiti nebylo možná. Zůstávám bytem u p. dra Trojana i s p. Lepařem, a sice ne tak ve zvláštním pokoji, abych mohl sám býti, nýbrž tu ustavičná rozprávka a rozmluva. Omluv tedy laskavě. Pan Vaněk mně přinesl psaní strýce švýcarského, ve kterém nic zvláštně nového nepíše; též Vaněk vypravuje, že naše děvčata ještě léčí, ale doufám, že se nemoc jejich v ničem nepohoršila a že i Ty dobře a zdravě se nacházíš.

Co Tobě mám o Praze psáti? Jest to zde život, jaký sobě v Holomouci těžko vyobraziti možná jest. Včera v pátek bylo první všeobecné shromáždění Slovanů a effekt byl neočekávaně slavný a znamenitý. Od Národního museum táhla nekonečná řada oudů sjezdu slovanského, po třech vedle sebe, mezi špalírami „Svornosti“, „Slávie“ (tak se nazývají v národní kroj oděné společnosti a sbory národní stráže), studentské legie a (t.) d. ku kostelu Týnskému, kdežto v kapli sv. Cyrilla a Methodia byly krátké služby boží, totiž kázání. Odtud táhlo se daleko Starým i Novým městem na Žofín, to jest ostrov ve Vltavě, kdežto největší téměř sál pražský, sotva nás všech směstnati mohl. Odevření slavné sjezdu slovanského se tu konalo důstojně a vážně a řeči, jenž se držely ve všech jazycích slovanských, byly jedna zajímavější nad druhou; nade vše ostatní ale ku konci Šafařík četl s takovou vážností a důrazností řeč svou, o které myslím, že více váží než 100 barrikád vídeňských. Celý tento zjev tiskne se v Novinách Národních a později a i ve překladu německém se oznámí. Vzkaž p. Hanušovi, že nám Havlíček slíbil darem poslati celé noviny o sjezdu slovanském jednající; pročež ani zde o další popisování se nepokouším, ku kterému ani času ani místa zde nestačí. Kdo viděl Prahu před tím a nyní, ani sotva ji nepozná. Vše chodí v národních krojích rozličného spůsobu, popové srbští a ruští s dlouhými bradami a vlasy vážně po ulici kráčejí; piky, helebarty, šavle, pistole

přerozdivných podob všude se lesknou, a co nesmím zapomenouti, německých čepek ani neviděti, leda několika holomouckých studentů, kteří se neostýchali i sem přijeti; jsou oni ale potichu, a nevím, nevydrží-li přece cosi.

P. Hanušovi a Mošnerovi sděl obsah tohoto psání a vzkaž mu zatím pozdravení jeho bratra a pana Chvály. Nevím, kdy mám zpátky jeti; sjezd slovanský teprv se začal a já bych jej nerád již opustil. Zdali by ještě někdo z mých žáků před svátky zkoušku dělati chtěl, velmi nejisto jest. Nepřijdu-li tedy do čtvrtka neb do pátka, tedy můžeš Ty a pan Hanuš těm říci, kteří by se hlásili, že hned po svátkách zkoušeni budou. Lepař vrátí se ovšem dříve, a že bude moci přinésti všelijaké tištěné věci o sjezdu, zdovíš se pak více, nežli co zde poštou lehce by se psáti mohlo. Prozatím ale Tebe a zvláště Hanuše a Mošnera zajímati bude, že presidentem celého sjezdu jest Palacký; pak jest sjezd rozdělený na tři sekci či sbory, 1. česko-moravsko-slovenský, 2. polsko-rusínský, 3. a srbskoillyrský, ve kterých se zvláště jedná, a sice jen slovansky, každý v kterém jazyku umí, a pro toto velmi moudré oddělení německého jazyka na rokování ani potřeba nebude. Ve všeobecných shromážděních všech třech sborů ale jen se uzavírá, co sbory připravily, a tu se též po slovansku možná dobře srozuměti; aspoň včera to šlo nad pomyšlení dobře.

Vzkaž pozdravení srdečné p. Mošnerovi a Hanušovi a piš mně poste restante, jak jsme umluvili, abych já věděl, jak se Tobě a dětem našim vede. Jest-li pak co důležitého o brněnském sněmě slyšeti? Dr. Otto přijel z Brna a Mikšíček, ale málo nového, než hrozná matenice.

Líbaje srdečně v duchu Tebe a dítky naše, jsem vždy Tvůj věrný manžel

Helcelet.

Šafařík presidentem československého sboru.

Číslo 72.

Jan Helcelet I. J. Hanušovi 7. června 1848.

(Zpráva o jednání slovanského sjezdu v Praze a o mši slovanské. — Oznámení, že přijede asi až po svátcích.)

Milý příteli! Dobře si mohu Tvou nedočkavost vyobraziti, bys něčeho bližšího o našem zdejším počínání zvěděl, a dobře také vím, že ode mne to očekáváš; než představ si mne ráno od 8 hod. a dříve až do pulnoci a víc ve stálém zaměstnání, ovšem počítaje sem i obcování a zábavu se Slovany a zvláště Pražany na veřejných místech, a uvěříš mně poněkud, že Ti sotva tolik v stavu jsem sděliti, než čeho se v novinách dočteš. Strany našeho jednání, a zvláště vyjednávání a dokonání, nemohu Tobě ještě mnoho sděliti, již proto, poněvadž při shromážděni tak

četném, ačkoli na sbory rozděleném, a při předmětech tak nepřipravených, jak je slavismus, pohybování při vší svornosti tak snadné není, ačkoli jsme tak nazvaným polským sněmům tak tak ještě dosavade se vyhnuli.

Počet oudů celého sjezdu Ti ani ještě sděliti nemohu, ale ve sboru či sekcí čechoslovanské již máme číslo 222, ovšem nepočítaje takové, jenž jen na všeobecných a veřejných shromážděních podíl berou. Dle programu, pro sjezd slovanský od Zacha pracovaného dosti diplomaticky, bylo by postupování našich prací mnohem zdlouhavější bylo; Jihoslované, jenž zde krásnou jistou čilostí a mužností vynikají, prosili ale, aby se co nejrychleji jednalo; neboť prý prahnou domů se navrátiti, poněvadž v jejich vlasti již již meč se tasí. Adoptoval se tedy nový, zkrácený způsob od Poláka poznaňského, p. Libelta navrhnutý, totiž aby se vypracovaly následovné tři věci zvláštními komisemi, které by pak sbory a celý sjezd po náležitých opravách a debatách přijati měly, totiž manifest na všechny národy europejské k osvědčení se, že Slované nejsou reakcionárně, ale právě svobodomyslně a mravně smýšlející; za druhé: manifest na císaře rakouského, oznamujíc jemu skutečné sbratření rakouských Slovan, jenžto svobod milostně udělených jen v ten smysl užívati chtí, jak se to s důstojností svobodných, stejněprávných národů a celým vyvíjením a šlechtěním se srovnává a (t.) d., a konečně ustanovení prostředků, jakých ku svému společnému cíli, totiž vzájemnosti nejen literární, nýbrž i politické všech Slovanů, zvláště rakouských, užívati budeme, na příklad: zřízení stálého klubu aneb výboru sjezdů slovanských, a (t.) a (t.) d. Libeltův projekt k tomu značí obzvláštního muže; on je i přednostou polské i ruské sekcí, ale nicméně tato sekce jest největší nesnází sjezdu našeho, neb jsou tam strany mnohé a příkře proti sobě postavené.

V neděli slavila se na Koňském trhu s nesmírným zástupem a velkou slávou slovanská mše, kterou konal srbský protopop Stamatović; při mši se modlil hlasitě za zasloužilé Slovany, zvláště Čechy, jež zejména uváděl, a po službách božích držel krátkou, ale důraznou řeč, ačkoli v srbštině, přec pro dobré jeho přednesení i nám srozumitelnou. Po mši rozdával svěceného chleba, o který byla veliká tlačenice, jakož i o květiny, nimiž malá děvčátka stupně oltáře byly posejpaly. Lid se hrnul ku knězi a ruce mu líbal s takovou ochotností, kterou by jemu byli naši biskupové zajisté byli záviděli. Včera odpoledne byli jsme společně v Kuchli.

Němci pořád z Vídně sem přijižději a rádi by nějakou demonstraci vyvedli, ale nemožná. Lid by je snad ukamenoval.

Strany mého návratu oznamuji direktorátu, že sotvy před svátky přijeti mohu; kdo se hlásí ke zkouškám, ať přijde po svátcích.

Prosím, sděl i mé ženě, tolikéž s pozdravením a úctou mou Tvé p[aní] manželce a švagrové a [t.] d. Pozdravuj též p. Mošnera, Vodičku.

Tvůj věrný

Helcelet.

N. B. O panu hraběti Zielonkovi ani zmínka.

Číslo 73.

Antonie Čelakovská Boženě Němcové 16. ledna 1848.

(Odpovídá podrobně na dopis předešlý. — O setkání Němcové s Čelakovským. — Zprávy o příbuzných a známých. — O zprostředkování sňatků novinami. — Osobní a rodinné zprávy.)

Ve Vratislavi 16tého ledna 1848.

Moje drahá, srdečně milovaná Přítelkyně!

Tehdáž věru bych nevěděla, jak se z dlouhého nepsaní svého u Vás, naše drahá Boženko, vymluvit, kdybych neznala shovívavosti Vaší a nebyla přesvědčena, že ste nou láskou se milujeme, nedbajíce na překážky, které se sdílení našich myšlenek často v cestu staví. Leží předé mnou dvě lístky od Vás, na které jsem posud neodpověděla. Díky Vám za ně, velikou radost ste mi nimi učinila, a když je čtu a opět čtu, tu jest mi, jako bych Vás před sebou viděla, chci Vás obejmouti a ulíbati a ačkoliv se ovšem brzy ze snu svého probudím, přece zůstane v duši mé ten blahý cit, že mou přítelkyní jste a že mne, jako já Vás milujete. Jak velice mne správa o lepším stavu zdraví Vašeho potěšila, nemohu Vám ani povědít; neboť před posledním listem Vaším byla jsem v tom ohledu velice zarmoucena. Ano jestiť Hospodin nad námi a nedá zahynouti duším srdečným; on ví, jak malý počet nás posud jest a jak potřebná každá srdečná a vroucí Česka a matka. —

Na nejvýš jsem byla potěšena náhodou, která Vás s mým drahým Ladislavem v Praze svedla, beztoho jsem mu byla uložila, by si Vás v Čechách vyhledal a navštívil, neboť jsem nevěděla, kde jste se vlastně s rodinou Vaší drahou octnula; nemohly to ani holoubky krásněji svést. Není to zcela plané, co mnozí soudí o srozumnění se tajném spřízněných duší. Byltě to žert s tou hubičkou ještě i po odjezdu Vašem; Ladislav mi psal, že se s Vámi v Praze sešel. I odpověděla jsem mu ihned, by Vás srdečně polibil i také za mne. On však to byl již dříve učinil, a četl Lotince, která se od svého divení ani zotaviti nemohla. Že to k mnohému žertu příležitost zavdalo, si pomysliti můžete. Cesta tato na zdraví mého dobrého Ladislava, jakož i na syna našeho velmi dobře působila, a nemohu ani Bohu dosti děkovati za toto dobrodiní. Kdo ví, kdo ví, jestli Vás ta divotvorná hubička neuzdravila oba! — —

Správy Vaše z ohledu mých drahých příbuzných a známých mne velice potěšily. Že moje dobrá sestřička Fričová nás zdravou holčičkou potěšila a sama se velmi zotavila, to Vám bezpochyby z Prahy psali. — Svědectví, které Staňkovic Boženě dáváte, mne velmi potěšuje. Jak doslýchám, zapírá prý svou přísnou povahu a tmčí s ostatními děvčaty o závod. Dej Bůh těm děvčatům pevného zdraví, by alespoň v budoucnosti nám naděje zkvetla.

Jak truchlivě na nás zpráva o úmrtí našeho neocenitedlného Jungmanna působila, můžete si snadno pomysliti; každý, kdo znal, musil jej milovati a ctíti. Avšak jak mocné působení ducha jeho jest, ukazuje se i po úmrtí jeho. Do všech končin vlasti naší roznesla se zpráva tato a budí v srdcích posud nevědoucích a spících cit pro národnost. Blaze tomu, kdo takto umříti může, památka jeho věčně v Čechách nezahyne. Ubohá manželka, ubohá rodina, cítím bolest jejich, již nahradit nižádný nemůže. Všemohoucí je potěš! —

Jak se těším, že ony vroucí duše cenu Vaši uznávají; — kdož by více zasloužil ode všech dobře smýšlejících milovánu býti jako Vy; ačkoliv Vaše veliká skromnost tomu nikterak připustiti nechce. Pravíte, že si přejete důkladné vzdělání. Věřte, kdybyste zdejší vzdělanost spatřila, jak se zde ve svém působení ukazuje, ulekla byste se. Nic sobě více nepřeji, než své dítky ochrániti před tímto vzděláním zkázyplným. Nevím věru již, co si v tom ohledu přáti mám. — I má touha největší byla vždy vzdělání, co jasná hvězda zdálo se mi svítiti již od dětinství mého, a všecky síly své jsem vynaložila, však se i přesvědčila, že více, nežli všecko toto vědění, prostnost a čistota srdce a mravu jest, a že lépe ve svém národu se vyvinouti a v přírodě, nežli v tomto vzdělaném světě. Znáte Pichlovou? — Všeobecně byla za velmi vzdělané děvče považována a ctěna, a vím, že mnohé věci snadno pojmula, co jiným veliké namáhání stálo; a jaký to vědění mělo účinek? — Byla s to přítelkyně své oklamat, a nejen tyto, ale i celé dobře smýšlející a srdečně cítící obecenstvo české. — Oklamat pohádkou. — Věřte že jsem se v této zklamala, bolelo mne velice; a kdybych básnit uměla, byla byjste se zajisté nějaké Elegie nad Hrobem Čacké dočetla, neboť ať již jméno toto přijmula pro jakou příčinu koliv, nyní jí více nenáleží. Neboť jméno, které člověk ve vyrostlém věku sobě buďto sám dá, aneb od jiných dostane má, jestli je přímul, také co svaté jmění považovati. — Jiná, též velmi vzdělaná z mých Přítelkyň, byla tak hrdá na své vědění, že každou méně vzdělanou za sobě nerovnou a svého přátelství nehodnou považovala. Obě a i jiné mnohé prostou svou mysl zahodily, a věřte, nenalezly se uspokojenými — Nepřejme sobě, drahá Přítelkyně, tohoto vyhlášeného ohnižila. — A věřte mně, že Vaše srdečné, dojemné vypravování daleko

větší cenu má, nežli všecky ty přepiaté z cizího nám živlu přenešené a původní (jak je ku své oslavě spisovatelé mnozí jmenují) povídky, romány atd. Tyto nevzdělávají náš národ, nybrž jej jen od svých mravů odtahují, obyčejově jejich co zastaralé a času nepřiměřené představují, jim často nemravnost ve skvělém světle okazují — Jaký může míti takové čtení vplyv na národ? — Zajisté některý z oných pánů neví, jakého se hříchu dopouští svým spisováním, neboť kazí i mravy i řeč, a vzbuzuje žádosti v srdcích dobrých a nezkažených, které nikdy upokojiti nemůže.

Vím, že o rozličném náboženském smýšlení víte, které se zde rozšířilo. Ale o nemravnosti z toho vyplývající zajisté pojmu nemáte; žádnému bych to nebyla uvěřila, co nyní dosti často vídím, a to ve všech stavích. Rodinné štěstí je zde v řáčnosti, bez povolání, bez lásky, ano bez známosti bližší vstoupí se do stavu manželského, jen když jmění a zevnitřnost se oběma líbí. Nepřejde skoro dne, kde by buď muž anebo žena (eine gebildete Dame) nežádala, aby si ji někdo vzal, vychvalujíc své vlastnosti; a to ve veřejných novinách. By jste mně spíše uvěřila, přikládám Vám v dnešních novinách Vratislavských umístěné tak nazvané Heiratsgesuche. — O takovém nešvaru nemáme v naší drahé otčině žádného pojmu, a dá-li Bůh, nikdy se toho nedočkáme. Znáte toho následek? — Po čtyr nedělích, když se pan manžel dosti se svou ženkou zná, stane se mu lhostejnou, snad i také jmění její do lo, dá se s ní rozloučiti, a za krátký čas si vezme jinou. Mnohý má i třebas čtvrtou ženu, mnohá kolik mužů. Jeden *Doktor* zde má dvě ženy u sebe. S první se dal rozloučiti a druhou pojav, nechal i první u sebe. A přece se nikde snad tolik nečte, jako zde. Každá krámská čte zde noviny, a v létě i na trhu nezří ka uhlídáte překupnice atd. čtoucí knihy a časopisy. A to je ta vyhlášená vzdělanost německá! — Jestli to to jest, co někteří z našich pánů tak vyhlašují, tedy nás račiž Všemohoucí před jejich vplyvem ochrániti. Odpusťte, že jsem Vám tak mnoho o tom psala, ale věřte, že mně často se srdce svírá nad tímto nepořádkem. — Však dosti o tom. Něco veselejšího! —

Z ohledu vydání obrazů znamenitých ženštin psala jsem až do Prahy. Byla to již dávná myšlenka a přání mé i jiných, však, že se společnost naše rozešla, nemohly jsme ji uskutečniti. O Marii Antonii nezůstal prý obraz malovaný. Prosila jsem však sestru, by se optala u paní Broulíkove, zdali nějaký podařený nákres někde u příbuzných jejich není k nalezení. Také z ohledu Tiché ptala jsem se, jakož i Rettigové; až tyto vydány budou, nebude se i naše dobrá Boženka více zdráhati a přisvědčí k prosbám našim! Není-liž pravda! — Zemřelou vlastenku Pelclovou jsem neznala. Ladislav můj ji jen, pokud vím, povrchně znal. Jak velice jsem potěšena, že dítky Vaše

zdrávy jsou, je to věru pro matku to nejhorší, když své dítky churavět vidí a pomoci nemůže. — Nás to ku konci roku opět zachytilo, a nemohu věru Bohu dosti děkovati, že nás všecky šťastně ochránil. Tážete se, co mé zdraví dělá? — Ležela jsem 14 dní na zapálení plic a žeberní blanky, a nescházelo mnoho, že bych byla musela se světem a s mými drahými se rozloučit; Bůh tomu však nedopustil. — Dlouho jsem nebyla v stavu se zotavit; a posud jsem zouplna sil svých předešlých nenabyla. Cítím se však zdráva, jsem veselé mysle a krom trochu kašle, který se také již počíná mírniti, neschází mi nic. — Jak mně bylo, když jsem ubohé dítky své okolo lože svého, co opuštěné ovčičky obcházet viděla, snadno si pomyslíte. Všemohoucí však pomohl. Dítky naše se též na Ježíška nesmírně těšily. Ale hnedle by se jim byly hody pokazily. Dostaly totiž plané neštovice právě na Štědrý večer. Vyrazily se však teprve po nadělení; a tedy si dílem v posteli, dílem mimo ni hrály a se veselily. Šťastná povaha dětská pomohla jim i tuto nehodu snést, a po Novém roce bylo všechno opět zdrávo a veselo. Tehdy jsme alespoň Nový rok ve zdraví začali, v blahé naději, že nám tento, dá-li tomu Všemohoucí, v nezkaleném zdraví uplyne. Nyní, drahá Boženko, i příčinu, proč jsem Vám předešlého roku nepsala, jak jsem sobě byla umínila. Musím se Vám vyznati, že jsem, ačkoli z jiné příčiny, již o prázdninách ochuravěla, co však se nyní zcela ztratilo. Neduh můj byly křeče v žaludku, až pak jinou nemocí i toto se ztratilo. Měla jsem tento rok do Prahy jeti, ale i toto se státi nemůže. —

Ano, ještě něco; divila jsem se věru sama, že dávno slíbený almanach nevychází, anť i mne došlo pozvání k přispívání. — Naše vlastenky ještě nevědí, jak těžké to jest něco napsati a tudy, že se člověk dříve cvičiti musí, než něco celého, souvislého napsati může. A k tomu nemá každý nadání ku spisování, jiné opět času se nedostává atd. Pamatujete se ještě, jak se před mým odjezdem o tom rokovalo. — Nezdá se mi, že by síly naše byly již tak dospělý, že by se podobného cos vyvésti dalo, a zvláště při nynějších okolnostech, kde je láska k sobě neviže, nýbrž nedůvěra a závist se mezi ně vloudila, jak jsem se bohužel již z mnohých dopisů byla dověděla.

Ó, jen se nedejte těmi, drahá Boženko, těmi přemoudrými kritykáři, jako jest p. Malý, zastrašiti, a buďte ubezpečená, že jediné srdečné slovo od Vás napsané tisíckrát větší cenu má, nežli všecky jeho dlouhé přeučené rozkládané sady, na kterých si tak mnoho zakládá. — Kdybych jenom v Praze byla, v krátkém čase by jste kritiku četla, která by prací Vašich dostojná byla, a to od muže, kde by všichni jiní si dali chut zajít dále Vás posuzovat. Ladislav můj by to byl již učinil, ale každý ví, že jste naší přítelkyní a tu by to žádný oučinek nemělo. Však

jen neohroženě dále, budoucnost Vás nejlépe ospravedlní. Pan Purkyně říkává: „Každé slovo paní Němcové je jak ryzí zlato!" A tento zajisté říkomu nelichotí.

Ale je to žvatlalka ta Bohuslava, pomyslíte sobě; inu jednou za čas člověku srdce překypí. Stranu toho navrácení té hubičky přijďte jen brzy k Vás i dítky Vaše co

nejvroucněji milující

Bohuslavě Čelakovské.

Srdečné pozdravení panu Manželovi.

Dítky naše dají Vám ruku líbat a prosí se mnou, by jste jen brzy k nám přišla; poznaly by rády onu Paní, která tak krásné povídky vypravovat umí!

S Bohem!

Číslo 74.

Božena Němcová Janu Konopovi 25. září 1848.

(Dovolává se starého přátelství. — Líčí kraj i lid nymburský. — Politické uvědomění. — O vyzdvižení roboty.)

V Nymburce 25. září 1848.

Milý Jene!
Pozdrav Pánbůh!

Nu, což myslil ste si za toho čtvrt léta, co jsme se z milé Šumavy odstěhovali, o nás? Zajisté vinili ste nás z nelaskavosti, zapomenutelnosti a jiných pěkných cností, ne tak? Či ste důvěru v nás neztratili a věřili ste, že vždy zůstaneme Vašimi upřímnými přáteli, ať to v dálce aneb na blízku? Já myslím to poslední; vždyť ani já nedomnívám se, že Vy na nás byste byli zapomněli, věřím, že jsou chvíle, kde i Vy na nás zpomínáte s upřímným přátelským povzdechem. Nám se zde vede jakž tak, zdrávi jsme až na děti, kteří nedávno jedno po druhým na osypky se rozstonaly, ne však nebezpečně; přece však neslouží nám zde to povětří tak jako v Šumavě. Ó, já zpomínám na Vaše krásné hory: kdykoli pohlédnu z okna, nemám žádnou vyhlídku do krajiny, jen na silnici; také zde krajina příliš pěkná není, až teprv dále, a to jedině vznešené je zde široké mohutné Labe, to krášlí celou krajinu, tuto nepřehlednou rovinu, kde oko teprv u vzdálených hor Krkonoských se zastavit může. Já nemiluju velkou rovinu, tu oko umdlí a neokřeje. Koupání užili jsme zde s rozkoší, ale procházek užila jsem já málo, můj muž ale dost, poněvadž má okršlek až skoro na pět mil veliký. Na blízku jsou zde ovšem vesnice, ale mně se ten zdejší lid nelíbí, není mezi nimi ta prostá upřímnost, jakou jsem nalezla v Šumavě, zde jsou sedláci zpanštili, samí půlpáni. Selky mezi sebou říkají si „paní" a nosí panské čepce a půl městské a půl selské

šaty, samý hedbáv, porta a krajka, jako opice se každá přistrojí, není to k ničemu. To já nemiluju, a proto nezajímá mne zdejší selský život. To je pravda, zde sedláci skoro všichni bohatí jsou, na blízku města žijou, kde také paráda panuje, a tudy bývají zavedeni městským životem, napodobí ho a zkazí se. Ó! to jen každte Vašim spoluobčanům, ať se nedají zavést marnosti, ta zahubitelka je mnohého blaha, a zkazila již nejen lidí ale i celé obce. To jedině pozoruju u zdejších lidí, že rádi a mnoho čtou, nejvíce však evangelíci, jichž zde velmi mnoho je, daleko vůkol a i v samém městě, ti jsou mnohem vzdělanější než katoličtí sedláci, a pastoři v jich obcích jsou vždy hodní mužové, zvlášť známe dva velmi šlechetné muže, z nichž jeden i český spisovatel je, ač ne výtečný, jen tak žurnalista, ale smýšlení rázného. Ve městě máme zde šosáctvo jako všude jinde a je takových více než svobodomyslných; co však není, může, dá Bůh, být, a tudy se to i zde časem vytříbí. Radní odtud, Matěj Haka, je pro Čáslavsko zvolen za deputovaného k sněmu řišskému a již několikráte s oblibou mluvil, je to muž velmi vzdělaný, svobodomyslný a neohrožený. Nuže — já se ani neptám, zdali držíte Noviny, neboť se to samo sebou rozumí, že ano — jak se Vám ten nynější stav věcí líbí? Vidíte, Čechové přece vyhráli všude a všude, i ve sněmu, a to ne zbraní, nýbrž mravní silou; proto Němci zuří, že jich je všude menšina a těch nenáviděných Slovanů všude většina. Jinak to ale nebude, nyní nastává doba slávy Slovanstva, jíž vítězí a bude vítězem vždy. Nyní vidíte, jací musí být muži na sněmích? Snad i nahlídnou někdy Vaši sedláci, že jsme jim neradili zle a snad pro zisk nějaký, když jsme řekli, jaký to musí být muž. Ti sedláci, co jsou na řišském sněmu, jsou jako třtina od větru sem tam smýkaná; když je dostanou do prádla Němci, hlasujou s nimi na svou vlastní škodu, což ale nevědí, poněvadž nemají toho nejmenšího politického vzdělání, a když do parlamentu vejdou, nevědí, kam ty řeči čelí a na kterou stranu by se přidat měli; jestli potom zase Čechové je na stranu vezmou a celou věc jim rozloží, tu teprv zase svou chybu nahlédnou a hlasují s nimi, a tak to máte. Kdyby si byli Čechové nezvolili na řišský sněm tak výtečné muži, ty nejhorlivější a nejpoctivější vlastence, zajisté s námi zle by to stálo a již by nás měli Němci v drápech a s Rakouskem kdož ví jak by to bylo, pokoj by zajisté již nebyl; ale oni vědí cíl své cesty, od které na krok neustoupí, oni umí síly své v jedno soustředit, aby zvítězili nad svými nepřáteli, jichž není malý počet, a nemají také Němci hlavy, nad nimiž se lehko vítězí, jsou i mezi nimi výborní řečníci, jenže bohužel všecku svou sílu duševní i materiální by vynaložili na naše pokoření, a staré přísloví: „Kdo jinému jámu kopá, sám do ní padá“. Co pak tomu říkají Vaši karabáčníci, že nyní nebudou smět již nazývat

Vás poddanými, že jim nebudete robotovat, že ste i té milostivé vrchnosti rovní? Ve Vašem kraji nebude snad náhrada za robotu veliká, poněvádž je v pozdějších letech moci uvalená a že je kraj chudý. Co pak budou říkat učitelové, když se v českých krajích na gymnasiích česká řeč co obligátní vyučovat bude a německé jen co předmětu, nu, však to víte všecko z Novin. Tuším, že budou muset nazpamět se učit lekce jako jich žáci. Inu, ta konstituce jim zadala smrtelnou ránu! — Těší prý se Vaši páni Francové, že jsme zavřeni, já i můj muž, nu to měli krátkou radost; když chtěli to potěšení mít, mohli nás udat, a snad by se jim té radosti dostalo vidět nás na Pražském hradě. Ale co teď je do toho všeho, když nebylo spiknutí, a když i Fastr, který měl nejméně být oběšen, puštěn je, to nestála ta švanda za to. Když jsme vyvraceli lidem zlé mínění o Češích, když jsme se smáli spiknutí, tu jistě mnohý nevěřil nám, a nyní přesvědčil se, že i tenkráte nelhali jsme. Jaký život vedete, a co dělají rodiče Vaši a co dělá rychtář? Pozdravujte je všecky srdečně od nás a řekněte jim, že budu, ať jsem kde jsem, vždy s upřímným přátelstvím na ně zpomínat. Byť nás i poslední čas sedláci za dobrou vůli nenáviděli, přece jim přejem všecko dobrý. Můj muž i děti Vás pozdravujou, buďte zdráv a pište mi brzy. Ať píše také rychtář. Stodolu také pozdravujte. S Bohem!

Božena Němcová.

Číslo 75.

Božena Němcová Karlu Havlíčkovi 10. srpna 1849.

(Věci redakční. — Pozorování scén před Havlíčkovou podobiznou. — Peníze na prům. školu sebrané v Domažlicích.)

10. srpna 1849.

Velectěný pane redaktore!

Můj muž žádá Vás, kdybyste přiložený článek do Vašich Novin přijmul; měl být ostřeji psán, neboť zdejší pan děkan a jeden kaplan, zasloužili by notné zahanbení, jsou to pradarebáci. Ale víme již, že nerád přijímáte takové články proti kněžům psané, a to z dobrých příčin, tedy napsal přiloženou zprávu docela mírně, ale spravedlivě. Byla jsem předešlý týden na dva dni v Praze, a ráda byla bych s Vámi mluvila, ale nebyl ste právě doma. Vaši podobiznu měla jsem přece však to potěšení vidět: byla právě v krámě u Hoffmana vyvěšena. Houfek všelikého lidu stálo u krámu, dívali se na Vás a posuzovali. Jakýs vážný muž, zdál se být řemeslník, podívaje se na krám povídá druhému: „Není to Havlíček! — ba je a dobře je trefený, a co si to napsal: Nepopustíme! — Dobrá, jen kdyby každý tak mluvil. — Já ho mám rád, chlapíka, ty „Národní Noviny" nám

přece mozek otevřely — teď ovšem musí mlčet — nu, však on nám zase něco poví, až bude smět." „Prosím Vás, páni, to je ten Havlíček, co ty Noviny vydává, co těm biskupům onehdy tak do opravdy pověděl?" ptá se sedlák vedlestojící. — Ano, to je ten. „— Inu, to ho musím na mou duši koupit, aby se ti naši doma na něho podívali." „Wer ist das?" ptá se jeden officir druhého, jda okolo. „I das ist dieser Kerl der Havlíček", zněla odpověď, „dem möchte ich paar" — povídá první a dělá jisté znamení bičíkem.

„Ja, ja diesen Menschen sollte man aufhängen", přizvukují dva páni, kterým se sedmašedesátka na čele svítí, „der stiftet mit seinen Noviny noch das gröszte Unheil, dieser Aufwiegler", tak to šlo dále, hana a chvála střídaly se ustavičně. Však to na venku není lépe; jedni Vás a Vaše Noviny do nebe vychvalují, druzí do pekla horoucího zatracují.

Chtěla jsem s Vámi mluvit stran peněz, co jsme lonského roku na průmyslní školu v Domažlicíc vybrali, 40 zl. 35 kr. Máme je vždy ještě u sebe a rádi bychom je dali na místo. Máme je odeslat Vám či komu? — Prosím, dejte mi to vědět jen několika slovy, poslice na odpověď počká. Můj muž Vás srdečně pozdravuje.

Prosím, byste vyřídil Vaší manželce přátelské pozdravení. S úctou

zůstávám Vašnostina služebnice

Božena Němcová.

Číslo 76.

Božena Němcová Veronice Vrbíkové 22. ledna 1851.

(Stýská si na poměry mezi přáteli. — O vychování děvčat. — O babičce a o vzpomínkách na vlastní mládí. — O ústavu paní Amerlingové. — Děkuje za vyřízení dotazu o látce na plášť.)

V Praze 22. ledna 1851.

Ač bych ráda již opět list od Tebe v rukou měla a v něm pokračování života Tvého mladistvého, přece nebylo možná dříve Ti psáti; ani nevím, co to v té Praze za dusivé povětří, které mně nikterak nechce jít k duhu. Jsem zde velmi nespokojená, a kdyby nebylo rodiny Hanušovic, věru bych nevyšla z domu; není to již, jak to bývalo, a co se mi zdálo před několika lety krásné, ideálné, to jak nyní vidím je také jen líčená prázná forma, takže divím se, jak jsem je mohla kdy za něco jiného držet. To mi věř, Verunko, já vždycky okřeju, když setkám se v životě s pravým přirozeným člověkem! Zdá se mi, že dobře mi rozumíš, a že i Tobě tak je, neboť z Tvého listu soudíc, poznávám, že ta společnost lidská všude je stejná, sice bysi nemusila byla tak dlouho hledat duši soucitnou, stejně

smejslenei! — Tvá důvěra velmi mne těšila, i milo mi bylo, že tak vroucně ke mně se tulíš, Tvou zemřelou milovanou sestru ve mně nalézti doufáš! Nevím co tě k tomu pohnulo, že tak u lne ve mně doufáš, neboť ač já Ti důvěrně vešla vstříc a ruku Ti podala, přece neznáš mne zevrubně, a snad až mne poznáš osobně, nebudu Ti již tak milá! Ale klamu se neboj, Verunko, lásku upřímnou, soucit vřelý vždy najdeš u mne, a možná-li mi bude, vynahradím Ti Tvou Marii, kterou tak vřele oplakáváš; ovšem kdybychom byly u sebe, byloby to zcela jinák, tuť bys vždy mohla útěchu hledat na srdci mém, těšily bychom se aneb spolu si poplakaly.

To písmo sebe vroucnější nevynahradí živé slovo. Snad se to stane co si přejeme, totiž poznati se vespolek, až pojedu do Uher, nač se věru již těším. — Jen si mne nepředstavuj jako nějaký ideál, abys potom se nezklamala; co ti mužští o mé osobnosti soudí, to nebudu Ti opakovat, ti nás obyčejně obelhávají, jednou z nás anděle, podruhé ďábly tvoří, jak se právě dle jich rozmaru chováme, ale lidé hodnověrní praví, že mám tvář jak se říká dobrou a velmi upřímné přívětivé oči. — Tedy se Ti snad také budu osobně líbit; není ten zevnějšek věc jen vedlejší, to zajisté víš a proto jsem to o mé osobě podotkla. Někdy ovšem ten zevnějšek tuze šálí, ale nezkalené bystré oko pozná brzy, co zlato a co prostý kov! — Já se velice těším na Tvůj životopis; tak jako ty, sestro, naříkají mnozí na to převrácené, nepřirozené vychování; mohlo z nás být něco jiného, kdybychom byly měly lepší zřízené školy. A posud co se stalo v tom ohledu? Dávají flastříky brzy sem zase tam, jednu ránu zahojí a deset jich nechají otevřených, ale tam, kde kořen pravé nemoci obce, tam se nikdo neohlédne. Já také více po německu vychována jsem byla, a jedině moje babička, taková upřímná staročeška, jakých posud leckde nalézáme po Čechách, jenže si jich nevšímají, ta napomínala mne k lásce k vlasti, povídávala děje z historie České, nejraději o Libuši a Přemyslovi, a hleděla vždy zošklivit mi němčinu. Dokud jsem byla malá, poslouchala jsem ji, ale jak jsem dorůstala, opírala jsem se proti tomuto brojení na němčinu, zastávala jsem ji, neboť jsem velké zalíbení nacházela v knihách německých a to české čtení a ta řeč zdálo se mi tuze sprosté.

Mluvila jsem sice více a lépe česky než německy, ale ta němčina se mi přece lépe líbila. — Byla jsem již kolik let vdaná, když se mi dostaly do rukou „Spisy Tylovy", ty mi hnuly srdcem a živě mi na mysl uvedly dobrou mou babičku. Stála přede mnou skvěle, krásně, co obrázek prosté upřímné lásky vlastenecké. Upomínky na moje dětská léta obživly jasně v duši mé, slyšela jsem všecka ta slova a srdečná napomínání, přemítala v mysli mé a seznala pravdu jejich. Tak poznenáhla upevňovala se ve mně láska k jazyku mateřskému a k národu, z něhož

jsem pošla. To vlastencování však, to koketování vlastenecké našich děvčat, to se mi do duše protiví; každé třetí slovo je „láska k vlasti", je to sama mašlička červeno-modrá, bílo-červená, bez které kdyby na ulici se ukázaly, myslely by, že česká zem zkázu utrpí, a když to blíže poznáš, vidíš holou prázdnotu, nic než přetvářku. Slyšela a četla jsi beztoho také o tom ústavu dívčím paní Amerlingové; kladly jsme velké naděje v ní, ač kdo ji lépe zná, předpovídal, jak to vypadne. Učí se tam ty děvčata toho mnoho, jenže ze všeho nic nevědí, a to, na čem všecko záleží budoucí naše blaho, na to se nehledí. Když se má duše kazit, ať se to stane po česku nebo po německu, co na tom záleží, ba skoro lépe, aby to po německu stalo se, snad by se to dětí tak nechytlo. Jesuita vládne paní Amerlingovou, Amerlingová zase ústavem, kde se vychovávají ty naše naděje! Nemusím ti dále vykládat, jaké to bude vychování, kde se vloudil jesuita. — Bída je to, má drahá duše, velká bída! — Děkuji Ti za ochotnost, s jakovou si mně chtěla látku na plášť koupit, bylo by to laciněji u vás přišlo, ale nechám si ještě ten rok to, co mám; měli jsme velkých výloh. Buď zdráva a piš mi brzo; já nenechám tě podruhé tak dlouho čekat na odpověď. S vroucím políbením zůstávám vždy tvá sestra

Božena.

Číslo 77.

Božena Němcová Josefu Ig. Hanušovi 22. června 1853.

(Oznamuje suspendování svého muže. — Posílá přísloví a písně z Uher. — Některé zprávy o rodině a o životě tamním. — Dopis nemá vročení, udán pouze den.)

22. června.

Milí přátelé!

Chtěla jsem Vám záhy psát, vůle moje byla chvalitebná, ale za jedno mi překážela moje mrzutost, a za druhé chtěla jsem Tobě, Hynku, sepsat ty přísloví a všeliké průpovídky, dokud Ti jich třeba bude. — Těšila jsem se, že mi ten uherský vzduch půjde k duhu a že se trochu zotavím, ale naděje mne zmýlila; ještě jsem neměla zde hodinu uspokojenou. Nejenom že mám ustavičné žaludkové křeče, a bolesti v levém boku že se obvyklou neustupností vrátily, ale i jiná nehoda a to nemalá nás potkala. Němec je suspendován z úřadu pro politické „Umtriebe" v r. 1848—49 a je zavedeno proti němu vyšetřování; věru to je rána neočekávaná, a bolestně se nás dotkla. Před nějakým časem přišlo na zdejší okresní úřady, aby muže pozorovali a v lhůtě dvou měsíců zprávu podali o jeho politickém smejšlení! (Těžká to úloha, též i snadná, nebo nikam muž nejde a s nikým neobcuje, mimo co úřadní záležitosti požadují.) První

dní toho měsíce přišlo ale najednou od ministerstva na zdejší direkci, že je následkem udání skrze provinění politické od r. 1848—49 — suspendován, a že se akta vyšetřovací odevzdaly generálnímu prokurátorství do Prešpurku. — Výslech posud žádný neměl, ale co přišlo na zdejší státní návladnictví a co nechal návladní muži přečíst, je to: „In Folge einer Anzeige an das hohe Ministerium soll der früher in Böhmen als Komissär stationirte, Oberkmssr N . . . im Jahre 1848—49 hochverräterische Reden geführt haben, soll ein wütender Čeche sein, republikanisch gesinnt, und durch seine Frau, die eine böhmische Schriftstellerin und regierungsfeindlich gesinnt ist und bei den Čechen beliebt, einen groszen Einfluss auf die Čechen haben." — To se mu klade za vinu a spolu i mně; co se jeho týče, nedržel nikdy řeči lidu, tím méně velezrádné, a že je Čech, to není snad protizákonné? — On je úředník poctivý, a tak přičinlivý o dobro státu, že se mu ne každý vyrovnat může; co se republikánství týče, to je k smíchu, dokonce, že by chtěl byl tu ideu v Čechách uskutečňovat. Co se mně týče, já nikdy proti vládě nepsala, to se těm maličkostem, které jsem tu a tam po časopisech psala, velká čest děje, moje péro popisovalo jen selský život a nikdy se netýkalo vladaření nejvyššího; co se smejšlení týče, to nejsem povinna povědít, a tuším, že ještě není na ně censura. — Kdo ten udavač byl, nevíme, musí to být ale velký darebák, na udání malého darebáka by se nekladla taková váha. — Smutné je to pro nás, kdežto žádného jmění nemáme, a zde dost draho je, že musíme nyní s polovičkou živi být; za děti v Praze každý měsíc 30 f Cm, co nám zůstane? A jak známo, trvá vyšetřování u nás každé hodně dlouho; a co pak? — bude za nevinného prohlášen, nebo ne; kdož to může vědět, kde libovůle jednotlivců panuje? — Nejspíše že odplata za 29leté služby Němce bude službička s 400 až 500 f v některé věrné provincii, odkud nebude smět odejít, a to bude ještě z milosti! — Stalo se to v posledním čase několika úředníkům za menší ještě provinění než se ukládá Němcovi, nesmíme tedy nic lepšího očekávat; vymyslit si nevím co, ani si poradit, leč tiché očekávání a odevzdání se, co pro nás budoucnost určí. — Dost se přemahám, abych muže, který se tuze rmútí, potěšila, ale nic to platno není ta strast duševní přemůže tělo, a tudy ta ustavičná churavost, kterú bych leda spokojenú a veselú myslí přemoci mohla. — Vy ste to poněkud také zakusili a posud zkoušíte, tedy uvěříte, jak nám přitom je. Ostatně ač to není a nezůstane tajemstvím, přece nemluvte o tom, leč kdo nás zná a upřímně s námi myslí. Přiložené přísloví a písničky přehlidni, a co sám neupotřebíš, dej Krolmusovi, snad mu, ačkoliv skoro pochybuju, přece některé maličkosti neznámé budú; je to nepořádně sestavené, jak mi právě lístky, na nichž jsem to měla naznamenané, do ruky

přišly, také jsem žádné nevymezila, ani ty necudné, an lid tak praví, a Tys podobné též mít si žádal. V některých není ani vtipu ani smyslu, leč by filosof v nich čeho našel; jestli tu delší čas pobudu, budu sbírat i zde pilně. Ještě mám některé pověry z okolí Domažlického, jestli by si je p. Krolmus přál? také ty nápěvy k těm popěvkám mu napíšu, jestli moje noty příliš špatně nevypadnou, jen ať mi to dobře poznamená, ku kterým chce je mít? — Kdyby nebylo té nehody a mojí churavosti, dost dobře by se nám mohlo vést; Jarouš je jak buk, a nikdo by mu nehádal, že přestál těžkú nemoc. Dorinka též je zdráva, vyjmúc tu bouli, která se ale také začíná hojiť. Máme zahrádku nedaleko bytu a tu si děti sázejí a kopají, kdykoliv možno tam jíť; nemožno je proto, že tu po celý ten čas den jak den prší, až se leje, a hřmí. Ovšem, že se vždy všemi sezvání, jakmile mráček se ukáže, ale nic to neprospívá, a tak už nyní žandarmerie nařídila p. faráru, ať prestanú zvoniť proti dešti a búrce, že je to horší ještě. Ráda bych Vám, milí, popsala více ten zdejší orientální život, ale tak roztržitá jsem a tak zarmúcená, že se skoro ani letos neumím dívat na život; snad až dále. Dorinka ráda by byla psala, ale musela jsem jí to odepřít až na podruhé, by se nestal z listu paklík. Pište tedy, jak se Vám vede a co nového a důležitého v Praze; zdali pak jsi dostal, Hynku, z Bystrice na předplacení? Poslala jsem tam lístky a dúfám, že se alespoň někteří předplatí. Pozdravuj mladého Čelakovského; ptal si se skrze tu podobiznu?

Líbám Vás vrúcně i celú Vaší rodinu, a Dorinka prosí, by jí Dorinka a Eminka psaly, a posílá políbení; tak i Jaroušek. Od muže úctu Vám; buďte zdrávi a zachovejte přátelství Vaší

Boženě.

Číslo 78.

Božena Němcová Josefu Huškovi 5. listopadu 1853.

(O vyšetřování muže. — Podává zprávu o smrti Hynkově. — Líčí poměry na uherském Slovensku. — Drahota v Praze. — Prosí o trochu brambor.)

V Praze 5. listopadu 1853.

Milý příteli!

Ačkoliv málo kdy o sobě zvíme, přece vím, že ste se nezměnil a přátelství nám vždy zachoval, a proto myslím, že Vám nebude nemilo zvědět, jak se nám vede, a byť ta zpráva i dost nemile zněla. Dvě těžké rány nás v posledním půlletí potrefily, tak těžké, že ta jedna alespoň do smrti se nezacelí. Nejdřív přišel muž do vyšetřování skrze rok 1848 a byl hned z ouřadu a platu suspendován, a 19. 10. nám na souchotě zemřel nejstarší syn Hynek, žák první vyšší reální školy, chlapec to dobrý, poctivý to charakter a velmi vtipný k učení. Byl vždy zdravý,

ale velmi silně rostl, byl 15 roků stár, a vyšší o kus než já; jednou se silně uběhl, dostal píchání na prsech a kašel, nevšímal si toho, až bylo zle, pak se k tomu přidal průjem, který nebyl k stavení, a tak po 14 týhodní nemoci při vší lékařské pomoci zemřel ve všeobecné nemocnici. Musím Vám to ale zevrubně a v krátkosti všecko vypsat. Jak víte jsem já s mužem v Uhrách nebyla skrze vychování dětí. Ten nejmladší hoch Jaroslav dostal ale po dvě léta typhus, z toho zůstala mu vždy slabost jakási a ukázalo se, že je tuberkulosní a sice na plicích. Letos o vánocích se opět rozstonal a takový měl chrapot a vyhazoval jako nejstarší souchotinář, při tom vyschl zcela, a už myslel lékař, že mu neb de pomoci, přece ale příroda pomohla si opět. Lékař radil tolik, ať jde na venek a nejméně rok stráví na venku na zdravém vzduchu, jinak že neví, bude-li mít velkého věku a síly k učení se něčemu. An Dorinka s jejími skrofliemi vždy ještě postonává, umínila jsem si, že pojedu s menšími do Uher, tam rok neb více zůstanu, dokud by se děti neposilnily, a ty větší chlapci že dáme do stravy. Tak se i stalo; přišli k Šumavskému za plat 30 fl. Cm měsíčně za oba, a já odjela do Uher. Plán náš byl, že nás vezme muž na úřední cestě v červnu na Slovensko do lázní jedněch u Báňské Bystřice, kde bych byla několik neděl strávila, poněvač by mne bylo travení málo stálo a byt nic a lázně ještě méně. 12ho máje přijela jsem do Uher a muž mi povídá, že se dověděl od jednoho vládního komisara, že přišlo od policejního ministerstva, aby byl pozorován stran svého politického smejšlení a za dva měsíce aby se o tom dala zpráva. Nevěděli jsme co to znamená, muž tam nikam nejde do veřejných ani soukromých společností, mimo dvě české rodiny ouřednické. 2ho června, právě jsem byla chorá a sice zle, přišlo to nadělení, že je ve vyšetřování, proč ale více, a co v tom vězí, jsme nemohli se domákat, až to muži sdělili u státního návladnictví, co stranu toho na ně přišlo. V tom je tolik asi: Der früher in Böhmen als Kmssr. stationirte Oberkmssr. N . . . soll nach einer dem hohen Ministerium zugekommenen Anzeige im Jahre 1848 hochverräterische Reden gehalten haben, soll ein wütender Čeche sein, republikanisch gesinnt, und seine Frau, eine böhmische Schriftstellerin, soll einen groszen Einfluss auf die Čechen ausüben und regierungsfeindliche Gesinnungen hegen — to jsou as jejich domnínky. — Přišlo to do Prešpurku na vojenský soud, ti ale moudří poslali to do Prahy. Odtud tedy se vedlo vyšetřování, a jak jsme se privátně dověděl, jezdil jeden auditor v okolí Domažlickém, Nymburském, v Boleslavi i Liberci a vyšetřoval mnoho mnoho lidí; ale slyšíme, že se nic nenašlo, co by podstatné bylo. — Mezi tím časem roznemohl se mi ještě Jarouš, ale zase se pozdravil, z Prahy ale přišla smutná zvěst, že Hynek churaví a Dr. ani

netajil, že to sotva dobře dopadne, ačkoliv si žádný nemyslel, že by to vzalo tak rychlý konec.*

Tam bylo také zle, náramná drahota, byt špatný, plány naše se zvrátily, měli jsme platit za děti 30 fl. Cm. měsíčně a nedostali jen 22 fl. — Muž žádal, aby byl dovolen sem, abychom mohli byt živi, ale přišlo mu — darf sich von Darmot nicht entfernen — obrátil se s prosbou a vylíčením svého těžkého stavu a smejšlení na samého ministra, ale ani muk na to. Co dělat tedy; sebrali jsme poslední co jsme měli a odjela jsem s dětmi sem. 17. 10. přijela jsem do Prahy, a tedy jen co jsem se s tím dítětem drahým rozloučila a s ním promluvila o všem a spokojila jeho touhu. Známí, profesoři reálky a spolužáci vystrojili mu krásný pohřeb, a i to považovalo se hned za nějakou demonstraci. Nyní jsem zde, mám v Žitnobranské ulici veliký byt, za který musím platit 120 fl. Cm, nikde jsem nic nedostala, mám topit ustavičně, aby se mi děti beztoho churavé neroznemohly, mám jim dávat dobrou stravu, a nemám nikde ničeho. To víte, že si ouředník, když slouží poctivě jako můj muž, ničeho uspořit nemůže, žili jsme tak od měsíce k měsíci, doufajíce, že přece, až ty děti k něčemu přivedeme, lepší časy nastanou. Na dvě strany hospodařit, byt platit, zkrátka všecko dělit, kde obě místa drahé, to nás strhlo, a nyní ještě ty nehody. — To alespoň udělali na jeho odvolání, že slouží nepřetržitě 29 let, že mu dali allimentací, dvě třetiny, tedy 42 fl., ale kam to stačí, když musí zůstat tam; a ty děti vzít a zůstat tam s ním v té divoké zemi, kde je všecko ještě jako před 500 lety, to přece bylo by nesvědomité, co by z nich bylo. Tu reálku bychom přece rádi aby odbyli, a byť jen nižší, Karel je už v třetím roku, pak chce k zahradnictví, on má chut a vlohy k botanice a hudbě a je slabé konstituce. Jak to všecko vypadne, nevíme, muž nebyl ještě pranic tázán, jen se žádala od ministerstva jeho konduita a ta byla skvělá, jakož i vysvědčení od žandarmerie stranu jeho chování!! — Ale co platno, příteli, víte v jakých časích žijeme, neplatí žádná spravedlnost, ten, který vládě poctivě slouží, ten bývá pronásledován, jestli hřích na sobě má, že sluje Čechem, k své národnosti se hlásí a víc bratří své dle jazyka miluje, než cizí a vzdálenější mu sousedé. Proč ta nedůvěra k Slovanům, kteří přece svoji poctivost a loyalní smejšlení důstatečně dokázali, a to lichocení se k národu (maďarskému), který tak krutě proti vládě vystoupl a posud jen pikle proti stávajícím zákonům kuje, a jen si žádá zrušení trůnu a zkázu domu Habsburgského? Člověk trne, když vidí to pronásledování všeho, co české, to utlačování češtiny

*) Jak začalo vyšetřování, přišlo na poštovní správu, aby se naše listy zadrželv a do Badína zaslaly, a tak jsme se teprva po 6 nedělích o nemoci Hynkové dozvěděli, ani tolik svědomí neměli, poslat list rychle zpět.

ve školách, ouředníků, kam to povede? — Ale nechme to, všecko má svůj konec, a jazyk náš bohdá nezhyne; když se to už nestalo, nestane se to také, darmo se o to ti dobrodincové naši pokoušejí. — Ale nicméně, byť ten na kterého rána padne, i zmužile nesl s vědomím, že trpí za věc svatou, přece se mu mnohdy síly nedostává, zvlášť, když se mu nouze také ještě v cestu postaví. — Neděláme si žádných nadějí, ovšem říkají, že se mu nemůže nic stát, je-li jaké spravedlnosti, ale vždyť víte sám, jak to je; možná, jestli uznají jeho poctivost a potřebnost v službě, že nebudou brát na jeho národní smejšlení aneb jak oni to jmenují „separatistische tendenzen" žádný ohled, a snad jen někam hloub do Uher ho přesadí — jestli ale bude „Mangel an Beweis", dají ho buď do pense, aneb někam s určitým platem do úřadu, kde by ostré oko bylo — anebo ho konečně propustí, anebo s několika sty někam dají, odkud nebude směti — je tu mnoho cest — ale která se nám dostane, Bůh ví — z nejhoršího by přece nejlepší byla pense, mohl by zůstat v Čechách, a snad by se k těm několika stům přece ještě nějaká služba našla. — Jen kdyby už jistota byla, jak to vypadne, abychom zatím nepřišli o všecko, co máme, a o zdraví. Zde je náramná drahota, zvlášť v chlebě, mouce a palivu a bytech; — musela jsem do nového stavení a mám celý den topit, ale to je co říct, když se na trošky uhlí kupuje, cent za 2 f., dříví sáh měkkého za 11 f., tvrdé za 14 f.; chleba za 30 kr. jako jindy za 15 a korec brambor za 5 fl. . . . — To je bída; myslela jsem si, jestli Vy kdy něco do Prahy posíláte, jestli by Vám možno bylo, trochu těch brambor nám poslat. Nehněvejte se ale, a jestli by Vám to mělo obtíže dělat, anebo kdyby mne dovoz měl mnoho stát, tedy to nechte. Věřte mně, že s bolestí zrovna to píšu, ale já myslím, že taková prosba mě ve Vašich očích nesníží, a jestli to můžete udělat, že to také uděláte rád; já nemám na zimu ničeho, těch několik zlatých na dvoje hospodářství nikam nestačí a už jsme beztoho na moji cestu vypůjčit si museli. Nevím, čeho se chopit, abych to živobytí protloukla; kdybych se i z toho zármutku probrat chtěla a psala, není koho, kdo by v češtině rád tiskl, není odbyt; mám lecco napsané, co ležet musí. — Muž Vás pozdravuje srdečně, a je celý zoufalý nad smrtí toho nadějného chlapce a nad svým postavením i budoucností; ukradlo to nám oběma kus života. — List, prosím Vás, spalte. — Jak Vy se máte a rodina? — Přála bych, aby dobře, neboť Váš život má také dost smutných stránek, a byl by čas, abyste měl navždy pokoj. Vašátko je nyní zdráv, ale ten Morávek je pijak, outrata, a muž se velice na něho zlobil. Dvořák je hodný hoch. Buďte zdráv a pište mi. — Pozdravujte srdečně rodinu. Vaše upřímná přítelkyně

Bož. Němcová.

Božena Němcová Hanuši Jurenkovi 27. srpna 1854.

[O uvěznění Němcové. — Vzpomínky na minulost. — O žádostech, které píše za podpory — O podobizně pro Laďu Molu. — Touha po krásnějších chvílích.]

27. srpna 1854.

„Věřte, že bych Vám hned byla psala, ale dostala jsem právě tuze mrzutou zprávu z Uher, že jsem posud celá pitomá starostí nad tím. Slyšte! Daněk z Bystřice přijel do Ďarmot a vyhlídl muže, aby s ním jel do Bystřice na nějaký čas. Dílem, aby přišel mezi přátele, dílem ze spořivosti přijal ten návrh, vzal dovolení a jel. Z Bystřice ale jel Daněk k Sv. Mikuláši podívat se na nějaký dvorec ke koupi a vyzval Němce, aby jel sebou. To bylo nepředložené, že jeli: neměli pasy, žandarmové je sebrali a u Sv. Mikuláše je zavřeli do chládku. Uvalilo se na ně podezření, že jsou ruští emissarové! Než se vyšetřili, než přišla odpověď z Prešpurku, trvalo to 14 dní; pak je pustili. Zatím se ale následkem toho podezření u obou prohledávalo. Němcovi zotvírali všecko, konfiskovali každý papírek, obrazy, knihy i kalendáře. Nejvíc mne mrzí, že nespálil moje listy, Havlíčkův obraz a Duch Národních Novin — byla to lehkomyslnost. V mých listech najdou potvrzení, že jsem Slovanka, že přeju Rusům, že nenávidím Němce — budou číst špatnou o sobě chválu!! — Poněvadž rada udal, že jel Němec na Slovensko „zur Verbreitung panslavischer Tendenzen" — byla mu hned alimentace zadržena. Jsou to pěkné zprávy, viďte? — Musím se nyní po nějaké službě ohlížet — kde a kdy jakou najdu, to nevím. Milý příteli, někdy se mně to živobytí tak hrusí, že bych je hned odhodila. Když si ale pomyslím, že je na světě tisíců a tisíců lidí, mnohem, mnohem nešťastnějších, pak se stydím, že jsem tak malomyslná... Bývají okamžení, že se člověk zamyslí v minulost, kde se potkává s osobami drahými; zmocňuje se člověka tužba nevýslovná, myšlenky ty moci uskutečnit, vidět osoby ty, promluviti s nimi, požalovat si jim, odprosit, pomilovat jich. I já mívám nábožné chvíle, kde duše moje se ponořuje v nejtajnější skryš srdce — v chrám — ve Valhalu moji, kde skryté světice moje a svatí. Dlouho tam v zapomenutí dlívám, věnčím vždy čerstvým kvítím lásky skráně drahých, slzíc modlívám se u jich obrazů. Taková okamžení jsou mi, ač bolná, přece sladká; zanechají mi v srdci vždy touhu i bolest. — To by přece hrozné bylo, kdybychom neměli pro nic paměť, kdybychom nemohli žíti také v minulosti! Nenapadlo Vám to nikdy, jak hrozné by to bylo? — Ale právě mi napadá, že by to nebyla špatná věc, kdyby tak najednou všickni naši dlužníci ztratili paměť — co myslíte? — Alespoň takhle na několik let, až se mi líp povede... Vy

jste mi Vaším popsáním hor laskomınky nadělal. Já jsem letos jako vězeň. Ani nepřijdu do zelena, a co nevidět bude tu zima, ta smutná zima, kterou nemám ráda. Dnes fučí mrazivý vítr, šedé oblaky prohánějí se jeden přes druhý, kavky lítají krákorajíc od Kateřinské věže až k mým oknům. Nechybí k zimnímu obrazu nic, než sněhový šat. — Jen na týden, na čtrnácte dní někam ven a moci bezstarostně žít — já bych ráda zase přes zimu trpěla; bylo by mi to i k pracování velice třeba, neboť cítím na sobě nejen tělesní, ale i duševní ocháblost, slabost. Spaní, kterému jsem se nikdy ráda nepodvolila, podléhám nyní bezvolně... Málo jsem nyní psala, co jste odešel — — a co jsem psala — skoro samé toliko listy a žádosti... a mezi námi řečeno, budeť as papíru škoda, beztoho nic odnikud nedostanu... Běhala jsem, starala se a pro nic za nic. Zítra navštívím Hanku... Frič u mne byl s přítelem Sojkou a trochu mne z mých trampot vyvedli. Nevěsta z Abydu se mi velmi líbí, krásně to přeložil... Velice mne Vaše laskavost těšila, kterou jste mne chtěli dohromady poctít — jestli totiž ještě kdo jiný mimo Vás?! — ale bylo by to v nynějších okolnostech a v postavení, v jakém já nyní jsem, tuze nepraktické a Vašemu almanachu Lada Nióla jen škodně vydat obraz „einer regierungsfeindlichen Person". Ostatně obraz u Staňků co je, ač dobře trefená jsem, přece už není obraz mé nynější podoby — jsem o mnoho starší od té doby — a pak ani kroj, ani postavení moje, jak v obyčeji mám, se neshoduje, to bylo gusto Staňkovic. Kdyby to jednou mělo být, těšilo by mne to ovšem víc, kdybyste vy mladší to vyvedli, abych mezi vámi byla; do řady těch starých učenců se nehodím. Ale je na to dost času; jestli umřu, máte tu přece můj obraz, zůstanu-li živa, máte tu mne — a tudy není naspěch..."

„Jak ráda chvílemi blouzním, že mne navštívíte na horách, že prožijem blažených několik dnů; — a je to marné volání! Ale když není skutečnost, ať blaží sen! Jak často ukojila jsem touhu po moři — ve snu — jak často se těšívala v rozkošných krajinách — ve snu. Sen mi přivádí drahé osoby, jež nikdy více nespatřím — ve snu bývám někdy celá já — bývám šťastná na chvíli. — Proč pak naříkat, že to jen sen — když mi zůstane toho pocit i celý den; za takový sen já vždy srdečně děkuji... Nyní dobrou noc — a spolu dobré jitro. Je hodina s půlnocí! — Teď si lehnu. Pod tou prachovou peřinou se to spí teple a příjemně... tu člověk se ukryje před veškerou zlostí osudu a zapomene na ten chladný svět."

Číslo 80.

Božena Němcová Andreji Sládkovičovi 20. února 1856.

(Lituje, že za svého pobytu na Slovensku r. 1855 nepoznala Sládkoviče osobně. — O vydání „Slovenských povestí". — O nedůvěře Slováků k Čechům a o významu literatury pro vzájemnost slovanskou.)

V Praze 20. února 1856.

Vašnosti!

Velice ráda bych se byla lonského roku, jsouc na několik dní v Šliači, k Vašnostem do Hrochové podívala, ale zrazoval mne Záhorský, že bych se za den nevrátila, a na delší čas jsem nemohla. — Líto mi bylo, že jsem nepoznala o jednoho horlivého národovce více a ušlechtilého básníka „Mariny". — Nyní musím spolehnouti se na přátele moji, Pepu Szablakovu, neb Plošice, že mne představí — totiž popisně. — Doufám ale, že v tom obrázku poznáte upřímnou Slovanku, a co taková prosím o Vaší přízeň a důvěru, a spolu i podporu při podniknutí, jehož uskutečnění by mne nevyslovně těšilo. Myslím vydávání „Slovenských povestí". — Když jsem před třemi roky v Bystrici byla, seznámila jsem se s Rimavským. — Daroval mi „Slovenské povésti" — o nichž jsme v Praze ničehož nevěděli. Poslal sice Rimavský do Prahy sto exemplářů, ale kněhkupci, a ten, jak známo, raději své oznamuje a prodává, než cizé, a proto o nich mlčel a po čase nazpět je poslal. — Komukoli jsem ty povésti zde ukázala, každému se líbily — to mne přivedlo na myšlenku, že by se mohly znovu vydávat a sice v Praze. — Lonský rok sešla jsem se s Rimavským opět v Bystrici. I navrhla jsem mu, aby povésti opět vydával a dále v nich pokračoval, že bych mu to v Praze vyjednala — ale on mi řekl tolik: „Já co úředník nemohu se tím obírat, chcete-li ale Vy do Revúce si ject pro rukopisy, které u Reusze jsou, dám Vám je a vydejte je". Bylo mi to vítané a já také do Revúce jela (cesta ta přišla mi ale hořko). Než Reusz farár zdráhal se rukopisy mi dát, a já mu ani neřekla, že mi je Rimavský daroval — já jen chtěla, aby mi je svěřil, že budu hledět, aby se v Praze vydaly. — Nedal mi je, ale slíbil, že nejlepší povésti vybére a že mi je pošle. — Na opětný list z Prahy je také poslal; ten čas právě měla jsem rozličné svízele v domácnosti, že jsem v té záležitosti hned jednat nemohla, nyní ale mám vše v pořádku. Nejhůř mi šlo o to, aby se tiskly v nářečí slovenském, jak jsou psány; do toho nechtěli nakladatelé kousat, báli se, že nebude odbyt — já ale slíbila, že bude dobrý odbyt na Slovensku — a zde též — (zůstanu-li ve lži, bude to hanba slovenského čtenářstva! —) a tak jsem přece provedla svou, že se budou tisknout v nářečí tom, v jakém jsou sepsány! Jsem tomu velice ráda, ba za vítězství to považuju. Takto se mládež naše — největší to čte-

nárstvo pohádek — seznámí s vaším nářečím, a badatel věřecí poznán jeho zvláštnosti a krásy — a k jakému ještě prospěchu sbírám národních pověstí slouží, to netřeba Vašnostem vykládat. — Dvanáct pověstí poslal mi p. Reusz, poněvadž ale nemohu všechny upotřebit, bude rukopisu na jeden svazek málo; — jsouť následující: Král času — Vikolek — Ženská krása — Valibuk — Dragomír — Lalja — Berona — Ženské sluby (nemohu potřebovat, látka je příliš známá a sice nevěrně chybí) — Mahulena krásná panna — Radúz a Ludmila — Černokňažník — (Nechci dát, poněvadž zcela podobná v jedné sbírce českých, i moravských, co nedávno vyšly) — Svetovládny rytír. — Tato poslední je jedna z nejkrásnějších, co znám, ale není úplná, konec chybí! — Proto bych ráda, kdybych nějaké rukopisy ještě k tomu dostala. — Panu Reuszovi píšu též, jak ta věc je, ale nevím, kdy se odpovědi dočkám. — Ona panuje vůbec taková nedůvěra mezi Vámi proti nám Čechům, že mi mnohdy až k pláči to bylo — neboť bych ráda nás všecky Čechoslovany viděla spojeny v jeden svorný celek! Pak by to jisté jinak bylo všechno — ale ta nesvornost to je kletba, která nás více tíží, než všechny pouta, a té používají i nepřátelé, aby nás záhubili! — Kéž bych tuto pravdu každému Slováku, každému Moravanu i Čechu povědět mohla a vlít jim do srdce lásku vzájemnou. — K tomu však patří také poznání, a to se docílit může jen literaturou, výměnou plodů duchovních, a tu by se neměli pro nějakou písmenku věcové lidu nesvořit, kde účel tak svatý a veliký! — Tak alespoň já vždy jsem mínila. Vydávání „Slovenských pověstí“ v nářečí slovenském v Praze je sice malá jen známka vzájemnosti slovanské, ale přece známka — a to je, co mne hlavně těší! Jen aby naděje moje nepadly! — Či bych se mohla na to spolehnout, že dostanu rukopisy? — A kam a na koho se obrátit? — Budou mít tolik důvěry k neznámé jim paní a Češce, aby mi rukopisy poslali? Či by to mělo zůstat jen při vydávání jednoho svazečku? Chci psát Rimavskému, aby dovolil vydání prvního svazku, zdali to udělá. — Honorár není ještě vyjednán; nakladatelé by ovšem nejraději vše zdarma, ale „darmodal umřel“ — říkají u nás, a protož doufám, že i to vyjednám, aby platilo se za tištěný arch 8—10 f. Proč pak by to mělo být, aby spisovatel pracoval a nakladatel všecek užitek bral — to už není v módě u nás. — Já žiju nyní také v takových okolnostech, že musím sebe i rodinu perem jen živit — poněvadž můj muž následkem politického vyšetřování, což plně tři léta trvalo, tak málo platu dostával, že jen pro něho stačilo — a nyní, ač opět službu dostal, tak skrovná je, že rodinu neuživí, dokonce když k vůli vychování dětí pospol žít nemůžem. Je nyní povolán do Korutanska, já žiju v Praze. — Nejlépe ale poví okolnosti moje Vašnostem přítelkyně moje Pepa . . . Přišlo by mi tedy za těžko, an mi každá chvilka drahá, obsta-

rávání dopisů i korrekturu „pověstí slovenských“ na delší čas zcela zdarma obstarávat, protož chci si pak vyjednat buď aby mi to nakladatel vynahradil, buď abych částku z honoráru dostala, ale aby tím spisovateli ublíženo nebylo. — Nyní jsem Vašnostem vše jasně vypověděla, a naději se, že mi podporu při tomto podniknutí neodepřete. Prosila bych, abyste nejen sami nějakou částkou přispěli, ale i jiných k tomu měli a pak mi jména oněch spisovatelů udali, kteří by v té věci pracovat mohli — neboť každý se k tomu nehodí. Píšu spolu i do Chyžna p. Škultétymu, p. Tomašíkovi do Revúce, p. Samkovi Chalupkovi, ale ostatně nevím, kam psát. Pana Hodžu znam, ale nevím, zdali by se k tomu uvolil, o Bodrovském nevím kde je, ani Ormis, kteří i Rimavském̈u sbírali. — Když by se rukopisy ještě sebraly — začalo by se po Novém roku tisknout. —

Nuže tedy — „Pracuj každý s chutí úsilovnou
Na národa roli dědičné,
Cesty mohou býti rozličné,
Jenom vůli mějme rovnou! —“

Budu se těšit, že mne Vašnosti odpovědí poctite. — S úctou a šetrností zůstávám Vašnostina služebnice

Božena Němcová.

Bude dobře, když Vašnosti o té věci pomlčíte, i o mně, a jen svým **to povíte, proč, to Vám známí** povědí. — Adressa moje: B. N. Stefansgasse **Nro. 647. Praha.**

Číslo 81.

Božena Němcová Dušanu Lamblovi 2. září 1856.

(Vyličuje dopodrobna pohřeb Karla Havlíčka. — List má pouze datum, **vročení chybí. Konec listu chybí.)**

V Praze 2. září.

Milý příteli!

Včéra v šest hodin večér pochovali jsme tedy našeho Havlíčka. Jak víte, byl pohřeb na čtvrtek určen, že ale právě také příjem k prospěchu Tylových dětí byl, odložil se na pátek. — V úterý, když jsme od Havla odešli, přijela matka jeho, sestra a bratr z N. Brodu, pro něž poslali. Věděla sice již, že je mu zle, ale že by umřel, nemyslela. Báli se jí to tedy říci, když přijela a nechtěli ji k němu pustit. „No, co se mnou děláte,“ řekla jim, „já už vidím, že je mrtev. Pusťte mne k němu, nebojte se, hůř mi bylo, když mi ho v noci odvezli, a nevěděla jsem kam, a co s ním se bude dít. Smrt není nejhorší.“ —

Je to paní velmi rozumná, těší mne také velmi, že jsem se blíže s ní i sestrou seznámila. — Také se po celý čas velmi rozumně a mírně chovaly, ač jak samy řekly „Karel jejich světem byl." — Sestra Johanka je celý on, v tváři i prý co do povahy mnoho stejného spolu měli, a ji měl více rád, než bratry. — Jarošová se Zdenkou, jeho dcerkou, tu také byly, ale hned zase do Podmokli odjeli; děvčeti neřekli pravdu, ona neví ještě ani, že matku také nemá, což stará Havlíčková i Palacký neuznávají za dobré. Jarošovic se o ní bojí, že je příliš citlivá a slabá, aby se jim nerozstonala. Nevím jestli příjezd matky tomu překazil, nebo že mimo Vás nechtěli mrtvolu jinému svěřit, — ale nesekcirovali ho. Podlipský mínil, že při diagnosi nemůže být mýlka, že by to bylo zbytečné. — Je to pravda? — Přece by to, myslím, lépe bylo, kdyby to byli nechali udělat, pro jistotu. — Jaroš tu nebyl, jak tedy H. umřel, hned se do Vídně telegrafovalo, a za nedlouho přišla odpověď. „Žádné úmrtní cedule." Nejspíše mu někdo ve Vídni strachu nahnal. Zde ale již se jich tisíc tisklo, což vše Halánek na starost si vzal. — Mysle, že ta zpráva snad na vyšší rozkaz, jel hned do tiskárny, sebral všecky listy, dílem hned rozeslal, dílem uschoval. Ale když Jaroš přijel, a slyšeli, že to jen osobní strach, nechal druhý tisíc tisknout, a dnes ještě dvě stě, neboť byla o ně dračka, a lidé prosí o ně jako o reliquie. Jeden krejčí jel včera do Ameriky a přišel ještě prosit o lístek, řka, že ta cedule a H. podobizna budou nejdražší památky, co si odváží. — Při této příležitosti vidělo se teprv, jak silné přívrženstvo měl v lidu H. a jak byl milován. Lid není nevděčný, **kde vidí opravdivou lásku!**

Halánek vlastně nejvíce se o vše staral, a bylo dobře, neboť domácí byli dílem velmi bázliví, dílem zmatení. — Hodný kus ješitnosti je při každém jeho činu, ale kde se jedná o to, ukázat vlastenectví, tu se nedá Halánek zahanbit. Palacký se až bál těch jeho příprav. — Já také použila té jeho marnosti, poněvadž jsem již věděla, že by každý jiný proti tomu býval — totiž dát H. vavřínový věnec na čelo i na víko rakve. — Ferda hned byl přítom, když ale slyšel, že mne nesmí jmenovat, a na své jméno to vzít, nechtěl jinak přivolit, než aby směl část útrat spolu převzít. — Tedy jsem od něho vzala 2 f. a nechala jsem si vázat krásnou korunu na víko, z listů bobkové višně, a půlvěnec na čelo z vavřínu, a pak jsem zamluvila na pátek květ passiflory. Tu jsem také dostala právě rozvité dva květy, a hned s ní šla dolů a dala ji H. do rukou. On byl milovník květin, a ta mu zvláště příslušela. — Ostatní poslala jsem k Halánkovům, a on sám dal mu věnec nad čelo, a korunu dali na víko; Pc. se toho lekal, ale Halánkovi prošlo, co by mně bylo neprošlo. — Za to jsem mu obstarala zpěvy a všeliké jiné komisse. Měšťané sami přišli se nabízet, že rakev po-

nesou. — Kde známé venku měl, dal hned vědět, a sešlo se mnoho lidu, zvlášť selského, až od Kr. Hradce, od Boleslavy, Mělníka, Roudnice a z okolí Pražského. V pátek od rána chodili lidé jako processím nahoru, kde v rakvi již vystaven ležel; bylo Vám to podívání k pláči. To nebyla ta prázdná zvědavost, aby se přišli podívat jaká rakev, jaký ustroj, to a ono prohlídli — staří, mladí, muži, ženy, kněží, vojáci, sprostí řemeslníci i nádenníci, každý přišel tiše, s neobyčejnou úctou, a slze, co u jeho rakve tekly, nebyly falešné. — Ruce mu lidé líbali i rubáš, sprostá matka ukazovala ho dítěti „co mučedlníka, který trpěl pro národ!“ — Sedlák jeden, jehož hlava bílá byla jak kvetoucí jabloň, dlouho u něho klečel a plakal, — vstav pak, vzal ho za ruku, řka hlasitě: „Bůh ti to zaplať, co jsi pro nás udělal i vytrpěl!“ — Takovýchto důkazů vděčnosti lidu a lásky k němu mnoho mohla bych Vám napsat. — Ani zabednit ho nechtěli, vždyť ještě přicházeli a chtěli ho vidět. — Ale v pátek byl již velmi sinavý, zvlášť okolo čela, uši měl modré jak chrpa — a z úst mokvala mu krev, velmi již zapáchal. — Museli ho snést do průjezdu dolů, a tam ho vykropili, poněvadž nahoře místa pro lid nebylo. — Strakatý, Lukes, Mayer a ještě jeden zpěvák od divadla zpívali u rakve krásné „Salve“ od Palestriny, a místo jednoho objednaného kněze přišli dva a Řezáč spolu s nimi vedl kondukt. — Z domu ho vynášeli tři bratři Fričové, Fingerhut, dva z redakcí P. N. a Lum. a dva právníci, též spisovatelé. — Dále pak ho nesli až k bráně měšťané. Lidstva bylo náramné množství, sotva že se mohlo jít; jak se dle oka čítat mohlo, přes 5000 a všecky třídy a stavy tu byly zastoupeny, i tací šli, o nichž se mohlo pochybovat. Policajta ani žandarma nebylo v davu vidět, ale bez cejchu jich bylo asi dost mezi lidem. Jestli slyšeli to, co já — jako že se to na všech koncích bez bázně ozývalo, měli co povídat: — „Od Husa se takový člověk nenarodil, který by se byl odvážil pravdu jim tak povědít!“ — „No, to je ta jediná odměna, kterou mu můžem dát — že ho doprovodíme, a že na něho pamatovat budem.“ — „Mnoho pro nás udělal, ten nám teprv oči otevřel, dříve jsme ani nevěděli, co jsme a čí jsme!“ — „Ten jim uměl povědít pravdu, proto ho také otrávili!“ — „Ba, to je náš svatý mučedlník, dobře má na rakvi mučedlnickou korunu!“ — „I to není mučedlnická koruna, to znamená, že byl také spisovatel, básník.“ — „No, no, vždyť je dobře, však oni to nebudou na nás nikomu malovat, to je mučedlnická koruna!“ — „Tu mu dala jedna paní.“ — Ohlédla jsem se, kdo to mluvil, ale byla to neznámá tvář; to šlak ví, že není možná čeho skrýt. — Halánek by byl myslil, že ho chci připravit o pochvalu, kterou mu vzdávali „za jeho krásnou ideu“ — a já mu ji ráda nechám, jen když se to stalo, co jsem si přála. — Takové hlasy ozývaly se mezi obecným lidem, našinci byli jak pěny, a jen se ohlíželi

skoro bázlivě, aby ničím průvod ten smutný přerušen nebyl. — Bůh ví, kam by byl odpor jakýsi vedl, neboť bylo lide v průvodu, kterým dlaně svědčily. Nesli ho přes Poříč, okolo sv. Josefa a Prašné brány do Hybernské ulice, pak přes Senovážní plac k Nové bráně. Na baštách bylo diváků jak mračen. — Když dávali rakev do vozu, strhl se pokřik: „Ne do vozu, my si ho odnesem až na hřbitov!" — Byli to Podskaláci... Palacký ale začal na ně mírně, aby ho jen doprovodili, že to má své příčiny, aby si jen dali říci! — Poslechli. —

Číslo 82.

Božena Němcová Aloisu V. Šemberovi 11. prosince 1857.

(Poslala mu „Slovenské pověsti". — Rozepisuje se o úpravě jich — Korrektura tisku — O vzájemnosti československé. — O nářečí domažlickém — Podává zprávu o postavení mužově. — Jak se jim vede a zprávy o dětech — Děkuje mu znovu za jakousi výpomoc.)

11. prosince 57.

Velevážený pane a příteli milý!

Přiloženě odesílám tři exemp. „Slovenských pověstí". Dva račte odevzdat oněm mým dobrodincům neznámým a jeden přijmete Vy, příteli šlechetný. —

Nevím, jak budete s těmi pověstmi spokojen; mnoho je ovšem, co by se jim právem vytknouti dalo. Již ta tiskařská úprava; papír není dosti čistý ani tisk. Obrázek kreslil Josef Mánes, velmi čistě byl vyveden, v Drážďanech řezali ho do dřeva, též pěkně, ale zde ho při tisku hodně zamazali jako obyčejně. Moje mínění bylo, dáti slušnou obálku beze všech okras a obrázek ten jen k prvnímu svazečku dovnitř, co titulní dáti. Ale Šašek nechtěl tomu rozuměti, a nyní sám to uznává, že by to bylo úhlednější a méně stálo, jako takto. Že jsou svazečky neukončené, není též na místě, a snad jen tím se to opraví, že to bude rychle po sobě vycházeti. Chyb tisku je také dost a omylů; já měla dvě korektury, ale revisi mi nikdy dříve neposlali, až byly dva tři archy na čisto již vytištěny, a revisi nic platna. Tak se stalo, že zůstalo mnoho chyb. An byla v těch slovenských rukopisech kolikerá orthografie, prosila jsem profesora Hattalu, aby to přehlídl, což on ochotně udělal; ale na korektory poslal nejednou „sto paromů". — Měla jsem to vůbec chodění a mluvení, než jsem našla nakladatele. Já mínila je vydati v čisté slovenčině, ale na to se nechtěl nikdo vzíti; čistě česky psány byly by ztratily všechen pak původní ráz. Hleděla jsem tedy vyhověti oběma stranám, ponechajíc alespoň všecky zvláštnosti v řeči a původní mluvu v dialogu. Račte mi říci, jak jste s nimi spokojen. — Mně se zde mnozí smějí se slovakismem; nechť se smějí, myslím si, to mne neodstraší. —

Není to zištnost ani přepjatost, ale upřímná láska vzájemná. Já poznala Slováky a vím, že jsou hodni, abychom si jich všímali. Tam je pokladů neocenitelných, a nikdo si jich nevšímá; příčiny toho jsou mnohé, a nemohu zde mluviti o nich. Však i Vy račte dobře znáti poměry, jež na ně neblaze působí. „Co nám je do nich, my jich nepotřebujem, oni nás ale!" — mluví mnozí. Eh, jsou to hrdé myšlénky těch pánů, my potřebujem jeden druhého; dobře tedy, abychom se poznávali, jeden druhého láskavě podporovali, a k vzájemnému cíli pracovali.

Takovouto vynášivostí urazíme jich sebecit a pracujem do rukou té straně, která beztoho obchází jako lev řvoucí, číhajíc, kde by nás pohltila; která by ráda propast viděla mezi námi nepřestupnou! —

Přiloženě posílám ještě poznamenávky nářečí Domažlického, které mně vždy ještě není dosti známé ve všech podrobnostech. Mám holku tam odtud, k níž otec dochází, a tu slýchám začasté cizí mi výrazy. — V Pohorské vesnici provedla jsem to lépe, než v Karle, ale přece ne úplně, což jsem schválně udělala; — však mnozí říkali, že i toho dosti. —

Vím, že podílu beřete na našem osudu, musím tedy dodati, že se nám o málo lépe vede. Ministerstvo slíbilo sice mužovi, když do Korutan šel, že první místo se 700 f dostane, jakž víte. Ale za ten rok, co tam byl, obsadili pět míst, o něž žádal, a na privátní list, co psal Neuvallovi, na vlastní jeho nabídnutí, nepřišla také naděje žádná, ba Štýrská direkce mu dokonce řekla, že nemá právo žádati o 700 fr když má 400 fr, že musí po stu zvýšovat. — — Co dělat tedy? Měl tam zůstat ještě asi rok o 300 fr (poněvadž se mu na kauci 100 fr ročně strhovalo, měl vždy o 100 fr méně) a pak snad teprv byl by dostal 500 fr a bůhví za jaký čas 700 fr. Žádal tedy raději do pense, aby, dokud ještě při zdraví, službu si vyhledal. Lana mu sice slíbil, ale nedržel slovo, nemá prý nyní nic, až déle, to je těžko čekat. Nahodilo se mu přičiněním Dr. Friče dostati místo za kontrolora cukrárny ve Zdicích, prozatím na 400 fr, byt, teplo a světlo. Je to za Berounem. Bylo by to snad dobré, jenže posud nedostal ani krejcaru. Nyní se v cukrárnách vaří a posílá kupcům, ale peníze až o nový rok; v hotovosti tam kapitalu není, a tak musejí úředníci čekat. — To jediné, že může brát stravu na kredit; ale chudák potřebuje také na sebe, neboť musí jezdit po dvořích a celý den býti na nohou po fabrice. Mně chtěl dát pensi, abych alespoň něco měla s těmi dětmi, ale bohužel přišlo mu sice zpátky rozhodnutí od Štýrské direkce, ale jen třetina že mu patří, že se mu vojenská léta nepočítají. Pomyslete, on bezprostředně vstoupil, ještě byl vojákem a už prakticiroval v kamerálu, ministerstvo mu vždy již ty léta počítalo, totiž 8 let u vojenství a 25 u kamerálu, tedy 33. — a ti trulanti bürokratičtí to nenahlíží! Bože, bože, kdy

bych jen o té rotě už neslyšela; lépe každému jezditi s kolečkem, než býti pode jhem takových stuhlých, zčervenalých byrokratů! — Musel tedy chuďák zase žádati k ministerstvu; ale posud nemáme odpověď, a čekám na ni jako na boží smilování. Jestli to zase tak dopadne, nevím, co si počneme. Těch pár grošů honoraru nikam nestačí — dáml je na oděv, není strava, a když činže přijde, je teprv bída. Dory chodí do frančtiny, a doma učím ji trochu literní a práce, a potřebovala by nyní právě mnoho. Jarouše chtěla jsem v letě ven poslat, je velmi slabý na prsa, a lékař radil, ani do školy ho neposílat. Roste velmi, a je beztoho tuberkulosní. Lonský rok měli jsme špatný byt vlhký, to nám všem dodalo, ale nebylo bytu k dostání za lacinější peníz. Předešlé čtvrtletí bylo tu 150 rodin bez bytu. Najdete nyní po bytech po 5-i 6 rodinách pohromadě v jedné světnici! Židi dostanuvše dovolení v městě se usídleti, opustili Josefskou třídu a všecko se to do města vehnalo, přeplácejíce i 100 fr větší byty. — To způsobilo tu drahotu nájmů, ačkoliv se málo děje v tom ohledu vždy. Náhodou dostala jsem byt v 3 poschodí sice, ale jasný, suchý, čemuž jsem hlavně skrze Jarouše ráda. Nechodí do realky, ale do hodin české průmyslové školy, do kreslení, a pak do hodin modelování, což učí pisr. Pope. — Jarouš má hlavně ku kreslení a modelování vlohy; nevím jestli by s tím vyžil, leč o fabrikách, ale přes tu zimu nechť se tomu učí, na zmar to není. Já jsem též velmi slabá — neobyčejná mi bolest — na hlavu. Musím býti velmi nastuzena, jak se domnívá lékař; starosti a nedostatek přispívá k tomu ovšem nejvíce. Těžce pracuju, jako nikdy; snad to jaro zase spraví. Karel je v Prušku posud, v Zahani a živí se již sám. —

Děkuju Vám ještě jednou srdečně za výpomoc, přišlo mi to jako boží seslání, v největší potřebě. Těším se z toho, že jste i s rodinou vaší zdrávi. Povídal nám Josef Staňků, jak milé jsou Vaše děti. Moji srdečnou úctu Vám i Vaší choti a pozdrav dítkám. S úctou Vaše upřímná

Božena.

Číslo 83.

Alois V. Šembera Josefu Lepařovi 9. května 1859.

(Žádá, aby mu získal předplatitelů na druhé vydání Dějin literatury. — Vytýká mu, že píše německy, právě na Moravě je potřeba českých spisovatelů. — O rukopisu královédvorském.)

Milý příteli! Ve Vídni 9. května 1859.

Druhé vydání prvního dílu mých Dějin literatury se dotiskuje. Ježto pak jste byl tak laskav a sháněl jste v Jihlavě tolik subskribentů na vydání první, důvěřuje se v hotovost Vaši přátel-

skou, že si nebudete pokládati za obtížné a že spůsobíte, aby přiložené navěšti vydání druhého i v Opavě mezi milovníky jazyka našeho, mladými, bohdá i staršími, oběhlo. Vímť, že mnozí, jež mají vydání lonské, budou míti za zbytečné, aby si vzali i toto, však připomínám, že v něm jest mnoho změněno a porozšířeno a zvláště příklady staré češtiny že jsou posud jedinou pomůckou paleografickou, kterou v jazyku našem máme. Učiňte tedy, co v okolnostech Vašich učiniti lze.

Školní kalendář p. Prouskův jsem náležitě obdržel i děkuji Vám zaň přátelsky. Ačkoli pak z něho i z milého dopisu Vašeho vyrozumívám, že jste činný a rozšiřujete známosti národu našeho se týkající, nemohu nicméně zatajiti nelibosti své, že to činíte výhradně německy; tím přecházíte nevědomky do jiného táboru a stáváte se Moravanem, jako d'Elvert, Chlumecký, Dudík a j., třeba i v pracech Vašich jiný duch vanul, nežli v pracech těchto odpůrců národnosti naší a převrhlíků. Já mám o povolání našem odedávna jiné zdání, kteréž jsem již co studující v Čas. mus. na r. 1829 takto pronesl:

Má-li tě vlastencem národ povděčně nazývat,
národu jen vezdy psáti a žíti musíš.
Pakli za poctu či zisk zaneseš plod práce cizincům,
ze převrhlosti krajan bolně vinit tě bude.

Pánové, jako Hattala a Hanuš, kteří svůj geniální život „vědě zasvětili" a jsou po německu řečeno „mužové vědy", ovšem z mého mínění o úkolu pravého Moravana posměch si udělají, já však hlasu jich prázdného sobě nevšímám a nemohu dost na srdce klásti našincům, aby se spravovali mým vypověděním. A dokonce již to, co jste připomenul o Schillerové Kassandře naprosto z mysli pusťte a mějte důvěru ve výkvět národnosti naší — když se všichni věrně přičiníme.

Bylo mi milé, že jsem se z listu Vašeho dověděl, jak se pronesl p. Miklosič ke p. Šmidkovi o Kr. ruk. Ať jde jen tou cestou s Büdingrem, Lorencem atd. a nabude pěkné vážnosti u Slovanů a vůbec u znatelů starožitností našich. Palacký píše obšírný článek „o nejstarších rukopisech českých" do Sybelova histor. časopisu v Mnichově, kdež mnoho nového i trpkého se mnozí dočtou.

Cenu literatury určím náležitě teprv, až budu míti účty z tiskárny, neboť jest sázka tentokrát velmi nákladná; nemyslím však, že bych subskribentům ceny zvyšoval.

Poroučejte mne panu řediteli gymnasiálnímu Kavkovi a řediteli oddělení stavitelského p. Pražákovi (ač znáte-li se) a pozdravujte přátelsky p. prof. Neumanna a Mažance i koncipistu při řízení zemském p. Ambrože.

Mějte se i s rodinou svou milou na všem dobře a šťastně. S Bohem! Váš oddaný přítel

Al. V. Šembera.

Landstrasse, Ungergasse N. 364.

Číslo 84.

Alois V. Šembera Janu Er. Vocelovi 6. února 1839.

(Jest povděčen Vocelovu úmyslu oddati se veřejnému úřadu a národní práci. — Má si vyvoliti za stanoviště svého působení Brno. Jest v prostředku mezi Čechy a Slovenskem, mohl by tam býti založen dobrý časopis, dějepis moravský leží dosud ladem, divadlo potřebuje opatrovníka. — Jsou i vyhlídky slušného zaopatření hmotného.)

Drahý příteli!

Na Váš milý dopis, nímž jste nám smutnou zprávu o úmrtí svého nadějného vychovance sdělil, nechtěl jsem Vám dříve odpsat, až bych z ohledu projeveného plánu Vašeho se Starobrněnským prelátem promluvil. Dvakrát jsem tam zašel, avšak nepodařilo se mi doma jej zastihnouti. Aby Vás tedy psaní moje — čehož se už nyní obávám — ve Vídni nechybilo, píšu Vám prozatím mínění své vlastní.

Úmysl Váš jest břemena vychovatelského se sprostiti a věnovati činnost svou vlasti, v úřadě s cílem tímto se srovnávajícím, buď v Brně nebo v Praze. Že tomuto rozhodnutí Vašemu všichni velice povděčni jsme, snadno uvěříte, věda, jak vysoce si Vás vážíme, znajíce z obcování s Vámi Vaši horlivost vlastenekou i zvláště i dar, veřejným projevením myšlének svých na všeobecnost působiti. Naše vděčnost a radost byla by pak dvojnásobna, kdybyste si za stanoviště budoucího působení svého Brno vyvolil a sice prozatím bez ohledu na úřad. Není to nikoliv sobectví, bychom Vás totiž mezi sebou měli a duševně se s Vámi bavili, co se mi takto projeviti veli, jsou toho důvody velké. Jestli je jakého místa, kde by působení vlasteneckého více zapotřebí bylo a kde by se spolu působiti dalo, jest to zajisté Brno. Takořka v prostředku mezi Čechy a Slovenskem, může býti mostem ke spojení obou v mnohých věcech nesvorných vlastí a spolu polem, kde by se mnohá gramatická i jiná prospěšná půtka svésti mohla. K vedení té však, jakož i k vedení ducha domácího náleží zkušený, obezřetný vůdce, **redaktor moravského časopisu**. K založení tohoto jest svrchovaný **a dle mého zdání právě** nyní příznivý čas. Hronka zašla a není se nadíti, že by se na Slovensku periodický list brzo ujmul a udržel, neboť tisk i papír tam drahý a odbyt do Čech slabý. Všichni spisovatelé slovenští vrhli by se tedy k straně moravské s pracemi svými a napodobně i opposiční strana pražská neopominula by vůdce mysli moravskoslovenské

podporovati. Při obživení pak ducha staromoravského (myslím pevného, vážně kráčejícího) časopisem brněnským nalezlo by se zajisté odbíratelův hojně. — Druhé pole, jež by se Vám v Brně otevřelo, jest dějepis moravský. Považte, jak ladem leží. Nic není posud vyčerpáno, co sněmův a jiných památek staroletných jedině u stavů leží, z nichž posud nic veřejnosti nepodáno. Od Bočka se historie ani částečně nedočkáme, neboť nedělá zcela nic. I divadlo v Brně potřebuje opatrovníka, kdo by radil, ano i kusy mnohokrát poskytoval, by vždy pražským řídili se nemusilo.

Práce tedy pro horlivého vlastence v Brně dost, ba až příliš mnoho, když by všemu dostáti chtěl, avšak i naděje, že by se odměnila. Nyní ovšem není místa s příjmem, ale během času zajisté dle domnění mého se naskytne. Jak mi pan měšťanosta pravil, je prý takořka už u dvora uzavřeno, že akademie stavovská do Brna se přenese. Při té příležitosti hodlají stavové i Museum převzíti od hospodářské společnosti a zkřísiti ústav ten. Tu se zajisté bibliotékář neb ještě jeden kustos ustanoví a příliš dlouho se to protahovati nemůže, poněvadž se té reorganisace kníže Salm Rajecký horlivě ujímá. A konečně professura jazyka českého! Kdož by mohl s větším prospěchem šířiti lásku k řeči mateřské nad Vás! Zjevil jsem Vám sic, jak se prelát Starobrněnský strany této věci ke mně prohlásil; když byste Vy však zde byl a já předzvídal, že důležitý tento úřad do neschopných rukou se nedostane, s radostí bych ustoupil a vynaložil všecko, by na Vás byl vnesen. (Toto moje vyjevení na jistých místech ve Vídni dobrotivě zatajte!)

Jak mi u stavů řečeno, přišel návrh strany Bočka, co archiváře v Brně, od dvorského kanceláře nazpátek, by se stavové lépe vyjádřili, zdali professuru Holomouckou jen provisorně neb navždy obsaditi chtějí, načež bezpochyby v březnu odpověď dají tu, že navždy. Potom teprv přijde rozhodnutí strany akademie.

Mám tedy za to, že byste v Brně s větším prospěchem působiti a spíše úřadu přiměřeného dojíti mohl než v Praze, kde kandidátů k podobným — řídkým — místům je mnoho. Mimo to bydlil byste v Brně svorněji než v Čechách a jmenovitě v Praze.

Až Starobrněnskému prelátovi úmysl Váš sdělím, neopominu Vám opět psát. Budu však od Vás brzo dopis očekávati, bych věděl, kam se kloníte. Pozdravení ode všech a na všechny známé. Buďte zdráv.

Váš upřímný přítel

A. V. Šembera.

V Brně dne 6. února 1839.

Píšu jako po bále.

POZNÁMKY.

Č. 1. Dobrovský Durychovi 24. 11. 1795.

Josef Dobrovský (1753—1829) byl přední z českých buditelů. Vyšel z kritického studia textů biblických, obrátil svou pozornost k studiu řeči české a staroslověnské. Základní jeho dílo o jazyku českém jest Ausführliches Lehrgebäude der böhmischen Sprache (1809) a Slovník německo-český (1802 a 1821), o dějinách české řeči a literatury Geschichte der böhmischen Sprache und Litteratur (1792), o jazyku staroslověnském Institutiones linguae slavicae dialecti veteris (1822). Zachránil ryzost české řeči proti nevědeckým novotářům, podal na základě historického studia první vědecké popsání češtiny, stal se otcem všeho bádání o jazycích slovanských. Ve spisech jeho jeví se nevšední znalost věcná s přísnou kritickou methodou a osobní neohrožená pravdymilovnost.

Václav Fortunát Durych (1735—1802) studoval jazyk staroslověnský, o němž si mnoho s Dobrovským dopisoval. Hlavní spisy: De slavo-bohemica sacri codicis versione (1777) a Bibliotheca slavica (1795). Vroucí láska k Slovanstvu a staré jeho kultuře nepojila se s pevnou kritičností, jaké se podivujeme u Dobrovského.

Ve Sbírce pramenů České Akademie vyšly dopisy Dobrovského s Durychem (vydal Ad. Patera), Dobrovského s J. S. Bandtkiem (vyd. V. A. Francev), Dobrovského s J. V. Zlobickým (vyd. Ad. Patera), Dobrovského s J. Ribayem (vyd. Ad. Patera). V. Jagić vydal v Berlíně korrespondenci Dobrovského s Kopitarem, ve Vídni listy Dobrovského s Jos. Grimmem. O. J. Vrťátko v ČČM 1870 české dopisy Dobrovského s V. Hankou.

Náš dopis č. 1 otištěn v lat. originále ve vydání Paterově; český překlad první části dopisu pořídil vydavatel této knihy, překlad druhé části čte se ve Fischerově Písemnictví českém na str. 488.

Dopis psán v záchvatu choromyslnosti, jež se jevila u Dobrovského od r. 1787, zvláště prudce v letech 1795 a 1796; v šílenství pokládal se Dobrovský za zázračného léčitele a často — také v našem listě — za proroka. Srv. Jakubcovy Lit. č. XIX. stol. (I. 2. vyd. str. 274). Brandl v životopise Dobrovského 59. Al. Jirásek Z [illegible] MDra Jana Theobalda Helda. Sebr. sp. 33 str. 210.

Dobrovský byl vychovatelem u hraběte Fr. Antonína Nostice od r. 1776. Joel, prorok starozákonní, syn Fatuelův. Prorokoval v království judském vyplenění země nepřáteli. Na konci předpovídá o veliké zkáze země kobylkami, jimiž vylíčil rozmnožení množství nepřátel, a o království Messiášově.

„Věřím, že brzy přijdeš do Čech". Durych po zrušení řádu pavlánského (1784) žil v letech 1785—1796 v konventu pavlánském ve Vídni studuje hojně v dvorní knihovně.

Co jsem řekl o věrnosti slovanského národa před Leopoldem: Dobrovský přednášel 1791 v České společnosti nauk před císařem Leopoldem II. O oddanosti a náklonnosti slovanských národů k rodu rakouskému. Přednáška vyšla tiskem 1791.

Kapitola 13 Apokalypse (Zjevení sv. Jana, poslední knihy Nového Zákona) líčí vidění šelmy se sedmi hlavami a vidění beránka. Vykladatelé rozuměli tímto viděním obraz panství římského, které bylo lstivé a ukrutné jako levhart, necitelné jako medvěd, nenasytné jako lev.

Č. 2. Dobrovský Hankovi 25. 8. 1817.

Václav Hanka (1791—1861) byl kustodem, později bibliotékářem musejním. Překládal srbské písně, Gessnerovy Idylly, staroruské Slovo o pluku Igorově. Proslavil se stal jako „objevitel" četných — arci podvržených — starých památek, zvláště rukopisů Královédvorského a Zelenohorského. Ve slavistice byl žákem Dobrovského. Vydáváním staročeských památek „Starobylá skládanie" zahájil r. 1817 ukázkami starých spisů versovaných z rukopisu Hradeckého. První svazek je věnován Dobrovskému, předmluvu napsal Jungmann. Svazek druhý připsán Jungmannovi.

Jan Leop. Hay (1735—1794), osvícený duchovní, později lidumilný biskup královéhradecký, dopisoval si s Dobrovským, jejž r. 1756 vysvětil na kněze.

Leop. Šeršník, slezský osvícenec, psal poučné spisy přírodovědné; v rozpravách Učené společnosti 1776 popsal vznik a rozšíření knihovny klementinské.

Milovan Vidaković (nar. 1780), srbský básník a spisovatel, uprchl v mládí se svými rodiči do Uher, kde prožil celý život. Psal básně a romány, napsal srbskou mluvnici a dějiny srbské.

Bartoloměj Kopitar (1780—1844) slavný filolog jihoslovanský, stýkal se s Dobrovským ve Vídni, později tamtéž s Hankou. Jeho korespondence s Dobrovským je pro dějiny slovanské filologie z nejcennějších.

Joachim Stulli (1729—1817), františkán, napsal slovník latinsko-italsko-chorvatský, jenž byl později do jisté míry též vzorem Jungmannovi.

Tato drobná ukázka zajímavě ukazuje lásku Dobrovského k starší české literatuře, jakož i jeho obsáhlou kritickou znalost starých textů. Pozdější svazky Hankových Starobylých skládaní byly velmi povrchní a pokažené.

Č. 3. Dobrovský Hankovi 30. 8. 1828.

Dopis psaný půl roku před smrtí Dobrovského, starcem pětasedmdesátiletým Hankovi, je dojemný protest stařičkého učence proti intrikám, jaké se zjevily v A. V. Svobodově článku na obranu Libušina soudu a vydáním Bowringova článku o české literatuře v Quaterly Review 1828.

Rukopis Zelenohorský (Libušin Soud), který byl 1818 anonymně zaslán hr. Kolovratovi do Musea, prohlásil Dobrovský za padělek v č. 46. Hormayrova vídeňského Archivu r. 1824 ve článku Literarischer Betrug. V. A. Svoboda hned potom v témž Archivu hrubě se obrátil proti starému Dobrovskému vytýkaje mu umíněnou neomylnost, hyperkritiku, nevlastenectví a občasnou duševní nemoc. Nový útok proti Dobrovskému podnikla pak družina romantických ctitelů „nejstarších" památek (mezi nimi i Jungmann) svými informacemi, jež podali Angličanu Johnu Bowringovi o české literatuře; v článku Bowringově byl Dobrovský nejen nedoceněn, **nýbrž zřejmě odbyt a zlehčen.** Dnes nás je trpkou reakcí vynikajícího buditele na tyto úskočné intriky. Více o těchto článcích viz v Lit. č. XIX. stol. II. 162 sl. a 191 sl.

Několik řádků z přeložení Sedláčkova. Vojtěch Sedláček (1785 až 1836) premonstrát a profesor mathematiky a řečtiny v Plzni, buditel na českém západě. Patřil Jungmannovým i šířil české vědy a psal měřické a fysické učebnice po česku. Jeho učených básní, z nichž jednu Dobrovský v dopise cituje, jest pořádku Helikonsky. Musy, obyvatelky řeckého pohoří básníků Helikonu. Pluto, u starých Řeků bůh podsvětí.

Fr. Palacký vřele se ujal Dobrovského v Časopise českého musea 1828 proti úsudku Bowringovu. — Z lítosti a rozrušení vrátila se tenkrát Dobrov-

[illegible] (v létě 1829) na [illegible] [illegible] [illegible], s níž mu [illegible] tabula na [illegible] „[illegible]“, psaný [illegible] Zeyde [illegible] i v [illegible].

Matěj Bolelucký (1616—1690), rodem z [illegible], studoval v Praze a [illegible] na [illegible] byl kaplanem u sv. Vojtěcha. Napsal po latinsku dějiny Života sv. Vojtěcha.

Přeložení Vinařického z příčiny „pravé“ prozodie.

Karel Vinařický (1803—1869), básník a překladatel, byl [illegible] a přítelem prosodie časoměrné, proti níž [illegible] důrazně vystoupil za jediné správný rytmický princip českého veršování přízvuk.

Č. 4. Jungmann Kollárovi 23. 5. 1822.

Josef Jungmann (1773—1847), nejpřednější z buditelů, básník a učenec, byl profesorem v Litoměřicích, později profesorem pak prefektem akademického gymnasia v Praze. Svými překlady Miltonova Ztraceného ráje (1800—1804, vyd. 1811) a Chateaubriandovy Ataly (1805) obohatil českou řeč [illegible] a výrazy, jichž do té doby neměla; zavedl do české poesie první sonety; Slovesností (1820) položil základy české řeči vědecké. Proslulé jsou také stati publicistické: Dvojí rozmlouvání o jazyce českém (1806), O klasičnosti (1827), O vzkříšení českého písemního jazyka (1832). Největší práce jeho jsou Historie literatury české (1825), zvláště pak životní dílo, ovoce nesmírné píle a trpělivosti, Slovník českoněmecký, v pěti dílech 1834—1839.

Jan Kollár (1793—1852) po studiích na evangelickém lyceu v Prešpurce a na universitě v Jeně (1817—1819) stal se evangelickým kazatelem v Pešti, na konci života profesorem slov. starožitností ve Vídni. Největší význam má jeho pěvec Slávy dcery (roku [illegible] 1821 Básně Jana Kollára, 1824 Slávy dcera, [illegible] se třemi zpěvy, 1832 rozšířena na pět zpěvů). K básni vydal objasnění a učený výklad čili Vysvětlivky. Nejcennější jest básnický předzpěv, elegie nad vyhynulými národy slovanskými; dále znělky milostné a vroucně vlastenecké. V pozdějších znělkách převládá suchá učenost a didaxe.

Kollár vydal též se Šafaříkem Písně světské lidu slovenského v Uhřích, spisy o literární vzájemnosti slovanské, kázání, cestopisy, mlhavé a nesprávné studie archeologické.

Krok, veřejný spis všenaučný pro vzdělance národa československého, byl splněním ideálu Jungmannových o vědě pěstované po česku. Vycházel nepravidelně v letech 1821—1840 (celkem třináct částek), redigoval jej učený botanik a vlastenec, profesor university pražské Jan Svatopluk Presl (1791—1849).

Pavel Josef Šafařík (1795—1861) studoval jako Kollár v Prešpurce a Jeně, stal se profesorem gymnasia v Novém Sadě v jižních Uhrách, kde zakusil [illegible] pronásledování, bídy a nepříjemnosti. Roku 1833 odchází do Prahy, kde pracoval na svých vědeckých dílech. Odmítl několikrát pozvání za profesora do ciziny, až se stal 1848 profesorem universitním v Praze, avšak se vzdal i této dráhy. V mládí psal [illegible] (Tatranská Múza s lýrou Slovanskou 1814), v Novém Sadě vydal 1826 důležitý a vynikající spis Geschichte der slavischen Sprache und Literatur, v Praze vyšlo [illegible] dílo archeologické Slovanské starožitnosti (1837), v němž [illegible] dokázal, že Slované jsou praobyvateli Evropy. K této knize se [illegible] Slovanský národopis. Psal i drobné články filologické.

Josef Liboslav Ziegler (1782—1846), vlastenecký kněz v Dobrušce, později profesor pastýřského bohosloví a české řeči v semináři v Hradci Králové. Vedle [illegible] a [illegible] nejvýznamnější jest jeho časopis Dobroslav z let 1820—1822, do něhož přispíval i Jungmann a později, jak z tohoto listu též patrno, Kollárovy znělky.

Rostlinář Jana Svat. Presla vyšel ve třech dílech od r. 1821.

František Palacký (1798—1876), slavný dějepisec národa českého. Rodem z Hodslavic na Moravě, studoval v Trenčíně a Prešpurce, stal se vycho-

vatelem na uherském venkově, r. 1823 přišel do Prahy. Psal básně časoměrné, pro časomíru a vyšší úroveň české poesie vystoupil společně se Šafaříkem spiskem Počátkové českého básnictví, obzvláště prozodie 1818. Psal stati esthetické, v Praze oddal se studiím historickým, v nichž setrval stav se i historiografem království českého. Vydal kritické ocenění starších českých kronikářů (Würdigung der alten böh. Geschichtschreiber), velikou řadu přípravných prací archivních, monografických, místopisných k velikému svému dílu Dějiny národu českého, jež vycházely po německu od r. 1836. Vydání české sahající do r. 1526 vycházelo od r. 1848 do smrti autorovy v pěti dílech. Z politických spisů Palackého nejdůležitější jest Idea státu rakouského (1865) a některé stati, zvláště doslov k Radhostu.

Palacký psal mi z Czuzy. Od r. 1813 byl Palacký vychovatelem u Karolíny Czuzyové, pobýval s rodinou dílem v Prešpurku, dílem v Czuze.

J. Fr. Marmontelova „Belizara" přeložil Fr. Vetešník (1784—1850) na konec děkan v Sobotce, autor básnických poslání Markovi; překládal a psal v duchu Jungmannově. Censor Němeček odepřel jeho překladu své „imprimatur" pro příliš hojné rusismy.

Šafařík přeložil Schillerovu tragedii Maria Stuart již v Jeně. V Praze nemohla vyjíti, poněvadž censura namítala, že v ní „královna umírá". Tiskem vyšel překlad až r. 1831.

Frant. Šír (1796—1867) byl profesorem v Jičíně, psal hojné básně, též překládal. Mimo jiné přeložil též osudové drama Müllnerovu „Vinu", jež právě pro osudovost byla kamenem úrazu pražské censuře.

Schillerovu slavnou Píseň o zvonu přeložil Jungmann asi 1822; otištěna byla v Macháčkově Krasořečníku 1823.

Šádkův Zeměpis. Karel Šádek (1783—1854) byl učitelem na různých místech v Čechách. Napsal řadu populárních spisů. Jeho „Zeměpis všeobecný neb geografia" vyšel ve třech dílech v Hradci Králové v letech 1822—1823.

Č. 5. Jungmann Kollárovi 22 4 1828.

Kollár stal se 1819 pomocníkem (vikařem) v Pešti u kazatele Jana Molnara a ve svých kázaních osvěcoval utištěný lid slovenský národnostně a kulturně. Vydal též 1831 a 1844 ve dvou svazcích své Nedělní, sváteční i příležitostné kázně a řeči. Zvláště snahy jeho o samostatnou církevní evangelickou obec slovenskou potkaly se s mocným odporem německým a maďarským, takže již r. 1824 Kollár se svého místa zřekl. Byv svými krajany znovu za kazatele povolán, vytrval v úřadě, ač byl obžalován i vyšetřován ze slovanské vášnivosti, zášti protiněmeckého i protimaďarského i z buřičství. Po třináct let trvaly tyto těžké boje, za nichž ve chvílích malomyslnosti obracel se slovenský kazatel k pražským přátelům Jungmannovi a Palackému chtěje dosíci nějakého místa v Praze nebo vůbec v Čechách. Měl tu jistě na mysli šťastný osud Palackého v Praze. Teprve když Slováci složili fond k vydržování svého kazatele, byla evangelická církev slovenská r. 1833 povolena a Kollár ustanoven kazatelem.

Tu ne cede malis, sed contra audientior ito, neustupuj zlému, nýbrž odvážně vyraz proti němu!

Č. 6 Jungmann Kollárovi 1 4 1832.

Časopis českého musea byl vědeckým orgánem Společnosti vlasteneckého musea v Čechách. Od r. 1827 vycházel německý měsíčník „Monatsschrift der Gesellschaft des Vaterländischen Museums in Böhmen" a český čtvrtletník Časopis společnosti vlastenského museum v Čechách. Oba listy redigoval Palacký. Německý časopis zanikl r. 1832 pro nedostatek odběratelů — v Německu znali tenkrát dobře rakouské censurní poměry a knih z Rakouska nekupovali — český časopis stal se z nejvýznamnějších vědeckých listů 19. věku a vychází podnes.

Hlasy vlastenců vyšlivše byly 1832 na oslavu čtyřicetiletého panování císaře Františka. Jungmann napsal do nich oslavnou ódu. Náklad zaplatil kníže Kinský.

Martin Hamuljak (1789—1859), účetní rada v Budíně, podporovatel literárního snah slovenských, sdružených ve Spolku milovníků řeči a literatury slovenské, jenž vydával v letech 1835—1840 almanach Zora. Jungmann znal ho z dopisů Kollárových a Šafaříkových. Hamuljak byl podporovatelem slovenské odluky Bernolákovy.

Malteův časopis v Aaravě. Aarau, hlavní město švýcarského kantonu na břehu řeky Aary na úpatí Jury.

Damnatur byla forma censurního řízení, podle něhož spis tímto slovem charakterisovaný směl býti sice prodáván, nesměl však býti veřejně ohlašován ani v knihkupeckých skříních vystavován.

Antonín Boček (1802—1847) byl od 1831 profesorem české řeči na stavovské akademii v Olomouci, později historiografem a archivářem v Brně. Jím vydaný nejstarších listin moravských Codex diplomaticus et epistolaris Moraviae, pokažen jest vydavatelovými podvrhy. V literárním snažení byl přívržencem jazykové samostatnosti moravských nářečí, proti spisovné češtině právě tak, jako

František Dominik Trnka (1798—1837), knihovní úředník v Brně. Snažil se utvořiti novou spisovnou míru podle moravských nářečí, ve svých spisech: Sbírka českých domo- a vlastnomluvu (1830), Kniha čtvrtá jazyka slovanského (1830), O českém jazyce spisovném (1831). Proti těmto separatistickým snahám rázně se ozvali spisovatelé pražští, zejména Jungmann v ČČM 1832 článkem O rozdělení českého písemního jazyka a Palacký v témž ročníku časopisu musejního. Separatistické snahy moravské šířili pak kněz Vincenc Žák (1797—1857) a lékař Cyrill Kampelík (1805—1872). Kollár svým zavedením „[illegible]“ tvarů slovenských, zvláště v rozmnoženém vydání Slávy dcery měl na těchto dissidentských snahách nemalou vinu.

Materiálie k Slovníku rovnám. Na velikém Slovníku českém pracoval Jungmann od počátku doby literární. Sbíral nejprve materiál F. F. Procházkovi, jenž chtěl vydati veliký slovník. Později jednal s Palkovičem a Puchmayerem o předem výpisků a společné vydání. Dobrovský byl nakloněn radou a skutkem Jungmannovi v práci platně nápomocen. Po neúspěšném vyjednávání rozhodl se Jungmann vydati Slovník sám a zasvětil práci na něm celé tři doby svého života. Vzorem byl mu S. Lindeho Slovník jazyka polského a německý Adelungův. Zajímavá korespondence s Markem podává dojemné dokumenty o obtížích nesmírné práce i o [illegible] kladené práci a vytrvalosti. Nezištný shromažďovatel měl velikou řadu obětavých spolupracovníků, jako byli A. Marek, V. Kramář, V. Sedláček, D. Kinský, J. Kollár, P. J. Šafařík, F. L. Čelakovský, V. Hanka, Jos. Chmela a mnoho jiných. O vzniku Slovníku viz u Zeleného Život Jos. Jungmanna (str. 95 115, 295-333 a Lit. č. XIX stol. II 135 sl., nejnověji u Jakubce Dějiny lit. č. 4 6 sl.

Alea iacta est, kostky jsou vrženy; výrok Caesarův při přechodu vojska přes Rubikon.

Č. 7. Jungmann Kollárovi 26 4 1836.

My žádostivě očekávali Vás a drahou Vaši Minu. Kollár zamiloval se za studií v Jeně do Frideriky, dcery pastora Schmidta v Lobdě u Jeny, zachycuje tam německého pastora. (Srv. list Kollárův Friderice z Jeny.) Jí věnovány jsou nejkrásnější milostné znělky ve Slávy dceři. I zachoval ná[illegible] věrný i za dlouhých let odluky, když láska básníkova šťastně [illegible] na čas umlčela. Teprve r. 1835 oživil si svou milenku (Mina ze Slávy dcery) na Slovensko, maje pevného postavení, ač plat byl velmi skrovný. Srv. úvodní slova F. Pasternaka k vydání Kollárových listů Mině ve Věstníku č. akademie 1904.

Povstává v mladším dorostku nová strana, jak oni myslí, geniální, jak já soudím, nedoučená. Jungmann tu má na mysli patrně družinu okolo K. H. Máchy, Sabiny a jiných českých polonofilů a byronistů.

Daniel Adam z Veleslavína (1545—1599), vynikající spisovatel, korektor, upravovatel, tiskař a nakladatel starších českých knih. Vydal Kalendář historický, Politii historickou, Sylvova a Kuthenova kroniku, čtyři slovníky. Spisy jeho vyznačují se jadrností a ryzostí jazyka českého, podle něho byla doba „veleslavínská" ideálem spisovné mluvy české i některým badatelům (Janu Nejedlému) později — v bojích proti separatistům a novotářům — do jisté míry i Jungmannovi.

Jan Amos Komenský (1592—1670), poslední biskup Jednoty bratrské, učenec a filosof, pedagog významu světového. Z jeho spisů nejslavnější jsou: Labyrint světa a ráj srdce (1623), Hlubina bezpečnosti, Didaktika, Dvéře jazyků otevřené, Informatorium školy mateřské, Brána věcí, Orbis pictus, Pansofie a j. v. Hlavně Jednotě bratrské věnovány jsou dojemné spisy: Kšaft umírající matky Jednoty bratrské (1650) a Smutný hlas pastýře. Čeština Komenského jeví již známky úpadku jazykového, ale má plastickou sílu a ohebnost.

Já také poněkud uškodil jsem vážnosti našich Veleslavínů: míní své boje proti Janu Nejedlému, v nichž vytýkal, že čeština nemůže ustrnouti na jazykové úrovni doby veleslavínské (článek O klassičnosti v ČČM 1827).

Antonín Bernolák (1762—1813), děkan v Nových Zámcích na Slovensku, provedl první pokus odluky slovenštiny od češtiny, jenž se tenkrát ještě nezdařil. Vzav za základ nářečí západoslovenské, utvořil samostatnou, volně vymezenou řeč spisovnou, jíž dal základ svou Grammatikou a Slovářem. Jeho odluka ujala se na čas mezi katolickými spisovateli slovenskými (družstva v Trnavě, později v Pešti).

Nevzpomenul jsem si při korrektuře na Rozpravy. Kollárův spis Rozpravy o jménách, počátkách i starožitnostech národu slavského vyšel 1830; jest nevědecký. Kollár neznal moderních, současných již, method srovnávacích, pustil se do dobrodružných výkladů.

Jan Em. Doležálek (1780—1858) narodil se v Chotěboři. Náležel k prvním pěstitelům české písně umělé. Vydal Dvanáctero písní českých u Maisa ve Vídni.

Č. 8. Jungmann Markovi 15 11 1838.

Antonín Marek (1785—1877), rodák Turnovský, za studií v semináři v Litoměřicích stal se oddaným přítelem Jungmannovým, vroucím vlastencem a nadšeným milovníkem Slovanstva, zvláště Rusů. Stal se na konec děkanem v Libuni u Jičína. Psal původní ódy, elegie (na hrob Fort. Durycha v Turnově, na hrob své matky), v nichž nacionální a slovanské uvědomění se hlásí. Po vzoru Jungmannově překládal obratně těžké ballady Schillerovy, ze Shakespeara komedii Omylové. Pro počátky české vědy má význam jeho Logika čili Umnice (1820), vydaná souběžně s Jungmannovou Slovesností.

Pliniovo propovědění: Et tu unus e multis. Gaius Plinius (23-79 po Kr.), jenž zahynul při výbuchu Vesuvu, napsal řadu spisů z oboru dějin, řečnictví, lékařství i přírodopisu. Synovec jeho Gaius Plinius mladší, vynikající řečník a tribun lidu.

Lat. slova znamenají: Zase jeden z davu, zas člověk tuctový.

Jovis, Jupiter, nejvyšší bůh u starých Římanů.

Hlasatel český vyšel redakcí Jana Nejedlého čtyřikrát, v letech 1806, 1807, 1808, 1818. První tři ročníky, v nichž poprvé v době obrození psáno pro vzdělané čtenáře a v nichž se počíná projevovati nový duch romantický, jsou zvláště proslulými články a překlady Jungmannovými (Dvojí rozmlouvání o jaz. českém) i příspěvky Nejedlého nad jiné významné. Zápal Jungmannův pro tento časopis později ochladl pro liknavost redaktorovu a osobně napjatý

pomer. Čtvrtý ročník Hlasatele jest pro naše dějiny literární již skoro bez významu.

Jan Nejedlý (1776—1834), advokát v Praze, od r. 1801 po Pelclovi profesor českého jazyka na universitě v Praze, proslul jako obratný překladatel z literatury Gessnera (Idylly), Floriana a Younga, i jako redaktor Hlasatele českého. Ulpěl na pravopise bratrském, jakož i stavěl se proti rozhojňování českého pokladu slovního Jungmannovými novotvary. Odtud, jakož i pro Nejedlého zkostnatělost a pohodlnost, pozdější jeho nepřátelství s Jungmannem.

Sídlo z něhož by mne žádný Piar nevyhánél. Piaristé, členové řádu pobožných škol, měli v Čechách školy. Jungmann u nich studoval na Novoměstském gymnasiu v Praze. Patrně smutné zkušenosti z dob gymnasijních studií jsou příčinou zřetelné jeho pozdější nechuti k „Piarům". Srv. Zelený str. 9 a 10.

Frant. Vetešník (1784—1850) byl též přítelem Jungmannovým z doby litoměřické. Viz o něm výše.

Vy tedy ráčíte býti na svém místě. Marek byl r. 1808 kaplanem v Rožďalovicích.

Č. 9. Jungmann Markovi 20. 6. 1809.

Řádky psané azbukou. Týkají se v dopisech Jungmannových obyčejně choulostivých míst politických; dopisy bývaly na poště otvírány. Jungmann varuje na př. Kollára, aby po poště ničeho nepsal, co by se mohlo dvojsmyslně vykládati. Jungmann sám přiznává, že je „v ruském neszběhlý", píše jen krátké odstavce azbukou; za to rusofil Marek, krasopisec, psával celé dlouhé listy písmem ruským, jakož o něco později nalézáme též v korespondenci Čelakovského.

Válečné události z r. 1809, o nichž se Jungmann zmiňuje, jsou v stručném přehledu tyto: Napoleon obnoviv spolek s carem Alexandrem I. na schůzi v Erfurtě hodlal naráz potlačiti povstání španělské. Poraziv r. 1808 Španěly dosadil Josefa za krále a pronásledoval právě Angličany, když dostal zprávu, že se Rakousko připravuje do války. Hned se vrátil do Paříže, vykonav přípravy vtrhl do Bavor a v pětidenním boji zatlačil arcikníže Karla přes Dunaj. Arcikníže Karel spěchal s armádou k záchraně Vídně, ale Napoleon ho předešel a Vídeň obsadil 13. května 1809. V bitvě u Asper byl sice Napoleon poražen, ale zvítězil zase v bitvě u Wagramu, jenž přinutil Rakousko k míru Schönbrunnskému. Tímto mírem bylo nuceno Rakousko Napoleonu postoupiti Tyrolsko a jižní končiny až k Sávě.

Joachim Murat (1771—1815), generál Napoleonův. Dobyl Napoleonu Španělska 1808 a stal se pak králem neapolským po Josefu Bonapartovi. Po bitvě u Waterloo byl na konec odsouzen vojenským soudem a popraven.

Frant. Chr. Kellermann (1770—1835), druhý vynikající generál Napoleonův, vítěz u Marenga 1810.

Dobrovského jsem četl Mluvnik. Epochální dílo Dobrovského Ausführliches Lehrgebäude der böhmischen Sprache vyšlo 1809. O pravopise i a y po sykavkách píše tam Dobrovský na str. 8 a 9 (Wichtiger Unterschied des i und y), kdež se vyslovuje, že by po c, s, z mělo se v mnohých případech psáti i místo obvyklého, „libovolného" y podle analogie.

Jiří Palkovič (1769—1850), od r. 1803 profesor české řeči a literatury na evangelickém lyceu prešpurském, byl jako v Praze Jan Nejedlý zastancem starého směru češtiny veleslavínské. Napsal sbírku anakreontických veršů Múza ze slovenských hor a vydával časopisy Týdenník (1812—1818) a Tatranka (1832—1847). Jungmann s ním jednal zejména o vydání Slovníku na radu Dobrovského, ale vyjednávání nedošlo k cíli pro Palkovičovu neústupnost.

Č. 10. Jungmann Markovi 30. 12. 1809.

Psaní s Puchmírovými 3 díly. Antonín Jaroslav Puchmajer (1769

až 1820), farář v Radnicích u Plzně, psal grammatiky, slovníky; větší význam má jako básník původní (ódy, epigramy, bajky), překladatel (Montesquieuv Chrám Gnidský), zvláště jako organisátor první novočeské školy básnické a vydavatel básnických almanachů: Sebrání básní a zpěvů 1795 a 1797, Nové básně 1798, 1802 a 1814.

Václav Fort. Durych (v. výše) zemřel v Turnově 1802; Marek napsal vroucí elegii „U hrobu Fortunata Durycha".

Frant. Martin Pelcl (1734—1801), vychovatel u hraběte Nostice a první profesor české řeči na universitě pražské od r. 1793. Psal práce historické (Kurzgefasste Geschichte der Böhmen, Geschichte der Deutschen und ihrer Sprache in Böhmen, monografie o Karlu IV. a Václavu IV., po česku: Nová kronika česká 1791—1796), vydával starší české spisy rázu obranného (Balbínovu Obranu jazyka slovanského, Příhody Vratislava z Mitrovic s vlasteneckou předmluvou); na konci života napsal Paměti.

Frant. Faustin Procházka (1749—1809), direktor gymnasií a bibliotekář knihovny klementinské. Psal po latinsku a po německu o kulturních dějinách Čech (k dějinám husitství, humanismu, starého právnictví), vydával mnohé starší památky české s osvícenými a vlasteneckými předmluvami (Dalimila, Pulkavu, cestopis Prefátův a j. v.), vydal s Durychem jazykově správnou Bibli českou (v letech 1778—1800, 1786, 1804). Jungmann choval k Procházkovi obzvláštní úctu, snad ještě z dob studií gymnasijních; po smrti Procházkově několikrát vybízí Marka, aby napsal podle pramenů Turnovských, jež měl děkan Jelínek, životopis tohoto zasloužilého muže. Nedošlo k němu.

„Na pomůcku společnosti České". Již z dob litoměřických datuje se Jungmannův plán o zřízení společnosti, která měla pěstovati vědu po česku. Úlohy byly rozděleny, z těchto snah vzešla později Jungmannova Slovesnost, Markova Logika, práce Sedláčkovy, jakož i vědecký časopis Krok. S těmito snahami souvisí i zřízení Společnosti českého musea a Časopisu musejního.

„Komu nyní víra, jestliže i Řízení k ní nestojí?" narážka na státní bankrot vyhlášený r. 1809.

Vojtěch Kareš (1777—1824), farář ve Vlachově Březí, žák Jungmannův ze semináře litoměřického, dopisoval si přátelsky s Jungmannem, pomáhal excerpty při Slovníku, přeložil z němčiny Gallurovu knížku O svátosti oltářní a Štolberkovu Knížečku o lásce.

Christoph Wilhelm Hufeland (1762—1836), slavný lékař německý v Berlíně, vynikající popularisátor lékařské vědy. Napsal přes čtyři sta knih, vydával lékařské časopisy a řídil bibliotheky.

Č. 11. Jungmann Markovi 9. 2. 1810.

Crhova litera, písmo cyrillské, azbuka.

P. Puchmaier dal nám tištěné písmo ruskočeské do rukou; Puchmajer vydal r. 1805 spisek „Pravopis ruský". Nadšení českých spisovatelů pro jazyk a písmo ruské datovalo se od Dobrovského, jenž 1792 k své Cestě literární do Ruska připojil důležitý přídavek Srovnání ruské a české řeči, v němž je veliká řada slov z ruštiny do češtiny přejatých. Na tomto základě přejímali pak slova z ruštiny básníci družiny Puchmajerovy a ve svých překladech Jungmann. Puchmajer napsal i 1820 obšírnou Mluvnici jazyka ruského. (Srv. Lit. č. XIX. stol. I. str. 242 sl.)

Staroruský zpěv o Igorově tažení proti Polanům poznal Dobrovský a vysoce si ho vážil (v dopisech polskému Lindemu, Bandtkovi). Na podnět a za přispění Dobrovského přeložil jej Jos. Müller do němčiny (1811 v Praze Heldengesang vom Zuge gegen die Polowzer). Jungmann dostal text Igora od Dobrovského (zprávy o tom v netištěném listě Dobrovského Jungmannovi) a připravoval český překlad s paralelním tekstem staroruským pro Hlasatele; překlad nebyl otištěn (Hlasatel dlouho nevycházel) a zůstal v rukopise (v Musejní knihovně). Později přeložili jej S. Rožnay a V. Hanka; patrné jsou jeho vlivy na podvržené rukopisy, zvláště Zelenohorský.

Jean Jacques Rousseau (1712—1778) vyšel z francouzských encyklopedistů, ale odvrátil se od vědy popíraje v odpovědi dijonské akademii její cenu pro štěstí a mravnost lidstva. Od té doby hlásá návrat lidstva k přírodě, prostějším mravům ve vychování i ve zřízení společenském. Již v románu Nová Heloisa vášnivým nadšením kreslí přírodu a vylíčoval lásku vášnivou, takže z tohoto románu do jisté míry počítá se počátek literatury romantické. Ve spise Emil čili o vychování podal svůj názor na volné vychování člověka v přírodě, v díle Smlouva společenská (Contrat social) podává své názory státní a společenské. Byl duchovním otcem francouzské revoluce a jeho myšlenky o prvotní prostotě, skryté kráse u národů nevzdělaných, volnosti a svobodě padly u našich buditelů na půdu velmi úrodnou.

„Nám Slovanům to potěšitedlné býti musí, když nářečí všecka slovanská v jeden se spolčí". Myšlenky o jednotné spisovné řeči všem Slovanům společné zaměstnávaly Jungmanna obzvláště v počátečním prvním desítiletí devatenáctého věku. „My od Rusův, **Rusové** od nás, jazyka **vydokonalení** přijmeme. Co tedy česky píšeme, již pro onu vyšší říši Slovanskou **píšeme**". Tak píše Jungmann dále v tomto dopise. Měla býti stvořena řeč jakási ideální slovanská „koine", společný jazyk všeslovanský, k němuž by všechny řeči slovanské přispěly tím, co mají nejlepšího, nejlahodnějšího. Také v předmluvě k prvnímu vydání Ztraceného ráje 1811 Jungmann píše: „Každý Slovan jen ať se slovenštině přivykej a s rozumným toho, abychom i my Čechové všeobecné řeči Slovanské v štítě pomalu vcházeli, žádej." Tyto fantastické sny, které by uskutečněny znamenaly konec jednotlivým národním, zůstaly jen teoretické. Naopak postupem prací na Slovníku a svým vývojem stal se Jungmann později předním obhájcem nezávislosti a neporušitelnosti jednotného spisovného jazyka českého.

„Knihy, které důst. p. děkan ... po Durichovi má". Turnovský děkan Jelínek zdědil část knihovny Durychovy, který zemřel v Turnově 1802.

Jan Karafiát, účetní v brněnské továrně na sukna, byl horlivým podporovatelem vzmáhající se nové literatury české, ač sám Němec. Dopisoval si s Jungmannem (listy nyní ztraceny), jemuž přispěl na vydání Ztraceného ráje 200 zlatými, za něž chtěl nakoupiti knih budoucí české učené společnosti. Přispěl i 200 zl. Vojt. Nejedlému, jakož i značnými příspěvky Společnosti na Slovensku. Srv. též Zelený 44. Odstěhoval se později do Pešti, kdež si zřídil slovanské knihkupectví.

Jan Tachecí (1763—1828) nar. v Praze, byl profesorem studia Starého i Nového zákona v semináři litoměřickém, sídelním kanovníkem v Litoměřicích a diecesním školdozorcem. Za doby pobytu Jungmannova v Litoměřicích byl Jungmannovým přítelem, rovněž Dobrovský ho navštěvoval. Po česku vydal v Hromádkových Prvotinách překlad Osvětlený kříž.

Komenského Labyrint vydal Jan Nejedlý 1809, po dotištění chtěl pokračovati ve vydávání Hlasatele.

Tomáš Fryčaj (1759—1839), farář v Olšanech u Brna, vydával kancionály. Písně duchovní od r. 1788, které byly velmi oblíbeny. V Brně vydal 1807—1809 Zrcadlo výborného sedláckého obcování, představující život a příklady Františka Vaváka, podle německého spisu Fr. Němečka z r. 1796. Frant. Vavák (1741—1816), typ osvíceného sedláka, bohatý rychtář milčický, staral se o povznesení svých rodáků, jimž předčítal a vykládal. Opisoval knihy z Kolína a Kutné hory, děkoval F. F. Procházkovi za vydávání českých knih, veršoval o událostech a svých vyznáních, psal proti myšlenkám francouzské revoluce. V jeho Pamětech z let 1770—1816 jeví se nám jako konservativní, ač rozšafný, jenž zachovává poslušnou úctu k vrchnosti, stoje nad svým stavem [illegible].

Josef Heřman Agapit Gallaš (1756—1840), lékař v Hranicích na Moravě, vydal s Fryčajem Musu moravskou 1813 a 1825. Viz o něm: K. Smolík v Časop. Mat. M. 1877 a J. Herben ve Světozoru 1885.

Filip Neděle (1778—1825) nar. v Poličce, studoval v Litomyšli, byl profesorem biblického studia v Brně, zemřel v Brně jako převor kláštera augustiniánského. Překládal a spisoval řadu knih obsahu nábožensko-mravního pro lid. Zmíněná v tomto listě kniha Kampova nazývá se v překladě: Knížka mravů pro děti.

Michal Blažek (1753—1827) superintendent evangelické církve reformované na Moravě, napsal řadu literárních prací obsahu náboženského i mravního, překládal a upravil starší spisy pro lid.

Č. 12. Jungmann Markovi v červnu 1810.

„Miltona jsem poslal druhý arch z korrektury Haasovi", překlad Ztraceného ráje vyšel v Praze u Bohumila Haase, král. českého stav. impressora. Korrekturu druhou prováděl v Praze bratr Antonín Jungmann, přes to zůstalo mnoho chyb tiskových, na konci opravených. Na potíže s neznalými tiskaři stěžuje si Jungmann často, zvláště zase po vydání Slovesnosti.

Bohuslav Tablic (1769—1832) vydával své básně ve sbírkách Poezie (1806—1812), jsou tu básně galantní, epigramy, verše mravokárné, rozpustilé i vlastenecké. Pramennou cenu mají jeho Paměti československých básníř aneb veršovců. Vedle toho překládal (na př. z angl. Popa, francouz. Boileaua) a psal hojné spisy lidové vzdělavatelné obsahu náboženského i osvícenského.

Fr. Čeřis, vzdělaný rolník turnovský, radil v zajímavém dopise (u Zeleného příloha O na str. 395) Jungmannovi, jak si má v Litoměřicích zařídit své polní hospodářství. Usiloval o založení učené společnosti české a činně pomáhal příspěvky peněžitými ve vědeckém snažení Slovákům.

Č. 13. Jungmann Markovi v červenci 18 0.

Bene vixit, qui latuit, dobře žil, kdo se dovedl dobře ukrýti.

Nemesis u starých Řeků bohyně osudu.

Josef Miroslav Rautenkranc (1776—1817) z Hradce Králové psal drobné básně, jež vydal ve výboru Vojt. Nejedlý 1836. Hlavní jeho zásluhy týkají se českých škol. Kašpar Royko, professor na gymnasiu ve Šťavnici, dopisovatel Dobrovského, napsal zejména Historii sněmu kostnického.

Č. 14. Jungmann Markovi 10 8 1811.

Výrazy svrchované nevrlosti přeložil z něm. Aug. Kotzebue Ant. Marek, jest to z prvních pokusů Markových, formálně ještě nevyspělý.

Václav Bergner (1761—1834), továrník v Rumburku, později rakouský úředník vyslanecký v Brazílii, na konec obchodník ve Vídni, dopisoval si s Jungmannem hlavně z Vídně, kde seskupoval kolem sebe mladší literární pracovníky české, jimž se staral o vytištění a vydání knih, třeba za hranicemi. Do Kroka II napsal článek O literatuře vesměs i zvláště, nadšený myšlenkou všeslovanskou, pozoruhodný též zvláště poznámkami Jungmannovými, v nichž Jungmann již koriguje své starší názory o jednotném jazyku všeslovanském. Jako Karabat přispěl i Bergner 300 zlatými na vydání Ztraceného ráje.

Jan Kramář, žák Jungmannův ze semináře litoměřického, přispěvatel k Slovníku a veršovec podle zásad Jungmannových.

Válka proti Rusům a válečné události r. 1811 a 1812. Po válce rakouské dostoupila moc Napoleonova vrcholu, zvláště když Napoleon zrušil Stát papežský, zabral Holandsko a přivtělil německá města k Francii. Nepřátelství s Ruskem se začalo, když Napoleon nedovoloval caru Alexandru I., aby rozšířil svou říši na účet Německa, a zvláště když Napoleon zabral Oldenburk, jenž náležel příbuzným carovým. Napoleonova armáda postupovala z jara 1812 k hranicím ruským, na výpravě musily jíti podle i pomocné sbory rakouské a pruské. Osud výpravy je znám z dějepisu. Rusové ustupovali, hájíce jen

Smolensk a svedli krvavou bitvu u Borodina (7. září), vyklidili Moskvu již Napoleon obsadil 14. září. Rusové Moskvu zapálili a Napoleon marně čekav carova nabídnutí k míru, nastoupil 19. října zpáteční pochod, který znamenal zkázu francouzské armády. Zimou, hladem, nemocemi i výpady ruských tlup zeslabená armáda spěchala k Smolensku, překročila řeku Berezinu a na jednoduchých saních zachránil se Napolen do Paříže.

Josef Bonaparte, starší bratr Napoleonův (1768—1844) zastupoval Napoleona za doby válek ve vládě Francie, r. 1806 byl králem neapolským, 1808 prohlášen králem španělským, ale vládl s největšími obtížemi do r. 1813, kdy byl nucen Španělsko opustiti.

Dobrovský píše Grammatiku slovenskou, staroslověnské mluvnice Dobrovského Institutiones linguae slavicae dialecti veteris vyšla až 1822; Slovník německo-český vyšel v letech 1802—1821 za přispění zejména Ant. Puchmajera a V. Hanky.

Č. 15. Jungmann Markovi 28 3 1812.

Nestor, panovník pylský, nejstarší z hrdinů řeckých před Trojou.

Óda na Trosky a Óda na Veliš, zříceniny blízko Libuně, napsány byly Markem podle romantického básníka německého Matthissona.

Anakreon (nar. 572 před Kristem), vynikající lyrický básník řecký, žil delší čas na ostrově Samu u Polykrata. Opěvoval víno, lásku v půvabných a rozjařených verších, hlavně bujný život na dvoře samském. Neklesá nikdy k požitkářství hrubému, jeho lehkost a obratnost veršová byly oblíbeny nejen u Řeků, nýbrž i v poesii římské a zvláště rokokové.

Sbor císařů a králů v Pilnici. Pilnice, městečko s královským letohrádkem v Sasku u Drážďan. Významnou historicky stala se Pilnice schůzkou císaře Leopolda II. s králem pruským Bedřichem Vilémem II., na níž se radili o stanovisku k revolučním událostem ve Francii. — O událostech veliké válečné výpravy Napoleonovy na Rus r. 1812 viz výše.

Rusové naučili Napoleona u Friedlandu a Jílového. Friedland jest město v Prusku jihovýchodně Královce. Tam svedl Napoleon 14. června 1806 památnou bitvu s Rusy, vedenými Bennigsenem, v níž po tuhém odporu ruském zvítězil. Boj byl zahájen u Jílového. Bennigsen bojoval tu statečně proti několika armádám francouzským, v boji tom ztratili Rusové na 20.000 mužů. Následoval pak mír v Tilži.

Č. 16. Jungmann Markovi 10 9 1813.

Táhlo vojsko od Teplic skrze naše město. Válečné události r. 1813 po zničení armády Napolenovy v Rusku rozšířily se zvláště na Prusko. Rusové pronásledovali Napoleona až do Německa, ale Napoleon sebrav silné vojsko vtrhl do Německ, zvítězil u Budyšína 21. května, 26. srpna zvítězil u Drážďan, kdežto jeho podvůdcové byli poraženi nad Katzbachem, u Chlumu a Denevic. Napoleon ustoupil k Lipsku, kde byl poražen v bitvě 16.—18. října, z níž se však Napoleon probil až do Francie.

Moró byl v arcibiskupském paláci vystaven. Jan V. Moreau (1763—1813), slavný generál francouzský, bojoval s Rusy proti Napoleonu. V boji na výšině reknické roztříštila mu nepřátelská koule obě nohy, právě když rozmlouval s carem. Odvezen byl do Loun, kde zemřel; pohřben byl slavně v Petrohradě.

Dobrovský a Linde, i jiní Slované, se smlouvají o to, kterak by se orthografie jich sjednotila. Dobrovský připravoval již od r. 1790 jednotný pravopis Slovanů západních a oznamoval svůj spis Alphabetarium Slavicum, k němuž nedošlo. V dopisech vyslovoval se pro obecné zavedení pravopisu Husova. Puchmajer horuje pro jednotný pravopis Slovanů rakouských v předmluvě svého překladu Chrámu Gnidského a spiskem Pravopis ruský

Polský slovnikář Samuel Linde přijímal názory Puchmajerovy. Od r. 1809 uvažuje o reformě slov pravopisu znova Dobrovský v dopisech B. Kapitarovi; místo diakritických značek pro měkké souhlásky mají býti přijaty znaky kyrilské, po případě i samostatně vymyšlené. Na scestí v této otázce sešel Hromádko svými novotami v Prvotinách i později Hanka, zvláště ve vydání překladu Igora Svjatoslaviče 1821.

Č. 17 Jungmann Markovi 24 9 1813.

Boj u vsi Křinic, na něž se Jungmann díval s vrchu Ostrého u Litoměřic. O celkové situaci válečné viz v poznámce k listu předcházejícímu. Byla to jedna z drobných šarvátek, jaké sváděli Napoleonovi podvůdcové, od Drážďan až do Čech, po nichž byl nakonec Napoleon zatlačen k Lipsku, kdež byl ve dnech 16.—18. října poražen. Větší bitvy svedeny tenkrát nad Katzbachem u Chlumu a Denevic. U Chlumu (Kulm, v okrese chabařovickém na úpatí Krušných hor) zvítězili spojení Rakušané, Rusové a Prusové nad Francouzi. Na památku vítězství toho postaveny byly tři pomníky, jeden u Chlumu (Chlumce), dva u Varvažova. Francouzové stahovali se do Saska k hlavní armádě a byli pronásledováni dorážejícími spojenci, jimž se bránili. Na jednu takovou potyčku u Litoměřic díval se Jungmann s vrchu Ostrého.

Aonidy, první literární almanach ruský, vydáván byl Karamzinem v Moskvě. První svazek vyšel r. 1796, druhý 1797, třetí v letech 1798—1799.

Č. 18 Jungmann Markovi 31 7 1817.

Jsem jist, že zvláště c) (Starobylá skládanie) schválíte, ač mi to stalo přátelství Nejedlého. První svazek Hankových Starobylých skládaní vyšel 1817 a obsahoval leg. o sv. Prokopu, Desatero, Zdrávas, básně o Bohatci, o Smrtedlnosti, Alana a bajku O lišce a čbánu. Věnován byl Dobrovskému, jenž se zvláštním listem Hankovi poděkoval (viz výše); Jungmann napsal předmluvu a od té doby ztratil přízeň Jana Nejedlého, který z odporu proti opravě analogické snažil se tisk knihy přerušiti.

Vincenc Zahradník (1790—1836), rodák z Mladé Boleslavě, seznámil se s Jungmannem za theologických studií v Litoměřicích, kdež byl r. 1813 vysvěcen na kněze. Byl kaplanem na kněžském semináři v Litoměřicích. Poněvadž se přidržoval zásad osvícenského a svobodomyslně humanního profesora Bernarda Bolzana byl, jako jeho kollega litoměřický Mich. Fesl, zbaven úřadu učitelského a odkázán na nepatrnou faru v Zubrnicích. Zemřel předčasně jako farář v Křešicích. Proslul hlavně svými filosofickými, zhuštěně a lahodně napsanými bajkami 1832. Vedle nich napsal hluboké, výrazné české spisy naučné obsahu filosofického a theologického.

P. hrabě Šternberg chce Bylinář český vydati. Kašpar hrabě ze Šternberka (1716—1838), osvícený a šlechetný učenec, příznivec Palackého, vynikl pracemi přírodopisnými a znám jest zvláště přátelskými styky a dopisy s Goethem a A. Humboldtem. Palacký vydal po letech (1860) jeho autobiografii.

Já nyní na theorii maličké k chrestomathii pracuji. Zmínka o přípravných pracích významné Jungmannovy Slovesnosti, která vyšla až 1820. Před vlastní chrestomathií, výborem nejlepších literárních prací všech poetických druhů, předchází důležitá partie teoretická, v níž Jungmann na základě cizích poetik, Pölitzovy, Bouterwekovy, Kiesewetterovy, podává odvážně a šťastné počátky nové řeči vědecké, zvláště termínů esthetických a filosofických. Pro methodu jeho tvoření nových slov je tento dopis velmi příznačný.

Ant. Liška a Frant. Novotný vydávali, jako mnozí méně významní spisovatelé současní, české mluvnice řídíce se vzorem vědecké mluvnice Dobrovského a praktickou stránkou gramatických knížek K. J. Tháma a Jana Nejedlého.

Č. 19 Jungmann Markovi 4/1 1818.

Posílám Vám celou tu báseň, onehdy jen dotknutou. V listě pře-

dopisem z 29. 12. 1817 poslal Jungmann Hankovi opsanou větší část nejslavnější básně právě „objeveného" rukopisu Královédvorského, O velikém pobití (Záboj a Slavoj); k tomuto listu přiložil opis básně celé, jenž se však nezachoval.

Pálkovič jest právě zmnožený Tomsa. O Jiřím Pálkovičovi a nespokojenosti Jungmannově s jeho prácemi slovníkářskými viz výše. Fr. Jan Tomsa (1751—1846) nebyl tak špatným slovníkářem a gramatikem. Vedle české mluvnice sepsal za pomoci Dobrovského pěkný Slovník česko-německo-latinský, jenž vyšel 1791 a 1805. Jungmann začal své práce na Slovníku tím, že prokládal slovník Tomsův listy s novými výrazy; teprve když dílo velmi vzrostlo, byl nucen namáhavě celý slovník i s dodatky rozpisovati na zvláštní lístky.

Jedná se o založení Národního Museum. Když r. 1816 Čechy byly postiženy neúrodou a hladem, vznikla společnost dobročinná, která sebrala 481.286 zl. r. č. Poněvadž peníze byly s polovice roku 1817 vráceny, projevili někteří účastníci ochotu vzdáti se půjčené sumy ve prospěch účelu všeobecného. Tenkrát se již vyjednávalo o založení Národního musea a oficielně podán byl návrh na zřízení hrabětem Frant. Klebelsbergem dne 2. dubna 1818. Vypracovány stanovy a v slavnostní schůzi české šlechty dne 15. dubna návrh ten byl přijat a museum založeno.

Aleš Pařízek (1748—1822) vydával první pedagogický časopis v Čechách „Der Schulfreund Böhmens" (1816—1822) a organisoval školství obecné. Proti přívržencům provozované opravy analogické postavil se na stranu Jana Nejedlého spiskem Pravidla české dobropísemnosti 1822.

Č. 20. Jungmann Markovi 13. 1. 1832.

Mužné Vaše a statečné rozumování o těch čepicích a holech. Marek neměl již chuti ucházeti se o místo v Praze, odkud by měl naději postupovati v církevních hodnostech třeba až na kanovníka. Venkovský pobyt libuňský byl mu nejmilejší.

Sub rosa, mezi námi, důvěrně.

Č. 21. Jungmann Markovi 6. 9. 1841.

Prachovské skály u Libuně vynikají krásou přírodní.

Zámeček známý Abrspach (Adersbach), dvojí ves (Dolní a Horní) v okresu Polickém, proslulý pískovcovými skalami a kamenným městem.

Letos mé Skládaniny sebrané od Matice vydány. Nákladem Matice české vyšly Jungmannovy Sebrané spisy veršem i prosou v Praze 1841 a 1843. Do prvního svazku pojal Jungmann výbor z básní původních a drobných překladů, k [illegible] pro toto vydání přeložil Goethova Heřmana a Dorotu; část prosaická obsahuje výbor z článků [illegible] hlavně v Krameriových a Časop. musejním, též prosaické překlady z Lukiána. Nová vydání [illegible] pozměnila staré texty po stránce formální, zvláště jazykové. Také druhý svazek, nové vydání překladu Miltonova Ztraceného ráje, obsahuje četné změny [illegible] a [illegible].

[illegible] Josef František Smetana (1801—1861) byl premonstrátem a profesorem fysiky na filosofickém ústavu v Plzni. [illegible] Jungmannovy a vydával práce astronomické a fysické. Nákladem České Matice vyšlo 1843 jeho dílo [illegible]. Jeho básně vydány úplně teprve r. 1905, vynikají [illegible].

Markova kniha Základní filosofie vyšla opravdu v Matici české 1844.

Č. 22. Marek Jungmannovi. Bez data.

Text: dopis tištěn z originálu.

Jungmannova odpověď Elegie na Stanislava Vydru otištěna byla v

Hlasateli 1808. Jí oslavil vděčný žák způsobem poněkud rozvláčným a suchým život a zásluhy vynikajícího učitele mathematiky a vroucího vlastence, jezuity Stanislava Vydry (1741—1804), profesora na universitě pražské.

Pravopisu Dobrovského, jenž psaní **i** a **y** určil podle analogie jazykové a v kořenech podle analogie s ostatními slovanskými jazyky, Marek s počátku, jak patrno, dobře nerozuměl.

Č. 23 Marek Jungmannovi 2 4 1813.

Tištěno z rukopisu.

P r a v i l o s e t u, ž e R u s o v é i H a m b u r k a L u b e k m a j í. Prusové bojovali r. 1813 za výpravy Napoleonovy na Rus velmi neradi s Napoleonem. Po katastrofě francouzského vojska pronásledovali Rusové až do Němec, v Německu utvořila se koalice protifrancouzská, ale Napoleon sebrav rychle novou armádu zvítězil zase u Budyšína 21. května 1813.

N ě k o l i k u K a l i š e r o z e h n a n ý c h F r a n c o u z ů v a V l a c h ů s k r z e n a š i v e s t á h l o. Kališ, město gubernijní na řece Prosně. Francouzské vojsko ustupující z Ruska napadeno bylo u Kališe a rozehnáno, načež uzavřena byla 28. února 1813 v Kališi smlouva mezi Pruskem a Ruskem.

Č. 24 Marek Jungmannovi 3 10 1815

P. J e l í n e k, děkan turnovský, byl spřátelen s Jungmannem, jenž se s ním seznámil, když navštívil přítele Marka v jeho rodném městě. Marek měl se státi ceremoniářem u osvíceného vlasteneckého biskupa litoměřického J o s. H u r d á l k a, přítele Dobrovského a uctívaného i mladšími buditeli. Marek napsal oslavnou báseň na něho, když se stal biskupem.

J s e m u t v o ř e n j i ž d i p l o m e m n a d a n ý ú d s p o l e č n o s t i b á ň s k é h o o k o l í. O učené společnosti na Slovensku srv. dopis Jungmannův Markovi číslo 13.

J a n J a n d l (1791—1869) byl s jinými mladými druhy, Fr. Klicperou, Janem Hlaváčem, V. A. Svobodou, A. Neumannem, V. Hankou a jinými žákem Dobrovského, se svými přáteli tvořil vlastenecký kroužek radikálních studentů. Byl profesorem a později ředitelem studií a školství.

K r a m e r i u s m l a d š í, Václav Rodomil (1792—1861) syn slavného majitele České expedice Václava Matěje Krameria, upravoval jako otec povídky, překládal dramata, vydával toleranční kalendáře a noviny. Z časopisů jeho nejvýznamnější jsou: Dobrozvěst a Čechoslav (belletristická příloha k Vlasteneckým Novinám). Z knížek jeho vyniká Kniha zlatá aneb Nový zvěstovatel všeho dobrého a užitečného pro národ slovenský (1817), s články národopisnými, přírodopisnými i populárními povídkami.

Č. 25. Marek Jungmannovi 28 4 1818.

J o s e f K o u b l e byl zároveň s Jungmannem profesorem na gymnasiu litoměřickém a účastnil se také spisování českých knih.

V á š p a n b r a t r D o b r o s l o v i n a s v o u s t a r o s t b é ř e. A n t. J u n g m a n n (1775—1854), bratr Josefa Jungmanna, studoval lékařství, byl krátce na Moravě, potom lékařem v Praze a profesorem porodnictví. Napsal řadu knih lékařských a populárních, pilně přispíval bratru svému do Slovníku, psal do Kroku, prvního vědeckého časopisu českého, v němž otiskl poprvé Zelenohorský rukopis.

N o v o t n é h o j s e m j i ž o d V á s p o d r u h é o b d r ž e l. Snad spis Honoraia Novotného „Kritische Bemerkungen zur Berichtigung der Geschichte des grossen mährischen Reiches". O něm recense Dobrovského v Österr. Annalen 1823.

Č. 26. Marek Jungmannovi 21 12 1825.

N a š i c h č e s k ý c h n o v i n s e m [se] t e h d á ž v ě r u l e k l, když tak důtklivými slovy dorazily na prvního mocnáře Europy. Míní známou aféru Čelakov-

ského „Pražské Noviny", jež tenkrát redigoval Čelakovský, přinesly 26. listopadu 1835 zprávu, jak příkře oslovil car ruský deputaci polskou, v níž byla řeč carova přirovnána k řeči tatarských chánů, již mluvili k ruským knížatům. Na denunciaci, patrně Hankovu, byl Čelakovský zbaven redaktorství i profesury na pražské universitě a od té doby začala se nejtrudnější doba tísně a bídy v jeho životě.

Adam Ferguson (1724—1816), dějepisec a filosof anglický, byl polním kazatelem, později profesorem přírodních věd v Edinburce.

Č. 27. Marek Jungmannovi 15 6 1841.

Pověst o povolání p. Šafaříka. Šafaříkovi nabídla vláda pruská r. 1841, aby se stal profesorem slovanské filologie v Berlíně. Šafařík se však neodhodlal opustiti Prahu, ač žil v ní ve stísněných poměrech, a vypracoval jen plán pro stolice slavistické v Berlíně a Vratislavi.

Michal Ant. Kotler (1800—1879), rodák Markův z Turnova, posílal ze svých dalekých obchodních cest po Rusku a Sibiři Markovi obšírné zprávy v dopisech. Po mnohých dobrodružných cestách a podnicích vrátil se do svého rodiště, kdež napsal své cesty po Sibiři; popis jeho vyšel v Časopisu musejním r. 1842—1843. Činně se súčastnil politického ruchu r. 1848, byl také vězněn, na konec života oslepl.

Č. 28. Marek Jungmannovi 29 1 1846.

Duch povuzný, příbuzný, přátelsky stejně smýšlející. Náš hlas zpodkrkonošský zní na vydávání (i nákladných knih v Matici české). Jungmann v dopise z 19. ledna 1846 podal zprávu Markovi o chystaných vydáních v Matici; oznámil též Markův návrh na nové vydání Preslova Rostlináře, který však byl rozpočten na 120 archů. Tak velikého rozměru se někteří členové, na př. Palacký, obávali. Poznámkou, že Matice roste, odpovídá Marek na přítelovu zprávu, podle níž v poslední době (1845) přibylo několik set nových zakladatelů a že Sbor musejní byl pro zvýšenou agendu nucen ustanoviti zvláštního jednatele a korektora. Byl jím V. V. Tomek. — Kritiky v Musejníku, vážné a nejlépe honorované, vřele doporučoval Palacký.

Č. 29. G. Fallot Jungmannovi 15 8 1835.

Gustave Fallot (1809—1836), francouzský filolog, byl bibliotékářem Institutu královského v Paříži. Psal o francouzských dialektech, o staré řeči francouzské; v mužném věku chtěl se věnovati studiu jazyků slovanských, k němuž nedošel pro předčasnou smrt. Když se Jungmann dověděl o sympatiích a snahách mladistvého francouzského učence, poslal mu sám bez vyzvání svůj exemplář proslulé Balbínovy Rozpravy obranné (Dissertatio apologetica), za niž mu Fallot tímto dopisem děkuje. Zanícená slova o slávě starých Slovanů a upřímná sympatie k Čechům nutí nás litovati předčasné smrti nadaného pracovníka, jenž mohl v Paříži dobře šířiti a tužiti poznání a **sympatie národa francouzského k nám.**

Bohuslav Balbín (1621—1688) z Hradce Králové, člen řádu jezuitského. Sbíral historická data o slavné minulosti české a vydal osm knih široce založeného díla Miscellanea historica regni Bohemiae. Pro dějiny starší české literatury a starších tisků významný jest jeho spis Bohemia docta. Vlasteneckého citového rázu jest jeho dějepis Epitome rerum Bohemicarum (Výtah z dějin českých) a zvláště slavná Dissertatio apologetica pro lingua slavonica, praecipue bohemica (Rozprava obranná za jazyk slovanský, zvláště pak český), vydaná teprve v době obrozenské F. M. Pelclem. Pro své vlastenecké spisy byl Balbín z Prahy vypovězen do Klatov.

Zachoval se koncept latinské odpovědi Jungmannovy, v níž český buditel děkuje za vlídná slova, podává rady a pomůcky k studiu slovanských řečí a

na konec jemně varuje před plány příliš rozsáhlými a podivnými, jako jest srovnávání jazyků slovanských s románskými.

Č. 30. Palacký Šafaříkovi. Otisk 6 a 7 1 1817.

Zdaliž (dle počtu) basnířů českých není — legio? Jest již veliké množství českých basníků, ale jen dle počtu; opravdových basníků-umelců máme málo. Jest to přísnější kritický názor, který oba přátelé vyslovili 1818 ve spisku Počátkové českého basnictví, obzvláště prozodie.

Ve všech knihách našich ani snesitedlné známosti přirození dočísti se nelze. Vytvoření české mluvy vědecké bylo druhým požadavkem Jungmannovým a jeho přátel. Z těch snah vyšla Slovesnost Jungmannova, Marekova Umnice, spisy Sedláčkovy, časopis Krok. O zvelebení řeči přírodovědné získal si největších zásluh redaktor Kroku Jan Sv. Presl.

Já tedy od básnění k umění zcela přestupuji. Mužná slova mladého spisovatele, který svými básněmi po různu otištěnými získal si lichotivého uznání Jungmannova i jeho přátel. Palacký však záhy poznal, že není rozeným básníkem, a oddal se vědě, tenkrát filosofii, zvláště esthetice a historii; později v Praze zcela svému velikému dílu dějepisnému.

Hans Sachs (1494–1576), norimberský švec a básník, psal na základě středověké literatury latinské drsným, jadrným tónem, ale jeho písně, bájky, masopustní hry nebyly přímým napodobováním písně lidové, takže Palacký může právem říci, že se jeho písně od Sachsových liší jako nebe od země.

K listu Palackého připsal Šafařík tento doslov: Blaze těm čackým prsoum, v nichž hned z mládí šlechetné srdce bije! Komu by se toto kratičké, ale jadrné zličení naší literatury přepiatým býti zdálo, toho na Literní přílohy k Vídeňským Československým Novinám 1815 částky první číslo 1 odsíláme. Nelze sice zapříti, a filozofie příběhů člověka a jeho vzdělání v rozličných národích toho zřejmě dokazuje, že se básnířstvím a filozofií brána k osvícení rozumu a k vzdělání ostatních umění otvírá; však pohlednem-li na Řeky, Vlachy (Dante, Bocardo (!), Ariosto) a na sebe — nespadne-li nám bělmo s oka?

Abychom měli básnířů mnoho — jen veršovníků — málo. — Vídeňský ustav jest potud jediný svého druhu, o němž se právem říci může, že z kalu všednosti vybředl: ale toho se předce žádati nemůže, aby všecka umění jednoho národu po listech vycházela? Snad budou-li učení P. P. Vlastenci každý na svém pracovati, týž Vídeňský ústav se také i o to přičiní, aby obšírnější díla v celosti a pojednou vydána byla. Toť ovšem žádoucí!

Č. 31. Šafařík Palackému 22 4 1817.

Úvodní báseň „Echo od břehů Sály", napsaná v časoměrných hexametrech, jest Jungmannovo poslání Sam. Rožnayovi, otištěné s názvem Slavěnka Slavínovi 1813 v Hromádkových Prvotinách. V něm odpovídá Jungmann Rožnayovi, překladateli z řeckého Anakreonta, na jeho přípis Slavěnce (= Jungmannovi) v Hlasateli II. 1807. V poslání svém vybízí Jungmann Rožnaye, aby nadále překládal a básnil časomírou.

Brzo, brzo tváří v tvář! Šafařík opustil Jenu počátkem května 1817.

Oheň vlastenectví v příteli našem Blahoslavovi hoří. Jan Benedikti Blahoslav n. 1796 ve Velké Lhoreči spřátelil se se Šafaříkem za studií v Kežmarku, s Palackým v Prešpurku. S Palackým zastupovali starnoucího Palkoviče v přednáškách o české řeči a literatuře, s ním sbíral od r. 1816 národní písně. Zprostředkoval písemní styky Šafaříkovy s Palackým, od r. 1817 studoval též v Jeně, kde se stýkal s Šafaříkem a Kollárem. V Počátcích českého basnictví označen byl v předmluvě jako vydavatel, jemu jsou též listy Šafaříkovy i Palackého v Počátcích připsány, ač sám o vydání knížky nevěděl.

Zaslání některých Slovenských národních písní do Vídně

s výpisem Vašeho listu. Srv. dopis předcházející. Výpis z listu Palackého s připisem Šafaříkovým otištěn v Hromádkových Prvotinách 1817 č. 5. a 6.

Stará metrika Rosova byla pravá. Václav Jan Rosa († 1689), „radda nad apellacími", vydal [illegible] Čechořečnost, grammatiku [illegible], v níž se vyslovil po příkladu předchozích humanistických [illegible] (Benedikta z Nudožer, Komenského) pro časomíru. Jeho mluvnice označuje již nastávající úpadek citu jazykového.

Půjdu já v této důležitosti k Hermannovi do Lipska, an' prvním v metrice na světě jest. V Lipsku zdržel se Šafařík v květnu 1817 jen několik dní, aby osobně poznal profesora Jana Gottfrieda Jakuba Hermanna, proslaveného tenkrát znalce metriky antické. Hermann utvrdil mladého spisovatele v názoru o prospěšnosti časomíry pro české básnictví.

Prosodie časoměrná hledí k pravidelnému střídání slabik dlouhých a krátkých. Dlouhé slabiky jsou ty, které mají dlouhou samohlásku nebo dvojhlásku, dále dlouhé polohou (positi) ty, kde po krátké samohlásce následují aspoň dvě souhlásky. Slabika dlouhá označuje se čárkou (–), krátká obloučkem (◡).

Duo breves (◡◡) = una –, dvě krátké slabiky rovnají se dlouhé. Quatuor nebo quinque breves, čtyři nebo pět krátkých slabik, jako v citovaném slově „milovaly", činily našim teoretikům největší potíže.

Verš hexametr nebo zafický. Hexametr (šestiměr) skládá se z šesti daktylů (– ◡ ◡) nebo spondejů (– –), z nichž poslední jest neúplný. Verše sapfické (podle řecké básnířky Sapfó) jsou rozličné a skládaly se v sapfických strofách i v moderní přízvučné poesii české (u Vrchlického, Máchy a j.) oblíbeny.

P. Hřib v svém Českém básnictví v novém rouše ten ještě více zmatku na starý zmatek uvedl. Václav Frant. Hřib vydal své pokusy básnické v Prvotinách 1816 a připojil hojně metrických poznámek, většinou opravdu velmi zmatených, jako byl celý princip metrický jeho nevýznamných básní. V celku se přidržoval teorie Rosovy.

Ossian, známý padělek Macphersonův, v němž podány domnělé památky keltské poesie, vzbudil ohromnou sensaci v literaturách evropských a mocně působil při rozvoji romantiky na počátku století. U nás přeložil ukázky z něho tehdy již Palacký v Prvotinách právě tohoto roku 1817.

Píseň Aschwardtova. Němec, jenž studoval a napodoboval Ossiana.

Alexandr Pope (1688–1744) byl nejslavnějším anglickým básníkem své doby. Ceněna byla zvláště jeho formální vytříbenost, vtipnost a ostrost [illegible], které se jevily ve vtipných drobných básnických [illegible]. Jungmann přeložil z něho [illegible], sentimentální Báseň ke psaní Heloisy Abelardovi a patetického [illegible] Mesiáše.

Ignác Krasicki (1735–1801), duchaplný a vzdělaný biskup polský. Pod rouškou satiry proti pokleslému životu mnišskému napsal [illegible] [illegible] Také Jungmann v drobných článcích z něho překládal. Krasicki přeložil Ossianovy zpěvy do polštiny.

Č. 32. Palacký Jungmannovi 3. 12. 1818.

Rukopis české grammatiky od P. Jodla. Jan Jodl (1791–1859) profesor a ředitel, srv. výše.

Frant. Turinský (1797–1852) z Poděbrad byl úředníkem soudním. Jeho lyrické, [illegible] a romantické básně nemají významu. [illegible] jsou jeho dramata, zejména první původní drama české Angelina 1821 a pozdější historická hra [illegible] roku 1835 a Virginie. [illegible] Turinského s [illegible]

O Frant. Šírovi, profesoru gymnasia v Jičíně, viz výše.

Friedrich Gottlieb Klopstock (1724–1803) zahájil svým Messiášem 1748 klasické období německé literatury. Psal ody složitých meter, těžké vznešené mluvy, v nichž opěvoval abstraktní osoby a ctnosti. Skladatelé Počátků byli u nás po té stránce jeho nejvěrnějšími žáky.

Mně líto, že ta nepodařená zkouška „na Radošť" v naší knížečce postavena jest. Óda Palackého Na horu Radošť jest z nejbásnivějších výtvorů Palackého, také slovanská myšlenka proniká v ní pozoruhodně.

Pročež ještě profani, vzdalte se nezasvěcenci! Onny animosity tuším jen za Stachovými hádkami se tam vloudily. Rozhodný a někdy příkrý tón Počátků českého básnictví vzbudil ovšem mezi starší generací Puchmajerovskou nelibost a rozhořčení. Na obranu vystoupil 1820 Šeb. Hněvkovský spiskem Zlomky o českém básnictví, zvláště pak o prosodii. Z osobní animosity proti Dobrovskému psal před dvaceti lety své netvorné a zmatené polemiky Václav Stach (1755–1831), osvícený kněz a profesor na generálním semináři v Hradisku u Olomouce.

Míním, dá-li Bůh, po několika létech historii českou à la Robertson. William Robertson (1721–1793), vynikající dějepisec anglický, farář v Gladsmuiru. Napsal historii Skotska, Dějiny vlády Karla V.

Rukopis Královédvorský, padělek V. Hanky a Jos. Lindy, „nalezen" byl 1817 Hankou v kostelním sklepení ve Dvoře Králové. Obsahuje básně epické a lyrické, měl pro českou vědu, básnictví, umění, vzkříšení i budování národa význam. Dobrovský s počátku věřil v jeho pravost, později však po- [illegible] rukopis Zelenohorský prohlásil i rukopis Královédvorský za padělek. Palacký i Šafařík po celý život věřili v pravost podvržených rukopisů, budovali na nich svá veliká díla Dějiny i Starožitnosti a ještě r. 1840 hájili pravost ve společném spise: Die ältesten Denkmäler der böhmischen Sprache.

Č. 33. Palacký Jungmannovi 14/7 1819.

Pan Šafařík není v Prešpurku více. Šafařík přijal místo profesora na srbském pravoslavném gymnasiu v Novém Sadě a odstěhoval se 1. července 1819. Stal se i ředitelem gymnasia, za náboženské a národní persekuce byl však později ředitelství zbaven i plat profesorský zmenšen mu na míru nejmenší, tak že trpěl nemocemi, [illegible] v rodině, [illegible] při pracích vědeckých. A tak byl odchod jeho do Prahy 1833 vysvobozením.

Spisování estetiky jest mi rozkoš. Palacký připravoval estetiku již se zájmem od let, přednášel o krasovědě ve společnosti svých přátel, paní Zerdahelyové a [illegible]. Ještě z doby prešpurské pocházejí dvě rozpravy jeho: [illegible] v jeho [illegible] (1821) a Přehled dějin krasovědy a její literatury (1823).

Dobnerova Monumenta historica Bohemica nusquam antehac edita (Prameny dějin českých dosud nevydané) bylo šest obsáhlých dílů, které vyšly v letech 1764–1785. Gelasius Dobner, kritický opravce Hájka z Libočan, [illegible] jež zůstaly v jeho pozůstalosti. Založení vědeckého Diplomatáře a Archivu českého zůstalo až úlohou historiografa Palackého.

Bolestí a hněval sem se uslyšev, jak Vám censoři spis Váš odřeli. Rakouská vláda a policejní přísnost zaútočily koncem roku 1820. Jungmann stěžoval si často v dopisech na censuru. Palacký míní tu okleštění Slovesnosti

Č. 34. Palacký Ondř. Rudelbachovi 26/1 1824.

Ondřej Bohumil Rudelbach, bohoslovec luterský, narodil se v Kodani 1792. Věnování Palackého vepsáno do exempláře Hankových Starobylých skládání.

Č. 35. Kollár Palackému 5 3 1820.

Zachvátil mne vír všelikých měkanín a trhanín osudu. O trudných poměrech Kollárových v Pešti, kdež byl pomocníkem evang. kazatele Melnara srv. pozn k č. 5.

Vznešenosti Polákovy. Milota Zdirad Polák (1788 1856) narodil se v Žasmukách, vstoupil do služeb vojenských, byl profesorem češtiny na vojenské akademii ve Vídeňském Novém Městě, zemřel jako generálmajor. Pro českou literaturu byl získán Jos. Liboslavem Zieglerem. Vydal v Hromádkových Prvotinách popisnou báseň Vznešenost přirozenosti, která r. 1819 poněkud upravena a znovu vydána Jungmannem s názvem Vznešenost přírody. Bystrými postřehy i partiemi romantickými vyniká jeho Cesta do Italie, otištěná v Zieglerově Dobroslavu.

Č. 36. Palacký Kollárovi 21 5 1820.

Každou chvíli, mně od prací outadu mého povolenou, velikou pracl hleděl jsem ke svému vlastnímu obrátiti vzdělání. Palacký ukončiv vychovatelský úřad u paní Niny Zerdahelyové stal se na její doporučení učitelem v rodině Karoliny Čuzyové. Poslední tři léta před odchodem do Prahy (1820—1823), z nichž část ztrávil ve Vídni, vyznačena jsou intensivní promyšlenou prací sebevzdělávací, jak o tom podávají svědectví každodenní zápisky Palackého i jeho listy. Obrátil se k filosofii a esthetice, v té době horlivě se obírá historií a studuje vedle jenského Ludena hlavně duchaplné historiky anglické (Robertsona), pevně vychovávaje svůj karakter připravuje se vědomě na dráhu vědeckého vůdčího spisovatele.

P. Palkovič zdali v Mexiku či v Prešpurku přebývá, mně to jedno. Palkovič zanedbával svůj učitelský úřad, dával se v přednáškách i v redigování Týdenníku zastupovati mladými žáky, jejichž práce leckdy zištně využíval, ustrnul na zásadách staromilců a odvrátil od sebe nejlepší duchy z mladé generace prešpurské.

Arcibiskup Alexandr Rudnay (1760—1831) sídlil v Ostřihomi. Vynikal podporou umění stavitelského, dobročinností, když vypukla nouze v Sedmihradsku. Podporoval slovenskou literaturu a sám napsal Kazně příhodné, jež posmrtně vydány v Trnavě 1832.

Skrze epea pteroenta, slovy perutnými, výraz z Homera.

Č. 37. Palacký Vyrožilovi 24 6 1823.

Antonín Vyrožil (též Virožil) žil v letech 1792—1868. Vystudovav v Pešti stal se doktorem práv i filosofie. Na konec byl profesorem práv na universitě v Pešti. Napsal řadu spisů latinských i německých z oboru právního. V mládí přátelsky se stýkal s Palackým, jenž mu posílá list z Prahy brzy po svém příchodu.

Nejbohatší knihovny jsou mi již nyní přístupny. Bylo to hlavně zásluhou Dobrovského, jenž učil mladého Palackého pomocným vědám historickým, dal mu k disposici svou bibliotéku a zjednal záhy přístup do nejvýznamnějších knihoven a archivů šlechtických a kapitulních.

V prudkém sporu který zdejší literáty dělí a k němuž jsem já se Šafaříkem v Prešpurku dal hlavní podnět... Byl to spor o prosodii, kterýž Palackého a Šafaříkovými Počátky českého básnictví byl rozpředen.

Nebojuji pro aris et focis, nýbrž o tělo a duši, nebojují jen za věc samu, nýbrž sami o sebe, o svou pověst básnickou.

Čtyřhlasou kantátu, jíž byl Palacký 12. června 1821 v Praze pozdraven, otiskuje Nováček ve vydání Koresp. Palackého III. str. 82.

Č. 38. Palacký Kollárovi 22 1 1824.

Sevřeni jsme v literatuře censurou náramně. Censura Zimmermannova a Němečkova dosáhla v letech dvacátých vrcholu. Nepříznivě zasahuje též spisy Jungmannovy, Kollárovy, Šafaříkovy, Čelakovského. Reakčnímu systému té doby padl za oběť ušlechtilý lidumil profesor Bernard Bolzano. Stesky ozývají se v mnohých dopisech.

Měli jsme to potěšení slyšeti na zdejším stavovském divadle první časoměrnou operu českou „Rodinu Švejcarskou", jejížto přeložení panu Macháčkovi výborně se podařilo. Karel Simeon Macháček (1799—1846), profesor na gymnasiu v Jičíně, přítel Markův a Jungmannův, vydal Drobnější básně, sbírku cizích básní k deklamacím Krasořečník, divadelní hry (Záviš Vítkovic, veselohru Ženichové), překládal z Goetha (Ifigenie) a Schillera (Panna Orleanská). První česká opera „Rodina švejcarská", Weiglem zkomponovaná, hrána byla v Praze v divadle Teisingerově dne 28. prosince 1823.

Č. 39. Kollár Bedřišce Schmidtové 9 4 1819.

V Jeně pobyl Kollár od r. 1815 do r. 1817. Pobyt ten měl na jeho uvědomění národní, politické i pro jeho prohloubení schopnosti básnické vliv ohromný. S Bedřiškou Schmidtovou seznámil se na jaře r. 1818. Zastupoval totiž ve vesnici Lobedě blízko Jeny nemocného pastora Schmidta a tak přišel do rodiny, v níž poznal Bedřišku, která ač neznámá, již dříve v průvodě učinila naň hluboký dojem. Opěvoval ji v nejkrásnějších životných sonetech po vzoru italského Petrarky jako svou Mínu; ona stala se v pozdější Slávy dceři geniem Slovanstva a provázela básníka nejen na pouti vlastí slovanskou (v prvních třech zpěvech Slávy dcery), nýbrž i podsvětím (zpěv čtvrtý a pátý), právě tak jako Beatrice provázela Danteho na jeho zásvětné pouti. Bedřiška byla jen o dva roky mladší Kollára (narozena 1795); po dlouhém rozloučení odvedl si ji básník za choť teprve r. 1835 a měl s ní jedinou dceru Lidmilu.

V Praze zdržel se Kollár při návratu z Jeny asi čtyři týdny, stýkal se s Dobrovským, Jungmannem a jinými předními vlastenci. Praha, „zkamenělé dějiny národa", učinila naň hluboký dojem, styk s buditeli utvrdil jeho předsevzetí, prosvítající již v tomto listě, pracovati pro svůj národ a obětovati mu osobní blaho a pohodlí. Bedřiška neměla tenkrát dosti odhodlanosti, aby se vydala s milencem nebo manželem do cizí vzdálené země; až po letech, starší a zklamaná, následovala přítele z mládí. Manželství bylo šťastné.

Č. 40. Kollár Klosopolskému 22 5 1839.

Mósak Klosopolský (po německu Mosig von Aehrenfeld) žil v letech 1820—1898, vynikl vlasteneckou buditelskou prací mezi Srby lužickými. Jeho přičiněním založeno r. 1839 literární sdružení studentské v Budišíně; v prvé hodině jejich cvičení přítomen byl i Ludevít Štúr. — V Lipsku, kde studoval práva, založil Klosopolski „Slovanský spolek", tam přeložil i Šafaříkovy Starožitnosti do němčiny. Zemřel jako advokát.

Jenom, prosím Vás, zamilujte Vzájemnost, která sama nás i Vás spasiti může. Kollár byl horlivým apoštolem úzké vzájemnosti všech Slovanů a napsal o ní do Hronky 1836 rozpravu O literarnej vzájemnosti mezi kmeny a nářečími slavskými, rozšířené v knihu vydal pak tyto myšlenky v knize Über die literarische Wechselseitigkeit zwischen den verschiedenen Stammen und Mundarten der slavischen Nation (v Pešti 1837, po druhé v Lipsku 1844).

Lužičtí Srbové spojovali rádi od počátku 19. století své obrodné snahy s českými hledajíce u českých krajanů vzory a posilu. Již Dobrovský živě se zajímal o jazyk jejich a učil lužicko-srbské bohoslovce slovanskému jazyku a čtení. Po něm vyučoval v semináři Hanka. Zvláště Čelakovský dopisoval si horlivě s předními lužickosrbskými buditeli (Ondřejem Zejleřem, K. B. Pfulem, J. A. Smoleřem). Palacký i Kollár stýkali se radou i pomocí s novým ruchem mezi lužickými Srby, české časopisy (F. Doucha) přinášely hojné sympatické zprávy o slovanské větvi na území říše německé.

Č. 41. Kollár Zapovi 12 10 1839.

Karel Vladislav Zap (1812—1872) byl úředníkem ve Lvově, později profesorem v Praze. Vydával Památky archeologické (1854—1865), psal o historických a uměleckých památkách pražských; rozšířena byla jeho prostonárodní Českomoravská kronika. V Praze byl středem hnutí polonofilského jsa manželem spisovatelky Honoraty Wiszniowské-Zapovy. Popsání Prahy, o němž se Kollár v dopise zmiňuje, bylo průpravnou studií k větším pozdějším kulturně historickým dílům Zapovým, z nichž nejznámější jsou Historickoumělecké památky pražské (1864) a Praha (1868).

Adam Rosciszewski (1774—1844) vystudoval universitu ve Lvově, pak spravoval své statky. Byl obzvláštním příznivcem jazyka českého, stal se zakladatelem Matice české, poslal Museu do Prahy polské knihy, korespondoval s našimi buditeli. Překládal z němčiny a psal životopisy učených Slovanů.

Ljudevit Gay (1809—1872) byl z předních křisitelů národa chorvatského. V Pešti seznámil se s Kollárem a stýkal se též se Šafaříkem. Připravoval spojení národů jihoslovanských (illyrismus), jeho buditelské, politické a organisační úsilí mělo zdárné výsledky, literární jeho činnost je skrovná.

Dr. Jan Šafařík (1812—1876), synovec Pavla Josefa Šafaříka, vystudoval v Novém Sadě gymnasium, v Pešti lékařství; v Uhrách pobyl do roku 1843, od té doby žil v srbském Bělehradě s počátku jako lékař, později jako profesor dějepisu. Založil srbské Národní museum a bibliotéku. Literární vědecké práce jeho jsou z oboru archeologie, numismatiky a historie.

Č. 42. Šafařík Kollárovi 14 2 1821.

Nastoupení cesty Bernolákovy by jen větší zkázu na nás uvedlo. Antonín Bernolák (1762—1813), děkan a dozorce školní v Nových Zámcích, první provedl odluku katolických Slováků od spisovné češtiny, jež se však na dlouho neudržela právě zásluhou Kollárovou a Šafaříkovou. — Názory Šafaříkovy o odlišnosti uherské slovenštiny od češtiny a „prostřední cestě", jíž se mají slovenští spisovatelé bráti, byly v té době (1821) ovšem značně nezralé a jednotě československé neprospěšné. Šafařík v mužných letech svými vědeckými pracemi, redakcí Musejníku, účastí ve sborech politických postavil se na stranu úplné jednoty československé, jíž hájil výmluvně i proti odluce Štúrově v Hlasech o potřebě jednoty spisovného jazyka pro Čechy, Moravany a Slováky r. 1845.

Má sbírka se také rozmnožila. Žeň dosti bohatá; teď jen do stodoly a humna, ať se tam vymlátí a vycídí. Nebo u mne aspoň mnoho koukole. Šafařík brzy po svém návratu z Jeny počal sbírati slovenské národní písně, právě tak sbíral je Kollár. Po přísném estetickém výběru (vymlácení a vycídění) vydali ve dvou svazcích Písně světské lidu slovenského v Uhřích r. 1823 a 1827; v dalších dvou dílech, vydaných v letech 1834 a 1835 s názvem Národnie zpievanky, Kollár sáhl i k písním nelidovým.

Hněvkovského (vlastně Nejedlých, Jana i Vojtěcha, zesnulého Puchmayera a Hněvkovského) listy proti „Počátkům básnictví" Vám známy jsou. Palacký s Šafaříkem vydali 1818 prudký polemický a kritický spisek „Počátkové českého básnictví, obzvláště prosodie", v němž hájíce časomíry ostře se postavili proti starší Puchmajerově škole, přízvučné básnící. Odpověděl jim za Puchmírovce Šebestian Hněvkovský polemickým spiskem Zlomky o českém básnictví, zvláště pak o prosodii 1820. Palkovič, suchý básník přízvuku se držící a vedle toho nepříliš oblíbený učitel našich mladých přátel z dob prešpurských, nedošel přirozeně v Počátcích pochvaly.

Č. 43. Šafařík Kollárovi 10 3 1822.

Kulpín, město v Uhrách u Nového Vrbasu.

Vuk Štefanović Karadžić (1787—1863) ukázal Srbům na bohatství národních písní, zavedl jednotný spisovný jazyk a opravil orthografii. Pro literaturu srbskou i pro ostatní literatury slovanské měl význam veliký.

Stuartka, slyším, jest ještě v censuře. Šafařík dokončil překlad Schillerovy tragoedie Marie Stuart a dal jej v Praze do tisku, ale censura překlad dlouho nepropouštěla s udáním důvodu, že ve hře „královna umírá"; německý originál směl se ovšem prodávati a hráti bez závady.

Grammatiku staroslověnskou Dobrovského nepochybně již máte. Slavné jazykovědné dílo Dobrovského Institutiones linguae slavicae dialecti veteris (Základy jazyka slovanského starého nářečí) vyšlo roku 1822.

Č. 44. Šafařík synovci Janovi 24/12 1847.

O Šafaříkovu synovci dru. Janu Šafaříkovi viz poznámku k č. 41 na str. 198. Knihovnu svou nashromáždil si Šafařík za okolností obzvláště obtížných. Bylo velikou jeho zásluhou, praví Jar. Vlček výstižně v Literatuře české devatenáctého století, že mladý učenec na půdě vědeckému tvoření nepříznivé, v kulturním a literárním ústraní, ve stálých těžkých bojích o každou novou knihu, při chatrném spojení knihkupeckém a nedostatečných prostředcích hmotných, za okolností národnostně stísněných a za častého tělesného strádání chorobami z nezdravého podnebí, přece neúnavným úsilím dovedl shromážditi hojně nové látky vědecké, ji kriticky prozkoumati a značnou část zpracovanou vydati tiskem. Dlouholetými nepříznivými okolnostmi přinucen byl na konec nucen rozprodávati svou draze a těžce nashromážděnou bibliotéku; jak bolestně se loučil se svými knihami, toho je tento dopis výmluvným svědectvím.

Č. 45. Šafařík Vocelovi 16/4 1848.

Šafařík povolán byl ministerstvem vyučování r. 1848 do Vídně k poradám o reformě gymnasií. Materiál dodal mu jednak V. V. Tomek, jednak Vocel. Za vídeňského pobytu zažil bouře konstituční ve Vídni a živě sledoval z dáli — podobně jako Čelakovský z Vratislavě — počátek bouří v Praze. Vrátiv se do Prahy zahájil proslulou řečí Slovanský sjezd v lázních svatováclavských a účastnil se s předními buditeli vynikajícím způsobem tehdejších bojů českého národa o politická práva. Jan Erazim Vocel (1802—1871), rodák kutnohorský, studoval v Praze filosofii a práva a jako šlechtický vychovatel procestoval západní Evropu. Vrátiv se do Prahy oddal se literatuře; po Šafaříkovi redigoval Musejník, stal se roku 1850 profesorem archeologie a 1862 profesorem dějin české literatury na universitě v Praze. Psal povídky a novelly české i německé; známé jsou jeho epické knihy: Přemyslovci, Meč a kalich, Labyrint slávy; z roku 1848 pocházejí cykly znělek Před březnem 1848 a Po březnu 1848. Žákem a pokračovatelem Šafaříkovým se projevil ve svých archeologických pracích, hlavně v Pravěku země české; cenné byly také jeho práce z dějin umění výtvarného.

Kdo na universitu přijde, nebude již vázán k filosofii. Podle starého zřízení měla gymnasia šest tříd, kdežto každý posluchač universitní musil absolvovati dvě třídy filosofie a teprve potom mohl si voliti fakultu. Novým zřízením přičleněna stará „filosofie" jako třídy sedmá a osmá ke gymnasiu.

Budeme-li náležeti pod Vídeň a císaře rakouského čili pod Frankfurt a císaře německého. Od 18. května 1848 do 31. května 1849 zasedal ve Frankfurtě nad Mohanem ústavodárný sněm německý, jenž zřídil pro celé Německo i se zeměmi rakouskými ústřední vládu, v jejíž čele stál arcikníže Jan. Vídeňská vláda skutečně také vypsala volby do frankfurtského sněmu, ale čeští poslanci odepřeli obeslati tento sněm a také Šafařík, jak i z těchto listů jest patrno, bál se rozpětí myšlenky všeněmecké a horlivě se zasazoval proti obeslání sněmu.

Ludevít Štúr (1815—1856), původce literární odluky slovenské, narodil se v Zay-Uhrovcích u Trenčína, studoval na gymnasiu v Rábu, theologii v Prešpurce, pobýval v letech 1838—1840 na universitě v Halle. Pobýval v Čechách, v Prešpurce zastupoval prof. Palkoviče, po roce 1848 byl proná-

sledován pro své politické činy, zemřel v ústraní v Modře. Psal básně, odůvodňoval rozpravami filologickými a politicko-historickými potřebu samostatné literatury slovenské, roku 1848 byl poslancem na sněmu uherském, účastnil se slovanského sjezdu v Praze, vedl výpravu slovenských dobrovolníků proti Maďarům.

Č. 46. Čelakovský Kamarýtovi 9 10 1818.

Úvodní motto: Sunt lacrimae rerum et mentem mortalium tangunt. Jsou slzy věcí, jež jímají mysl smrtelníků. Návštěva Bílé hory, místo samo památné tolikerými smutnými vzpomínkami, hluboce dojalo mladého básníka.

František Ladislav Čelakovský (1799—1852) jest z nejpřednějších básníků českých. Narozen ve Strakonicích studoval v Českých Budějovicích, Písku a Praze, oddal se cele spisovatelství, byl vychovatelem a redigoval nějakou dobu úřední Pražské Noviny a jejich beletristickou přílohu Českou Včelu. Denunciací zbaven byl tohoto úřadu a octl se v kruté bídě, jako vůbec jeho život, právě tak jako život Šafaříkův a mnohých jiných vynikajících spisovatelů českých (Tylův, Němcové) byl řadou příkoří a nedostatků. Teprve 1841 povolán byl jako profesor slovanských řečí do Vratislavě v Prusku, 1849 přišel na universitu do Prahy.

Vynikající jest jeho činnost sběratelská a básnická, významné jsou i jeho studie vědecké. Sbíral národní písně české, písně všech ostatních národů slovanských, i písně litevské, podle příkladu německého básníka Herdera. Jadrná česká přísloví i lidovou moudrost ostatních Slovanů sebral v obsáhlé sbírce Mudrosloví národu slovanského v příslovích. Jako básník stál ve svých prvních sbírkách pod mohutným vlivem Goethovým (ve Smíšených básních), přikláněl se vědomě a programově víc a více duchu básnictví lidového, vystihl ráz národního básnictví ruského velkolepým způsobem v Ohlasech písní ruských 1829, jako ducha české poesie prostonárodní v Ohlasech písní českých 1839. Z jeho osobní povahy, temperamentní a ironické, i z tvrdého osudu životního vytryskly literární satiry (Literatura krkonošská, Padesátka z mé tobolky), v posledním uklidněném období životním napsal řadu hlubokých epigramů Kvítí. Z milostných a vlastenecky naučných i povzbudných jeho znělek vznikla Růže stolistá. Překládal z Herdera, Goetha, Waltera Scotta, psal učená pojednání o srovnávací mluvnici slovanské a o počátcích dějin vzdělanosti a literatury slovanské.

Osobnost Čelakovského i tehdejší české poměry literární a široce kulturní pronikavě osvětluje obsáhlá a vzácná jeho korespondence s přáteli (Kamarýtem, Piankem, Vinařickým, Staňkem, Fričem), milovanými ženami (Marií Ventovou a Bohuslavou Rajskou), s učenci a buditeli všech národů slovanských. Korespondence tato vydávána jest v České akademii Františkem Bílým s bohatými kritickými poznámkami, jichž poněkud použito i ve výkladech následujících.

Josef Vlastimil Kamarýt (1797—1833), důvěrný přítel Čelakovského od let studentských, byl po studiích na konec farářem v Klokotech u Tábora. Současně s Čelakovským vydal i on 1822 Smíšené básně, jako přítel Čelakovský sbíral i Kamarýt po českém jihu lidové písně, a to duchovní. Korespondence jejich jest pro mladistvý vývoj Čelakovského velmi důležitá: srdečná, záliba přátel v národní literatuře, uvědomění vlastenecké, bystré posuzování současných zjevů opírá se o romantický kult přátelství.

Č. 47. Čelakovský Kamarýtovi (v říjnu) 1820.

Zprávu o smrti Puchmírově jsem těžce nesl. Antonín Jaroslav Puchmajer (viz o něm na str. 184) zemřel r. 1820.

Hráli jsme zde Divotvorný klobouk; veselohra Klicperova z r. 1817.

Č. 48. Čelakovský Kamarýtovi 21 5 1821.

Pochoutka ze znělek Kollárových. Obě znělky obsaženy jsou v prvním vydání Slávy dcery, která vyšla ponejprv péčí Jungmannovou v Praze u

Vetterlové 1821 s názvem Básně Jana Kollára. Přátelé posílali si často výpisky z cizích básní, ukázky sebraných čísel z lidové poesie a vlastní pokusy básnické. Čelakovský nejednou žertovně oklamal přítele vydávaje své básně za ukázky národních písní, chtěje v úsudku přítelově vyzkoumati, pokud se sám přiblížil svému ideálu, aby totiž psal úplně v duchu lidového zpěváka.

Jean Paul (Richter) žil v letech 1763—1825, studoval ve Schwarzenbachu, četl mnoho, vypisoval, toulal se přírodou. Studie ho neořipoutaly· oddal se literatuře a napsal mnoho povídek a románů. Dílo jeho bylo romantickými nadšenci velmi slaveno, ale je příliš pitoreskní a improvisované. Nejcennější jsou jeho drobné obrázky plné rozkošného a bystrého pozorování.

Právě čtu básně Karamzinovy. Nikolaj Michajlovič Karamzin (1766—1826) vystudovav v Moskvě a Petrohradě a pobyv krátký čas ve vojsku oddal se literatuře. Vydával almanach Aonidy, psal nečetné básně, povídky, ale největší význam mají jeho skvělé osmidílné Dějiny carství ruského, které ponejprv v takovém bohatství sebraly a utřídily historické prameny a které zároveň i stilem a pojetím řadí se mezi nejlepší díla literatury ruské. Naši buditelé (zvláště Jungmann a Marek) horlivě jej čítali, půjčovali si a z něho překládali.

Č. 49. Čelakovský Kamarýtovi 23 3 1823.

Můj zalíbený básník jest Petrarka. Francesco Petrarca (1304—1374), vynikající lyrický básník italský, zakladatel humanistických studií, psal latinské eklogy, dopisy a díla filosofická (O životě osamělém, O pohrdání světem), životopisy slavných Římanů, allegorie. Významu největšího jsou jeho milostné znělky na Lauru. Moderní básníci učili se u něho uhlazenosti básnické formy, čistému lyrickému tónu, pro něž zůstává i dnes básníkem vysoko ceněným.

Kdyby si mohl vytvořiti z českého, polského, ruského zvláštní jazyk, tak by v lahoduosti jej (italský) dostihl Byla to oblíbená myšlenka Jungmannova o společné „všeslovanské" řeči, jíž by každý dialekt slovanský přenechal, co má nejlepšího. Z těchto nezralých a nejasných názorů ovšem Jungmann i Čelakovský vyspěli ke kladné práci na zvelebení osobitého českého jazyka i písemnictví. Srv. i str. 56 a sl.

Dva Martialovy epigramy. Valerius Martialis (40—102) slavný epigramatik římský, na jehož knihách epigramů (Xenia, Apophoreta) učil se i Čelakovský vtipu, jadrnosti a eleganci formy. Martial vynikl původností látky i slohu, jest prostý pathosu i dutého řečňování, ovšem přeplnil své epigramy lichocením císaři Domitianovi.

Klicpera je tu hradecký. Václav Kliment Klicpera (1792—1859) vystudovav v Praze stal se profesorem v Hradci Králové, kde nastal za jeho pobytu čilý ruch literární a národně společenský, jenž kromě Klicpery soustřeďoval se okolo tiskárny Pospíšilovy, profesora Chmely. Od r. 1846 byl profesorem na akademickém gymnasiu pražském, později stal se jeho ředitelem. Psal romantické povídky historické (Točník, Vítek Vítkovič), zvláště oblíbeným stal se svými svěžími hrami divadelními, historickými dramaty (Blaník, Soběslav, selské kníže, Eliška Přemyslovna), jadrnými veselohrami (Hadrián z Římsu, Rohovín Čtverrohý, Divotvorný klobouk a j. v.)

Jan Vratislav Plánek (1789—1865), mistr truhlářský v Strakonicích, byl horlivý čtenář a důvěrný přítel Čelakovského, s nímž si dopisoval po celý život. Sám pokoušel se o idylické básně, jež mladšímu vzdělanému příteli posílal, účastnil se činně obrozenského ruchu divadelního, sledoval s bystrým pochopením události politické. Jeho dopisy s Čelakovským tvoří cennou část zajímavé této korespondence.

Zde Herderovy písně národní. Johann Gottfried Herder (1744—1803), na konec života generální superintendent ve Výmaru, ukázal mezi prvními na půvab prostonárodní poesie německé i národů jiných ve

sbírkách Volkslieder a Stimmen der Völker in Liedern. Významné jsou jeho práce kritické, pro naše obrození velikého významu bylo filosofické dílo Ideje k filosofii dějin lidstva, v nichž Herder předpovídá Slovanům velikou budoucnost. Herderovy sbírky přebásněných národních písní (Volkslieder, Stimmen der Völker in Liedern) povzbuzovaly mladé přátele, Čelakovského i Kamarýta, k sbírání, studování a básnickému napodobování prostonárodní poesie české.

Č. 50. Čelakovský Kamarýtovi 20 1 1825.

Byl jsem u báťušky pod večír a tu jsme si zas o naší Slavěnce pohovořili. Báťuškou nazývá Čelakovský Jungmanna, jehož zanícená osobnost učinila na mladého básníka hluboký dojem, jak z mnohých listů jest patrno

Walter Scott (1771—1832) jest z nejslavnějších romanopisců anglických. Vystudoval práva, stal se advokátem, ale věnoval se téměř úplně spisovatelství. S počátku překládal, psal skladby básnické, ohromného však úspěchu se domohl velikou řadou historických románů (Panna jezerní, Kenilworth, Bludný rytíř, Ivanhoe). Umělecky nejvýznamnější jsou z nich romány z autorovy skotské vlasti. Minulost oživuje v lesku rytířství, všímá si života rodinného i lidového, po stránce psychologické jsou jeho romány slabší.

Čelakovský přeložil ze Scotta Pannu jezerní. Historické romány Scotovy byly v Čechách a Praze nesmírně oblíbeny, jako vůbec byl Scot delší dobu tajemným neznamým, jehož díla byla velebena, o němž však nikdo nevěděl bližších zpráv. Když Čelakovský dostal prostřednictvím Bowringovým autograf Scotův, způsobil tento v Praze sensaci; nadšenci přicházeli si jej prohlédnouti, šlechtičny podpis líbaly. Naši buditelé přáli si, abychom i my Čechové měli svého Waltera Scotta, který by svými napínavými a barvitými obrazy obnovoval slavnou českou minulost a utvrzoval pyšné národní sebevědomí. — Báseň Scottovu (Pannu jezerní) přeložil Čelakovský prosou z důvodů, které vypočítává v tomto dopise.

Karel Sienkiewicz (1792—1860), bibliograf a dějepisec polský, přeložil též báseň Scottovu 1822 s názvem: Paní Jeziora.

Sarběv jsem věrně onu odu přeložil, nevěda nic o německém. Čelakovský tu míní patrně báseň Amfion, kterou přeložil z Matěje Kazimíra Sarbiewského (1595—1640), slavného jesuity polského, korunovaného básníka.

Tibi me est aequum parere, Menalca. Tebe dlužno poslechnouti, Menalko! Citát z Horatia.

Quintus Horatius Flaccus (64—8 před Kristem), slavný básník latinský, psal satiry, ódy a epody, v nichž velebil svého příznivce Maecenata, dále psal básnické listy určené přátelům. Ačkoli nebyl skvěle básnicky nadán, vytříbil se jeho umělecký vkus v básních tak, že díla jeho horlivě byla čítána pro svou uměleckou cenu i ušlechtilý obsah nejen ve starověku, nýbrž po všechny věky další až do doby dnešní.

Č. 51. Čelakovský Kamarýtovi 6 7 1825.

Jan Ritter z Rittersberka vydal podnětem vládním r. 1825 sbírku České národní písně, kterou Kamarýt ve své recensi v Čechoslavu příkře odsoudil hlavně proto, že se mu zdály vulgární a sprosté; naopak při sbírce Čelakovského chválí estetický výbor. Rittersberk také ostře odpověděl poukazuje správně k tomu, že záleží na „prvotité nelíčenosti a sprostnosti“ národní písně. Čelakovský soudil velmi nepříznivě o sbírce Rittersberkově, nazývá ji písní na hnůj a bojí se, že takovými sbírkami uvaluje se hrozná hanba na národ. Ve svém odporu posílen byl souhlasem profesora estetiky na pražské universitě Ant. Müllera, který rovněž žádal ve sbírkách písní prostonárodních národní a estetické přísné měřítko ve výboru. Dnešní stanovisko vědecké je bližší pojetí Müllerovu. — Rittersberk ve své odpovědi chránil se autoritou nejvyššího purkrabí hraběte Kolovrata, na jehož přímý rozkaz byla také odpověď jeho vytištěna.

Pozdravuje tě Krasoslav. Josef Krasoslav Chmelenský, třetí z trojice důvěrných přátel (1800—1839), narodil se v Bavorově, v Budějovicích studoval s Čelakovským, vystudovav práva pobýval jako úředník na Moravě, na konec byl dvorským místosudím v Praze. Jeho skladby básnické (Básně, Poputnice čili písně cestujících, Růže planá z Moravy a Slezska) jsou rázu měkkého, zádumčivého. Významné jsou jeho sbírky umělých písní (Věnec ze zpěvů vlastenských, Kytka). Chmelenský napsal též Škroupovi libretto k první české původní opeře Dráteník.

Překlad přiloženého francouzského výpisku: Jest třeba, abychom byli přítomni ve chvíli, kterou jsem právě naznačil, zpěvu, jenž se začíná slovy: „Kde jsi potěšení?" Jest to zpěv, jehož nelze poslouchati bez pocitu hlubokého a vzácného dojetí náboženského a který vyvolává bezděčné slzy. Teď lid zpívá, jest tu dokonale obeznámen; spád tónů, pozvedání hlasů jest správné, jednotné, melodické; na druhé straně, když hlasy přestávají, počnou varhany a znovu se ozvou hlasové, zesílí se a zeslabují, jako by to byl jediný veliký hlas, jediný pocit, jakoby všechen ten lid měl jedinou duši, jenž volá vzdychajíc: „Mimo tebe ničeho si nežádám." — Jaká resignace, jaké vzdání se všeho pozemského, jest v těchto slovech! Tolik mladých a půvabných dívek jediným souhlasným akordem, jediným povýšením hlasu nejsladšího tu zpívá: „V Tobě, Ježíši, chci umříti, v Tobě, jak doufám, vstanu z mrtvých." Ne, nemohl jsem zadržeti slz. — Zdravím tě, město zajímavé, středisté úrodných, bohatých Čech, zdravím tě, Říme Německa!

Č. 52. Čelakovský Kamarýtovi 5/11 1825.

Ivanhoe historický roman Waltera Scotta. Werther, hrdina proslulého románu Goethova. Ossian, padělek Jamesa Macphersona (1736—1796), který vydal v Edinburku roku 1760 fragmenty starodávných básní sebraných na horách skotských. K těmto zlomkům přidal epos o Fingalovi a synu jeho, pěvci Ossianovi. Zpěvy ty byly přijaty v Anglii i v celé Evropě s ohromným nadšením, domnělá Ossianova starobylost, jeho přírodní líčení, kouzlo dávnověku, líčení idyllické, teskná romantičnost byly s velikým nadšením přijímány a napodobovány. U nás působil Ossian zvláště na skladatele rukopisů Královédvorského a Zelenohorského, na Jungmanna, na mladého Šafaříka a Palackého, kteří v jeho duchu básnili.

Dennice čili Novoročenka byl almanach spisovatelské družiny hradecké, do něhož přispíval a jejž i krátký čas redigoval Čelakovský. Vyšla poneiprv roku 1825; vedle Čelakovského hlavně se účastnili profesor Josef Chmela a Jakub Malý.

Č. 53. Čelakovský Kamarýtovi 17/11 1826.

V Dubrovníku se tlačí epická báseň Osmanida Frant. Gondoly. Jest to italské jméno Ivana Gunduliće (1588—1638), nejznamenitější básník dubrovnický. Světoznámý jest jeho epos Osman.

Některé kusy jsou mi známé z Appendini. Frant. Maria Appendini (1760—1837) byl ředitelem lycea v Zadru. Vydal veliké dílo o dějinách a starožitnostech Dubrovníka a o písemnictví dubrovnickém od nejstarších dob až do nejnovějších.

Macháčkův Commentár na Hor. „Ad Pison." Karel Simeon Macháček (1799—1846), profesor gymnasia v Jičíně, vydal Drobnější básně obsahu lyrického, původní dramata Záviš Vítkovic, pán z Růže, veselohry Půjčka za oplatku a Ženichové, uspořádal vydání básní k deklamaci Krasořečník, překládal klasické tragedie Goetheovy a Schillerovy. Horatiův list Ad Pisonem, pojednávající o umění básnickém, přeložil do češtiny a vydal r. 1827.

V Uhřích má vyjíti Panslavica grammatica, kde a od koho, ještě nevím. Takové dílo o základech všeobecného jazyku slovanského podle všech slovanských řečí vydal J. Herkel v Budapešti r. 1826.

Nyní studuji Ulfilovy Evang. k vůli slovansk. Wulfila (311 až 381) byl biskupem Vizigotů, odstěhoval se se svým lidem pro náboženské pronásledování do Moesie. Jeho překlad bible do gotštiny, zachovaný zejména v nádherném rukopise nazvaném Codex argenteus, má pro studium jazyků germánských největší význam, asi takový, jako Cyrilův překlad starobulharský pro jazyky slovanské.

Č. 54. Kamarýt Čelakovskému 24 7 1828.

Dobře, že tobě překládání de civitate S Aug. svěřeno. Když r. 1828 počala arcibiskupská konsistoř vydávati Časopis pro katolické duchovenstvo, byl z návodu Vinařického Čelakovský jmenován korektorem a podredaktorem. Od konsistoře přijal také nabídku, aby přeložil z latiny veliké dílo sv. Augustina De civitate Dei, dílo hluboké filosofie a důležité po stránce kulturně historické. Čelakovský dílo překládal a vydával jako přílohu Časopisu pro katolické duchovenstvo v letech 1829—1833 s názvem Sv. Augustina O městě božím knéh dvamecítma a vynaložil na klopotnou, ač záslužnou, tuto práci několik let svého života.

Jak se ti líbí a jak tě spokojuje Stolberg? Stolbergovu Knížečku o lásce přeložil přítel Jungmannův, farář ve Vlachově Březi, Vojtěch Kareš (1777—1824).

Vážím sobě obšírného Hájka a Beckovského a Ferdinanda I. od Zimmermanna.

Václav Hájek z Libočan († 1558) byl oblíbeným kronikářem českého lidu v úpadkové době století 16. a 17. Byv vybídnut katolickými pány počal psáti svou kroniku proti nekatolické kronice Martina Kuthena ze Šprinsberka, kronika s obrazy vytištěna byla r. 1541. Názor jeho na české dějiny je příliš prostný, pro nejstarší doby vymýšlí nebo doplňuje si lidovou tradici báchorkami, které však právě mezi lidem byly oblíbeny a našimi romantiky, Jungmannem a skladateli podvržených rukopisů, přijímány s nadšením. Přísně odsoudili jeho nekritičnost a nespolehlivost Gel. Dobner, Palacký i Tomek; nová věda historická dívá se na osobnost jeho shovívavěji.

Jan František Beckovský (1658—1725) hleděl doplniti kroniku Hájkovu a sepsal Poselkyni starých příběhů českých aneb Kroniku českou. Jestliže již Hájek nerozuměl významu české reformace a hleděl jej tendenčně snížiti, stupňoval Beckovský katolický ráz v dějinném pojímání ještě více.

Jan Zimmermann, pověstný censor, jehož jméno Čelakovský překládal „Drvoštěp" a na něhož čteme v současných listech, zvláště Jungmannových a Čelakovského, stálé nářky, stal se censorem pro své práce literární, z nichž nejvíce naň upozornily dějiny doby Ferdinanda I.

Anthologie nejspíše Prahy ještě nedošla? Jde o anglický překlad vybraných českých básní, který vydal za vydatného přispění Čelakovského John Bowring s názvem Cheskian Anthology 1827. O Bowringově soudu o Dobrovském srv. na str. 174.

Při čtení Kucharského listu (v Mus. Časop.) jsem se srdečně usmíval. S polským básníkem a sběratelem lidových básní Ondřejem Kucharskim seznámil se Čelakovský osobně a často si s ním dopisoval. Čelakovský přeložil z něho pro Českou Včelu řeč O nové době slovanské.

Česká mapa P. Kreybicha. František Kreybich (1759—1833), farář v Žitenicích, obíral se astronomií a zeměpisem. Vydal množství map, hlavně krajů země české. V časopise „Hyl'os" vydal seznam všech míst v království českém. Jeho mapy jsou svědomitě pracovány a měly ve své době velikou cenu.

Č. 55. Čelakovský Vinařickému 28 11 1838.

Jaký š echetný muž jest Chmelenský, jaké srdce jeho, poznal já nejlépe za těchto posledních let. V době, kdy po sesazení Čelakovského s úřadu učitele universitního i s redakce Pražských Novin a České Včely pro

kratičkou poznámku, již odsoudil chování se cara Mikuláše k deputaci polské, odvraceli se najednou všichni starší přátelé od pronásledovaného a bídě vydaného básníka, byl to jediný Chmelenský, který hojnými dopisy z Moravy i peněžními podporami utěšoval Čelakovského v trudném postavení. Čelakovský sám osvědčoval nejednou svou vděčnost ušlechtilému příteli; jemu děkoval, že se k němu hlásil v době, o níž si trpce citoval slova latinského básníka: „Tempora si fuerint nubila, solus eris." Proto také nemoc a předčasná smrt Chmelenského dotkly se ho tak bolestně.

Jakoby blízký dokončení svého Jungmannův slovník ne základním, ale hrobovým měl býti jeho kamenem. Jungmannův veliký Slovník českoněmecký vyšel v pěti dílech v letech 1834—1839.

Minulou neděli byla rodina má opět rozhojněna přišlou na svět dceruškou. Dne 25. listopadu 1838 narodila se Čelakovskému dcera Ludvika.

Šp. přijat již za impressora. Václav Špinka (1797—1842), knihtiskař a nakladatel český, pocházel z rodiny šlechtické, vystoupil ze semináře a věnoval se knihtiskařství v arcibiskupské tiskárně u Josefy Vetterlové. Stal se tam ředitelem závodu a učinil z něho středisko rozkvétající literatury české, jako jím bylo nakladatelství Pospíšilovo a v starší době expedice Krameriusova. Vytiskl Jungmannův Slovník, jehož korektury sám prováděl.

Č. 56. Čelakovský Vinařickému 24/8 1845.

Obě sestry přijely jsou ponavštívit choť mou a s nimi též Josef a Božena. Druhou chotí Čelakovského stala se Antonie Reisová (spisovatelským jménem Bohuslava Rajská), sestra její, Karolina, provdaná za vlasteneckého lékaře Dra. Václava Staňka, a Johana, provdaná za pražského advokáta Dra. Josefa Friče, přijely jí brzo po sňatku do Vratislavě navštíviti. Mladý Josef, o němž se zde Čelakovský zmiňuje, jest syn Dra. Friče, později básník a spisovatel Josef Václav Frič.

Byl jsem velmi potěšen nedávno obdrženým prvním dílem Výboru. Míněn tu Výbor z literatury české jehož první díl obsahující dobu nejstarší až do počátku 15. století, vyšel 1845 nákladem Českého musea a za hlavní redakce Jungmannovy.

Poslední Čech a Markův Mastičkář mě zvláště těšili. Tylův Poslední Čech, o němž se Havlíček již v dopise Zapovi nepříznivě vyslovil a jejž tak nemilosrdně zkritisoval, vyšel v Praze roku 1844. Mastičkář, povídka z časů Jindřicha Korutanského, od Jana z Hvězdy (Jana Jindřicha Marka) vyšel u J. Pospíšila 1845.

Zvláště náš Kamen— v znělkách svých dává na jevo, že velice ochabnul. František Jaroslav Vacek Kamenický (1806—1869), děkan v Blovicích, básnil epigonsky po Čelakovském v duchu národních písní. Čelakovský míní tu jeho sbírku znělek Lilie a růže, která vyšla v Praze 1846.

Spisky nové naší milé Boženy N. ještě zde nemáme, ale těším se na ně. Božena Němcová (Barbora Panklová) narodila se roku 1820 ve Vídni, dětská léta prožila na Starém Bělidle v Ratibořicích u Náchoda, kde nejhlubší vliv na ni měla babička její Magdalena Novotná. Provdavši se za finančního respicienta Josefa Němce putovala s mužem po rozličných městech a městečkách Čech severovýchodních i jihozápadních všímajíc si lidu a jeho rázovité kultury. Spisovatelkou stala se v Praze, kde se seznámila, mimo jiné vynikající zástupce českého písemnictví, také s Bohuslavou Rajskou, Fričovými a Staňkovými. Když muž byl vypuzen na Slovensko a později z úřadu propuštěn, prožila — odkázána s četnou rodinou sama na sebe — léta tísnivé bídy a hlubokého pokoření, až vysílena zemřela r. 1862. Mimo několik básní s počátku své literární činnosti psala prosu. Na popud dra. Čejky vydala v letech 1844—1847 Národní báchorky a pověsti, později také čerpala ze Slovenska pro své Slovenské pohádky a pověsti. Druhým stupněm v jejím

uměleckém vývoji jsou četné národopisné studie a obrazy z Chodska i ze Slovenska. Od nich pokročila k povídkám a větším románům. Z povídek nejvýznamnější jsou Baruška, Sestry, Karla, Rozárka. V nich pojí se líbezná prostota srdečného umění vypravovatelského s bedlivým studiem lidopisným. Nejvýše si ceníme Babičky (vydané roku 1855), klasické české knihy, v níž spisovatelka za dob nejtrudnější bídy a zoufalé bolesti nakreslila skvostné vzpomínky na dobu svého mládí a podala v rámci ročního koloběhu životní obrázky vesnického lidu ratibořského. Nejvzácnější jest postava babičky samé, vzácné ženy, v níž česká lidová moudrost pojí se se zakořeněnou mravností a dobrotivostí. Také největší dílo Němcové, Pohorská vesnice, líčí život lidu a to oblasti nejzápadnější, chodské, s prvky slovenskými. Vzácné jsou i pozdní povídky veliké této vypravovatelky, tak zvláště Chudí lidé, Pan učitel, Chyše pod horami a j. Hluboký pohled do spisovatelčina vnitřního, prostně velikého srdce otvírá bohatá její korespondence, z níž několik listů, pokud mají vztah k širokému současnému životu národnímu, jest pojato i do této sbírky.

Čelakovský vysoce si vážil Němcové spisovatelky, neméně však i její osobnosti, zvláště od té doby, kdy dopisem Bohuslavě Rajské naklonila srdce pozdější jeho choti pro básníka samého. — Spisky Němcové, o nichž se v tomto listě zmiňuje, míní Národní báchorky a pověsti, které vyšly v Praze u J. Pospíšila r. 1845.

Toto tak nazvané katolictví nikoliv na zdraví, nýbrž na chorobě založeno jest. V říjnu r. 1844 vzniklo v Německu náboženské hnutí, nazvané německým katolicismem. Původci jeho byli Jan Czerski, kněz v Poznaňsku, a Jan Ronge, kaplan grodovský. Hnutí se obracelo proti některým dogmatům a zvyklostem církve katolické. Tento německý katolicism byl i propagován mezi Čechy.

Č. 57. Čelakovský Fričovi 17/3 1848.

Zprávy z Prahy a z Vídně jednou dobou k nám přišlé nás i opojily i omráčily. V Praze konána byla 11. března 1848 první schůze lidu v lázních Svatováclavských, na níž byl Dr. Josef Frič zvolen do výboru, jenž měl vypracovati petici o požadavcích českého obyvatelstva. Ve Vídni začaly se nepokoje také v březnu, takže císař Ferdinand propustil nenáviděného Metternicha, zrušil censuru a slíbil konstituci.

Pevně se držme a pevně našeho statku majetnosti! Poněkud obměněný citát z Goethova eposu Herrmann und Dorothea, jejž přeložil Jungmann.

Č. 58. Antonín Frič Čelakovské 18/3 1848.

Dopis dítěte, na něž působily mohutné události památných dní březnových.

Tatínek jede 19tého v 8 hodin do Vídně. Dr. Frič odejel s deputací výboru Svatováclavského do Vídně, aby podal petici. Odjezd českého poselstva byl velmi slavnostní.

Bratr Josef jest centurionem při filosofiích. Studentská legie pražská uvedena byla v život 16. března 1848 a dělila se podle fakult na čtyři kohorty (místo theologů byla kohorta polytechnická). Vůdcem centurií byl centurio, odznakem studentských gard bílý hedbávný kříž na pravém rameni.

Č. 59. Staněk Čelakovskému 16/6 1848.

Dne 12/6 byla veliká mše u sv. Václava na trhu svatováclavském. Mši tu sloužil bývalý farář miletínský Jan Arnold.

Studující šli bez zbraně zpěvem okolo generálního komanda. Generální komando Windischgraetzovo bylo v Celetné ulici v nynější budově zemského a obchodního soudu. České museum bylo tehdy na Příkopě (tenkrát Kolovratské třídě), kde nyní stojí palác Zemské banky. Obšírné vylíčení bouří svatodušních, kohort studentských, bojů na barikádách a

hrubé střelby Windischgraetzovy viz v Pamětech Fričových, současných novinách, hojných studiích historických, jejichž výčet, jakož i obšírné poznámky k vybraným těmto listům nalezne čtenář v důkladných poznámkách Fr. Bílého ke Korespondenci Čelakovského, díle třetím.

Č. 60. Plánek Čelakovskému 28 7 1848.

Pan Selibovský šel jim na ruku. Petr Selibovský († 1890) byl magistrátním radou ve Strakonicích.

Psal jsem ty nesváry do Včely. Plánek napsal do Sabinovy Včely dopis „Ze Strakonic"; otištěn byl 26. dubna 1848.

V pondělí ráno odešel jsem přes Karlotýn, kde toho dne veliká slavnost byla. V pondělí svatodušní 1848 slavena byla 500letá památka založení hradu Karlštejna.

Nejlitějc při tom jest mně, že pan švager Frič dosavade uvězněn na hradě ostává. Dr. Josef Frič zatčen byl 13. července 1848 patrně asi proto, aby se úřady dověděly, kde se zdržuje syn jeho Josef, jenž byl po bouřích stíhán zatykačem.

Nám nikdež nyní naděje nesvítá, jedině v Jihoslovanech. Uherští Srbové, vedení Jiřím Stratimirovičem, i Chorvaté, vedení bánem Jelačićem, bouřlivě se tenkrát vzpírali proti maďarskému panství a násilí.

Č. 61. Havlíček Zapovi 3 5 1843.

Karel Havlíček Borovský (1821—1856) narozen v Borové u Přibyslavě, studoval v Jihlavě a v Německém Brodě, filosofii a theologii v Praze. Byv ze semináře vyloučen připravoval se úsilně k činnosti spisovatelské a novinářské. Na doporučení Šafaříkovo odejel 1843 na Rus jako vychovatel, kdež pobyl do r. 1844. Poznal v Moskvě společnost slavjanofilskou, naučil se již střízlivě se dívati na ruské poměry a české slovanské horování. V Praze stal se redaktorem Pražských Novin a České Včely. Roku 1848 súčastnil se činně bojů za svobodu národní jako novinář a politik, stál věrně po boku Palackého ve straně národně liberální. Byl poslancem zemského i říšského sněmu. Zakusil plnou měrou vládní persekuce, ale s větší houževnatostí vydával nové a nové listy a lidové knihy. Vydával Národní Noviny, Slovana (výňatky z nich Duch Národních Novin, Epištoly Kutnohorské). Byl vypovězen z Prahy, souzen porotou kutnohorskou, která ho však osvobodila, v prosinci 1851 deportován do Brixenu, z něhož se vrátil teprve roku 1855 se zárodkem plicní nemoci, jíž podlehl již roku následujícího.

Proslul jako výborný novinář, hrdinný a neumdlévající; psal pro lid v nejkrásnějším slova smyslu. Z prosaických článků jsou obdobné vybraným našim moskevským listům výrazné Obrazy z Rus, hojně překládal z Gogola. Bystrý jeho smysl a rázné hodnocení vedly ho ke kritice literární i společenské, poesie jeho (epigramy, Křest sv. Vladimíra, Tyrolské elegie, Král Lávra) založena na tónu písně lidové zaujme výraznou pádností, jadrností, mužností otevřeného boje. Havlíček stal se národu drahým bojovníkem a příkladem statečnosti v dobách politického pronásledování.

O Karlu Vlad. Zapovi víz na str. 198.

To jest ten znamenitý divadelní dům. K dopisu připojil Havlíček obraz velkého divadla v Moskvě.

Gogolovy kusy jsou nejlepší. Nikolaj Vasiljevič Gogol (1809—1852) slavný ruský spisovatel, jenž ve svých rozkošných povídkách a románech (Večery na vesnici blíže Dikaňky, Mirgorod, Taras Bulba, Mrtvé duše, veselohra Revisor) odhalil nesmírné množství duševního života v nejprostších lidech ruských, zvláště na Malé Rusi, podal hlubokou analysu ducha svého národa, vykreslil plné životné osoby, obestřel své svěží, vzácné vypravovatelské umění přirozeným lidovým humorem. Na následující literaturu ruskou i na celou evropskou měl veliký vliv.

Já sám nebydlím u Podogina, ale u Ševyreva. Havlíček byl Šafaříkem doporučen Pogodinovi za vychovatele, ale ten jej přenechal příteli prof. Ševyrevu (1806—1864), jenž byl, jako Pogodin, profesorem na universitě v Moskvě. Ševyrev vydal dějiny ruské vzdělanosti.

V našem domě a u Pogodina jest středotočka celého národního a upřímného úsilí o zdokonalení ruské literatury.

Chomjakov Alex. Štěpanovič (1804—1860), hlavní zástupce hnutí slavjanofilského v poesii ruské.

M. G. Pavlov, rovněž profesor na moskevské universitě.

Ivan Vas. Kiržejevskij (1806—1856) podal filosoficko-historické základy slavjanofilství.

Gogol sám nebydlí v Moskvě, ale za to jest u nás (u Ševyreva) sklad jeho spisů. Gogol byl důvěrným přítelem Ševyrevovým, jenž řídil prodej jeho Mrtvých duší. V době Havlíčkova pobytu u Ševyreva byl Gogol v Římě.

Osip Maximovič Bodjanskij (1808—1877), druh Pogodinův a Ševyrevův, profesor na moskevské universitě a horlivý slavjanofil. Dopisoval si hojně s českými buditeli, Čelakovským a Šafaříkem. Zabýval se ethnografií a a historií lidu maloruského, vydával rusínské písně haličské a uherské. Do ruštiny přeložil Šafaříkovy Slovanské starožitnosti a Slovanský národopis, hned jak vyšly po česku.

Pán asi takový jako Chotek v Praze. Hrabě Karel Chotek byl v letech 1826—1843 nejvyšším purkrabím v Čechách.

Sotva se zdržím napsati do Květů o této zkoušce a při té příležitosti o universitě a slovanství moskevském. Havlíček skutečně napsal takový článek, který pak byl jako prvotina jeho literární otištěn v Květech 1843 s názvem: První zkouška z československého jazyka v Moskvě.

C. 62. Havlíček Zapovi 22/5 1844.

Tristium Libri quinque, Patero knih zpěvů smutečních, jest básnická kniha latinského básníka Ovidia, v níž pěvec zapuzený do nehostinného Pontu, žalostil nad ztrátou kulturního Říma a jeho společnosti. Také Zap nebyl ve svém lvovském vyhnanství spokojen a stěžoval si v předešlém dopise Havlíčkovi. Zap žádal marně u guberniálního praesidia, aby byl přeložen do Prahy.

Co mi píšete o naší Matici, také nedodává člověku mnoho mysli! V Novočeské bibliothece, vydávané Sborem matičním v Českém museu, vydány byly sebrané spisy Jungmannovy a to spisy drobné, nově upravený překlad Ztraceného ráje a hojně rozšířené druhé vydání Slovesnosti. Makova přepracovaná a rozšířená Logika čili Umnice z roku 1820 vyšla jako třetí svazek Novočeské bibliotheky roku 1844 s názvem Základní filosofie, logika a metafysika. Já bych si ani podešve nekoupil dle Tomíčkova vkusu. J. Slavomír Tomíček redigoval s Langrem a J. Frantou časopis Čechoslav, psal nevýrazné milostné básně, překládal z Puškina. O jeho nedostatku kritické schopnosti svědčí zdrcující jeho kritika Máchova Máje, v České Včele otištěná, v níž nazval Máchu bídným rýmotepcem a báseň jeho škvárou.

Václav Vladivoj Tomek (1818—1905) narodil se v Hradci Králové, vystudovav práva pomáhal Palackému při výpiscích dějepisných. Jmenován roku 1845 sekretářem Matice České, roku 1850 stal se profesorem rakouského dějepisu na universitě pražské. Psal mnohé příručky z oboru dějin českých a rakouských, dějiny pražské university, nejvýznamnější jest jeho Dějepis města Prahy, dílo sice krajně konservativní a v pojetí nečeské, přece však své doby nejdůležitější vypsání dějin celého národa českého, zvláště v partiích konečných, kde pokračuje jaksi v Dějinách Palackého v letech 1526—1609. —

Havlíček míní ve svém dopise Tomkovy Děje země české, jež vyšly 1843 v Malé encyklopedii nauk nákladem Českého musea.

Stanko Vraz (1810—1851), slovinský básník a buditel, napsal řadu sonetů, balad, romancí a elegií s motivy milostnými a vlasteneckými. Pečoval o vzájemnost jihoslovanskou (illyrism) a utužení vzájemnosti u Slovanů všech. S Čechy se stýkal hojně, překládal z češtiny, účastnil se roku 1848 slovanského sjezdu v Praze. Vraz cestoval po krajích slovanských, zapisoval národní písně, z nichž vydal několik svazků.

Klučák, redaktor Bohemie, převzal r. 1844 též redakci České Včely po J. N. Štěpánkovi.

Dmitrij Vladimirovič Golicyn (1771—1844) byl za pobytu Havlíčkova generalním guvernatorem moskevským.

Dm. Al. Valujev (1820—1845) ruský historik a slavjanofil, napsal Sborník historických a statistických vědomostí o Rusi.

Izmail Jovanovič Sreznĕvský (1812—1880), vynikající slavista ruský, zjednal si obzvláštní zásluhy o studium jazyka staroslověnského i ruského. Stýkal se hojně s českými učenci, dopisoval si hlavně s Hankou.

Grigorěv, profesor slovanských nářečí v Kazani. Havlíček tu patrně myslí Viktora Ivanoviče Grigoroviče (1815—1876), ruského slavistu a cestovatele, jenž byl profesorem v Kazani. Po zemích slovanských cestoval Grigorovič hojně, pobýval také delší čas v Praze. Rozeným Polákem, jak se Havlíček domnívá, nebyl.

Václav Aleksandr Macijejovski (1793—1883), byl historikem práv a literatury ruské. Zap nesoudil o jeho slovanských studiích příznivě.

Pomněnky vydávány byly v letech 1841—1844 jakožto vzpomínka na vlastenecké baly. Pomněnky na rok 1844 vyšly v Praze u Jaroslava Pospíšila, obsahují anonymní báseň a Tylovu novelku Sestry.

Víte, že pamatuji na ty pány aspoň z epigramů. Proti Pomněnkám a Kytce Ivana Čecha, nasládlé konvenční a bálové lyrice, napsal Havlíček řízné epigramy v Jehelníčku Ludmily Češky.

Gogolovu povídku Taras Bulba přeložil Zap podle prvního vydání petrohradského z roku 1835 a otiskl v Květech 1839. Havlíček upozorňuje Zapa, že vydání druhé Tarasa Bulby, vyšlé 1842 v Sebraných spisech Gogolových, jest značně rozšířeno a doplněno. Podle tohoto rozšířeného druhého vydání přeložil jej znovu Zap a vydal r. 1846.

Gorčakov uveřejnil v 5. čísle časopisu Moskviťanin z r. 1843 článek o církevní hudbě.

Drahotín Maria hrabě Villani vydal 1844 v Praze u Pospíšila básně Lyra a meč, jíž Havlíček přeje, aby ji myši sežraly. V. sl. nú = veleslavnú.

Šeb. Hněvkovského Doktor Faust, starožitná pověst v devíti zpěvích, vyšla v Praze 1844.

Mladictví Žižkovo od Sabiny. Karel Sabina (1813—1877) napsal román Husité, který pětkrát přepracován, byl mu pětkrát censurou vrácen. Proto je Sabina rozložil na řadu drobných povídek, jež vydával od r. 1844 s názvem: „Obrazy XIV a XV. věku.“ Vyšlo jich však jen šestnáct sešitů, další vydávání bylo zakázáno.

Jakub Malý (1811—1884) vydal 1844 Historii o prvních pohanských knížatech v Čechách.

Josef Kajetán Tyl (1808—1856) narozen v Kutné Hoře, studoval gymnasium v Hradci Králové pod Klicperou, v Praze studoval filosofii, záhy oddal se úplně dráze herecké, režisérské, spisovatelství a redaktorství. Nechav úřadu ve vojenské kanceláři řídil divadlo Kajetánské, později byl režisérem divadla v Růžové ulici, v letech padesátých byl ředitelem kočující společnosti divadelní, až po velkých útrapách zemřel v Plzni 1856. Psal dramata (Kutno-

hořící havíři, Jan Hus, Jan Žižka), činohry (Pražský flamendr, Paličova dcera), dramatické báchorky (Strakonický dudák, Jiříkovo vidění), frašky lokální (Fidlovačka, v níž 1834 poprvé zpívána s nápěvem Škroupovým píseň Kde domov můj). Z historických románů jeho třeba jmenovati aspoň Rozinu Ruthardovu, Dekret Kutnohorský. Psal též hojné povídky a novely sentimentálně vlastenecké ze současného života českého, z nichž Poslední Čech, vydaný 1844 v Praze, vzbudil sensační, ostře odmítavou kritiku Havlíčkova otištěnou roku 1845 v České Včele. Knihu poznal Havlíček až po návratu z Ruska. — Velmi záslužná jest redaktorská činnost Tylova, zvláště z let 1848 a 1849, kdy stál mužně a věrně po boku Havlíčkově a Palackého.

Josef Ehrenberger (1815—1852), na konec kanovník na Vyšehradě, vydal v letech 1844—1847 původní vlastenecké povídky, pověsti a báchorky.

Epigramy (Poeta laureat., Hudci k svátku a j.) uveřejnil Havlíček brzy po svém příchodu do Prahy 1844 v České Včele; jsou to jeho básnické prvotiny.

Č. 63. Havlíček Frant. Kavanovi 19 7 1851.

Frant. Kavan (1818—1896) narodil se v Branné u Jilemnice, studoval gymnasium a práva v Praze, byl dlouholetým vychovatelem v domě hraběte Jindř. Chotka, na konec ředitelem kůru při chrámu Týnském. Napsal řadu písní, sborů a skladeb klavírních. — Vybraný dopis Havlíčkův je z doby, kdy kutnohorský Slovan již zanikal a Havlíček dostav druhou policejní výstrahu, odhodlává se s těžkým srdcem opustiti pole literární a redaktorské. O pronásledováních a hrdinném boji Havlíčkově podává náš dopis výmluvné svědectví.

Vydali svůj libovolný paragraf. Dne 6. července 1851 zavedena soustava výstražná, podle které měl místodržitel moc zastaviti po dvojí výstraze každý časopis. Tiskovým řádem ze 27. května 1852 zničena svoboda tisková úplně a tisk vydán libovůli politických úřadů.

Václav Podlipský, otec doktora Josefa Podlipského, byl sládkem v Ovčárech u Kutné Hory.

Epištoly Kutnohorské vyšly ponejprv ve Slovanu, podruhé rozmnožené v Kutné Hoře 1851.

O všech těchto konfiskacích a persekucích vypravuje Havlíček obšírně ve Slovanu 1851 č. 51.

Č. 64. Havlíček Dru. Ad. Pinkasovi 28 2 1852.

Adolf Maria Pinkas (1800—1865), pražský advokát, byl demokratickým politikem, ač se nepřidával k federalistickému programu Palackého roku 1848 a v letech následujících. Psal břitké články do lipského Kurandova časopisu Grenzboten, byl v deputaci r. 1848 vyslané schůzí svatováclavskou do Vídně, členem Národního výboru a poslancem na říšském sněmu. Jeho duchaplné temperamentní listy psané Havlíčkovi výrazně se odrážejí od klidného, mužného tónu brixenského vězně, jako celá tato korespondence jest zvláště památná pro samozřejmou pevnost Havlíčkova charakteru v dobách nejtěžších.

Ďábelská skriptura; Havlíček směje se nečitelnému rukopisu Pinkasovu, jenž ho již jako redaktora uváděl v zoufalství.

První měsíc nechali mne naši páni bydliti v hostinci. Havlíček bydlil s počátku v brixenském hostinci „Zum Elefanten".

Dedera, vrchní policejní komisař pražský, který s podkrajským baronem Voithem a četnickým strážmistrem Švejdou v noci z 15. na 16. prosince zatkl Havlíčka v rodině v Německém Brodě a odvezl do Brixenu.

Č. 66. Havlíček Palackému 21 7 1851.

Že bych arci sám nepřestal, nýbrž vládu přinutil k zamezení svého časopisu, rozumí se samo sebou. Havlíček však přece zastavil Slovana sám po druhé výstraze vládní z 11. srpna 1850 a nečekal tedy z dobrých důvodů, až vláda sama jeho časopis zamezí.

Č. 67 Havlíček Palackému 23 12 1851.

To všechno (svou cestu do vyhnanství a drobné příhody) hodlám časem svým humoristicky popsati. Havlíček tak učinil v Tyrolských elegiích.

Komisař měl plnomocenství od Clama. Byl to Eduard hrabě Clam Gallas (1805—1891), který v letech padesátých byl sborovým velitelem v Čechách.

Má žena bude u Jarošů. Sestru choti Havlíčkovy Adelu měl za ženu pokrývačský mistr pražský Fr. Jaroš.

Č. 68. Palacký Havlíčkovi 28 1 1852.

Celá šlechta česká octla se v podivné infautaci proti národu českému vůbec. Infautace, z francouzštiny, zaujatost, předpojatost.

Jak dojala Vás má historie husitská? Palacký mín svě Dějiny národu českého, z nichž si právě nejvíce zakládal na vyobrazení doby husitské. Ta podána jest v třetím díle Dějin: první svazek třetího dílu, obsahující léta 1403—1424 vyšel r. 1850 svazek druhý s vylíčením let 1424—1439 r. 1851. Palacký spěšně dokončoval historii husitství obávaje se rostoucí reakce a censury. Sám se v tomto listě zmiňuje, že noviny si o tomto jeho spisu netroufají psáti.

Č. 69. Palacký Havlíčkovi 3 9 1855.

Mezitím stal jsem se dědicem bar. Wagemanna, však více jen dle jména nežli ve skutku. Baron Wagemann, bývalý president zemského soudu v Praze a ve Vídni, byl strýcem manželky Palackého a ustanovil Palackého a sestru jeho choti universálními dědici. Ale, jak sám Palacký píše, postarali se vídeňští soudcové výkladem závěti o to, aby Čech Palacký příliš nezbohatl a nezbujněl.

Č. 70. Slovanská lípa v Olomouci slovanskému sjezdu v Praze 28 5 1848.

Slovanská Lípa byl český politický demokratický spolek v Praze který měl odbočky po všech městech českých. Měl za úkol hájiti zásady konstituční a dozírati nad zachováním rovnoprávnosti. V čele byli hrabě Jos. M. Thun, rytíř Neuberg, Erben, Hanka, Zap a j. Spolek podal protest proti krvavému potlačení bouří svatodušních, později pamětní spis k říšskému sněmu s rozličnými žádostmi. Spolek vydával i své noviny, jež redigovali dr. Podlipský, Sabina, Vávra; Noviny Lípy Slovanské byly rázu radikálního.

Jan Helcelet (1812—1876) rodák z Dolních Kounic na Moravě, vystudovav v Brně a ve Vídni stal se lékařem, později však profesorem hospodářství a přírodopisu na universitě v Olomouci, odtud přešel na techniku do Brna. Roku 1848 bojoval s J. J. Hanušem proti moravským přívržencům sněmu frankfurtského, redigoval Selské Noviny, později Holomucké Noviny. Zvolen byv předsedou spolku Cyrilomethodějského řídil literárně velmi cenné její kalendáře „Koledu". Také byl roku 1861 zvolen poslancem za okres dačický. Korespondenci jeho vydal J. Kabelík, v literatuře naší znám jest t. ž. přátelstvím s Boženou Němcovou.

Slavný sjezd Slovanů mocnářství rakouského v staroslavné slovanské Praze. Slovanský sjezd svolán byl na den 31. května 1848, ale pro pozdní příjezd jihoslovanských hostí odloženo bylo zahájení sjezdu na den 2. června. Vylíčení jeho viz v následujícím dopise Helceletově jeho choti poslaném.

Č. 71. Helcelet své choti 3 6 1848.

Dr. Alois Pravoslav Trojan (1815—1893) již za studentských let účastnil se národních plesů, schůzí; byl ze zakladatelů pražské Měšťanské besedy. Ačkoli byl úředníkem c. k. prokuratury v Praze, četl v památné schůzi v láz-

ních Svatováclavských dne 11. března 1848 petici národa českého o svobody politické a národní právo. Byl zvolen poslancem, členem zemského výboru, intendantem českého divadla. O zbudování Národního divadla zjednal si velikých zásluh jako pokladník Sboru pro vystavění nár. divadla. Literární jeho činnost, většinou právnicky odborná, ustupuje za jeho významem politickým.

Josef Lepař (1827—1902) studoval v té době práva a byl spolupracovníkem Havlíčkovým. Později byl profesorem v Opavě a ředitelem v Praze. Srv. i pozn. na str. 216.

Šafařík četl s vážností řeč svou. Šafaříkova řeč, kterou pronesl dne 2. června 1848 na Žofíně při zahájení Slovanského sjezdu, jest historicky významná a velebná. Šafařík vítá v ní hnutí národů, jakého v dějinách nebylo, vidí, že klesá vláda bodákův a špehů, že lid se hlásí o dědictví jemu od boha odkázané.

Jestli pak co důležitého o brněnském sněmě slyšeti? V době pobytu Helceletova v Praze zasedal v Brně sněm moravský, který též již 14. dubna 1848 jednal o petici svatováclavského výboru podané císaři Ferdinandovi. Moravský sněm — a na něm svou řečí zvláště dr. Alois Pražák — odmítal přání výboru svatováclavského po spojení zemí koruny svatováclavské a hájil samostatnosti Moravy právě tak, jako pozdější selský sněm rozhodl se pro jednotné Rakousko bez ohledu na autonomní „zastaralá“ práva korun a zemí. Není divu, že Helcelet nepohlížel na brněnská jednání s velikou sympatií.

Č. 72. Helcelet Hanušovi 7/6 1848.

O Josefu Ignáci Hanušovi viz níže poznámku na str. 213.

Program sněmu od Zacha pracovaný. František Zach (1807—1892), rodák brněnský, vystudovav práva odebral se 1831 do Polska, aby bojoval s Poláky proti Rusům. S polskými emigranty uprchl do Paříže, v letech 1843 až 1848 pobýval v Bělehradě. Účastnil se 1848 Slovanského sjezdu v Praze, r. 1849 vedl výpravu vojenskou na Slovensko. Po bouřích vrátil se do Bělehradu, kde byl ředitelem vojenské akademie. Účastnil se války srbsko-turecké, byl raněn a po amputaci nohy žil na odpočinku v Čechách ve Svobodných Hamrech, později v Praze a Brně.

V neděli slavila se na Koňském trhu slovanská mše. Srv. poznámku na str. 206.

Č. 73. Čelakovská Němcové 16/1 1848.

O Antonii Čelakovské (Bohuslavě Rajské) viz v těchto poznámkách na str. 205, o Boženě Němcové a jejím poměru k Antonii i Čelakovskému srv. str. 205. K tomuto dopisu své choti připsal i Čelakovský list z 24. ledna 1848. Čelakovský sešel se s Němcovou u Fričů, zmiňuje se o této schůzce ve svém listě choti ze srpna 1847, obšírně pak vyličuje veselou náladu společnosti Němcová v dopise Čelakovské z 19. prosince 1847.

Znáte Pichlovou? — Byla s to přítelkyně své oklamat. Spisovatelka Marie Čacká, vlastním jménem F. B. Pichlová (1811—1882) byla pokládána za samorostlou básnířku selskou. Teprve, když časopisy přinesly zprávu, že Čacká zemřela, přihlásila se Pichlová k svému pseudonymu. Němcová nevyslovovala se v listu Čelakovské (25/11 1846) o tomto jednání tak nepříznivě, jí bylo jen líto pěkného obrazu, který si o té poetické selce utvořila, že jej musí změniti.

„Vlastenka“ Pelclová byla pravnučkou Fr. M. Pelcla, zemřela 1847 ve Vídni.

O Marii Antonii nezůstal prý obraz malovaný. Marie Antonie (vlastním jménem Josefa Pedálová, 1780—1831), byla jeptiškou u Alžbětinek v Praze, psala vlastenecké, sentimentální povídky. Čelakovský se přátelsky s ní stýkal a dopisoval si s ní.

Jen se nedejte těmi přemoudrými kritikáři, jako jest p. Malý, zastrašiti! Jakub Budislav Malý (1811—1884), velmi plodný a mělký spisovatel a kritik, oddal se žurnalistice, redigoval konservativní Pražský večerní list, smutně proslul polemikami proti Nerudovi a mladé generaci básnické. Psal obšírné knihy dějepisné, vzpomínkové, zeměpisné i cestopisné, přikládal hojně z angličtiny, ale všechna jeho práce konána jest kvapně a nedbale.

Č. 74. Němcová Konopovi 25/9 1848.

Jan Konopa, přítel rodiny Němcovy z Medákova na Šumavě. Otec jeho byl rychtářem, mladý Konopa byl nadaný, slepý hoch, jenž se pilně sám vzdělával, v Plzni poslouchal přednášky prof. Smetany. Staral se o vzdělání svých sousedů, vykládaje jim na besídkách a kupuje pro ně knihy.

I Fastr, který měl nejméně být oběšen, puštěn jest. Petr Fastr, rodák domažlický, měšťan pražský, byl ze svolavatelů schůzky v lázních Svatováclavských 11. března 1848, potom místopředsedou Svatováclavského výboru.

Č. 75. Němcová Havlíčkovi 10/8 1849.

Můj muž žádá Vás, kdybyste přiložený článek do Vašich Novin přijmul. V Havlíčkových Národních Novinách otištěn dne 14. srpna 1849 Němcův článek „Z Nymburka".

To je ten Havlíček, co těm biskupům onehdy tak do pravdy pověděl? Havlíček napsal 22 července 1849 do Národních Novin článek **„Biskupský zákaz Národních Novin".**

Č. 76. Němcová Vrbíkové 22/1 1851.

Veronika Vrbíková, později provdaná Mikšíčková, byla družkou z Klácelova „bratrstva". František M. Klácel, který si dopisoval s Němcovou a osobně byl s ní také znám, vylíčil v jednom dopise Němcové zármutek mladé dívky Veroniky Vrbíkové a Němcová z účasti a přátelského zájmu počala si s Veronikou dopisovati.

Byla jsem již kolik let vdaná, když se mi dostaly do rukou spisy Tylovy. Stalo se tak v Polné, kde se Němcová seznámila s vlasteneckým farářem i kaplanem, kteří jí půjčovali české knihy; zvláště spisy Tylovy učinily na Němcovou hluboký dojem. Vzpomněla si náhle na babičku a vlastenecké její uvědomění spojilo se s touhou, aby se vyprostila z omezené maloměstské společnosti, v níž dotud žila. Určitého výrazu nabylo její vlastenectví, když r. 1842 se dostala do Prahy.

Slyšela a četla jsi beztoho také o tom ústavu dívčím paní Amerlingové. Karel Slavoj Amerling (1807—1884), doktor mediciny a sekretář hraběte Kašpara ze Šternberka vrátiv se z dlouhých a dalekých cest oddal se v Praze činnosti lidumilné a vzdělávací. Běželo mu zvláště o povznesení dívčího vzdělání, ale z velikých jeho plánů jen málo bylo realisováno. Hlavní jeho vychovatelský podnik „Budeč" nezdařil se docela.

Č. 77. Němcová Hanušovi 22/6 1853.

Jan Ignác Hanuš (1812—1869) narodil se v Praze, po studiích v Praze a ve Vídni stal se profesorem filosofie na universitě ve Lvově, později v Olomouci, od r. 1849 v Praze. Za reakce vládní proti filosofii Hegelově byl Hanuš zbaven místa, stal se roku 1860 universitním bibliotekářem. Jeho velmi četné spisy, psané česky i německy, jsou z oboru filosofického, mythologického a literárně bibliografického. Ve všech dílech však pojí se s pečlivým sbíráním pramenů nekritická libovůle a fantastičnost. Významu nabyl též jako bojovník proti podvrženým rukopisům Královédvorskému a Zelenohorskému. — Němcová seznámila se s Hanušem prostřednictvím korespondence s Klácelem, neboť Hanuš i Helcelet stali se členy Klácelova „bratrstva".

Chtěla jsem sepsat ty přísloví a všeliké průpovídky, dokud Ti jich třeba bude. Hanuš chystal sbírku přísloví „Příslovnictví", kterou chtěl

vydati v Matici české. Erben ji však neschválil a Hanuš byl odmítnut, z čehož vzešlo nepřátelství mezi Erbenem a Hanušem.

Němec je suspendován z úřadu pro politické Umtriebe v roce 1848—1849 a je zavedeno proti němu vyšetřování. Pražské finanční ředitelství vyšetřovalo na jakési udání, jak se choval Němec za svého pobytu v Domažlicích. O tomto vyšetřování i o udání, jež Němcová v tomto listu cituje, dověděl se Němec soukromě. Dne 2. června 1853 zahájeno s ním vyšetřování a koncem června byl „pro politické rejdy" zbaven místa. Plat (750 zl.) mu zastaven a teprve po naléhavých prosbách povolena mu alimentace 533 zl., z Ďarmot se nesměl vzdalovati, pokud by vyšetřování nebylo skončeno.

Německý tekst udání citovaného na str. 160. zní v českém překladě: Následkem udání vysokému ministerstvu vedl prý vrchní komisař Němec, jenž byl dříve komisařem v Čechách, v letech 1848—1849 velezrádné řeči, jest prý zuřivým Čechem republikánského smýšlení a má prý veliký vliv na Čechy prostřednictvím své choti, která jest českou spisovatelkou, smýšlení protivládního, u Čechů oblíbená.

Za děti v Praze každý měsíc 30 f. Cm platiti musíme. Za pobytu manželů Němcových na Slovensku zůstaly děti Hynek a Karel v Praze a bydlily u Šumavského.

Vy ste to poněkud také zakusili a posud zkoušíte. Němcová míní sesazení Hanušovo s úřadu universitního profesora pro názory Hegelovské.

Co sám neupotřebíš, dej Krolmusovi. Václav Krolmus (1787—1861), kněz, žil tenkrát v Praze na odpočinku. Vydal sbírku „Staročeské pověsti, zpěvy, slavnosti a hry" s materiálem dosti bohatým, ale nekriticky sebraným a rozličnými podivnostmi pokaženým.

Č. 78. Němcová Huškovi 5/11 1853.

Josef Hostivít Hušek byl hospodářským správcem v Jindicích.

Dopis přeplněn bolestí nad úmrtím milovaného syna Hynka i zoufalstvím nad neutěšenými poměry rodinnými. V těchto okolnostech napsala Němcová svou Babičku, jasný a vlídný obraz vyrovnané, smířené harmonie životní.

Č. 79. Němcová Jurenkovi 27/8 1854.

Hanuš Jurenka, medik, přítel Bendlův a Fričův, seznámil se s Němcovou, když se spisovatelka přestěhovala z Ječné ulice do ulice pod Emausy. Navštěvoval s přáteli Němcovou, která v drsném, malomluvném mladíkovi viděla poslední svůj sen o lásce a štěstí.

Kavky lítají od Kateřinské věže až k mým oknům. Němcová bydlela tehdy v Ječné ulici v čísle 516.

Frič u mne byl s přítelem Sojkou Josef Václav Frič (1829 až 1890), syn proslulého advokáta Dra Josefa Friče (srv. pozn. na str. 205), byl pro účastenství na bouřích svatodušních roku 1848 odsouzen a roku 1851 uvězněn v Uhrách, později amnestován. V době, o níž Němcová píše, žil v Praze pod policejním dozorem. Později odsouzen znovu a vězněn. Žil pak dlouhá léta v cizině, v Paříži, Berlíně a Petrohradě jsa činný básnicky, žurnalisticky a propagačně pro zájmy národní. Byl nadšen Byronem, z něhož vedle Nevěsty z Abydu, o níž se Němcová na tomto místě zmiňuje, přeložil i Manfreda. Také jeho původní básně přeplněny jsou byronovským světobolem. Jsou to mladistvé Rozpravy duše, revoluční Písně z bašty, Různé básně a j. Napsal mnoho dramat z české historie, trpících roztříštěností a neujasněností karakterů. Nejcennější jsou svěží, osobním temperamentem podmalované čtyřsvazkové Paměti, i dnes významný dokument nejen zajímavé osobnosti autorovy, nýbrž celé přechodné doby, jež spojovala české obrození s generací Nerudovou a Vrchlického.

Jan Erazim Sojka (1826—1887) byl jako přítel jeho J. V. Frič pro účast na bouřích svatodušních nucen několik let žíti v cizině. Psal básně, nejvýznamnější jest jeho sbírka monografií o českých a slovanských spisovatelích „Naši mužové". Na konec života odešel do Vídně, kde vstoupil do vládní kanceláře tiskové.

Lada Niola byl básnický almanah mladé generace, který roku 1855 vydal Jos. Václav Frič. Jméno má podle litevské bohyně, vedle mladších zastoupeni v ní i spisovatelé starší. Pozdější almanahy Máje (1858—1862) redigované již Nerudou a Hálkem, měly ovšem v literární historii větší význam, důležitost této básnické ročenky tkví hlavně v okolnosti, že v mrtvých letech padesátých vzbudila živější ruch literární.

Obraz u Staňků; byl to portrét Boženy Němcové od J. Hellicha z roku 1845.

Č. 80. Němcová A. Sládkovičovi 20 2 1856.

Ondřej Sládkovič (1820—1872), farář v Hrochotě na Zvolensku a v Radvani u Báňské Bystřice byl vynikajícím členem básnické družiny Ludevíta Štúra. Z jeho básnických prací nejvýznamnější jsou Marina, jakási paralela Kollárovy Slávy dcery; vynikající jest historický epos Detvan s krásným líčením života lidového, Milica, Svätomartiniada; též lyrika jeho jest významná bohatstvím a plností tvarovou.

Velice ráda bych se byla podívala k Vašnostem do Hrochové. Správně má zníti: do Hrochoti, na Zvolensku, kde byl Sládkovič té doby farářem.

Seznámila jsem se s Rimavským. Jan Francisci Rimavský (1822 až 1905) vydal 1845 Slovenskje povesti, z nichž Němcová hojně čerpala pro svou sbírku Slovenské pohádky a pověsti. Rimavský podle svědectví tohoto listu Němcové dal mnohé své rukopisy revúckému evangelickému faráři Samuelu Reuszovi, jenž sbíral pohádky a lidové zvyky a vydával Prostonárodní Zábavník. Můj muž je povolán nyní do Korutanska. Němec povolán byl do Běláku v Korutanech.

Píšu spolu i do Chyžna p. Škultétymu, p. Tomašíkovi do Revúce, p. Samkovi Chalupkovi . . .; pana Hodžu znám.

A. H. Škultéty, evangelický kněz a básník slovenský, vydal s Pavlem Dobšinským v letech 1858—1861 Slovenské povésti.

Samuel Tomášík (1813—1887), spisovatel povídek historických a sběratel lidových pohádek, známý písní Hej Slováci, kterou napsal 1834 v Praze.

Samo Chalúpka (1812—1883), farář v Horní Lehoti, byl jak Sládkovič básníkem školy Štúrovy. Vedle eposu z lidové tradice Janošíkova náumka napsal řadu jadrných písní vlastenecko-politických, které později znárodněly.

Michal Miloslav Hodža (1811—1870), farář v Liptavském Svatém Mikuláši, bránil odluku Štúrovu a stal se politickým vůdcem Slováků za bouří 1848—1849. Napsal epos Janošík, lyrické Zlomky Vieroslavínovy.

Č. 81. Němcová Dušanu Lamblovi 2 9 1856.

Vilém Dušan Lambl (1824—1895), doktor mediciny, cestoval po Bosně, Srbsku a Černé Hoře, odkud posílal dopisy do Havlíčkových Národních Novin. Napsal řadu spisů, hlavně z oboru lékařského, byl pak profesorem na universitě v Charkově a ve Varšavě. — Není však jisto, náleží-li tento dopis Němcové vskutku Lamblovi.

Havlíček zemřel v Praze tuberkulosou, kterou si přinesl z vyhnanství brixenského, dne 29. srpna 1856.

Jarošová, švakrová Havlíčkova, choť pokrývačského mistra pražského. Srv. poznámku na str. 211.

Halánek, druhý švakr Havlíčkův. Pc. zkratka, Palacký.

Řezáč vedl kondukt. P. František Řezáč, farář, byl redaktorem Školy a života.

Z domu ho vynášeli tři bratři Fričové, Fingerhut, dva z redakcí P. N. a Lum. Tři bratři byli Jos. Václav Frič, Antonín Frič a Karel Frič. P. N. — Pražské Noviny. Lum. — Lumír.

Č. 82. Němcová Šemberovi 11 12 1857.

Alois Vojtěch Šembera (1807—1882) byl profesorem na stavovské akademii v Olomouci a Brně, na konec profesorem české řeči a literatury ve Vídni. Na Moravě působil buditelsky, vydával kalendáře vlastenecké, redigoval Moravské Noviny. Napsal řadu historických monografií, překládal na úřední výzvu říšský zákoník do češtiny, pokračoval v Dějinách Jungmannových, sbíral látku dialektologickou, odvážně a n vědecky pouštěl se do slovanského archaisování. Významné bylo jeho vystoupení proti podvrženým rukopisům Královédvorskému a Zelenohorskému.

Prosila jsem profesora Hattalu, aby to přehlídl. Martin Hattala (1821—1903), rodilý Slovák, stal se profesorem slovanské filologie na universitě pražské. Filologické jeho práce (Zvukosloví jazyka staročeského, novočeského a slovenského, Mluvnice jazyka slovenského a j.), zvláště pozdější, trpěly spisovatelovou malichernosti. Smutně proslul svými kritikami a boji proti odpůrcům Rukopisů.

Karla, povídka od Boženy Němcové, pochází z roku 1855. Pohorská vesnice, obsáhlá skladba povídková z r. 1856.

Náhodou dostala jsem byt v 3. poschodí sice, ale jasný, suchý. Němcova v té době bydlela v Řeznické ulici č. 1360.

Č. 83. Šembera Lepařovi 9 5 1859.

Dopis otištěn drem Jos. Teigem v Časop. Matice Moravské 29, 1905 na str. 246.

Jos. Lepař (1827—1902) byl jako právník spolupracovníkem Havlíčkovým, později byl profesorem v Opavě, na konec v Praze na akademickém gymnasiu a ředitelem pedagogia. V Opavě redigoval krátce „Besedník", v Praze Musejní časopis v letech 1865—1870.

Druhé vydání prvního dílu mých Dějin literatury se dotiskuje. A. V. Šemberovy Dějiny řeči a literatury české vyšly v letech 1858, 1861, 1869, 1878.

Školní kalendář Prouskův. Vincenc Prousek (1823—1900), rodem z Čech, byl školním radou ve Slezsku; vydával školský kalendář. Později působil v Brně a ve Vídni.

Stáváte se Moravanem jako d'Elvert, Chlumecký, Dudík a j. Christian d'Elvert (1803—1896), zemský a říšský poslanec, starosta města Brna, napsal velikou řadu prací z dějin Moravy v duchu německém. Orgány Společnosti ho podářské vyplňoval po většině sám, ale jeho rozlehlé práci vadí vedle národního zaujetí nedostatek jednotného měřítka kritického.

Petr ryt. Chlumecký (1825—1863) byl vicepresidentem moravského zemského výboru a ředitelem archivu. Napsal monografii o Karlu starším z Žerotína a jeho době, jinak však byl zvláště v pozdějších letech smýšlení německého.

Beda Dudík (1815—1890), benediktin rajhradský, byl od roku 1855 zemským historiografem moravským. Studoval v archivech římských, v zemském archivu moravském a podal v německy psaných vědeckých studiích kritiku pramenů k dějinám moravským a začal vydávati rovněž po německu Všeobecné dějiny moravské, jež dovedl do roku 1350.

Bylo mi milé, že jsem se z listu Vašeho dověděl, jak se pronesl p. Miklosič ke p. Šmídkovi o Kr. ruk. František Miklo-

sich (1813—1891) jeden z nejznamenitějších badatelů o jazycích slovanských, napsal zvláště vynikající díla srovnávací o jazycích slovanských.

Karel Šmídek (1818—1878), žák Klacelův, studoval v Brně, byl knězem. Redigoval brněnský katolický list Hlas, napsal řadu literárně historických studií, zvláště o starší literatuře na Moravě, a cenné příspěvky esthetické a rozbory psychologické.

Proti Rukopisu Královédvorskému vystoupil M. Rüdinger roku 1859, o dva roky dříve dokazoval Jul. Feifalík podvrženost Písně Vyšehradské a Písně krále Václava. Šembera píše ironicky zde proti odpůrcům rukopisů, netušil zajisté, že po letech sám, stařec víc než sedmdesátiletý, vystoupí proti rukopisu Královédvorskému a vyvolá proti své osobě mohutný odpor.

C. 84. Šembera Vocelovi 6.2 1839.

Dopis otištěn Drem F. Bačkovským ve Světozoru 1887 na str. 571.

Hronka zašla a není se nadíti, že by se na Slovensku periodický list brzo ujmul. Časopis Hronku vydával v letech 1836—1838 Karel Kuzmany, kazatel evangelický v Bystřici.

Od Bočka se historie ani částečné nedočkáme. Antonín Boček (1809—1847) byl profesorem české řeči na stavovské akademii v Olomouci, od roku 1836 historiografem moravským, později archivářem zemským. Vedle drobnějších spisů historických uspořádal veliký latinský Soupis listinných památek moravských, do něhož však zařadil i svá vlastní falsa.

Je prý takořka už u dvora uzavřeno, že akademie stavovská do Brna se přenese. Stavovská akademie (universita) olomoucká přenesena byla ponejprv roku 1778 za Josefa II. i s knihovnou do Brna. Obnovena byla roku 1791, po druhé přenesena do Brna roku 1847.

Obsah.

Poznámka:

Kniha dána byla do tisku v dubnu 1918; úvod psán v lednu a únoru téhož roku.

KAŽDÝ ČTE

Topičovy dobré knihy.

V této sbírce románové a povídkové četby, v níž vycházejí literárně cenná díla původní i přeložená z cizích literatur, bylo dosud vydáno ve svazcích vázaných:

PŮVODNÍ:

(REDIGUJE AD. WENIG).

1. Jan Havlasa: *Půlnoční vítr.* - - - - - - - - - - - - Kč 8·60
2—3. Franta Župan: *Pepánek nezdara.* Díl I. a II. à - - - - Kč 9·50
4. Karel Rožek: *Lásky, vášně a zrady.* - - - - - - Rozebráno.
5. Karel Horký: *Má úcta!* - - - - - - - - - - - Rozebráno.
6. J. R. Hradecký: *Čekatelé štěstí* II. Vydání. - - - - Kč 8·—
7. Jan Havlasa: *Zahrada splněné touhy.* - - - - - - Rozebráno.
8. Franta Župan: *Pepánek Nezdara.* Díl III. - - - - Rozebráno.
9. Jos. Šimánek: *Bratrstvo Smutného zálivu.* - - - - - Kč 9·80
10. Alois Zábranský: *Na potulkách se Švandou I.* - - - - „ 8·50
11. Růžena Jesenská: *Z kouzla světelných nocí.* - - - - „ 8·—
12. A. Zábranský: *Na potulkách se Švandou II.*- - - - - „ 9·—
13. Fr. Bořek-Dohalský: *Bílý daněk.* - - - - - - - - - „ 8·—
14. R. Čechová Růžena: *Jejich ikony* - - - - - - - - - „ 8·50
15. Hruška E. Al. *Okna do cizího štěstí* - - - - - - - „ 9·50
16. St. Jarkovský: *Těžké srdce* - - - - - - - - - - - v tisku
17. Eva Jurčinová: *Návrat a jiné novelly* - - - - - - - v tisku

PŘELOŽENÉ.

(RED. Dr. J. S. GUTH-JARKOVSKÝ).

1—3. F. M. Dostojevský: *Výrostek.* Díl I.-III. - - - - - Rozebráno.
4. Hanns Heinz Evers: *Srdce králů a jiné hrůzné příběhy.* Rozebráno.
5. Marcel Prévost: *Podzim ženy.* - - - - - - - - Rozebráno.
6. Gustav Meyrink: *Golem.* - - - - - - - - - - - Rozebrano.
7. Joh. V. Jensen: *Králův pád* - - - - - - - - - - Rozebráno.
8. Alphonse Daudet: *Sapho.* - - - - - - - - - - - Rozebráno.

9. A. A. Sokolov: *Fabrička.* - - - - - - - - - - Rozebráno.
10. Maxim Gorkij: *Městečko Okurov.* - - - - - - - - - Kč 4·—
11 12. Henri Barbusse: *Oheň.* Díl I. a II. - - - - - - - - „ 9·50
13. Max Brod: *Tychona Brahe cesta k Bohu.* - - - - Rozebráno.
14. Marcel Prévost: *Dopisy žen.* - - - - - - - - - - Rozebráno.
15. Charles de Coster: *Svatební cesta.* - - - - - - - - Kč 6·—
16. Wladyslav St. Reymont: *Za soumraku.* - - - - - - - Kč 8·50
17. Jules Barbey d' Aurevilly: *Očarovaná.* - - - - - - - Kč 7·50
18. Paul Bourget: *Smysl smrti.* - - - - - - - - - - - „ 7·—
19. Knut Hamsun: *Tlumeně hude poutník.* - - - - - - - - „ 9·50
20. Gustaf af Geijerstam: *Hlava Medusina.* - - - - - - „ 9·50
21. H. G. Wells: *Osvobozený svět.* - - - - - - - - - - „ 9·50
22. Laurids Bruun: *Štěstí van Zantenovo. (Šťastná doba. Bezradostná vdova)* - - - - - - - - - - - - - - „ 9·50
23. Claude Farrère: *Vrah.* - - - - - - - - - - - - - „ 7·50
24. Marcel Prévost: *Nové dopisy žen.* - - - - - - - - - „ 7·—
25. Robert Vaucher: *Bolševické peklo.* - - - - - - - - „ 8·50
26. G. Leroux: *Rouletabille u Kruppa.* - - - - - - - - „ 12·—
27. Jack London: *Jerry z ostrovů.* - - - - - - - - - - „ 8·50
28.29. J. Buchan: *Zelený plášť.* I. a II. à - - - - - - - - „ 8·50
30. A. F. Pisemskij: *Manželství z vášně.* - - - - - - - - „ 8·—
31. P. Loti: *Německá ohavnost* - - - - - - - - - - - „ 12·—
32. J. London: *Povídky rybářské hlídky — Samuel* - - - - „ 10·—
33. T. Jaroszynski: *Chimera* - - - - - - - - - - - - „ 15·—
34. J. London: *Mužská věrnost* - - - - - - - - - - - „ 15·—
35. P. Loti: *Aziyadé* - - - - - - - - - - - - - - v tisku
36. Villier de l'Isle Adam: *Budoucí Eva* - - - - - - - - v tisku
37. P. Benoit: *Koenigsmark* - - - - - - - - - - - - Kč 18·—
38. G. Geijerstam: *Komedie manželství* - - - - - - - - v tisku

Ve vydávání se pokračuje.

Koupiti lze v každém knihkupectví.
(Na venkově účtuje se o 5 % více.)

NAKLADATEL **F. TOPIČ**, KNIHKUPEC
V PRAZE, Národní tř. 11.